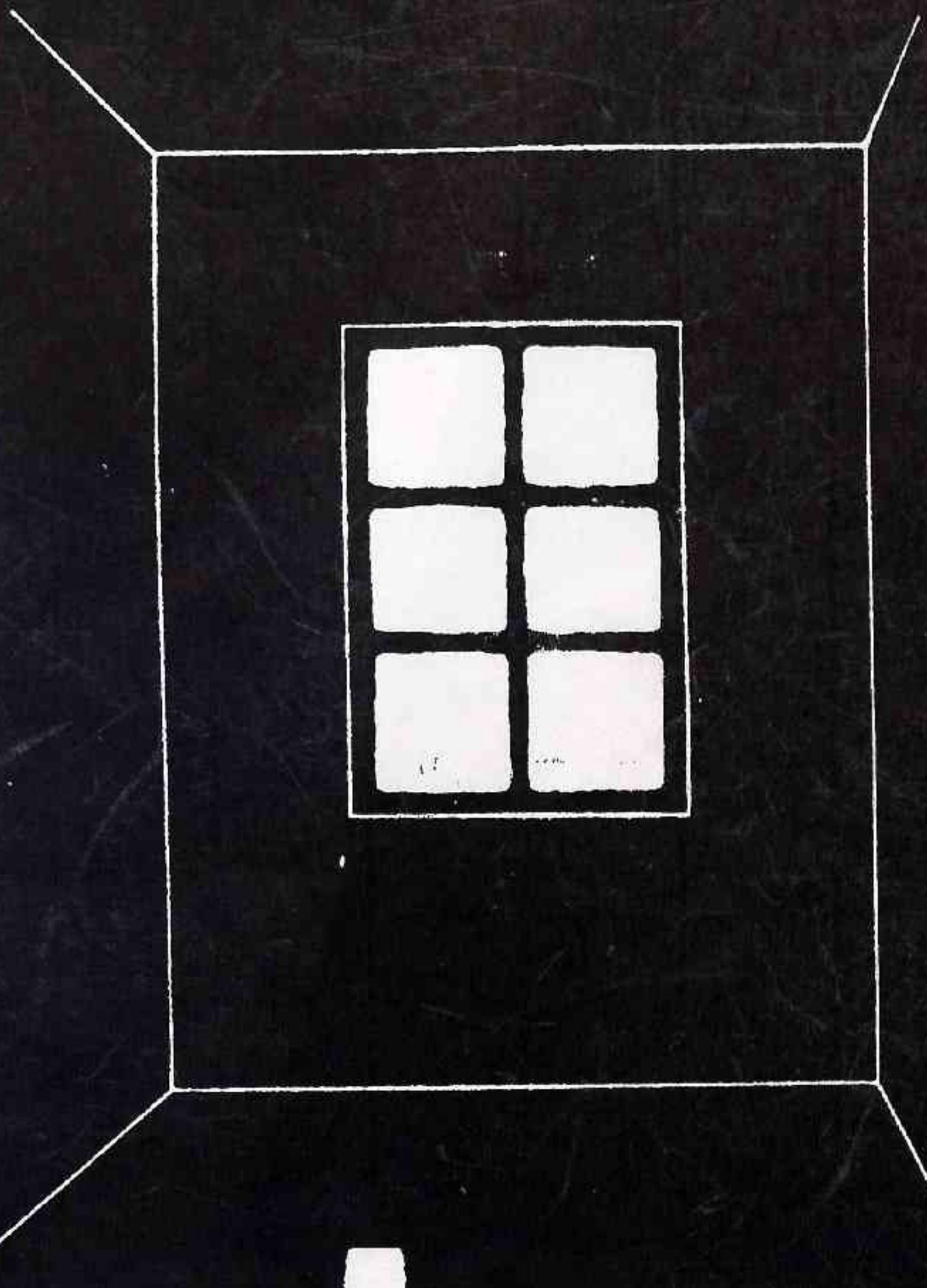

vokno

časopis pro druhou i jinou kulturu

VYDALO:

Egon Bondy

POZNÁMKY K DÉJINÁM FILOSOFIE

videomagazin
VOKNA
č.1 jaro 1987

Aktuality

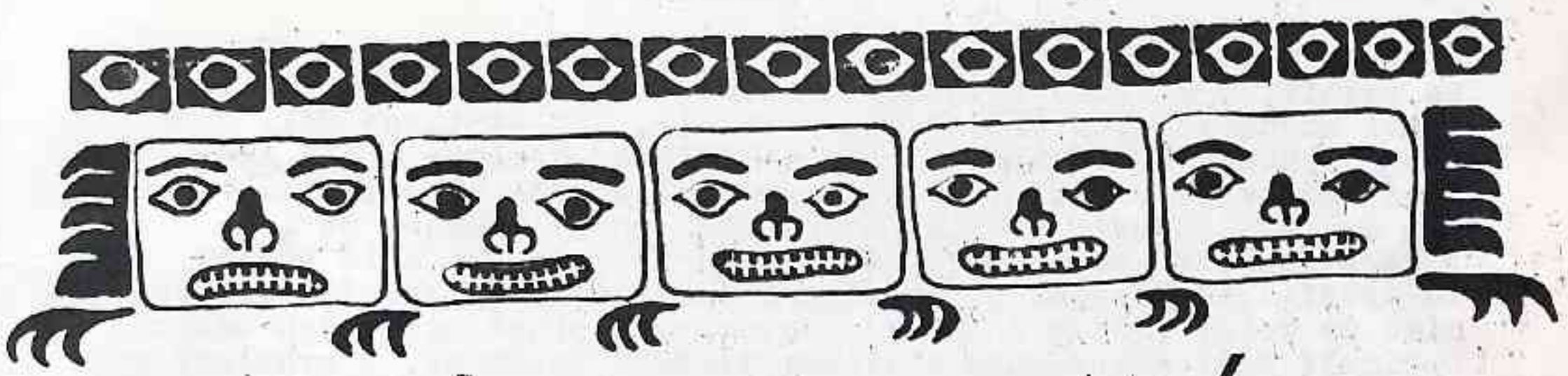

PSÍ VOJÁCI

Chmelnice 21. 1. 1986

Velký třesk bez ozvěny

Peen

/Industrial na Přední Kopanině/

... kristepane, co se děje, že jede do Kopaniny tolik lidí? ...
... my nevíme, paní, my tam jenom jedeme ...

Skutečně to věděli snad jen dva /možná jeden a půl/, takže jsme se vydali, jak Honza z pohádky, rovnou za nosem, sledujíce ty největší odvážlivce, kteří ač nic nevěděli, šli statečně dál. Houf českých Honzů a Honziček /Mařen a Mániček/ nakonec našel své vytoužené království. Doslova Pohádkovou malebnosté působil lom, ve kterém se měla odehrát náhrada za neuskutečněný "Opatov 86".

Ze švédského lešení postavili pořadatelé jakési malé podium, skvěle využívajíce terénu panenského i lidskou rukou zhyzděného. Procházíme se kolem soch a dalších prostorových prací neznámých umělců. Začínají zastavovat auta s diplomatickými značkami, v mrholení nad lomem se vznáší jemný opar importovaného intelektualismu a cizáčtí rytíři a princezny dychtivě očekávají, jak to s tou muzikou v českém království vlastně je.

První přišli na řadu "Paprsky inženýra Garina".
Přiznám se, že jsem po celou dobu jejich vystoupení byl v domnění, že teprve zkoušejí. Vrzání a výkřiky bez ladu a skladu navršené do tichého krápání deště v lomu mě vůbec nezaujaly.

Další hlukovou kapelou, která se objevuje na improvizovaném jevišti, jsou "Veselí Filištíni". Jejich lomoz má přeci jen jakýsi řád a svou atmosféru.
Troubí se, vrže se, tluče se kladivem do kolejnic, házejí se činely na skálu, křičí se, ale všechno snadno zaniká v poměrně rozlehlém lomu. Snad kdyby intenzita zvuku byla tak veliká, že by zaplnil celý prostor, možná ...

Nerad srovnávám, ale krátce před tímto koncertem jsem slyšel desku skupiny "23 SKIDOO", a to je opravdu maso!

U třetí kapely bohužel nevím název, neb udolán rachtem "věsjolych filištinov" jsem odešel na kratší zdravotní procházku po blízkém okolí. Ti tři, třetí na řadě, se snažili o co nejagresívnější vyjádření, ale jsem přesvědčen, že kdybych po několika vykutálených "brejcích" rozšlapal svou kytaru, dosáhnu stejného efektu a ještě se při tom udělám. Takže zase nic. Cizinci, diplomati, zvědavci, to je co?

Nakonec přichází "MCH Band". Jedině oni, ze všech, co se představili, ještě před vystoupením lidí /komerčáci jedny!/. Poprchává, atmosféra je už pěkně na draka a navíc nefunguje magnetofon s přednatočenými páskami. Ouvej. Ani MCH to nezachránil a po třech odehraných písních to vzdávají. Bez smyček to skutečně není ono.

Tak to bylo vše. Nezbývá, než se ubírat pěšky k autobusu. Vyznavačům pop-music, kteří se zde náhodně objevili, se tlačí slzy do očí, bylo to skutečně moc i pro zastánce Stockhausenovy školy. Co tedy na závěr? No, lepší, než rezavým drátem do oka. Snad příště ...

K článku
„Velký tresk
bez ozvěny"

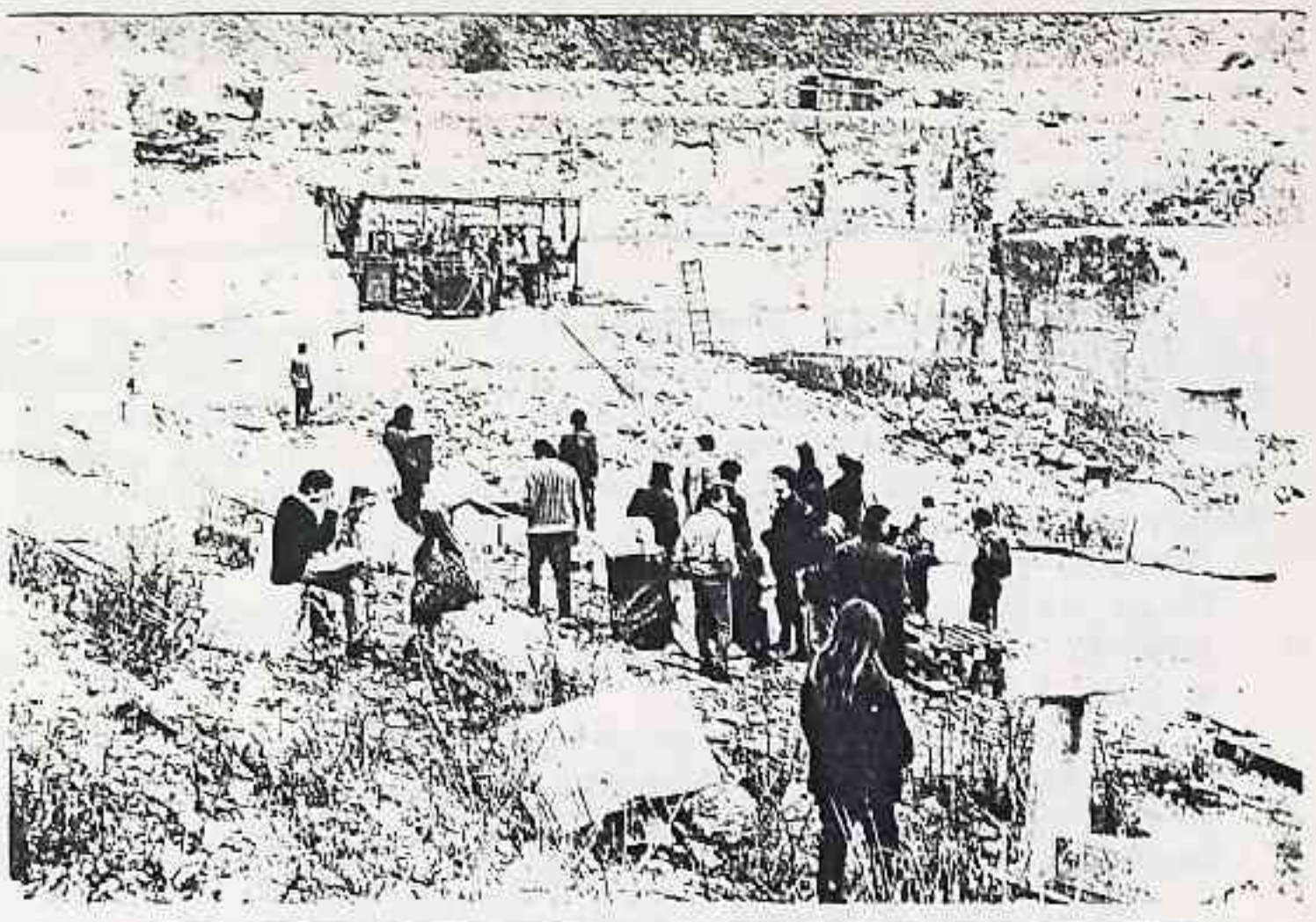

Nic band
z koncertu
ve Zlíně

MASKOVANÍ Z AUDITE' RETH
Myšák

Nadílka v Plzni — Hrtbeť

Jen stěží se dá předpokládat, že ve věznici "Bory" v Plzni smažili dozorci na štědrovečerní večeři pro své chráněnce křupavé kapří řízky, mísili majonézu s vynikajícím bramborovým salátem, citlivě dochucovali vybraným kořením široko daleko vonící rybí polévku a po sváteční večeři rozdali každému nějakou drobnost, jež od rána nedočkavě odpočívala pod vkusně nazdobeným vánočním stromečkem.

"Budeš nám vyprávět, viď Heřmane!"

Snad Heřmana Chromého telepaticky zašimrala alespoň vzpomínka jeho přátel vyslaná z pravidelné vánoční "nadílky" sdružení "Dalimil" v Plzni.

Na letošním již dvanáctém ročníku nadílky, byly kromě představení pásma z tvorby Heřmana Chromého, promítány amatérské filmy a zněla hudba prodchnutá velkou zvěstí narození slavného dítěte v Betlémě před tisícem devíti sty osmdesáti šesti roky.

"Heřmane, přejeme Ti sílu a věříme, že příští vánoce zasedneš k štědrovečernímu stolu s ženou a dětmi už doma."

Plasy — J. Zatek

Dvacátého září 1986 proběhla v Plasech u Plzně produkce tří skupin.

Zvukař od jakési heavy metalové skupiny přivezl celkem slušný aparát, ale když viděl, že se nejedná o "dupárnu", ale o koncert, vyjádřil se: "Začínám mít docela strach." Další kuriozitou bylo, že v restauraci, ze které se chodilo do sálu, bylo identifikováno asi pět příslušníků StB, kteří se ovšem tvářili velmi tajně, a do průběhu nezasahovali.

Okolo osmé začal koncert MCH Bandu /samozřejmě bez marka/. Produkce byla tentokrát tak sugestivní, že asi osm z deseti přítomných panáčků ze sálu emigrovalo se slovy: "Já to už nevydržím, my tu nemusíme bejt", apod. MCH Band jde stále po své linii, bez ohledu na přízeň nebo nepřízeň publika, což je mi sympatické. Není to muzika, která by chtěla posluchače potěšit po celotýdenní pracovní povinnosti.

Jako druhá hrála skupina OPM. Vnesla do sálu trošku oživení, někteří posluchači se dali do tance, takže zvukař mohl mít konečně lepší pocit. OPM mě zaujali živostí svých skladeb, ale slovům jsem nerozuměl, heavy-metalový zvukař zapomněl, že slova jsou v písni proto, aby se poslouchala. Úspěch skupiny byl evidentní, neboť byli částí publika přemluveni k přídavku.

Po vystoupení OPM příslušníci StB "sebrali" vyjednavače sálu a odvezli ho na oddělení, ale vécem v sále nechali volný průběh, takže mohla vystoupit skupina SeksUcho Band.

Její vystoupení splnilo očekávání a přispělo k celkové dobré atmosféře v sále. Koncert skončil přesně o půlnoci. Hrát by se mohlo snad ještě dál, ale zvukař se vymluvil, že to měl domluvené jen do půlnoci a stejně už nebyla přítomna žádná skupina, která by byla schopna hrát. V sále se ještě asi do 02 hodin vegetovalo, pak ještě venku proběhla kontrola OP ze strany VB. Jinak, pokud je mi známo, neměla celá akce žádné dozvuky s bezpečností.

Členové výboru ČS
odsouzeni
K.Srp /foto/ 1[illegible] měs.
V.Mouřil 10 měs.
Č.Hunáč, J.Skalník,
Z.Přívánek - podmíněné
tresty

RUDÁ KRONIKA

Demonstrace za Petra Pospíchala ve Wroclawi
foto: Niezależna agencija fotograficzna "Dementi" Wroclaw

ZLÍN B. K.

Ve Zlíně se podařilo uskutečnit přehlídku rockových amatérských skupin. Vzhledem k takřka naprosté absenci podobných setkání v tomto kraji byl o akci veliký zájem a to taky částečně předurčilo atmosféru večera, protože do sálku pro cca 60 lidí se doslova "našlapal" asi pětinásobek.

Jako první se představilo duo Černý - Matějka, které přesto, že předvedlo docela zajímavou muziku s hravými texty a výbornou kytarou M. Černého, doplatilo na nešťastný los zahajovací skupiny, kdy zvukaři doladují aparáty a v obecenstvu se ještě živě diskutuje. Následoval Nic band, napodobující zvuk undergroundových kapel 70. let. Jako třetí se představila známá brněnská skupina Ještě jsme se nedohodli, která předvedla jako vždy kvalitní muziku se zdařilými texty a osobitým projevem zpěváka. O příjemné oživení se postarala další kapela - uhersko hradištský Kucený výsek, posluchačsky snad nejúspěšnější, s hutným metalovým zvukem. Hally-belly z Prahy poněkud zklamali věhlas, který je předcházel. Nezaujalo ani sdružení z Nového Jičína, které se také vyznačovalo absencí hudebních nápadů. Závěr hudební produkce patřil místním skupinám Knap Punk a Mrtvá dlažba, na jejichž tvořbě je znát vliv brněnských kapel z počátku 80. let. /Odvážní bobříci apod./ Příjemným zakončením večera bylo vystoupení divadelního souboru Hurvínkova koloběžka.

Závěrem lze říct, že v podstatě slabší úroveň tvůrčí invence většiny kapel je především odrazem nedostatku tolik potřebné konfrontace jak mezi skupinami navzájem, tak i mezi kapelou a publikem a doufejme, že pro pořadatele, kterým patří rozhodně dík, to bude injekce povzbuzující do další práce a nikoliv naopak.

Výstava v Pardubicích D.N.

Dne 7.7. v 16 hod. měla být v Pardubicích v Kulturním středisku za obchodním domem Dana zahájena výstava fotografií Jaroslava Kořána a Antonína Šimka. Nebyla. Čtyři komise nezávisle na sobě ji předešlého dne zakázaly. To jsme se však dozvěděli až před výstavní síní, kde nás nějaká starší paní nasměrovala do blízké hospody. Tam jsme se nakonec všichni sešli a obsadili sál. Otevřeným oknem byli prostrčeny tabule s prohibovanými fotografiemi. Úvodní slovo pronesl člen divadla Na provázku Petr O. Na to zahrál Sen noci svatojánské band a návštěvníci si mohli prohlédnout vystavené fotografie. Jaroslav Kořán vystavil záběry z divadelních představení. Antonín Šimek nazval svůj soubor fotografií "Potkávání". K tanci a poslechu hrál Sen noci svatojánské band a místní harmonikář.

Jako za starých časů.

DALŠÍ POKUS O "LENNONA" P. Blunfield

Praha 8. 12. 86

Víme všichni velice dobře, jak dokonale umrtveným dojmem působí již dlouhá desetiletí pražské ulice. Náhlý a vlastně i neočekávaný "happening svobody" - jakým se loni /8. 12. 85/ v Praze stala spontánní mírová demonstrace - patřil mezi to nejzajímavější, co otevřená scéna pražské ulice za poslední léta mohla nabídnout. Že však šlo o víc než jen o nahodilý happening /přestože nepochybně nikdo průvod "Lennonovy mládeže" k 5. výročí jeho smrti neorganizoval/, svědčil ohlas, jaký tato demonstrace za mír a svobodu měla. Připomeňme jen referáty zahraničních agentur, rozhlasových stanic, úvahy ve Svědectví, prohlášení CH 77 /zvláště odezvu "Prostor pro mladou generaci"/ a konec konců i zprávu očitého svědka ve Voknu č. 10. Lonská "demonstrace", která vlastně byla improvizací a spontánní reflexí na okamžitou situaci, tak jak se naskytla s celou svou příležitostí ke společnému projevu jejích mladých účastníků, překvapila, jak se zdálo, nejen Bezpečnost, ale svým způsobem i CH 77. Účastníci demonstrace za svobodu a za mír /jichž bylo na naše poměry nevídaně mnoho/ byli neméně překvapeni sami sebou a jistě i opět na "naše poměry" nebývalou tolerancí ze strany Bezpečnosti a jejího Aparátu. Bylo lze proto se zájmem očekávat, jaký průběh bude mít letošní osmý prosinec u "Lennonova pomníku" /samozřejmě dnes už pouze imaginárního/ na pražské Kampě. Letošní "pokus o Lennona" /resp. pokus o vlastní svobodu a všeobecné odzbrojení/ by mohl objasnit, zda šlo o pouhou kuriozitu, shodu okolností nebo i důsledek chaotické situace, do níž se nejistý Aparát na okamžik dostal. Lonský 8. prosinec dokonce působil takovým dojmem, jako by si Aparát i Bezpečnost zkoušeli a ověřovali reakce mládeže na "změněnou" strategii a taktiku, kterou vyžaduje současně "změněná" situace režimu. Jako by šlo o experiment, který měl ověřit i připravenost Bezpečnosti reagovat na případné spontánní společenské aktivity /může to být jakákoli neinspirovaná mírová demonstrace právě tak jako demonstrace vyžadující "politiku kritiky a otevřenosti" M. Gorbačova - viz. studentská demonstrace v Plzni/, a to"novou" formou. Tedy nikoli hystericky, represivně a agresivně, ale s rozmyslem, takticky a v mezích "zákonnosti". Všimněme si argumentace, kterou používali loni mluvčí příslušníků, když varovali před "rušením nočního klidu". Dejme tomu šlo tehdy i ze strany Aparátu o "manévry tolerance", kterými cvičil své dosud spíše k rychlé a nevybíravé akci trénované tvrdé orgány. Konec konců doba chce své a ... "Demokracii potřebujeme jako vzduch k dýchání!" /M. Gorbačov - Lednové plénum KSSS/.

Co tedy ten letošní "Lennon"? Ještě než vyjdeme na Kampu, pojďme na moment do kina. Právě skončil film, vyznamenaný Oskarem v r. 82. Film, který pět let čekal na své uvedení v českých kinech a málem se do nich ani nedostal pro své nebezpečně "subversivní" poselství. "Gándhí"! Film, který by český divák mohl špatně pochopit. Gándhí sám je totiž postava, kterou by mohl ideologicky nepřipravený český divák snadno dezinterpretovat a snad zneužít jejích ideálů pro sebe. John Lennon, ve srovnání s M. Gándhím kultovní postava značně zidealizovaná, avšak mládeži zaposlouchané do rockové hudby bližší, vpodstatě reprezentuje totéž stanovisko: totiž odpor vůči moci, válce, útisku a boj za svobodu ve všech jejích demokratických formách...
Film "Gándhí" právě skončil více než pětiminutovým spontánním potleskem dojatého /a snad i k obětem odhodlaného?/ obecenstva. Na

něco podobného u nás nejsme zvyklí. /Pokud bychom nebrali v úvahu snobské zkoumavé pročítání desetiminutových titulků na konci "Amadea" M. Formana/. Společným odhodláním opět bránit svobodu a nezávislost a sebevědomým pocitem sjednocení a společného vědomí se obecenstvo pomalu ubírá do šatny. Máte dojem, jako by si ti lidé chtěli jít z kina rovnou lehnout na koleje, aby zabránili Moci dále přepravovat sem a tam svoje "lži a pravdy", jak se jí to hodí. Potřeba sebeobětování, solidarity, odhodlanosti a zároveň hluboké skromnosti /jakou se M. Gándhí vyznačoval/ je všem naprosto jasná, když tělo na těle stoupají schodištěm k východu. Ještě před kinem se lidé rozhodují, zda by spíš neměli "jít společně do ulic" než rovnou domů. V metru pak každý sám pokukuje po cestujících, jestli ho nesledují, jestli jeho nadšení pro boj za svobodu není příliš nápadné. Doma si vyčistí zuby a představují si, že od zítřka začnou žít jinak. Ráno se probudí a nevědí o ničem. Naše malé,milé české obecenstvo. Jeho tradiční ztotožnění s hrdinstvím "světců", jeho heroismus hluboko v řadě a hluboko v křesle biografu....

Takto naladěn odcházel jsem s "walkmenem" na nahrávání v kapse večer 8. prosince 86 na Kampu, mezi těch několik set mladých idealistů, kteří si tady na"zeď nářků", čas od času oživenou nápisy a poselstvími, promítají svou touhu po svobodě a po míru. Alespoň tak je, myslím,jedině možno chápat jejich "Lennonův kult osobnosti". Malou Stranou již celé odpoledne projíždí vozy Bezpečnosti. Stmívá se. Na schodišti z Karlova mostu stojí příslušníci a měří "průtokoměrem", jímž je zde kontrola obč. průkazů, přítok mladých lidí ve směru Kampa. Údaje se snaží statisticky zhodnotit a hlásit vysílačkou "dál". Na úzkém můstku přes Čertovku k Velkopřevorskému náměstí je shluk několika set mladých lidí, kteří zpívají při kytaře starší písničky od Beatles i pár novějších protest-songů. Kromě několika nápadně-nenápadných čtyřicátníků, stojících opodál, je tu nadohled pouze jeden jediný osamělý panáček v uniformě. Mladý a usměvavý, který jako by vyšel vítězně z konkurzu na největšího sympaťáka v zeleném, snad právě proto předsunutý nejblíž k mládeži. Podupává si polobotkou a spolu s hejnem "lennonovců" si brouká pod vousy "Hey, Jude". Zapínám v kapse "walkmena" a zamířím si to přímo k němu: "Nezlobte se, že vás vyrušuju," začínám, ale on hned odpoví: "Mne nevyrušujete," a sladce se dál usmívá. Já pokračuji: "Prosím vás, mohl byste mi říct,o co tu jde a co se tu chystá?" Jako nějaký londýnský "Bobby" si nadhodí na rameni vysílačku a jasně praví: "Tady se nic nechystá. Probíhá tu smuteční oslava za [illegible] na Lennona..." Odcházím spokojeně s nahrávkou a přemýšlím o "nové vlně" sympaťáků v naší Bezpečnosti. Příslušníci s "lidskou tváří" tedy dnes slouží na Kampě. Tentokrát z opačné strany interviewuji dalšího soudruha orgána na náměstí Velkopřevorském:"Nezlobte se, že vás ruším v práci, ale potřeboval bych vědět, co se to tu děje nebo bude dít. Nerad bych se do něčeho zaplet - vždyť to [illegible]te!" Dvoumetrový kyklop v uniformě zasvěceně /podle instrukce v rozkazu?!/ odpovídá: "Tady před šesti lety zemřel John Lennon." "Aha", říkám já a ptám se dále: "A to shromáždění je oficielně povolené nebo jde o ilegální akci namířenou proti základům naší socialistické vlasti?" "Pokud se zpívá, je všechno v pořádku! Máme povinnost zasáhnout v případě, že se tu vyskytnou letáky a tiskoviny. Pokud se nebudete dotýkat tiskovin, je shromáždění povoleno. "To jsem rád, a mohl bych se na vaši informaci odvolat v případě, že by se jiné orgány VB pokoušely tohle shromáždění rozehnat? Mohl byste mi říct svoje číslo?" /Jak si civilista začíná dovolovat!!/ "Není důvod rozhánět to. Klidně se na mne odvolejte, ale my nic rozhánět nebudem!"

U zdi, blízko můstku přes Čertovku hoří svíčky pod improvizovanym

"pomníčkem" J. L., ve výklenku je opřena malá fotografie. Lidé volně proudí Kampou, někteří poslouchají, jiní i zpívají. Časem se emotivní náboj místa vybíjí a lidé se pomalu trousí v hloučcích ke Karlovu mostu. Když velká většina mladých opustí tohle malé prostranství, zůstává tu několik civilistů. Ti otevírají klíčkama volhy a žigulíky a odjíždějí "express" na nová stanoviště po obou stranách mostu. Zástup sjednocený na mostě se pomalu, procházkovým tempem a mlčky valí ke Staroměstsko-mostecké věži. Tam uprostřed mostu stojí uniformovaný příslušník /a vedle něho neuniformovaný vietnamský/?!/ "příslušník"/ - mluvčí Bezpečnosti ze Starého Města Pražského, který právě dav lidí v průvodu přebírá od malostranských orgánů. Vátý lid slovy: "Rozejděte se, dál nemůžete, vstoupili byste do dopravy...pustíme vás přes ulici jen ve dvojstupech." V hejnu to zaševelí smíchem a ozve se několik hesel typu: "V jednotě je síla - to nás učili v SSM", mimoto i aforismy z "Rychlých šípů". Nikomu se zřejmě nechce hrát si tu na jesle nebo školku. Několik set lidí obteče jak příslušníka, tak i jeho kolegy, kteří za věží na ulici provedli blokádu služebními vozidly. I tímto zátarasem proteče v úzkých potůčcích dav lidí, aniž by se dezorientovaným orgánům ve zmatku podařil původní plán. Zkontrolovat občanky a rozdrobit jednolitý průvod. Ti, kteří byli napřed, čekají v Karlově ulici a mládež, jíž tato malá konfrontace připomněla realitu i účel a smysl jejich průvodu, začíná skandovat a vytleskávat "svobodu a mír". Průvod zmizel v jícnu Karlovky a za jeho zády probíhá na kapotě služebních vozidel bojová porada kapitánů s civilními koordinátory. Tam už dav nevidí, nicméně nasupené,rudé,zpocené tváře, skláněj ící se nad mapou situace Starého Města, slibují zajímavější vývoj o pár ulic dál. Nervozita a gestikulace trochu bezmocné působí v této chvíli trochu směšně ze strany jinak chladných a mocných orgánů. Asi dvacet metrů za průvodem "Lennonovců" nyní kráčí desítka vybraných uniformovaných "goril" s nazelenale bledými a zarputilými tvářemi. Mezi nimi a podél zdí pak nenápadní a neviditelní civilisté. Zvláštní typy lidí, dalo by se říct "do nepohody". Kloboučky jak od Bapeho, "límce vzhůru, ostříží kmitající oči. Ruce v kapse nebo ve vnitřních prostorách kabátů. Dva s kufříčky, v nichž se dokonce přehrabují - před mými zraky. Na rohu ulic Karlovy a Liliové je znovu bariéra z dvoumetrových čtyřicátníků a padesátníků v uniformách. Trochu vyděšených ještě, pohledem tváří v tvář teenagerům, kteří tudy táhnou tělo na těle, jak nějaká římská legie a skandují po Svobodě. Zatímco čelo průvodu se opět hlasitě probouzí poté, kdy na nám. Dr. Vacka objevilo staré známé žlutobílé kamiony VB a roj uniforem, a ozývá se pískání davu, pokouším se vzdadu navázat hovor s trojicí víceméně zmatených /těžko skrývajících agresivitu/ zelených uniforem. "Prosím vás, nezlobte se..., o co tu jde, co se tu děje?" Všichni ještě udýchaní strachy a se zvýšeným tlakem krve si navzájem skáčou do řeči - resp. do štěkání - když se pokoušejí mi naznačit odpověď: "Mladej, čelem vzad a mazej odsud..." "Nerozčilujte se, já jen potřebuju informaci o tom, co se tu děje, abych se do něčeho nezaplet, protože mám taky cestu na Staroměstské náměstí ..." S lesklýma psíma očima a s naběhlýma žílama supí: "Tady se nic neděje, jasný!!! A teď koukej zmizet - udělej vobrátku - nebo ztratím nervy...!!" Další diskuse o legalitě průvodu je zbytečná. Dobíhám několik set lidí, kteří se začínají přelévat úzkým podloubím mezi vlnitými plechy a lešením z Malého rynku na Staroměstském náměstí, kde na ně čeká další bariéra vozů a kamiónů Bezpečnosti. Mezitím jako nepovolaný divák sleduji "práci" jednoho civilního pomocníka, který v montérkách s kloboučkem "Škoda", přestrojený zřejmě za "Lennonovce", pospíchá s brašnou přes rameno za davem. V akmě v ruce nad sebou má nějakou láhev a něco hlasitě volá. /Motovce i

lotovův koktail nebo jen alkohol?/ Avšak evidentně již propásl svoji roli, neboť si ho na "kobereček" vztekle volá civilista v kožené bundě a v koženém kloboučku. Kolem něho je roj neméně zmatených a jako po fotbale udýchaných a zpocených hochů v uniformách. Přichází i další "provokatéři", kteří evidentně zklamali nebo nepochopili svou roli. Jeden z nich zmateně koktá výmluvy o tom: "že nevidět, že myslel, že nestačil a že už toho má vůbec dost". Tato figurka působí dojmem člověka propuštěného na revers z blázince. Koordinátor v koženkové bundě štěká vzteky na frustrované "uniformy" s tikem a potem ve tvářích zsinalých "po boji". Někteří drží v rukou za štítky své čepice a kapesníky si utírají čelo. Vysílačky mluví na prázdno. Někteří ztratili dech, jiní snad podlehli trémě před akcí. Chybí jim trénink v reálu - je to něco jiného nacvičovat v lavici nebo na ruzyňském letišti na prázdno, a něco jiného tenhle "live". Jenže zkušenosti s demonstrujícím studentstvem není možno získávat každý den. To být tak touto dobou třeba v Paříži - tam studenti zapalujou auta - nebo v Soulu, nebo v Pretorii! Ano, zdá se, že skutečně chtějí získat naši příslušníci nějakou zkušenost - snad tu někteří z mladších skládají něco jako maturitu. Nebo tu jde o "řidičák", který jim umožní řídit samostatněji podobné akce v hrozící a měnící se snad demokratičtější a snad kritičtější blízké budoucnosti? Zatímco naivní hejno teenagerů si tu pochoduje na čerstvém vzduchu za mír, Bezpečnost tu tvrdě pracuje na malých manévrech situace "tváří v tvář lidu".

Čelo průvodu míří podvědomě na pěší zónu Příkopů, kde by mohlo pochodovat ve světle neonů a s nemalou podporou náhodných chodců. Marně se však snaží projít blokádou, zátarasem a také rozkopanou ulicí pod lešením do Celetné. Jediné východisko je vtéct do předem připravené "pasti" uličky vedoucí z náměstí k Tylovu divadlu. Tam na konci už čeká další kordón uniforem a v jejich čele plukovník s rozepnutým sakem a s megafonem. Dosud semknutý dav mladých lidí dostává na vybranou: buď po dvou projít kordónem a jít domů /po perlustraci/ nebo po jednom být nastrkán zezadu i zepředu do přistavených antonů! Hra na svobodu a mír je u konce! Elektrickým nábojem vybavené obušky jsou připravené uštědřit ránu. Slzný plyn je ochoten vstoupit do očí. Toporný projev hysterického mluvčího Vyšší moci je sice po zásluze odměněn smíchem, nicméně homogenitu průvodu se podařilo hrozbou násilného zásahu, stranou mimo oči diváků, prosadit. Následuje již jen obligátní perlustrace, pár jedinců je strženo stranou do antonu a jeden po druhým dostává "kopanec", s nímž má co nejrychleji zmizet.

Ještě naposledy se pokouším o interview s mladým příslušníkem žhavým jako uhlík, jenže hned po mé slušné otázce: "O co tu vlastně jde?" jsem prohledán a odveden ke služebnímu vozidlu a parkovišti antonů. Čekám na vyřízení "formalit", služební pes mi přes mříž dýchá prudce do tváře. Stoupám si na špičky, abych viděl, co to v jedné z Avií bliká za světlo. Uvnitř zřejmě několik kapitánů /možná i plukovníků/ sleduje /snad přímo, snad ze záznamu/ na TV obrazovce průběh demonstrace. Nejspíš ale jde o záznam pořízený kamerami na domech všude kolem náměstí a v přilehlých uličkách. Soudruzi hodnotí prvé výsledky.

Pozdější výslechy některých účastníků /většinou studentů/ ukázaly, že "vlastně o nic nešlo", že "demonstrace nebyla povolená, ale ani zakázaná" a že jediné, co zajímá Bezpečnost, je, kdo tuto akci organizuje, jak se kdo o akci dozvěděl. A tak to vypadá, že příští rok se zřejmě obě strany symbioticky sejdou opět 8. prosince, tentokrát jistě ještě lépe připraveny. Vždyť i Bezpečnost už kroutí hlavou nad naivitou, s níž se dav valil do zablokovaných u-

liček, když na Národní třídu mohl jít rovnou po nábřeží. Jenže spontánní a improvizovaná emotivní záležitost jakou bývá "průvod Lennonovců Prahou 8. prosince" není průvodem organizované armády ani promyšlenou provokací nepřátel zřízení. Skutečnou a asi tou největší hrozbou do budoucnosti zůstává možnost, že i "Lennonovci" pod tlakem po větší demokracii a kritice ponesou vedle plakátu J. Lennona i portrét M. Gorbačova! Co pak s tím soudruzi? Jak vůbec pozastavit ostatní reformní signály z Moskvy a jak postavit hráz demokratizaci? Pozor na mrtvici!

A nakonec ještě poznámka. Soudě podle tváří i celkové struktury průvodu mládeže "za svobodu a mír" je očividné, že "underground" se od "pokusu o Lennona" opět distancoval. Samozřejmě, že tu asi ani nejde o kult J. Lennona nebo kult "lásky a míru", které pro náš Underground nejsou typické. Nedá se ani očekávat, že by si Underground vytvořil někde na Kampě svůj pomníček F. Zappy nebo "Velvet Underground" nebo jiných frontových idolů vlastní české provenience. Ovšem poručit si 8. 12. na stůl další půllitr pivní stimulace také není řešení. Resp. není to řešení konstruktivní, ale hluboce regresivní. Gándhíové v českých hospodách a pražských kavárnách se hned po rozprášení průvodu zvědavě ptali: "Tak co, jak to dopadlo ..." Odpověď je jediná možná: Dopadlo to tak, jak to bude dopadat dál a znovu v konstelacích nesolidárnosti a nepochopení! Možná by se pokus o Lennona a "happening svobody" odehrál sice se stejným efektem /= bez výsledku/, ale alespoň v důstojnější poloze, kdyby české i undergroundové obecenstvo tiše /a tajemně/ průvod naivních teenagerů zdáli sledovalo svou "moudrou",mlčenlivou,tisícihlavou většinou. Škoda zatím pro všechny. Mír a míra svobody totiž nezáleží jen na vůli Moci, ale i na síle a přesvědčení každého z nás i z "nich". Když už tedy není síla vstát ze židle a jít se projít na změnu k lepšímu, tak co aspoň si znovu /anebo konečně/sednout do biografu na "Gándhího". Vlastně je tam i klíč k proklamovanému "novému myšlení"! Alespoň já mám ten pocit...

P. Blunfield

POKUS O PLASTIC PEOPLE "LIVE"

Lucerna, 15. 2. 87

a/ Plastici přišli do přeplněné Lucerny se čtyřmi novými písněmi a svou novou zpěvačkou. Kromě přídavků, které si vytleskalo, rozhodlo publikum spolu s odbornou porotou i o tom, že Plastic People si zaslouží postup z předkola ROCKFESTU do jeho finále v Pláci kultury. Po patnácti letech v kryptách undergroundu jsou tedy Plastici opět na světle božím oficiální scény. Prostě "Bezstarostná jízda".

b/ Pět amatérských pražských kapel si odehrálo svoje a diváci si své odzívali. Pak měli přijít na řadu plakátovaní-slibovaní Plastic People. Uvaděč večera v Lucerně však musel oznámit napjatému publiku, že skupina PPU z rozhodnutí kompetentních vyšších

orgánů byla vyřazena z programu a hrát nebude. Není divu, že dvoutisícový kotel Lucerny začal vřít zklamáním a nadýmal se přetlakem emocí. /Přišli jsme na PPU, zaplatili jsme si dvacku, chceme je vidět a slyšet!/ "Pára" v kotli začala pronikavě pískat. Vytleskávání Plastiků lidmi usazenými na parketu Lucerny trvalo více než půlhodiny. Obecenstvo odmítalo odejít. Orgány rozhodly využít všech preventivních i čistících prostředků k vyklizení sálu od "výtržníků". Prostě "Jahodová proklamace".

c/ Ten, kdo byl v neděli 15. února v Lucerně dobře ví, že ani jedna z obou verzí se neodehrála a tímto obě předchozí zprávy dementuji. Přesto pokus o Plastiky - jakkoli kuriózní byl - je experiment, který se fakticky odehrál a nedá se již odestát. Kuriózním je možno tento pokus nazvat nyní, neboť již víme, že experiment SSM s vystoupením oficiálně neexistující /undergroundové/skupiny v Lucerně 15. února nevyšel. A přesto se zdá, že obě dvě výše uvedené /i když dost extrémisticky vyhrocené/ možnosti "experimentu PPU" trvají... Snad se s "živými" Plastiky setkáme brzy za méně kuriózních a unikátních podmínek a okolností!

Jak k tomu všemu mohlo dojít a došlo? Nejsme tu kvůli rekonstrukcím zákulisní práce, proto připomeňme jen pár očividných skutečností. Na dveřích OKD Praha 3, Na Chmelnici,se objevil v lednu tištěný plakát s oficiálním programem klubu na měsíc únor. Na dny 11. 2.a 18. 2. ohlašoval společné vystoupení kapel KNS, Garáž a PPU! Poté, co se hodnověrní svědkové zaručili za tuto zprávu a odmítli podezření z halucinování, zažil Underground /ale nejen on, ale i širší rocková veřejnost/ něco, co by se dalo označit jako "částečná mobilizace". Lístky byly skoupeny v předprodejích za několik hodin! Ti, kteří se lístků nedočkali, mohli jen škodolibě šířit zprávu o tom, že je skoupili "extébáci". Prostý a neinformovaný, přesto však nikoli úplně hluchý lid cestující po ránu tramvajemi si povídal od ucha k uchu takovéto a podobné příběhy: "Plastikové budou hrát k desátému výročí CH 77..." Jiní jim zas nevěřícně odpovídali, že Plastici jsou přeci zavření a ti, co ne, jsou venku, v emigraci. Jiný lid si zase vzpomněl na apokalyptický popěvek z "odysey majora Zemana": "...jednostejně v prachu lehnem, červy se rozlezou". Prej, prej, prej na jedné straně. A na straně druhé byla fáma natolik silná a smlouva s pořadateli natolik reálná, že i sami Plastic People /"sedící", dejme tomu, v jakési vnitřní emigraci, abychom lidovou pověst nenarušili/ této "fámě" nakonec uvěřili! Nejen to, začali zkoušet víc než dřív a též trénovat na své překvapivé "živé" vystoupení nové "věci" z not M. Hlavsy. Opět další kuriozita, vezmeme-li v úvahu, že "neexistující" kapela PPU neměla možnost před tváří svého publika hrát vlastně víc než celé desetiletí a s nejvyšším rizikem alespoň nahrávala hudbu na pásky po různých sklepeních. Byly časy, kdy i po každé zkoušce mohla kapela PPU očekávat výslech a v případě vystoupení /byť i jen pro deset lidí/ jí Aparát hrozil vězením a novým procesem! Ostatně proces s hudebníky, kteří kytarami, bicími a houslemi "podvraceli republiku" je stále ještě v živé paměti - i po desetiletí, jež od této mezinárodní ostudy uplynulo.

Jenže horečnaté dny očekávání famózního vystoupení PPU na Chmelnici skončily pro Underground pár dnů před koncertem. Fáma byla nakonec tak silná, že i Aparát - nebo jedna z jeho frakcí - rozhodl, že onoho večera prostě a jednoduše, avšak "náhodou" a "shodou okolností" do kulturního domu Na Chmelnici napůjde proud a bude tedy zbytečné, když si PPU budou vůbec balit svoje nástroje. "Náhodou" neměl jít proud a "náhodou" jako by se vrátily časy, kdy si Aparát mohl dovolit před nebo po vystoupení PPU pro přátele zapálit nebo

rozbagrovat dům! Věřme, že se doba aspoň nepatrně změnila /nikoli díky našemu Aparátu ovšem/. Dokonce už i Městský výbor SSM v Praze pochopil, když konzultoval odborníky přes rockovou hudbu, že Plastic People nejsou teroristické komando, ale normální /i když samozřejmě exotická/ rocková kapela, která po práci dělá dobře svoji hudbu. Odborná komise, která se podílela na výběru kapel vhodných pro předkolo Rockfestu, vybrala ze zaslaných nahrávek /kterých bylo kolem 50/ Plastiky mezi nejlepšími /!/. Kvalita hudební produkce amatérských skupin, jak se zdá, byla i pro tajemníky SSM prvořadá /a je bezpochyby, že tito svazáčti eminenti znali dobře "kádrový posudek" kapely, nad kterou odvážně roztahují svá "ochranná křídla"!/. Další kuriozitou je jistě i to, že Plastici, kteří po vítězství na jednom z prehistorických Beatsalónů svlékli svou "amatérskou kůži" již koncem 60. let, se tímto rozhodnutím na amatérskou scénu měli vrátit po téměř dvaceti letech! /pokud samozřejmě existenci PPU v undergroundu nehodnotíme chybně též jako amatérskou; adekvátnější by snad byl výraz "nezávislou", a úplně správný pak snad "totální"/.

Všem, a to i těm, kterým při pouhém vyslovení slova "esesem" nabíhá husí kůže, bylo jasné, že pokud se experiment podaří a Plastici si odehrají svou "nezávislou" hudbu, bude výsledek pozitivním signálem pro celou neoficiální /a vlastně i oficiální/ kulturu. Signálem uvolnění. Plastici sami žertovali: "Odpálíme v Lucerně obrodnej proces!". Samozřejmě že tím měli na mysli obrodu své vlastní specifické role pro své vlastní publikum. Lucerna však "obrodný proces" PPU zažít nemohla. Zadostiučinění za přehmaty ze sedmdesátých let se v Lucerně nekonalo. Proč? Nebudeme, ani nemůžeme rozebírat myšlenky a pocity, které se honí v hlavách představitelů establishmentu, Aparátu, jenž nenávidí veškerou nekonformní kulturu. Avšak když už se nabídla i na českých TV obrazovkách jedna ruská TV hra o "dvou tajemnících v jedné kanceláři" - hra pro naši současnost téměř kontraverzní /a možná kdyby byla opatřena autorským podpisem, dejme tomu, třeba V. Havla, rozhodně by skončila na indexu, ne-li přímo tvrdým postihem pro autora/ - použiji citace z rozhovoru obou hlavních gerojů této inscenace. Stranický tajemník pokrokového ražení č. 1 zvýšeným hlasem a vyčítavě mluví do duše stranickému tajemníkovi zpátečnickému č. 2: /cituji/ "Na zákazy, na ty jsme machři, ale něco povolit, to je dřina, co?!" Tajemník, který prostřednictvím Městského národního výboru v Praze zrušil, zakázal, vygumoval a anihiloval vystoupení PPU v Lucerně pod patronátem kulturních tajemníků SSM, patřil samozřejmě k "dvojkám"=předním expertům na zákazy! Situace je však problematická v tom, že i pod touto nomenklaturní elitou se začíná hejbat země. To však není náš problém! Náš aparát se ve chvílích, kdy přední sovětský disident A. Sacharov, propuštěný z vyhnanství, zasedl v Kremlu ke společnému stolu s M. Gorbačovem /!/ a Yoko Ono při mírovém kongresu v Moskvě, projevuje svůj strach a hysterii ze skupinymladých hudebníků! Strach z Plastiků po více než dalších deseti letech! Je-li to vůbec ještě možné, pak se to nedá charakterizovat jinak než jako gól do sítě Aparátu a Plastici po poločase zvýšili vedení na 2 : 1. /Ne-li dokonce 2 : 0, z historického hlediska!/

I další vystoupení PPU tedy "vyšší moc" prostřednictvím svých agentů zrušila. Tentokrát dalo by se říct jen "o chlup", a to přímou intervencí do kanceláře sekretariátu SSM. Přesto v neděli 15. února tisíce příznivců z Prahy i z Čech, odevšad,kam underground stačil otisknout svou stopu, do Lucerny přišli. Je bez pochyby, že všichni zmobilizováni možností, jež se naskytla, přišli na skupinu, která však ten večer hrát nesmí a nebude! Další kuriozita - opět

jedna absurdní kafkovsky pražská situace. Někdo - nevím už kdo - říkal, že i sami policajti z toho už mají jen srandu. Prej si mezi sebou povídali i o tom, že Havel skoupil lístky do celé půlky Lucerny /vždyť peněz má dost, né, a Lucerna vlastně patří jemu, jen si ji od Havlů znárodněním vypůjčili.../ pro svoje známé, aby Plastikům přišla CH 77 zatleskat... Je to trochu banální vtip. ovšem v případě, že by tu PPU opravdu bývali hráli, mohl klidně půlku Lucerny skoupit pro svoje nenápadné a všudypřítomné hlídače.

Vlasáči vtékají pomalu, tak nějak pateticky do skleněných dveří Lucerny. Na prvních schodech tu v rolích trhačů stojí jako mříž sestava sveřepých agentů Aparátu. Trochu trapně se musí cítit "vlasáči", kteří proplouvají dovnitř bez povšimnutí, zatímco "teenageři" s punkovou vizáží se musí obrátit a zmizet. Hromosvodem nenávisti jsou tedy dnes jen "pankáči" a do "vlasáčů" už se nekope? Připadám si se svými vlasy najednou naprosto konformní. Stovky ostatních "androšů" se rozlévají po patrech, chodbách i parketu Lucerny. Zvláštní, snová situace. Kdo by si pomyslel, že zrovna svazáci zorganizují dostaveníčko undergroundu do Lucerny? Ve vzduchu je cítit typická příchuť absurdity, pro mnoho přítomných těžko stravitelná. Pro "androše" i "estébáky"! Ani jedna strana neví přesně, o co tu jde a půjde? Publikum bez kapely? Nehrozí nějaká "výtržnost?". Večer amatérských pražských kapel soutěžících o účast na Rockfestu 87 začal Hudbou Praha. Nevýrazný začátek, ale předposlední skladba, to nejtruchlivější je kapelou věnovaná "té skupině, která tu s námi dnes nehraje" - lid tleská souhlasem. Následují Precedens. Ve chvíli, kdy bubeník ze svého kulometu vypustil mlhu na scénu, přehýbají se přes zábradlí horní balkonové lože dva důstojníci tak dychtivě, že jim málem vypadají z kapes saka služební legitimace bubeníkovi přímo na hlavu. I hluboký výstřih na zádech a bocích zpěvačky jim stojí za pozornější podívání a tak sundavají saka a uvolňují kravaty. I Precedens a po nich i další kapely /až na dvě/ věnují jednu ze svých písní "kapele, která tu dnes večer s námi nehraje". Na rozdíl od Garáže a Strojů, kteří svůj koncert bez PPU odřekli a bojkotovali, kapely v Lucerně se rozhodly pro kompromis. Snad tato varianta - hrát a dát určitou šanci publiku - byla lepší než se přímo zříct vystupování. Rozhodně si získaly tyto kapely svou alespoň kompromisní solidaritou moje sympatie. Zvlášť když uvážíme, že publikum, od něhož se právě tohle čekalo,ve vyjádření jakékoli solidarity s PPU totálně zklamalo. Nepovažuji totiž samotnou apatickou účast undergroundového obecenstva za žádný aktivní postoj podpory! Těch 2 000 lidí přišlo jednoznačně na Plastiky! O tom není pochyby! Je však otázkou proč a k čemu přišli, když jejich přítomnost byla jakoby jen snová, víc teoretická než konkrétní, víc pomyslná a spíš abstraktní než skutečná! Kladl jsem si uhranutý 10 minut otázku, kam se vypařil duch undergroundu, když jsem stál tam dole na parketu a sledoval, jak publikum mlčky a zoufale bezduchým stylem opouští jak sál, tak Plastiky i /a to hlavně/ sebe samo. Vsákl se snad underground v tu neděli do parket nebo se vypařil s cigaretovým dýmem ke stropu a vylít větrákem? Je fakt, že rozčarování z neúčasti PPU bylo velké právě tak jako naděje. Ale je to důvod, aby se kdysi tak zásadový a uvědomělý underground změnil mávnutím proutku ve frustrovaného konzumenta, který si neví rady, když mu bouchl program, když nedostal příděl krmení? Nebo je i "androš" jen hříčkou přírody, tak jako Pavlovův pes? Nechce se mi "recenzovat" roli publika a příznivců PPU. Řekl bych však při plném vědomí, že underground /resp. publikum z těchto okruhů/ si tu vstřelilo vlastní gól. Náskok PPU byl redukován na 2 : 2 ! Tenhle gól byl zbytečný. Publikum zhypnotizované samo sebou /a byli tu o-

pravdu skoro všichni, včetně Hrbaté, Olina, Invalidních sourozenců. Možná snad kromě těch, kteří koncert pořádaný SSM bojkotovali ve vídeňských hospodách, a Bondyho, který však mohl sedět inkognito na některém ze záchodů Lucerny, a také Magora, který jistě nestačil přijet na koni z pomezí Čech a Moravy, a snad básníka J. Tmy, který se asi zase zapomněl s Ch. Bukowskim za plentou.../, bylo to obecenstvo bloudící jak ve snách po chodbách v jakémsi deliriu bezmoci a momentální /doufejme/ ztráty orientace. Jako ovce bez berana. Byli tu však i hrdinové večera: "neexistující", "mýtická", "legendárnní" kapela, jež dostala znovu - pro tisíce lidí, kteří snad už by byli ochotni uvěřit, že PPU opravdu nejsou nic než "fáma", štempl osvědčující její hmatatelnou realitu - Plastic People /of Underground/.

Zkouším chytit za vlasy ten nejpozitivnější přínos tohoto experimentu. A tady to je: 3 : 2 pro PPU ! Další malé vítězství /s malým "v"/ Plastiků: totiž jejich trvající schopnost a připravenost wyjít ze tmy a hrát! Tady a teď. Hrát před tváří publika, dát všanc uměle vybudovanou legendu /kterou ostatně přiživoval dlouhá léta Aparát svojí absurdní anti-reklamou pro PPU/, jejich nezničená energie, kterou byli ochotni nabídnout publiku takřka ze dne na den. A pak jedinečná šance, kterou jim Lucerna tak jako tak poskytla: totiž nahlédnout tváří v tvář do očí publika, pro které kapela "ze stínu" vytváří svou hudbu. I tohle posluchačstvo bylo vlastně anonymní mlhavou množinou a až teď po tolika letech Plastici mohli vidět zase zástupy svých posluchačů! A i když se jejich příznivci nepředvedli právě v pozitivním světle - bohužel - přesto tu byli a bylo jich 2 000 kusů. A není nepravděpodobné, že to, co se dostalo sem nad parket Lucerny z podzemí, je jen horní, vyčnívající třetina ledovce. Bez ohledu na zvědavost, fámy, legendy a mýty - Plastici dostali konkrétní oprávnění pro další svoji tvorbu a další svoji existenci - ať již bude jakákoli a kdekoli, jen když bude! "Neviditelný národ" příznivců existuje. Možná kdybych chtěl projevit trochu víc škodolibošti, poradil bych "estétům", aby co nejrychleji, třeba už na Rockfestu v Paláci kultury, připravili Plastikům volnou scénu. Proč? Možná by nakonec přece jen aparát dosáhl toho, co se mu nepodařilo dlouholetou represí a vyhlazovací genocidou proti undergroundu. Snad by dosavadní spontánnost a "jistoty" undergroundu rozdrobila cirkusová taktika cukru /místo biče a chřestění řetězama/ a bylo by po problémech. Konec konců, někdo tomu rock n rollu velet musí, soudruzi! A když to není CIA, proč neuchopíte otěže vyzkuste tu "glasnost" vy. Cožpak jste,ledoborci, nepochopili, že taktikou kopanců si děláte nové a nové problémy, že pod vámi ujíždí koberec /nehledě na rychlík, který vám už ujel dávno/? Co zkusit zavelet: Rock n Roll, pozor! Pohov! Pochodem vchod, směr Rockfest 87! Kdo z vás může vědět, jestliže to pak nesplete i ten dosud nepohnutelný monolit, co leží na cestě kultury; underground, který ve dvojstupu konečně napochoduje do "jímky na kulturu" spolu s ostatním dezorientovaným publikem? No a když né přímo PPU, tak aspoň jejich publikum. Jako ovce...

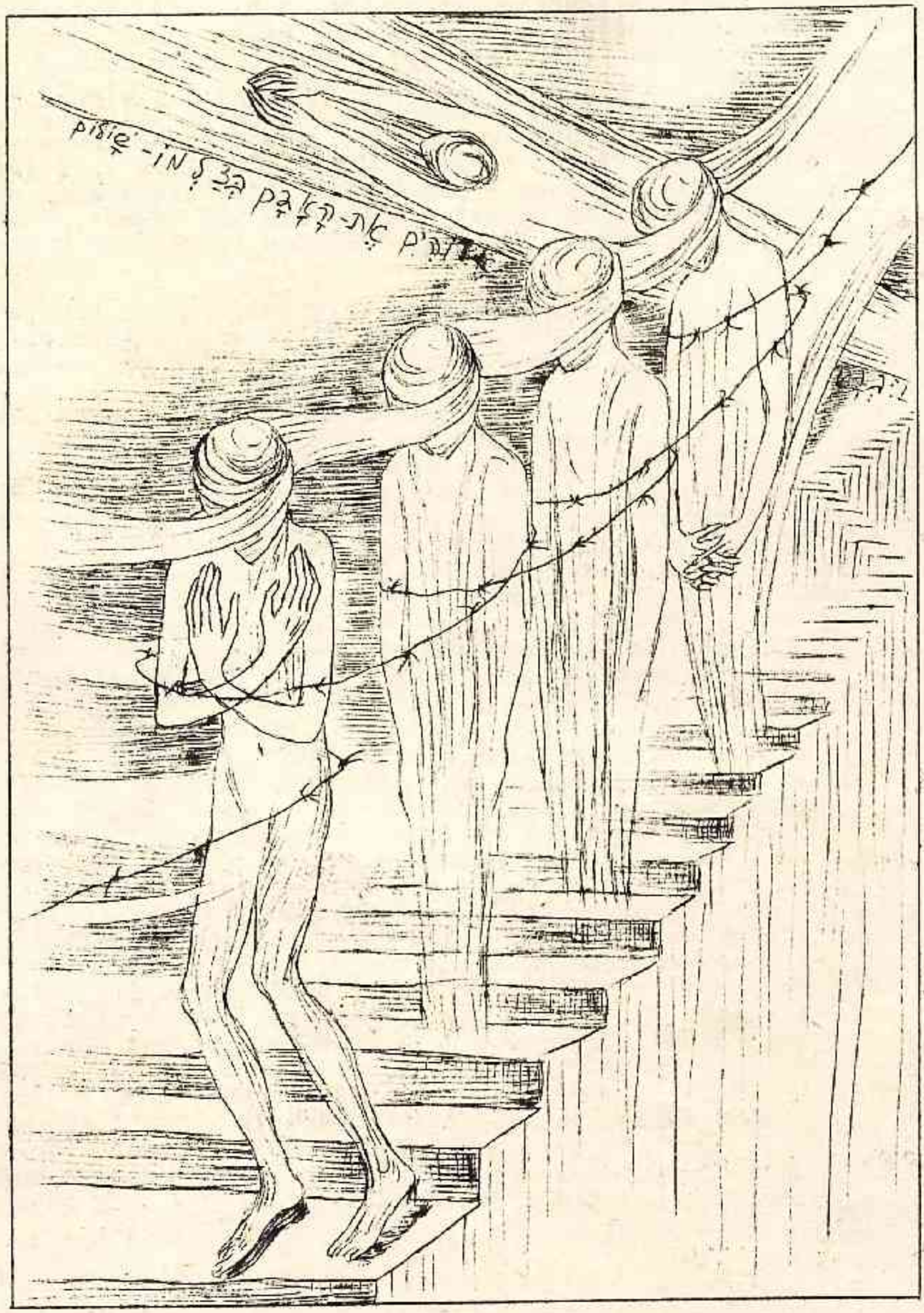
אל־נבו׳ם אֶת־הָאָרֹן הַבְּרִית׳ אִישׁ־אִישׁ

Ve valdickém vězení je v současné době umístěn na trestním /III./ oddělení, J A N S T A N Ě K , kterého vyprovokoval příslušník tzv. sboru nápravné výchovy /bachař/ k oprávněné sebeobraně.

Jsme přesvědčeni, že Jan Staněk je v akutním nebezpečí smrti. Na III. oddělení jsou časté "sebevraždy" vězňů - důsledek nesnesitelného soustavného fyzického a psychického týrání.

red.

MODLITBA ZA JANA STAŇKA

MAGOR

I.

Tak když náš život do svých dlaní
ukládáš Ty a naše Paní

II.

Nemusí být vyslyšena modlitba
chatrného,
ale přece se nedíváš na víru prosícího, než
na jeho prosbu se dívej,
oroduju za Jana Staňka, Pane!
Odpusť mi že se zapomínám ráno modlit, a že
když se ráno modlím, zapomínám na ty, za které se mám
modlit,

Pane Bože, Honza Staněk je zbit v předpeklí,
vymyslel sis ten díl předpeklí proč,
pro lásku Tvoji, Bože, sv. Hugo z Lincolnu a sv. Hugo
Grenobelského,

sv. Bruno a všech dosud nepojmenovaných ve Valdiích umučených
svatých, proč sis vyvolil Honzu Staňka za svůj nástroj?
Prosímtě, Bože, nenech zabít Honzu Staňka.
Prosímtě, pokud ho zabijí, přijmi ho do svého království
bez výhrad.

III.

K Tobě se obracím, svatá Panno,
protože nebylo slýcháno, aby ses od nás odvrátila,
kdož jsme Tě prosili o pomoc.
Všechna svá přispění a pomoci pro mne
vem zpátky,
za Jana Staňka prosím,
obklop ho svojí náručí,
ošetři ho svojí náručí,
svojí náručí ošetři ho, polaskej a zhoupej a
zaviň ho do své lásky,
přimluv se u svého Pána a Syna
za Jana Staňka

IV.

Nemusí být
vyslyšeny prosby chatrného prosícího,
za chatrnost může se skrýt nedbale prosící,
uvinuls mi oprátku z břečťanu zeleného pro
vyhnutí se prosbám;
Bože, osvoboď Jana Staňka, v peci ohnivé
roztav katry

V.

Ale chatrného prosba
vyslyšena nebude leda bys Bože odpustil mi

Fejeton

ZA DESÍTKOU

Luboš Vydra

Hospody jsou evetostánky kultury ..
/I. M. Jirous/

Osudy hospůdek jsou podobné osudům prostých lidí stejně jako vše jiné, co je delší dobu s nimi spjato. A když není něco v pořádku s věcí, která člověka provází, je vlastně ohrožen i člověk sám. To mne napadalo, když jsem viděl opět další hospůdku přeškrtnutou hrubými prkny na dveřích a se špinavými zacákanými okny, za kterými bylo vidět holé zdi a zátiší zednického nářadí. Kdosi, kdo chce pomoci sobě a také trochu i přispět k prodloužení agonie zemžimu, rozhodl, že tu má být další prosperující vinárna. Není třeba mít příliš fantazie k tomu, abychom si dovedli představit, jaký vexlšrot sem bude chodit. Ale co bude s těmi nejchudšími, kterých se u nás nikdo nikdy na nic neptá a jimiž se ten nejposlednější plátek v tomto státě zabývá pouze s výhružným prstem nějakého policajtského kapitána?

Stmívá se a vítr surově rve okapovou rourou, která vydává pronikavý skřípavý zvuk. Nedaleko odtud, v téže ulici, dlouho do noci svítí žárovka bez krytu zavěšená na tenkém stvolu, za oknem několik lahvových piv. Žije tu důchodce. Ve stěně zatlučené hřebíky místo věšáku a na nich rozvěšené svršky a hadříky. Člověk Čenda. Oba jeho společníci u stolu v hospůdce snad měli větší štěstí, když v jednom roce odešli na rakovinu jater. Zmizeli tiše, skoro nikdo si toho nevšiml. Za čas to tam zavřeli se stejným technokratickým cynismem, s jakým lze zbagrovat váš dům se zahradou a vést tudy dálnici a Čenda, kterému tak všichni říkali, protože nikdo

vlastně nevěděl, jak se skutečně jmenuje, zůstal sám. Nemá televizi, nemá rádio. Jen si každý den chodí nakupovat do samoobsluhy zásoby desítek, které mu monotónně, jako tekuté hodiny, zvolna odměřují čas, jenž ho ještě dělí od věčnosti. Míjí při tom svoji bývalou hospůdku a ví, že jestli se výsledků renovace vůbec ještě dožije, stejně nebude mít na to, aby sem chodil. Budou tu jako všude jinde v podobných podnicích podezíravé pohledy obsluhujícího personálu, bleskově rentgenující jeho hubenou peněženku v kapse pod ošoupanými hadry a již ve dveřích mu dávající najevo, že tady nemá co pohledávat. U stolků mezi stylovou veteší, pokoušející se uboze imitovat Západ, tu pak bude nejspíše sedět Soudruh Alí Paša Chytrolín se svitou podřízených o hodně mladších kolegyň, plkající mezi sebou neuvěřitelné blboviny vyčtené s Mladáku, dvě manželky socialistických inženýrů na volné dámské jízdě, dvě rozparáděné sebevědomé prokurátorky, jedna intelektuálka nad kafíčkem, v rohu několik tajných se zločineckými obličeji a zbytek vexláci, kurvičky, vexláci a zase kurvičky. Co by tu tady on, starý vypelichaný pes mohl ještě hledat? Copak by si mohl s nimi vůbec o něčem povídat? To by bylo horší než se bavit s Ka-em, kterému sice chybí jazyk, o který přišel při lékařských pokusech v koncentráku, ale kterému přesto nikdo nedokázal amputovat dobré srdce a Čenda mu rozuměl naprosto všechno.

Snad by mohl jít někam dál do jiné čtvrti nebo na nádraží, ale nohy, které pomalu ucpává tromboza, už mu zrovna moc neslouží a na nádraží jsou lidé moc v letu, policajti stále obtěžují a pak je to tam samý cikán a Čenda má rád pohodu, a ne aby se díval na ty nevyzpytatelné divochy.

Už nemá ani sílu se bránit. Jeho pocity jsou spletené do složitých uzlů, je lépe je už nechat být, nebo se to na něho sesype jako hromada klád. Dávno ví, že jeho veřejné připomínky stejně nikoho nezajímají. Kdysi byl na schůzi uličního výboru kvůli popelnicím a viděl, jak si tam soudruzi v předsednictvu dělali ustavičně nějaké poznámky do zápisníků a nic z toho nakonec stejně nebylo, popelnice dál zůstávaly nevyvezené a kolem pobíhali potkani. Pokud byla ještě hospoda, u kamen mívali vždy puštěnou televizi, kde byly přenosy ze všelijakých těch stranických plén a jiných koncilií a také na nich si delegáti stále psali do lejster, místo aby klidně naslouchali, protože to druhý den bude stejně v nocinách, nebo si to nahráli do diktafonů. A tak z toho Čenda usuzoval, že i na těch pléncch se nic nevyřeší, protože každý jen něco předstírá a nikomu vážně o nic nejde,a tak o to všechno ztratil zájem a pil si jenom tu svoji desítku, která čím dál víc připomínala spíše nějaký saponát, než to pivo, jaké bylo dřív a ze kterého bývala cítit chuť dřevěných sudů. O tomhle všem mi takhle náznakově vyprávěl ještě před zdražením. Když jsme se za dva dny nato potkali, mávl rukou a řekl jen: "Okradli chudého. A nemluvme o tom!" Vím, že tu druhou větu tak spěšně přidal právě proto, že se bál, aby se na něho nesesypaly ty klády, a proto jsme rychle zavedli řeč jinam, jako když strhnete vůz od hrozícího nebezpečí. Ale všichni nebyli tak citliví jako Čenda, aby z toho měli pštrosí reakci. Každý to přijal po svém. Třeba Josef. Ten se po zdražení z ekonomických důvodů rozhodl dost protestantsky pro pití pouze malého piva. Za čtrnáct dní nato mi však hlásil s rukou nahoře, že jich ten den vypil již třicet. Psychologie lidských úmyslů je někdy vskutku samý paradox.

Stejný osud jako hospůdky pražské mívají i hospůdky na venkově. Inu, jak se říká: Jeden kmán, stejný krám. Také zde, hlavně ve větších městech, již dvanáctka vytlačila desítku jako výsměch všem těm řečem o boji proti alkoholismu, jež se tak velkohubě linou ze

všech možných oblbovadel. Vím, že většina z nás řekne zcela správně, že máme raději dvanáctku, protože se desítka už většinou nikde nedá pít, ale já si osobně myslím, že pro přátelské posezení je vhodnější slabší dobré pivo, které tak neopíjí, ale pouze jenom tonizuje. A tohle nám vlastně také berou. Stejně jako nám berou klid, protože víme, že když si dáme dva půllitry ochmelené vody, platíme deset korun a to je pro většinu z nás mnoho. Člověk si víc rozmýšlí pozvání a má také větší ostych pozvání přijmout. Lze pozorovat, že i po zdražení piva, stejně jako po všech jiných zdraženích, nastává úbytek vřelosti a pohostinnosti, třebaže to platí spíše obecně a nikoliv vždy v určitých případech. Vědomým altruistům se to vyhne, ale myslíme-li na lidi, kteří o něčem takovém jako altruisté nepřemýšlejí, ale spíše se jen poddávají okolnostem, tu můžeme pozorovat jakousi instinktivní obranu proti zhoršujícím se životním podmínkám, třeba jen opatrností, která nemusí být sice ještě moc sobecká, ale už i tak může způsobovat nepříjemné ochlazování společenských vztahů.

Vzpomínám si, že když jsme ještě před pár desetiletími cestovali třeba v Maďarsku, stávalo se, a to poměrně často, že se s vámi spolucestující ve vlaku rozdělili o klobásu, pálenku, víno a podobně, aniž jste si verbálně rozuměli jediného slova. Takové případy vskutku nebývaly nic neobvyklého, ale v současnosti jsem neslyšel o jediném /i když se možná staly/. Jakoby i kdysi pohostinné kraje ovládla stejná, nevýrazná šeď neschopnosti komunikace. V Maďarsku je teď hodně draho, dráž než u nás a stejně jako u nás se tam nezdražují luxusní apartmá členů vlády, kteří jsou za stávající hospodářskou situaci zodpovědni, ale potřeby těch nejprostších. Darovat z toho, co by mělo být tím nejjednoduším komunikačním oslovením, vzniká tak značný problém. Naštěstí však i tady je hodně těch, kteří se dovedou zřeknout svého pohodlí, aby mohli projevit zájem o druhého člověka. Opakuji: naštěstí, protože jinak bychom byli mnohem osamělejší v této zrůdně nelidské společnosti, a tím i daleko víc odkázáni na iluzorní život komunikačních médií. A naše domovy by se změnily v čekárny starobinců, osvětlované již pouze kremačními světélky televizorů.

Není to tak dávno, co bylo Rudé právo vyprodáno pro senzační rozhovor jednoho z čelných představitelů tohoto státu se dvěma zástupci velkého západního časopisu, kteří hrajíce si s ním jako kočka s myší, mu mimo jiné položili i otázku, co se u nás vlastně děla proti velké spotřebě piva. Jeho odpověď přímo zarážela nepružností, neboť místo aby se zmínil o tom, jak se pivo zdražuje a jak se zavírají "nejhorší" provozovny IV. skupiny, a udělal tak z nectnosti přednost, prohlásil, že pivo je náš tekutý chleba. Věru slabá diplomacie po slavné tradici masarykovské. To jsme si však také jinak stáli ve světě a ani alkoholismus nebyl tak deprimujícím problémem jako dnes, třebaže například mé rodné městečko s třemi tisíci obyvateli mělo šestnáct prosperujících hospůdek.

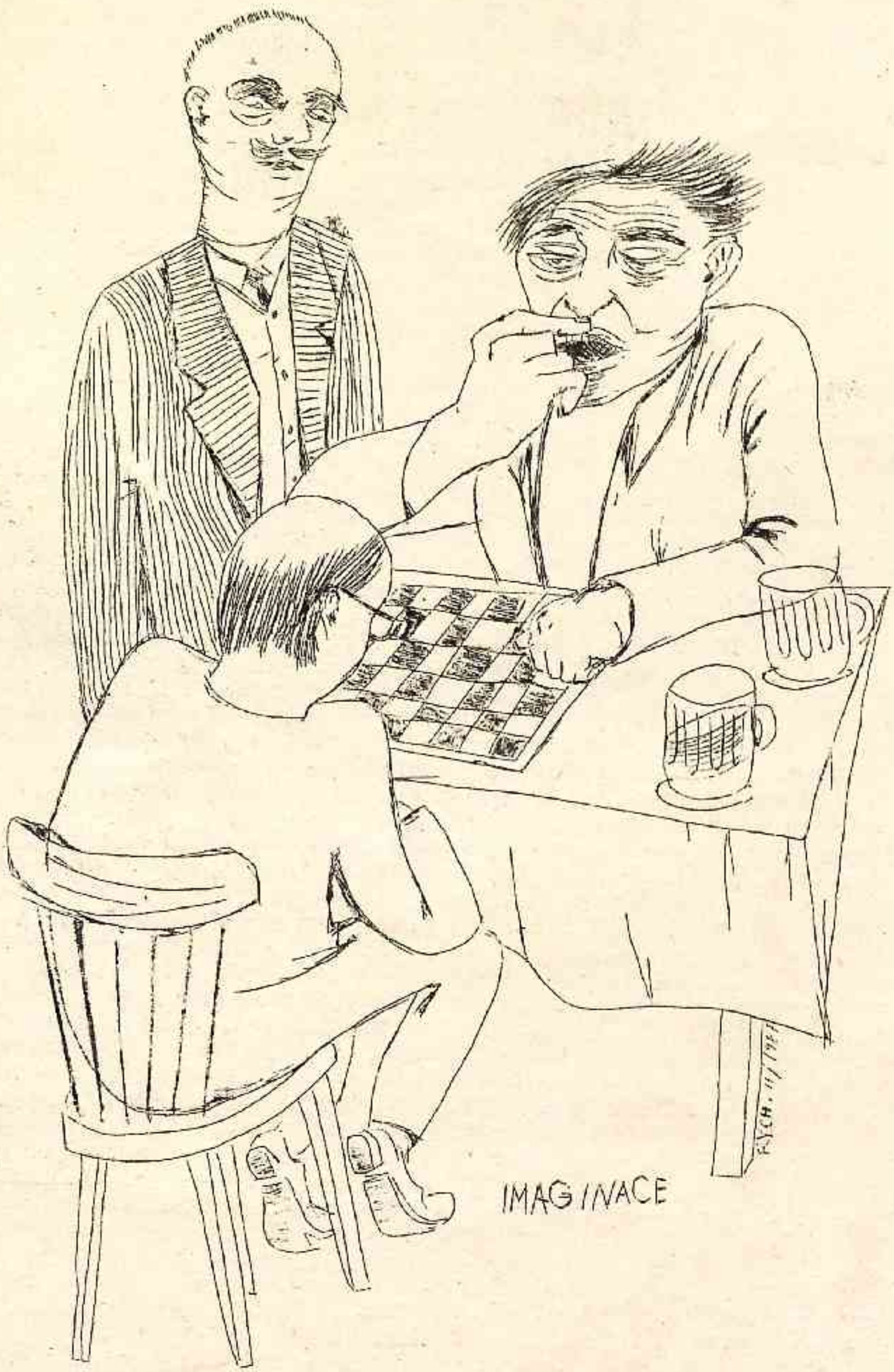
IMAGINACE

Hudba

POZNÁMKA O HUDBĚ

EGON BONDY

V umělecké revoluci právě končícího století, která neměla obdoby od neolitu, měla a má hudba svůj zcela specifický osud. Na jedné straně se daleko víc než kterékoli jiné umění stala masovou záležitostí /jazz, rock/, na druhé straně se jedna její část, jíž jsme si navykli teprve v posledních cirka 150 letech říkat "vážná hudba", dostaly do neočekávané a podle výhledů XIX. století ani nepředpokládatelné izolace. A při tom vlastní vnitřní logika vývoje hudby právě končícího století a to i hudby "vážné", byla nejen stejně důsledná a zdůvodněná jako logika vývoje ostatních druhů umění, ale byla i původně /kolem r. 1910/ zdánlivě daleko příznivěji přivítána. Revoluční proměna hudby byla připravena předcházejícím vývojem stejně gruntovně jako v ostatních odvětvích umění, ba snad ještě důkladněji. Vývoj od Tristana k Debussyho Moři byl prudký, srázný, ale všeobecně pochopitelný, byť se ve své době příznivci Richarda Wágnera a Claude Debussyho nenávistně potírali. A od Moře k Petruškovi byl jen krok - stejně jako od Tristana ke Straussově Elektře!

A potom začíná obrovské, hloupé a bezdůvodné nedorozumění. Zatímco v literatuře a ve výtvarném umění si postupně stále větší vrstvy pomalu, ale jistě zvykaly na převratné změny, takže dnes je možno pokládat úsilí umění XX. století za probojované, v hudbě se masovému zájmu těšil jedině jazz a rock a jiná hudba XX. století je obecně považována za nesrozumitelnou.

Jaký nesmyslný blud to je! Jen obyvatelstvo s IQ menším než 100 je dnes ještě iritováno Avignonskými slečnami nebo Kafkou, ale i u nás se pokládá mezi mladou generací za normální, že se vypne přijímač, když mají hrát Janáčka! Mluví se všeobecně o tom, že se vážná hudba XX. století "nedá poslouchat", že se jí nedá rozumět, že posluchače unavuje, nudí nebo tahá za uši, že to prostě je záležitost pro hrstku odborníků a věc spíš kvality ryze intelektuální než záležitost estetického požitku. Každý takový argument není ničím méně než lží. Současnou a nejsoučasnější hudbu posloucháme naprosto běžně s plným estetickým požitkem při velmi mnoha normálních filmech - a jen o tom nevíme, resp. nechceme vědět. Nejvýznamnější ze všech sci-fi filmů, Kublickova Odyssea 2001, je mj. doprovázena Ligettiho kantátami, které nebyly dokonce ani skládány pro tento film, ale režisér je převzal přímo z koncertního pódia, kantátami autora, který je prohlašován za jednoho z nejezoterničejších v hudbě druhé poloviny století, za jednoho z nejneposlouchatelnějších - a nikdo ze stamiliónů diváků na celém světě

/u nás se hrál film asi před patnácti lety asi jeden týden v Praze a pak byl v rámci boje za vědecký ateismus zakázán/ nevyslovil nejmenší námitku, že by mu hudba v tom filmu byla vadila, nebo že by mu byla nesrozumitelná. Dokonale všichni ji pochopili a esteticky akceptovali! Elektronická hudba u nás dokonce ke slyšení je právě jen v kinu a je bez námitek zcela masově přijímána. Ba naopak: uvidíme-li nějaký starý film s hudebním doprovodem tradičního rázu, poslech nás přímo ruší nebo je nám směšný. Teze o neposlouchatelnosti současné hudby je prostě prověřena jako nepravdivá. Rock by byl pro naše pradědečky stejně neposlouchatelný - a my mu rozumíme.

Hudba musela v našem století řešit stejně zásadní otázky jako ostatní umělecká odvětví. Jako jsme se museli ve výtvarném umění naučit vidět jinak než jen podle renesanční perspektivy, tak v hudbě jsme se museli naučit slyšet i jinak než jen tonálně. Opuštění vázané tonality, která podobně jako tradiční perspektiva ve výtvarném umění nastoupila teprve před několika sty lety /cirka kolem r. 1600: renesanční perspektiva kolem r. 1450/ se stalo na počátku XX. století otázkou vnitřní nutnosti hudebního vývoje. Osvobození se od tonality, přechod přes volnou tonalitu k atonalitě a pak k dvanáctitónovému systému, posléze k multiserialismu a na druhé straně ke konkrétní a elektronické hudbě s otevřením nových možností v aleatorní kompozici /kompozice cestou náhodného volení tónů a zvuků/, přineslo s sebou tolik vážných speciálních problémů, že hudba skutečně po určitou dobu se vyvíjela jakoby bez zřetelných svazků s vývojovými etapami výtvarného umění a literatury. Když už u nás poetismus kvetl na plné pecky, v r. 1922, Teige vyjmenovával jednotlivé reprezentanty "moderního umění" počínaje poezií a konče architekturou a v rubrice hudba uvedl nulu /!/.

Jen s metaforickou přibližností se mluvilo o hudebním expresionismu Bergrově, event. Schönbergově, Hindenithově, Křenkově /v první pol. 20. let/, dál už se nikdo ani nepokoušel periodizovat vývoj a zvraty současné hudby podle kategorií běžně aplikovaných v ostatních uměleckých odvětvích: surrealismus, abstraktivismus, ap.

V letech mezi válkami se naopak hudba dělila na neoklasicistní /Stravinskij, a spol./ a dodekafonickou /II. vídeňská škola/ a představitelé obou táborů vůbec odmítali hovořit o své tvorbě jako o avantgardní či experimentální, což byla slova skloňovaná ve všech pádech v jiných oblastech. Zdálo se, že je jen dalším dokladem vytvořit jednotný umělecký styl i to, že hudba se jaksi odtrhuje od obecného proudu a jde vlastními cestami za vlastními cíli.

Byl to ve skutečnosti optický klam. Hudba revolucionalizovala svoje nejvlastnější prostředky stejně a analogicky jako to dělala ostatní umělecká odvětví, ale byla vázána pochopitelně na svůj materiál, zvuk, který má specifické vlastnosti a zákonitosti, do nichž nelze "zvenčí", z jiných uměleckých oblastí nic násilně vnášet. Naopak v hudbě byla velmi fundamentárlně pociťována potřeba přímo se osvobodit od supremacie literatury, která v XIX. století panovala nad všemi uměnami, ale nad hudbou dvojnásob. Není divu, že skladatelé se nehodlali dát vést a svazovat programy a tezemi literátů a výtvarníků, kteří specifiku hudební problematiky znali z ponorky. A přitom po polovině století najednou se v hudbě z dynamiky jejího vlastního vnitřního zápolení objevily všechny ty výdobytky, jež charakterizovaly nejzávažnější tvorbu v oblasti literatury a výtvarného umění: Webrův punktualismus a z něj se vyvíjející multiserialismus působí jako analogie abstraktního malířství mondrianovského, postupy konkrétní hudby a Johna Cagea jsou principiálně vzato postupy dada a surrealismu, mnohé trendy elektronické hudby jsou neseny jakoby v intencích abstraktního expresionismu a blízkost určitého vývojového období Cageova a americké hudby 60. let s pop-artem je očividná - aniž by v kterékoli ze jmenovaných případů šlo o ovlivnění hudby "zvnějšku" či o její nějakou adaptaci k pozici ostatních uměleckých druhů

nebo jen o nějaký prostý paralelismus. Skladatelé a hudební teoretikové také nikterak nespekulují nad těmito náhle se projevivšími, sjednocovacími momenty, mají dále svých vlastních starostí dost, tyto momenty jsou daleko spíš najednou objevovány teoretiky i laiky z ostatních branží. Najednou se poznává, že nejenom hudba urazila stejně obrovský kus cesty jako výtvarné umění a literatura, ale že šla stejnou cestou jako ony a najednou si začínáme uvědomovat, že má tedy přinejmenším právo na stejnou pozornost jakou věnujeme těm druhým, že je pro pohyb lidského poznání vpřed stejně klíčově důležitá jako ony, že je v první linii a ne někde na vlastním písečku.

A jen neomluvitelné předsudky a lenost nám dosud stojí v cestě k ní a s ní. Koneckonců, ti, kdo sledují rockovou scénu, vědí dobře, že je tu od 60. let na tom nejkvalitnějším křídle rocku stále větší přibližování k oblasti tzv. vážné hudby. Poslední skladby Zappovy diriguje Boulez - jeden z protagonistů a špiček současné "vážné" hudby - a podobných příkladů je řada. Není totiž vůbec pravda, že náš sluchový orgán se"nevyvinul" a zůstal trčet v XIX. století u Cikánského barona a Rusalky. /Naopak tato hudba nás naprosto nudí, přes všechny houževnaté snahy pop zpěváků stanice Hvězda, abychom právě jen takovouhle hudební estetiku milovali/. Náš sluch se vyvinul stejně jako se vyvinulo naše oko. A vyvinul se pod stejnými historickými a společenskými tlaky. Přirozený svět, v němž žijeme už na osmdesát let, je naprosto jiný, než byl přirozený svět Beethovenův, Goethův a Ingresův. Dokážeme-li pochopit jejich někdejšího přirozeného světa, neznamená to, že jen tyto hodnoty nás esteticky oslovují - ba právě naopak: nepochybně nás vůbec esteticky oslovují hodnoty, které vyrůstají z podmínek našeho přirozeného světa. Hudebníci si například již od dob před první světovou válkou uvědomili nezanedbatelný význam hluku v našem přirozeném světě a dali mu tedy i vstoupit do hudebního díla: zprvu v podobě disonancí, nakonec až v podobě skutečných hluků konkrétních nebo umělých elektronických /ale už v Satieho přehlídce - Parade - z roku 1917, jsou uplatněny "nehudební zvuky" psacího stroje apod/. Stejně tak si skladatelé byli již velmi brzo vedomi významu rytmu v našem přirozeném světě /většina strojů, které hlučí, pracuje nějak rytmicky/ a využili ho.

Koneckonců vliv jazzu a rocku je založen právě na tomto momentu, který pro svoji šokující překvapivost prostě jen hypertrofoval v současné hudební produkci a pro svoji smyslově-erotickou podvědomou hodnotu mohl být lacino - a nebezpečně! - zkomercializován. Že ovšem vedle toho museli skladatelé našeho století řešit sto dalších specifických problémů revoluce zvukovosti, problémů pro laika neatraktivních, ale neméně závažných, je naprosto nezaslouženě přivedlo dosituace, kdy je o ně nezájem, kdy je jim předhazováno, že se odizolovali, že jsou esoterní, nesrozumitelní, nudní a že nemá cenu se o ně starat. Copžpak snad hudba umřela? Nebo je navždy hudba dána už jen polaritou mezi idiotickým Neckářem a výborným Frankem Zappou? Opakuji, že nejhybnější křídlo rocku se stále více dostává do blízkosti Cagea, Stockhausena a ještě mladších - a to v prvé řadě, to nezapomínejme, díky tomu, že právě tito /od Stravinského a Schönberga ovšem počínaje/ vyřešili a v praxi prověřili ty nejzávažnější teoretické otázky nového zvuku a co se s ním dá dělat a jak.

Proč o tom všem píšu, když nejsem hudebním odborníkem. Od přibližně počátku druhé poloviny 70. let se projevuje ve světovém umění cosi jako nástup nové generace, která přichází s novými vlastními stylovými představami a prostředky. Co se týče výtvarného umění, věnoval jsem tomu pár článků ve Voknu a v S/M. Stejný jev však lze pozorovat i v tzv. vážné hudbě. Jakkoli jsou problémy výtvarného umění a hudby nesouměřitelné, je tu snad alespoň jeden společný rys a tím je, že nejsoučasnější produkce v obou případech působí na diváka či posluchače bezprostředněji, "vtahuje ho dovnitř", s naléhavostí, kterou jsme už dost postrá-

dali. Opoždění, s nímž přichází tato nová vlna k nám, není kupodivu příliš velké. Na nedávné výstavě Konfrontace III na dvorku a ve sklepích jednoho pražského domu, bylo několik desítek výtvarníků nejmladší generace, kteří postupují v tomto proudu a aspoň jeden či dva z nich reprezentují skutečně evropskou špičku. Výstava ve mně probudila naděje, o nichž jsem už nedoufal, že je někdy ještě budu moci mít. V poezii zaznamenáváme obdobný široký nástup a alespoň dva - tři z nejmladších patří dnes už zcela nepochybně do dějin české literatury. A zcela analogické je to i v naší hudbě. Existuje hudební těleso specializované na hudbu současnou a nejsoučasnější Agon a absolvovalo již několik veřejných koncertů, další dva mají být letos v létě. Mezi nejmladší generací je rušno a opět lze uvést jednoho či dva skladatele, kteří znovu dotáhli českou hudbu na nejlepší mezinárodní úroveň. Oproti záměrnému stylovému absolutnímu odosobnění multiseriální a elektronické hudby 50. a 60. let, objevuje se v současné hudbě nová lyričnost, nové úsilí o expresivní výraz a navázání emotivního kontaktu s posluchačem. Koncerty současné hudby, které přinášejí ovšem i "klasická díla" posledních desítiletí, jsou vždy neobyčejným zážitkem. A tady je kořen pudla: v důsledku nenormální situace naší kultury, která jak známo trvá již od nepaměti, při neobyčejně ztíženém toku informací, jsou jednotlivé umělecké branže mezi sebou bez kontaktu a navzájem o sobě nevědí, nepředpokládají už ani, že se za jejich hranicemi taky něco děje a naříkají nad svou izolovaností a nad tím, že tvoří do prázdna, jen pro okruh svých vlastních kolegů. Na vzpomínané výstavě Konfrontace se jen hemžilo nejmladšími malíři a sochaři, ale z našeho literárního undergroundu jsem tam byl sám jen s redakcí S/M. Je to naprostá ostuda! Totéž platí pak právě i pro oblast hudby, kdy na koncertech Agonu je narváno mladými hudebníky /zaplaťpánbůh dokonce i od Plastiků/ a jinak jsem tu zase sám. A přitom jde přece o jeden stejný a nedílný underground a to objektivně posuzováno, ať se subjektivně ten či onen k němu výslovně hlásí, nebo ne. Jde o tutéž generaci a o lidi tvořící ve stejných podmínkách, za stejných potíží, v téže nepřízni establišmentu. Mělo by být povinností především našich periodik, aby informovala o dění ve všech oblastech kultury a aby umožňovala zprostředkovat vzájemné kontakty. In puncto současné hudby jsme se pokusili a znovu se pokusíme o cyklus přednášek a přehrávek, které by pak na páscích mohly putovat republikou. S reprodukcí výtvarných děl máme daleko větší potíže, ale i ty bychom se měli pokusit zvládnout. Ale v první řadě záleží ovšem na každém jednotlivém z vás. Bez vzdělání a bez kontaktu s jiným, v naší současnosti tvořeným uměním, prožijete snad pár let v hospodě, ale pak se z vás stanou jen bezcenní blbci se stejnými zájmy jako většina se svými manželkami, dětičkami, autíčky a charami. K tomu, aby člověku umění něco říkalo a dávalo, je ovšem třeba vynaložit taky nějakou práci. Kdo ji vynaloží, ten se směje i Mistru Třeboňskému a ne jen současné malbě, toho tahá za uši i Mozart a nejen současná hudba.

Hudba uplynulých osmdesáti let vytvořila ohromné bohatství stylů a forem, stejně jako výtvarné umění a literatura tohoto období, a nikdo není nucen, aby se mu to všechno líbilo a stejnou měrou. Tak jako jsou stylově rozdílné řekněme surrealismus a De Stijl, tak je rozdílný Stravinskij a Webernův punktualismus, ale dějiny umění poznávají, jak všechny tyto rozdílné přístupy a styly jednotlivých škol byly potřebné pro pohyb umění jako celku a jak obohatily naše vnímání světa.
Současná hudba je nám zvukově daleko bližší než hudba XIX. století a každého osloví něco z ní. Je jen pohodlná lenivost a nelogický předsudek, které vás vedou k tomu, že ji neposloucháte, že se o ni vůbec nezajímáte. Je to ostuda, že to musím znovu psát na konci

století, jehož umění je jeho jedinou pozitivní legitimací před dějinami, neboť ve všech ostatních ohledech je, jak známo, bilance tohoto století negativní přes četné vymoženosti techniky a vědy.
V naší zemi věru není život v umění reprezentován Svazem spisovatelů, výtvarníků atd. Reprezentují ho ti, kteří tvoří za nepředstavitelně těžkých podmínek v praktickém undergroundu. Ti, kteří toto úsilí nesledují a nepodporují, přicházejí o strašně mnoho: žijí a budou žít s pocitem, že žijí a žili v marné době marný život. A přitom stačí jen trochu se namáhat a rozhlídnout se okolo a uvidíme, že žijeme v době plné tvůrčího napětí, tvůrčí energie, tvorby nových odvážných hodnot, v době plné tvůrčího dobrodružství. Být při tom, být spolu, je zázračný lék proti marnosti. Nesčetně mnoho generací už žilo v situaci, kdy společenské podmínky byly tak ztuhlé, že nepřipouštěly žádnou politickou aktivitu a ani pomyšlení na změnu. A vždycky zůstávalo právě umění jako oblast plného života. Pochopitelně nikoli umění oficiální. Ale tak to právě má být. A těm, kteří z lenosti se neúčastní tohoto plného života, ale mají za pohodlnější pseudofilosofovat u piva o marnosti a o svém neštěstí, mohu říct jen to, že umění bez nich nechcípne, ale oni chcípnou.

A ještě k té hudbě. V našich koncertních síních se s novou hudbou skutečně skoro nesetkáte, i když se setkáte s díly prominentů Svazu skladatelů.
Ale i u nás vyšly na deskách alespoň nejzávažnější věci z první poloviny století a ty desky si lze vypůjčit v každé lidové knihovně. Pokud by na vás bylo moc práce sestavit si jejich malou diskografii, mohu vám ji napsat.

Pokud jde o hudbu současnější a nejsoučasnější, je tu možnost dát si ji nahrát na kazety.

NEW YORK - NEW ROCK - UNDERGROUND
- asociace z N.Y. undergroundu 1983

Translation L.A.86
Tóny a Protitóny

"Ti, kterým se New York zdá být ošklivý, jsou toliko obětí klamu svého vnímání. Krása N.Y. je totiž založena na tom, že se toto město proměnilo v umělecku /a umělou/ krajinu. Mnohá evropská města pomalu a klidně usínají: zde se však žije horečnatě a jakoby ve stavu chronického onemocnění - tady jsou všichni věčně mladí, nikdy však zcela zdraví."

- Claude Levi-Strauss -

Poslední scény z filmu "Mon Oncle d´Amerique" /režiséra A. Resnaise/, v němž jde o to ukázat šance na přežití v N.Y. - sociální struktuře, nám ukazují ruiny vypálených, neobydlených a vysídlených čtvrtí Jižního Bronxu. Zoufale smutně tu uprostřed "Země Nikoho" stojí vybrakované rezivějící tramvajové vozy, užité tu autory filmu dychtivě jako symboly civilizační zkázy. I doby míru po sobě zanechávají obrazy války. Resnais ve svém filmu nechává zruinované panorama Bronxu bez komentáře a snad právě v tom je možno spatřovat metaforu pro konec této formy života. A nebo je ta halda sutin nadstavbou, která vrací všemu smysl? Ve městě jako je New York nás okamžitě přepadají futuristické, ale i historické

otázky - širokodaleko kam oko pohlédne můžeme vidět nové naleštěné mrakodrapy vedle stárnoucích "modern times", vedle domů nové doby, které se drolí a rozkládají den za dnem bez povšimnutí.

V jednom z N.Y. undergroundových filmů, jenž se jmenuje "Lenz", můžeme pozorovat bludně autistického básníka Lenze, jak v soudobém New Wave hábitu bloudí bezcílně nad kusem městské magistrály, ježopuštěna zůstává mimo provoz. Z betonu tu vyrůstá tráva, z techniky, která přestala být funkční, začíná klíčit jakási archaistická civilizační mystika. Spreyové "graffiti" řvoucí barevností na stěnách vagonů metra jsou najednou písmen neznámého a cizího světa obrazů, jsou tu kruhy bujaré vitality, kterou nelze zakódovat do chladné computerové řeči. Cestou kolem domovních zdí je tu člověk mámen a strháván útržky řečí, slov, sloganů i názorů, jež mluví z plakátových ploch, poničených větrem a deštěm. Další stopy přes plochy plakátů zanechávají umělci a hudebníci - leták, který proklamuje "DEAD ART", vedle spreyového nápisu pro skupinu "DECAY" /Zánik/ a pod tím nějaká bizarní průpovídka: "THE FUTURE IS EL FUTURO, ONLY THE STREET HAS THE BEAT". Kousek dál je avízo skupiny Mofungo, která slovy "END OF THE WORLD" ohlašuje zároveň své písně. Čteme tu spreyové signály plné patosu a zoufalství: "ARMAGEDDON", "SUICIDE PARTY", "URBAN WASTE", "MESSAGE FROM THE DEAD" atd.

Teorie dvou kultur horlivě diskutovaná ve staré Evropě, tady, kde jen stěží existuje nějaká veřejná podpora kultury, bere na sebe podobu zatomizovaného až k anarchii dohnaného tápání jednotlivců kolem dokola. Těžko říct a těžko vám tu někdo poví, co a kde směřuje vpřed a co vzad. A co vlastně jsou tady oba směry? Člověk si tu nejspíš připadá jako v /umělecké/ laboratoři, do níž pořádně zavanula vichřice. Tóny i melodie tu hovoří jakousi zvláštní denencí, obklopuje nás obrovský pestrobarevný arsenál nejbizarnějších surovin a stavebních kamenů, sesbíraný během všech epoch, které prošla rocková historie i umělecká avantgarda. Všechno, rock i výtvarné umění, se tu kupí v post-modernistickém bujení - a to aspoň do té chvíle, než zase přijede buldozer, aby tyhle tóny a odstíny prostě odsunul dál.

Někdy kolem roku 76/77 se ve sklepeních N.Y. odehrály masivní převraty. Vedle kapel typu Ramones a Talking Heads tu vznikala i vzrušující hudba, která byla v porovnání s obyčejným RnRollem daleko vyhraněnější, nervóznější a také ostřejší. Nehudebníci, avšak lidé plní nápadů, vzali hudebníkům z rukou jejich nástroje a mnozí z nich dokonce svou divokou a riskantní jízdu dovedli až do hitparád. Tenkrát mohly nové kapely počítat s pozornýma očima diváků i médií a také se zájmem ještě nezkaženého grano-průmyslu. Je k podivu, jak fungovalo propojení mezi Undergrounden a hudebním byznisem. Dnes však je to jinak, ledaco se opět změnilo. Inovativní a avantgardní hudba se tlačí vpřed v téměř nepřekonatelné vzdálenosti, která ji dělí od Rock'n'Rollu všednosti. Tuctová hudba zaplavuje éter z radia a to je vlastně nepřetržitě slábnoucí a umdlévající, vyčerpávaný zvuk let šedesátých. Klasický R'n'Roll jakožto výrazový prostředek se dnešnímu U-groundu v N.Y. zdá být na konci své variability. Ostatně dnešní hudebníci činní v U-groundu N.Y. nikdy netoužili po tom, aby stárnoucí "Rockstars" byli nahraženy novými. Zdá se tedy, že vlak R'n'Rollu, jede po jiné koleji, zatímco nové kanály vedou mimo a ven přes uměleckou scénu. Hudba, která v současné době proniká ze svých skrýší a úkrytů, z undergroundových klubů, je zjednodušeně řečeno mnohem křehčí, ale také mnohem "zpropadenější". Působí deformovaně, disharmonicky a rachotivě. To je zvuk hudby vznikající umíněně na periferiích a okrajích scény, neboť její střed je bohužel plný civilizačního odpadu a umění, které je vlastně /jako konzumní produkt/ po spotřebování též k zahození. To, co je "krásné", je pro současný U-ground vlastně nepřátelským vzorem. Muzicíruje se tu s vědomím bohémské existence, která musí, ale i chce zůstat před branami módnosti - nebo módností.

Povrch života není důležité brát demonstrativně; tvrdošíjně a zavile se tu dali do hledání hloubky. Je to vlastně hudba děravých šedých svetrů a sak z bazaru, které prodáš či koupíš za pár dolarů někde na chodníku. Očividná chudoba je tu snášena až s mnišskou kontemplací. Hudba už zase smí být uměním, a zase krní jen sama sebou. Opět může znít tahle hudba jaksi nonšalantně, protože těch pár jedinců, kteří v ní a s ní žijí, jsou

už dlouho zvyklí na jiné rytmické i harmonické struktury. Hudba se tu dělá s obrovským nadšením a bez pevných organizovaných hranic. Hraje se křížem krážem i kolem hudebníků jako je Eliott Sharp, Arto Lindsay nebo Fred Frith a další. Rocková hudba - nebo spíš to, co tu zní, zbylo - jakoby dosáhla fáze free jazzu, jak je volná.

Hudebníky současného N.Y. undergroundu si můžeme představit jako šířce rozvětvený kmen individualistů. Už tu nejde o nějakou "všepřekrývající" ideologii, jako tomu bylo třeba v letech hippies, ale vůdčí je myšlenka, že každý umělec si s sebou nese nějakou vlastní vizi, kterou se pak sám snaží zobrazit. "Pro hudebníka je teď důležité udělat něco, co ještě neexistuje," říká Peter Gordon, vždy přítomný jako saxofonista či elektronik Art-Music-Scene, hudby, která vznikla kolem uměleckých galerií. "I když hudba často zní jako Rock nebo Jazz, najde tu člověk při pozorném poslechu vždycky něco, co zní cize, nevěrohodně a neuvěřitelně, a to je právě ono". "Často můžete mít pocit, že v téhle hudbě něco neladí, že hudba ztrácí souvislost, že tak nějak vrávorá nebo že prostě zní "falešně". Dnes se tu stalo nesmluvenou samozřejmostí, že se tu opouští zaběhané harmonické schéma. Někdy se tu připomíná Orient, jindy zadrhnutý gramofon, nebo i rytmy třetího světa. Změna-šok a široko daleko žádný klidný bod. Připomínají se Nietzscheho slova: "Pokud nemáme pevné a klidné linie na horizontu svého života, stejné linie lesa a hor, pak je nejniternější vůle člověka sama neklidná a dychtivá jako bytost něšťákova".

Rozlišujete mezi zvuky krásnými a ošklivými - to se ptám všech hudebníků, které v N.Y. v tomto městě přesyceném extrémními zvuky, potkávám. Téměř všichni říkají, že jim na tomto rozlišení nezáleží, protože džungli světel a zvuků, jakou je tu Manhattan, berou v úvahu jen jako surovinu, jako pracovní materiál, jenž je nutno dále zpracovat a přetvořit. Eliott Sharp o tom říká: "Vyjdete za roh baráku a ve velké dálce vidíte věžák, který je zahalen do úplně nereálného světla; k tomu pak slyšíte spoustu asynchronních tónů." Je tu kolem rachot metra, znělky troubících aut i hudba z jejich auto-radií, policejní sirény: moderní zvukomalba, která by právě tak dobře mohla pocházet od divokých zvířat džungle a na deskách tak někdy i skutečně zní. Město N.Y. je fascinující hrou pro všechny zapojené smysly a vyžaduje tedy i napětí a námahu. Peter Gordon k tomu poznamenává: "V N.Y. potřebujete obrovské množství energie, abyste jen vyšli před dům, když si chcete jít na rok pro cigarety. Potřebujete velkou sílu, protože se dostáváte do mohutného proudu obrazů a tónů. A nadto jsou tu ulice plné bláznů a šílenců. Nejmodernější je teď být na ulici co nejblíž u mrtvých. Pak člověk získá zvláštní neskutečnou senzibilitu pro zranitelnost a křehkost všeho."

Peter Gordon sám bydlí, žije i pracuje, hraje a blouzní v jednom bývalém zelinářství. Z gauče, nástrojů, desek a čajových šálků tu vznikl neforemně bující "bydliště" na nejmenším možném a použitelném prostoru. Krajina kolem bytu je pak to, čemu New Yorčané říkají "24-Hour-Neighbourhood". St. Marks Place je tedy jedním z oněch míst, kde během jednoho dne můžete získat i prožít všecko. Bydlí tu i mnoho hudebníků, jimž tahle metropole slouží jako mraveniště, jako labyrint. Přes tento chaos cítím v Gordonově obydlí i v bytech dalších hudebníků klima klidu a koncentrace. Poustevnické jeskyně uprostřed pekelné přebytečné nabídky činností? Napadá mne obraz hurikánu, v jehož samém středu, v jehož oku je klid. Ten, kdo pracuje v N.Y., si nemůže dovolit takový luxus jako turista, aby vnímal město jako souhrnné umělecké dílo, ale musí tu žít mnišsky. Jako malá autonomní jednotka. Soukromý prostor je tu důležitý, i když je jen úzký a prostoduchý. P. Gordon říká: "Někdy nepouštím celé dny svůj byt. Člověk musí mít nebo najít sílu, aby se nenechal hnát proudem". Snad právě proto také zní mnohé kapely N.Y. underground tak extrémně a rušivě, jakoby si dodávaly odvahu povstání a bránily se zároveň před tím, co je tak hlučně obklopuje.

"To, co platilo za krásné se stalo banálním. Musí se teď hledat nová krása. I když naše hudba zní ošklivě, tvrdě a disonantně - někde jinde trefí do "krásného". Tak promlouvá o Novém Rocku N.Y. scény Eliot Sharp. Musela by se poctivě, důvěrně a nikoli jednotvárně, odkrývat vrstva po vrstvě, abychom pronikli znovu k podstatě. Hudba tu zároveň

slouží jako zkušební psychické uspořádání a Sharp to vše srovnává s elektronovým mikroskopem. Skutečnost se rozloží na nejmenší části, aby se potom sestavila znovu dohromady zcela novým způsobem. "Když normální věci vypadají jako rozpadnuvší se, získáváme tím najednou jakýsi makro-pohled". Že by tedy byl i tento trýznivě disonantní Rock prostředkem meditativního cvičení? Je v tomto soundu, plném rámusů a hukotů, touha po jasnu a klidu?

Většina rockových muzikantů N.Y. žije v současné době hlavně na Lower East Side, protože umělecká čtvrť Soho se stala pro ně jednak příliš přeparáděnou a také drahou. Lower East Side naproti tomu vypadá jako jedna z posledních čtvrtí města, která ještě není zkažená byznysem. Vždycky to byl vlastně svým způsobem sirotčinec-dům chudiny pro přistěhovalce i ty, kteří tudy prochází dál, pro židy z Východní Evropy, pro Ukrajince, pro Poláky a v poslední době pro Portorikánce. Také umělci se vžívají do podobné role "průchozích okrajem společnosti". LP-sampler s rockovými kapelami této čtvrti se nikoli náhodou jmenuje "Peripheral Vision" /periférní vidění/. Když se díváme koutkem oka, míní a podtrhává hudebník, a vydavatel desek Elliot Sharp, vidíme víc než když se díváme přímo. Oko je velice citlivé na pohyby v okrajích obrazového pole. Abychom se dostali do bytu Elliot Sharpa, musíme velice často překročit okraje pole viditelnosti. Jdeme okolo záhadného parku, ve kterém hrají Ukrajinci karty, jdeme okolo španělsky popsaných výloh, korejských karate klubů, tropicky pomalovaných a ohořelých zdí a kolem domů v desolátním stavu, kde prkna z bednění nahrazují dveře. Dům převzala od města hrstka umělců jako "Co-op" /tedy do společné správy/. Etnická směs domu a snad i celé čtvrti by měla podle nich zůstat zachována. Nebezpečí zromantizování takovéto čtvrti existuje a je i kdykoli možné. Hudebníci jako Elliot Sharp vědí moc dobře, že v N.Y. byli umělci často jen předjezdci různých spekulativních zájmů. A to třeba v Greenwich Village pro "Folkniks", před tím v Soho a nyní v East Village: jakmile se čtvrť stane elegantnější, v tu ránu se mění i celý její charakter. V Soho to trvalo trochu déle: po laciných klubech přišly galérie a restaurace, brzy na to pak už luxusní apartmá a kšefty pro zbohatlíky. I přes svou bohémskou a periférní existenci stávají se umělci pokusem nebezpečných změn urbanistické infrastruktury. "Lidé se sem stěhují, protože tohle to tady, je ojedinělý kraj a narušují tím a někdy až boří zdejší jedinečnost," říká David se skp. V-EFFECT /pozn. red. - tato skupina projížděla Prahou a zahrála si na její periferii na zahradě jednoho domu/. V Manhattanu jsou výjimky jen v omezené míře - buď to musí být pro příliš bohaté a nebo extra-originální. Všední dny běžných lidí se odehrávají na předměstí. Nikoli přímo, ale pěkně oklikou je vlastně i hudba z East-Side reklamní hudbou této jedinečně šarmantní N.Y. čtvrti.

Experimentální rockoví, jazzoví i undergroundoví hudebníci žijí v N.Y. na hranici chudoby. Skoro každý, kdo tudy projde, se pokoušel pracovat jako číšník nebo skladník - co také jiného? Většina desek se tu nahrává v předpotopních nahrávacích podmínkách, většinou na dvojstopých "Low-fi" přístrojích, vždycky však objevně a s množstvím improvizací. Gesto obětavých hudebníků je důležitější než stylizace samého produktu. Do popředí se dostaly i perkuse a dechy-tedy nástroje, které se hrají celým tělem - fyzicky. Senzační efekty z chladných dvaatřicetistopých studiových přístrojů k dispozici nejsou, ale smutný z toho není nikdo. To co je drsné, provizorní a syrové, je ideálu krásy eruptivní exprese tak jako tak bližší, než ten nejrafinovanější design. Hudební kompozice často citovaného "znamení vzteku" jsou těsně blízko prudké divočině. Jedná se o "chudou hudbu" silných gest. Taková hudba je stoven pocitů vystoupivších napovrch. Takovéto křeče a záškuby nové hudby jsou jistě bližší místním epileptikům, kteří zvládli vše ostatní jen ne sebe, spíš než západoevropským znalcům New Wave. Tělesně vnímatelné fenomény jako jsou hlasitost a vibrace vstoupily do hudební produkce těchto kapel a tuto útočivou totalitu jim umožňují především živá vystoupení. A tam, v místech, kde se hudba stává téměř už neforemnou kakofonií, najednou člověk znovu a zřetelně cítí utopii. Cítí ji tak zřetelně před sebou i v sobě, že umělec je nucen ze sebe dostat všechno.

Charakterizovat českou novou vlnu, která v posledních letech vyvolala tolik zájmu ze strany oficiální moci a posléze i z této strany represivní zásahy, není jednoduché. Nedostatečné a často primitivní vybavení hudebních skupin neumožňovalo a neumožňuje posuzovat uceleně všechny jednotlivé složky vystoupení. Zejména texty skladeb zanikají ve špatném ozvučení a mnohdy i v nepropracované pěvecké artikulaci. Často koncerty připomínají hlučnou zvukovou kulisu s neučesanými divokými pohyby nesourodě a křiklavě oblečených hudebníků, z níž posluchač neznalý textů dešifruje některé refrénové výkřiky. Zvuková a pohybová exprese, hlasová karikatura potlačující citovost projevu, jsou provázeny přímočarým až odosobněným výrazem. Ve svém souhrnu představuje tato hudební forma vzdáleně oživení české hudební scény, jaké pamatujeme z počátku šedesátých let. Rozdíl je pochopitelně daný nejen zcela jinou politickou atmosférou a samotným hudebním vývojem, ale i tím, že tato hudba odráží často jen a jen totalitní znaky společnosti a jejích mocenských orgánů, které se ji snaží přepečlivě kontrolovat.

To, co ale považuji na této vlně k zaznamenání a zároveň za upozornění a varování před možnými a možná se již plně dostavujícími důsledky střetávání se této hudební formy se společností čeecími důsledky střetávání se této hudební formy se společností čeecími důsledky střetávání se této hudební formy se společností čeec

pozrnenal na adresu beatniků, hippies a posléze undergroundu. Že jeho kultura tkví ve zmýtizovaném kultu blaha a sexu, který jeho tvůrci napadají, ale zároveň jej poživačně a anarchisticky upravený přijímají.

Tak například v písni Kousej /Jasná Páka/ ... moravský uzený, ražniči, smažený játro/ ... knedlíky se zelím, s omáčkou, omáčkou rajskou/ ... kousej, dělej, dělej, dej sem atd.

Nebo v textu Jedene dál od téže skupiny /Ambrož, Albrecht/. ... celou noc pivo pít/ celou noc rock and roll/ Pak přišla ona a měla žízeň, měla prachy, dobrou náladu.

Svět, který vysává, ale v němž přežiješ, jen když si ho kupuješ.

... Cennější je denní snění / než hovadský lopocení anebo v jiném textu skupiny Národní třída ... se svým přítelem/ taky pobudou/ máme peníze/ ty do rána nebudou.

Vedle tohoto tématu, kritiky konzumního způsobu života, vyjadřují texty více či méně utajovaný a většinou neadresně pojmenovaný vzdor vůči režimní moci a z jejich bezmocné beznaděje se utíkají k lásce, ne ale hluboké a vnitřně rozmanité, naléhavé a mučivé, ale k lásce plné křečovitých vnějškových, předvádějící pocity na zpředmětněné výkony a hmatatelné vjemy.

Na jedné straně sympatická otevřenost bez pseudosentimentální dekorace, sarkastická sebeironie imunní proti jakémukoli planému vzdychání, na druhé straně chladná, rozumová kalkulace, sexuální technika povýšená na hravost, dryáčnická posedlost a ukřičenost suplující stud, něhu, upřímný cit.

Zde už není přítomná sebeospravedlňující se toporná a neohrabaná adolescence. Své ovoce v uvozovkách tu sklízí socialistické dětství, schématické, jednostranně tendenční, netolerantní, lidsky se čím dále méně projevující. Autoři sice cítí, jak jim kdosi nenstále vykrádá hlavy, jak v nich pohasínají vzněty radosti a emutku, jak se čím dále více cítí ochromenými a bezvládnými, dokonce tuto proměnu zaznamenávají sklesle i vztekle, ale protože svět, který je takto vyprázdňuje, je stále jejich plátnem, ve kterém se promítají a který jiným nahradit nechtějí a často ani nemohou, protože o žádném jiném než o tom hmatatelném, východním i západním, nemají představu, vzdělání a víru, vyhlašují tomuto světu proklamativní, leč neúčinnou stávku. Zvyšují decibely, aby nebylo slyšet, že si nic nemyslí, skrývají se za křiklavými projevy negace, pod nejrůznější stylizace, aby nikdo nepostřehnul, že existují pouze fyzicky, že nemají proč a kvůli čemu smysluplně žít. Konečně, několik následujících ukázek se zbývající špetkou jemně humorné ironie pro ilustraci zde řečeného.

Tak například z textů skupiny Národní třída.

... bílý stehna/tlustej nahej chlap/ bílý stehna/ mám to takhle rád/ bílý stehna/ plná náruč vnad/ bílý stehna/ prostě kamarádi/ /Bílý stehna.

Nebo ... zepředu i zezadu/ dádadadadadadadá/ chtěl bych ať na dotýká/ jemně špičkou jazyka/ zepředu i zezadu/ ... celou pl[illegible] jazyka ...

V písni nazvané Srdce ... včera jsem se napral/ vzal jsem drogu/ v jasným vědomí věcí/ žít nemohu.

Anebo v bledšmodrém podání skupiny Máma Bubo v textu Helo,

pojď si lehnout třeba támhle/ pojď, pojď, pojď/ ať si spolu drobet dáme. Odevzdanost a rezignující konstatování se prolíná z textu do textu. Jako ... Na hnoji se dobře žije/ dobře hnije, dobře pije/ na hnoji se válím s chutí/ už tu ale není k hnutí/ Na hnoji se milujeme/ na hnoji se mordujeme/ můj hnůj mám fuj/ můj hnůj není fuj.

A v dalším textu s názvem Baňatost analýza předchozího. ... Zemdlená, líná štěstěna/ a s ní pitomost/ zubatá klepe na vrata/ a s ní posedlost/ ozvěna života bez věna/ moje jistota/ Kvalitní saně řídí zběsilost/ Běhej, běhej, běhej ...

Vše je zpřevráceno, zůstala jen prosba.

... Uč mě lhát, všechno touším znát/ chápat, cejtit, psát, utřít slzy, když se musím smát/ Uč mě být, kouřit, mluvit, pít/ chci bejt kámen, zdí ...

Řveme si do svejch tich/ A pláčem do svejch vět/ Slintáme do svejch piv/ Když zachraňujeme svět/ /skupina Precedens, text J.S. Hedl/.

Když jsem uvažoval, z jaké myšlenkové koncepce vycházejí texty, případně na co navazují nebo co opisují, zjišťoval jsem chaotické minimum, eklektické útržky z toho či onoho nesympaticky nevytříbeného naučně populárního i filosofického čtiva, zjišťoval jsem žalostné a navíc neuspořádané znalosti, kterým včetně autorů těchto poznámek poměřujeme své i ostatní životy, práci, kulturu, společnost atd.

Snažil jsem se tedy opřít o etymologii, jazykovou stránku textů; a právě jazyková úroveň textů nejvíce obráží zmatečnost, bezvýchodnost, apatii a nevíru, která jako hlavní trumf si přisuzuje na v sobě zahnízděnou pohodlnost, vede k doslova nechuti k přemýšlení a hlubšímu zamyšlení se nad sebou, podporuje mravní a citový nihilismus, který naději a jakékoli etické usilování odsuzuje jako předem marnou oběť. A opět na jedné straně popírání jakéhokoli cíle nebo vyústění v nějaký smysl a na straně druhé přímo egoistické setrvávání a lpění na konzumním stereotypu.

Texty a jejich slogany působí často jako úder do zubů nebo monotónně opisují rytmus šedivého živoření s důrazem na stále poklesleější jazykovou příchuť, která se v reprodukci zesiluje protahováním a monotónně se opakujícími intonacemi či expresívně rozplizlými, jak zvukově, tak významově, neurčitými shluky, výkřiky, šumy apod.

Navíc jsou tato sdělení ještě traumatizovaná neurčitostí a neadresností, které jsou typickým projevem vnitřně nesvobodného umění v zemích reálného socialismu. Z toho plyne neustálé balancování mezi usilováním o vlastní tvář a nebo její ztrátou, mezi volbou profesionálního kompromisnictví, které umožňuje jakés takés základní podmínky a hlavně čas pro tvorbu a nebo vyčerpávajícího amatérského galejnictví provozovaného po zákonem povinně stanovené pracovní době. Okleštěný a jakoby ve spěchu načrtnutý jazyk jednotlivých písní vyjadřuje stále stejný životní obrázek a tato tvorba není v pravém slova smyslu svobodnou uměleckou tvorbou, ale výkonem duše, která je sužovaná a rozjitřovaná stále probíhajícími tlaky a represívním zákonodárstvím totalitní moci.

Stávající, téměř oficiální folková scéna nabízí více polok a literárních fines a je na první pohled zdánlivě vyzrálejší a

myšlenkově koncepčnější. Ve svých autorizovaných a povolených špičkách jaksi naivně předpokládá, že se jí svou zprofesionalizovanou chytrostí, výjimečně vnitřně zažitou a umělecky neopakovatelnou hodnotou jako třeba u písničkáře Karla Plíhala, podaří tuto totalitní strukturu jakoby ignorovat, nebrat na vědomí, uchránit si vnitřní klima. Přičemž nepostřehne /a postřehne-li, je její další tvorba cynickým chytračením a vypočítavou rezignací/, že se stává další více či méně vítanou zástěrkou skryté naprosto nevybíravé hry o moc, a pokud se dotkne nebo zaútočí proti této hře, je zbavena a izolována od komunikačních zdrojů - viz třeba osudy písničkářů Vladimíra Merty, Josefa Nose, Františka Horáčka a jiných a jiných.

Ideologové totalitní moci tuto zprofesionalizovanou chytrost s její umností potřebují pro vykrytí hluchých míst každodenní politicko-výrobní mašinérie. Vícevýznamově se tvářící a místy skrytě brojící iluze se totiž ukazují čím dále více jako přebytečná pára vypouštěná do vzduchu.

Předešlé řádky v sobě potenciálně nesou jistou dělící čáru, která v lidském životě neexistuje a podobá se mnohdy přerušované klikatině. Ale považuji za nezbytné takto upozornit a zdůraznit nesmírně jednoduchou a účinnou pomůcku při jakémkoli nazírání: souběžně rozlišovat mezi zlem a dobrem. Vnitřní lidský smysl, který se lidsky mýlí, ale zároveň lidsky odpouští. Že je tento smysl nesmírně složitý a každodenním lidském životě a neuskutečnitelný ne ve své absolutnosti, ale přirozené opravdovosti a dokonalosti, lze pochopit, nicméně veškeré lidské usilování, v kultuře, ve vědě a jiných činnostech nesmí tento smysl opomenout, ztratit ze zřetele či se ho lekat nebo zpátečnicky a kompromisnicky ustoupit do předem předložených modelů a ulit, ať již konformních či opozičních.

A v tom jsou skupiny nové vlny bezesporu o krok dál před českou silně neutralizovanou folkovou scénou. Jejich myšlenková a jazyková negace je sice často bezvýchodná, ale nepostrádají v sobě onu nekompromisní etiku, resp. etiku, jež nekompromisně rozlišuje a vidí dobro a zlo. Nechytračí s rádoby uměleckou neadresnou vícevýznamovostí, neobchodují tyto skupiny samy se sebou a s tím, co je předkládáno jako pravda a lež. Pravděpodobně zůstanou u bezděčného intuitivního vidoucího entuziasmu, ale i těch několik skeptických řádků, které po Nové vlně zůstanou, jsou a mohou být vodítkem pro další hledače nového poznání, ale i vybídnutím k vykročení ze začarovaného kruhu nadiktované povinnosti a stejně nadiktovaného blaha konzumentského zpohodlněného nemyšlení.

Jasná páka hovoří v této souvislosti o Infekční nemoci /M. Ambrož/.

Zákeřná infekce/ za zádama ti stojí/ i ty jí podlehneš/ každej se jí tak bojí.

Skupina jmenující se Národní třída je v této analýze sice nejpronikavější, ale tak nejodevzdanější. Nabízí rezignovaný únik.

Je třeba se zvykat/ skutečnosti tykat/ skutečnosti krávo/ nemáš na nás právo/ mlhou je mi den/ ve který sem/ než svym snem/ skutečnost je vyčazená/ čas a plíce taky/ je třeba si zvykat/ skutečnosti tykat.

Nebo v písni Kolonizační snahy/ úspěšně probíhaj/ kolonizač-

ní snahy/ teror uvnitř hlavy/ teror vně hlavy/ nesestupuj vem hlavu/ udeř ostrý hrany/ úspěšně probíhaj/ kolonizační snahy/ teror uvnitř hlavy.

Skupiny Máma Bubo a Precedens se často spokojují s nesouvisle či jakoby bez souvislosti vyřčenou narážkou, v níž se skrývá kritika, hodnotová míra světa, společnosti, ve které žijí.
Například v písni Jsem jasnej se objevují narážky typu Mnichov je jasnej ... nahoře dole/ štěstí na nic/ potkal jsem husu/ dělala hů hů/ Mnichov je jasnej/... dokola dokolečka/ já jsem jasnej /Jasná páka/. Adresnou přibližnost zaměňuje Precedens za významovou etymologickou příbuznost viz text Gumová zvířátka.
Jsem v rajchu měkkejch zvířátek/ A nevrátím se nazpátek/ jsou gumová a plastická/ Ta malá zvířátka nelidská/ Musím se s nima cpát/ Musím jít s nima spát/ Musím se s nima i smát/ To všechno jsem dřív neviděl/ Než jsem se octnul v rajchu měkkejch těl - hej/.
Významový rozdíl mezi rajchem a říší není náhodný a, i když je analyticky nepřesný, pocitově toto pojmenování dnešního života není pro reálnou socialistickou společnost lichotivé. Tato a další skryté paralely se pak objevují i v jiných textech, jako třeba v textu Hospodský věšáky. Hospodský věšáky se neptají/ modely šibenic/ jen tiše čekají/ hladoví noční psi je hlídají/ do toho ticha zoufale štěkají.

A k tomu přídavkem zoufalství a rezignace nejtěžšího kalibru Máma Bubo v písni 20. století.
Už jsme se přestali/ přestali milovat/ je to tak nejlepší/ nikam to nevedlo ... přestal jsem věřit/ přestal jsem toužit/ přestal jsem všechno/ přestal jsem přestávat/ proč jsem se narodil/ v 20. století.

Zoufalství v zoufalství, tím se převážně vyznačuje myšlenkové schéma většiny skladeb skupin Nové vlny. Zoufalství, proti kterému se obracejí, zesměšňují, ale v němž zároveň hluboko vězí, bez naděje, beze stopy po sebekázni, bez záblesku jakékoli víry, jak z tohoto zoufalství. Zvlášť patrné je to na textu skupiny Precedens Dělám, že spím.
Co je s tou televizí, postrádám zvuk/ Ne, že bych na to nebyl zvědavej/ Kam plujem, co jsme za loď/ Čí seš ty a čí já jsem/ Náhodný pousmání nejsou k mání/ Ti hoši z obrazovky ke koukání/ Něco je v něčem, nevím v čem a co s tím/ Jsi na to energicky allergická/ A zcela autenticky hysterická/ Tahleta melodie je mimo mě/ Mám celkem hlad a taky pivo, kde je/ Ne, že bych na to nebyl zvědavej/ Kam plujem, co jsme za loď/ Čí seš ty a čí já jsem.

Závěrem ještě několik postřehů, které jsem avizoval v úvodu této stati a které, abych předešel nedorozumění, vznikají ne z potřeby předepisovat a vytyčovat programy, obojí je absurdní, ale z dobré vůle říci více než jen kritický názor.

S čím dále intenzívnějším rozvojem a tlakem průmyslové industrializace, automatizace a na západě elektronizace na život společnosti, dochází úměrně stále k většímu potlačování lidské svobody a identity. Zejména pak v umění a v populární hudbě zvlášť slouží technika propůjčená mamutím cirkusovým projektům s ohnostrojem efektů ke zředování jakékoli myšlenky a posluhuje bombastické ilustraci ekonomických projektů sociálního blaha. Soutěživost a maximalizace se přenášejí i do oblasti lidských vztahů, funkční a zbožní priority vytlačily nebo vytlačují jedinečnou,

neopakovatelnou a ničím nenahraditelnou přirozenou individualitu každého lidského života.
Ideologické kánony a tendence normují náš život od narození.

Názorněji? I amatérský umělec, tedy i muzikant, dnes podléhá celé škále hodnotových měřítek a institucí, které ho prověřují. Konec konců i my, náhodní nebo více či méně pravidelní zájemci, příznivci, konzumenti, pohlížíme na ně očima zpracovanou touto hodnotovou stupnicí, nikoli jen jako na jejich přirozenou součást jejich osobnosti.

Pro samotné umělce, profesionály, ale i amatéry, je potom tato hodnotová hierarchie cílem jejich snažení, nepohlížejí na své umění především z hlediska šíře a bohatosti vlastní osobnosti, ale účelově si osvojují normy, přijímají nesmyslné soutěžení, honbu za poctami, hovoří se zejména pak v populární hudbě o vcitování se do nálad a problémů hlavně mladého publika, smrsknutých do citečků a problémečků přišla-li či nepřišla-li, nejčastěji do popisu, jaká či jaký je podle posledních reklamních a módních trendů.

Nová vlna, i když tuto hodnotovou stupnici neguje, vstupuje do její arény včetně oněch rádoby provokujících efektů. Zcela poddaná svému existenciálnímu výkřiku, zuřivě pozoruje svět okolo, nikoli sebe. Nechce si naslouchat. Nenavazuje, jen s určitou nekritickou drzostí, poplatnou svému věku, přebírá a trochu řevnivá a s despektem přezírá minulost, ale i přítomnost ostatního hudebního dění. Nespolupracuje s jinými myšlenkovými světy, uzavřená do sebe, stává se tak trochu pupkem jednoho světa, jednoho pohledu, vězněm jednoho vězení.

A přitom, ač je to paradoxní, čím více je lidské ego a jeho přirozený rozvoj omezován a potlačován a v zemích reálného socialismu utlačován renovovanými neostalinskými metodami, tím více se souběžně nabízí myšlenka podobného návratu do minulosti, studium a zkoumání těch podnětů v oněch časových údobích, která v sobě pečeť přirozeného rozvoje lidské osobnosti obsahovala nebo aspoň slibovala.

Tedy v populární hudbě návrat nejen k éře Beatles, protestních zpěváků, zrodu džezu, ale návrat ještě hlouběji do minulosti až k samotným počátkům trubadúrství, potulných zpěváků, k lidové hudbě vůbec.

Jejich přirozený vliv pramenil pochopitelně z omezených možností šíření, nepodléhal dnešnímu makrochrličství, které rozředí a zpředmětní každou individualitu. O to víc tkvěla síla přirozené lidské individuality a její autenticita a nenaprogramovanost jejího projevu z každodenní životní empirie, z níž vyrůstala a byla, resp. žila v každodenním nekontrolovatelném spojení a působení.

Pečlivé uvědomění si a poznání všech těchto přirozených zdrojů lidské přirozenosti, a to nejen hudebních, jejich vzájemné propojení, ale hlavně opuštění nabízené a předkládané hierarchizace každé lidské činnosti a jejich omezujících norem, které zvláště v zemích východního totalitarismu jdou tak daleko, že neumožňují člověku si bez obav a svobodně zazpívat či projevit se a rozvíjet kdekoli, v hospodě, v přírodě, v soukromí, i na to je třeba mít příslušné institucionální povolení, konečně jako na jakýkoli předem nezkontrolovaný lidský individuální či kolektivní projev. Te-

dy soustředit se hlavně na ochranu této individuality, ochranu jejího přirozeného myšlenkového světa spolu s návratem jak k jednodušším formám, nenáročným na ekonomickou závislost a z ní vyplývajícího diktátu, tak i k prostším formám šíření, šíření zbavenému superhvězd a superpožadavků, šíření omezujícímu se na přirozená, nikým neplánovaná a nefinancovaná posluchačská auditoria. To by nám mohlo vrátit k sobě samým, přírodě a věcem, jejich původnímu smyslu.

Že se tyto mlhavé řádky zdají být naivními a nedovedenými do konce, není třeba příliš dokazovat. Konečně, jejich smyslem nebyl žádný předpis či program, jak již bylo řečeno, spíše jde o volnou úvahu, zamyšlení a možné náměty, jejichž zdánlivá neproveditelnost a utopičnost tak trochu souvisí se základní myšlenkou několikrát obměňovanou v této úvaze, že totiž neustále žijeme a uvažujeme ve vleku nějakých cílů a projektů, hodnotových stupnic, které jsou nám od narození podsouvány, aniž bychom se kdy vážně zabývali sami sebou, tím, co skutečně a nezbytně k životu potřebujeme z pohledu naší přirozené individuality.

Ale tím jsem jako již několikrát předtím v této stati, překročil rámec tématu, které jsem si zvolil a které na příkladech několika textů skupin Nové vlny ukazuje, jak může každá citlivější reakce ještě ne zcela umrtvené lidské individuality přirozeně přesahovat a zasahovat ostatní zlhostejnělý život.

HEAVYMETALOVÝ ČASOPIS TKM V. Žufan

V Čechách začal koncem roku 1986 vycházet samizdatově heavymetalový časopis "TKM".

Když se blíže podívám na samotný heavy metal, který je ve světě považován za styl apolitický - a v současné době je i u nás mezi mládeží nejrozšířenější - zjistím, že se jedná o styl komerční, prázdný bez závažnější myšlenky. Faktem však je, že i československá oficialita HM více méně trpí a ani tak rázně nezasahuje proti kapelám a jejich fanouškům, jako to bývalo v minulosti proti undergroundu a nyní proti punku. Je známo celkem málo případů, kdy tzv. "ochránci zákona" seberou nějakému metalákovi řetězy, opasky nebo stahováky pobité cvoky.

Samozřejmostí ale zůstává, že se tato hudba v našem rádiu a televizi objevuje zcela sporadicky, a to ještě většinou pouze v podání československých autocenzurovaných kapel. Ani ze stran tisku se metalový fanda o nových věcech mnoho nedoví a není také divu. HM totiž nevzešel z úst Velkého bratra, ale z prohnilé kapitalistické společnosti, jejíž ideologické centrály pod vedením vrahů ze CIA se neustále snaží podchytit část naší mládeže /naší budoucnosti/ a tím narušit budování naší vzkvétající socialistické zahrádky /řečeno slovy bolševického ideologa/. Hlavní strážci ideologie se ale asi shodli v závěru, že tento proud není tak dravý

a revoluční /spíš kontrarevoluční/, jako byly proudy minulé a tak jej prostě mlčky toleruje jako nutné zlo. Když se však nějaká kapela začne příliš rozjíždět, vbrzku se zasáhne různými hrozbami a rozjezd se včas přibrzdí /např. počáteční nadšení skupiny Arakain/.

Heavy metal však není jenom komerce. Má i své okrajové styly, z nichž některé postavily tuto muziku u nekomerčních posluchačů do lepšího světla. Jedná se hlavně o styly typu Hard core, Crossover, Trash, Speed a některé kapely zabývající se okultismem či černou magií - tzv. Black metal. O této hudbě se ve sdělovacích prostředcích neobjevilo zatím nic ani ve špatném světle.

Časopis TKM se zřejmě rozhodl toto kulturní vakuum vyplnit, protože hlavní náplní časopisu byly většinou informace o těchto stylech. Objevovaly se zde novinky z domova i ze světa. Nové desky, recenze různých kapel a koncertních turné, rozhovory i překlady rozhovorů s HM hudebníky, ba i listárna, kde se odpovídalo na dopisy čtenářů. V podstatě by se dalo říct, že magazín byl takové malé, české napodobení zahraničního časopisu OVERKILL.

Všechna tato fakta by měla sloužit ke cti redaktorů. Kdyby si ovšem uvědomili, že žijí v Československu, a to v době, kdy zde ještě stále platí totalitní režim, který je na něco podobného přímo alergický. V totalitě totiž platí zákon, že každá myšlenka pronesená mimo rámec oficiality musí být nejméně 10x prověřena, jinak je přinejmenším podezřelá, ne-li nebezpečná. Natož pak vydávání časopisu /jakéhokoliv/ bez předešlého schválení několika ministerstev, přestože nestojí ani haléř a mládež jej dává dohromady ve svém volném čase, místo aby se bavila normálním způsobem, tj. chlastem. Vydavatelé měli hezký cíl: informovat aktuálně, a proto se do práce vrhli moc střemhlav. Výsledek této zbrklosti na sebe nenechal dlouho čekat. Po vytištění třetího čísla začalo přibývat varovných hlasů ze všech stran. Mládenci dostali strach a tak je zase o jeden samizdat /podle mého názoru účel, který plnil, byl dobrý/ méně.

Každý, kdo žije v ČSSR, by si měl uvědomit, že jakákoliv věc apolitická se v reálsocu mění ve věc politickou, a podle toho by měl také postupovat. Nesnažit se například zprávy aktualizovat, ale pracovat pomaleji a s rozmyslem. Zatím přece stačí, když se lidi o věci dovědí, třeba se zpožděním, ale dovědí. Taky bych mládencům doporučoval, aby si nejprve sehnali a dobře prostudovali knihu, která vycházela v samizdatu po částech a jmenovala se Slytá činnost proti totalitě, a z ní vycházeli pro další činnost.

Rocková muzika je stále pod bdělou kontrolou státních orgánů, a proto by měli /alespoň u nás/ odpadnout neshody metaláků, punkáčů, androušů i folkařů mezi sebou. Měli by se sjednotit a táhnout za jeden provaz proti zrůdě, která se jmenuje establishment.

Literatura

I r i n a R a t u š i n s k á se narodila 4. března 1954 v Oděse. Psát začala na univerzitě a své tehdy většinou nezávazné verše uveřejňovala ve studentských časopisech. V sedmdesátých letech poznala dílo velké čtyřky ruských básníků tohoto století - Achmatovové, Mandelštama, Pasternaka a Cvetajevové - které měly na ni tak hluboký vliv, že se jí poezie stala závažným prostředkem výpovědi. V roce 1979 se vdala za Igora Graščenka, odstěhovala se s ním do Kyjeva a s ním se věnovala obraně lidských práv. Dne 10. prosince 1981 se s manželem zúčastnila každoroční demonstrace na obranu lidských práv, tentokrát konané na podporu akademika Andreje Sacharova. Demonstrace se konala na moskevském Puškinově náměstí. Oba byli zatčeni a odsouzeni na deset dní do vězení.

V roce 1982 byla Ratušinská znovu zatčena a při přelíčení o půl roku později obžalována z podvracení socialistického zřízení. Den po svých 29. narozeninách v březnu 1983 byla odsouzena k sedmi letům nucených prací a dalším pěti rokům vyhnanství. Byla uvězněna v nejtěžších podmínkách, jaké si lze v sovětském vězen-

pro ženy představit.

Její verše se podařilo propašovat na Západ, kde vzbudily ihned zájem o její osobu a osud. Dík soustavnému nátlaku světové veřejnosti byla 10. října 1986 propuštěna.

Irina Ratušinská přiletěla do Londýna 18. prosince téhož roku. Jen málo hodin potom byl povolen návrat do Moskvy akademiku Andreji Sacharovovi - po sedmi letech nuceného exilu v Gorkém.

MÁ VLAST

Irina Ratušinská

A co když nemám žádné právo dávat takový titul? Je ale vůbec možné, aby někdo neměl vlast? Či ji přese všechno mám? Kde ji ale v tom případě mám hledat?

V mém pase stojí národnost ruská. Je to tedy Rusko? Ale já Rusko geograficky vůbec nepoznala, dokud jsem nedospěla, a i potom to byly jen zlomky, Moskva, Leningrad, to je vše. A co jsem z toho měla? Pohnulo se něco ve mně, když jsem zahlédla ty opěvané břízy? Přiznám se, že nic. Mimochodem, v Oděse břízy nerostou. Tak. Narodila jsem se v Oděse. Na mapě ji najdete na Ukrajině. Takže: ukrajinská kultura, ukrajinský jazyk a ukrajinské zvyky. Samozřejmě, Ukrajina je moje vlast!

Ale moment. Zeptejte se každého, kdo v tom městě někdy byl, a nenechejte ho říkat lži, jaký druh Ukrajiny Oděsa představuje. A- byste mě dobře chápali - rozumím ukrajinsky, mohu v té řeči psát i číst, ale mluvit ukrajinsky? Strávila jsem v Oděse čtyřiadvacet let, ale ani jednou to nebylo potřeba. Není tam nikdo, kdo by tím jazykem mluvil. A přitom je oděský dialekt, i když má základy v ruštině, sám svůj. Míchá se v něm tolik jazyků, úsloví, ba zvláštních intonací, že je tak trochu babylonskou věží, tak je pestrý.

Ale jak řekl tajemník oděského výboru Komsomolu, když zakazoval "Humorinu", každoroční oděský festival humoru: "Oděsa má velké revoluční a dělnické tradice. O nějaké specifice Oděsy nemůže být ani řeči."

A tak byla Humorina zakázána a přenesena do Tveru, kam zrovna šťastně nezapadla a kde uhynula. To byl jasný záměr. Nesmíte ale zapomenout, že my, děti zrozené za plného rozkvětu vlády Sovětů a v zájmu výchovy svěřené do rukou odborníků vyškolených sovětskými autoritami, musíme nést v hlavě jediné: naše Vlast /ano, s velkým písmenem/, to je širošírý Sovětský svaz, od hranice ke hranici, a hrozivá sibiřská tajga je stejně tak kusem vlasti jako, dejme tomu, pobaltské republiky. A když se rozhodneme ukousnout ždibec Finska či Polska, anebo Japonska, tak to právě tak bude naše Vlast, ta, kterou musíme milovat až k slzám, a pro niž musíme být připraveni položit život. Takové pojetí Vlasti ovšem nemůže mít jen nějaký obyčejný tvor.

Co mi tedy zbývá? Polsko? Ano, můj praděd přišel o život v polském povstání. Ano, mým předkům pak zkonfiskovali majetek a odsunuli je do Oděsy. Ale já se učila polsky až z knih a četla jen tu část polské literatury, kterou povolovala sovětská cenzura. Svou prvotní představu o polském národním charakteru jsem získala

z knih bouřňáka Gorkého. Ten vkládá nejnestoudnější z hrubých jazyků ze slušnosti do úst Cikánky /prosté, politicky zaostalé ženské, na rozdíl od autora/.

U mých rodičů - a na to bych nikdy neměla zapomenout - těch potomků šlechty, se sovětskému režimu podařilo zabít jakýkoliv zájem o vlastní původ.

"Nechme to plavat, žádné riskování, zapomeňme na pokrevenství, konečně, jsme teď Sověti. A jen Sověti." A tak se v mé rodině - ne, nesmíš - přestala polština užívat. Oh, kolikrát byla moje babička popotahovaná KGB za to, že chodila do polského katolického kostela. V tomhle mě rodiče chránili. Nejen, že babičce a dědovi zakázali, aby mě učili polsky. Také se mnou nesměli mluvit o náboženství a vůbec o žádném "nesovětském" předmětu. Jinak bych byla nesměla studovat. A tak byly poslední nitky, které mě vázaly k minulosti, zpřetrhány.

Co mi místo toho zbylo? Sovětská výchova? Literatura? Jistě. Moje matka, která sama vyučovala literaturu, neznala rozdíl mezi Pasternakem a Balmontem a o Blokovi věděla jen to, že je autorem "Dvanácti" - a tak jsem se to naučila i já. Až později jsem se dozvěděla o "stříbrném" věku ruské literatury. Tehdy jediné, co jsem směla vědět, bylo, že kromě Majakovského existovali ještě podprůměrní dekadentní písálkové, jejichž jediným cílem bylo odradit ruský lid od revolučního zápasu. Kultura? Dobře, chcete-li.

Ať si čtenář sám udělá následující pomyslný experiment. Říkám pomyslný, protože žádný obyčejný tvor by nikdy nic takového neudělal. A tohle udělali se všemi lidmi. - Prostě, vezměte si knihu, kterou jste nikdy nečetli, a tupým nožem z ní vyřízněte či vykousněte kus, dejme tomu čtvrtinu. A teď se z toho snažte porozumět, o čem kniha je. Nejdříve ale zničte zbyte, aby vás nic nelákalo do něho nahlédnout. Tak tohle pro nás, "novou generaci sovětského člověka", udělali se světovou kulturou. Koneckonců, jsme určeni k životu za komunismu.

Takže když žijeme v rodinách, jejichž všichni členové mají za sebou sovětskou výchovu, ve školách s předepsaným systémem vzdělávání, s knihovnami, kde jsou pečlivě vybrané literární texty, se zvláštními televizními programy, knihami, časopisy, jak můžeme doufat, že poznáme jinou skutečnost? Vždyť my o ní ani nevíme. Dostala jsem něco jako elektrický šok, když mi bylo 24, a v jediném týdnu, protože jsem si je mohla půjčit jen na kratinkou dobu, jsem přečetla Mandelštama, Cvetajevovou a Pasternaka. Doslova mě uchvátili. Fyzicky. Padla jsem do postele s horečkou a v deliriu. Otevřela se přede mnou propast, ale na rozdíl ode všech nočních můr, které jsem kdy měla, nestála jsem na kraji propasti, ne byla jsem na jejím dně, uvnitř, a její okraj, ten byl někde v nedosažitelné výšce nade mnou. Všechny moje představy o ruské literatuře a její historii se začaly hroutit a mizet. A tohle bylo vyvrcholením všech záchvatů té odbojnosti, která byla ve mně. Hrály si tak se mnou moje polské geny? Nevím. Ale z jakéhosi důvodu jsem nebyla schopna přijmout sovětskou víru, i když jsem žádnou jinou neznala. Jakého Boha má hledat ten, kdo ani neví, co je jeho vlast? Bůh si mne ale našel sám, a pomohl mi nést úděl, začal živit mou duši, když během dětství a mladosti nebylo nikoho, kdo by ji živil.

Počítám, že mě moje sovětská výchova zdržela ve vývoji o deset let. Bylo mi 24 a ne čtrnáct, když jsem získala přístup k poznání ryzí kultury a ryzí historie. Bylo mi 25 a ne patnáct, když jsem začala psát. Jistě, bylo pár dřívějších pokusů, byly to ale dětské škrábanice dítěte, které bez vlastní viny znalo jen abecedu. Teď je mi sedmadvacet. Ano, hodně hladového hltání. Jím je mož-

né získat ztracený čas a snad překlenout mezeru.

Jednoho dne - jestli tak dlouho budu žít - nahradím ta léta. Ale co je v tomto světě jisté? Když mě nedají do vězení, když mě nezavřou do blázince. A unesu to všechno? To je jen řečnická otázka, drahý čtenáři.

A já na ni nemusím odpovídat.

/Psáno 1982, před uvězněním./

ŠUSTIVÉ PAPÍROVÉ KRÁLOVSTVÍ

Bývalý dřevorubec a stárnoucí grafoman

V 11. čísle VOKNA vyšel článek Jindřicha Frenáta: Problém - Lenka Marečková, který se autorovi vůbec nepovedl. Protože "Milé holky" dostaly od Magora už co proto, nechám nešťastný pokus Jindřicha Frenáta být, jelikož se na nehorázném vláčení začínající básnířky na stránkách VOKNA podepsala i jeho redakce, která neměla připustit, aby článek v původní pochybené podobě vyšel /mimo Magorem zmíněného nabubřelého tónu a jiného, už např. nepřípadnost srovnávání: avantgardní klasici versus začínající adeptka, i když se autor zaklíná, že nemá tento záměr, či nepřiměřené celočlánkové pranýřování jediné osoby při zamyšlení nad celkovou problematikou mladistvé tvorby a pod/.

Jindřichovi Frenátovi tedy nakonec lze přiznat aspoň zásluhu, že se jako první odvážil kriticky se orientovat v rozlehlých luzích a hájích našeho literárního pokusnictví.

Je to už delší čas, co se při svém "pracovním úvazku" u VOKNA setkávám s rozličnými pokusy o poezii nebo prózu. Musím konstatovat, že v mnoha případech jde o texty velice slabé nebo velmi průměrné úrovně. I při známé shovívavosti, pramenící většinou z notorického nedostatku kvalitních materiálů, se kterou se potýkají podobná periodika jako např. VOKNO, není únosné z důvodů zachování elementárních uměleckých kvalit a i výchovných, aby vycházela vstříc každé snaze a tužbě o širší veřejné povědomí. Důsledek to má u mě pochopitelně ten, že pouhé rádoby pokusy o případnou tvorbu nedoporučuji k tištění, za což se postiženým tady omlouvám. Avšak i když je mi velice trapné manipulovat s jejich písemnými projevy, všichni autoři, kteří překročí svůj osobní rámec, měli by si být vědomi, že nesou vlastní kůži na trh.

Nedávno jsem vyslechl reakci jednoho postiženého, který mě informoval o jakési truc akci, jež ponese název: VOKENICE. Má se jednat o platformu časopisu, která chce umožnit zavrhovaným a nepochopeným uplatnit se publikačně. I když to zní jako anekdota, nic proti tomu, každý má právo na svobodu projevu i na vlastní hodnocení. Závažná mi však připadá argumentace, která se ohání pouhými city a snahami konstatovat, že vlastní cítění a prožitky pokud jsou zakotveny hlouběji, tím myslím kritická vyrovnávání se se skutečností, což neznamená nic jiného, než hledání autentické životní zkušenosti, vedou opravdu k výsledkům přesahujícím osobní stanoviska, i když v případě umělecké tvorby to neplatí automaticky. Zde jde navíc ještě o talent, jenž je však nutné rozvíjet a prohlubovat a to v případě literatury znamená četbu a poučení z ní a pod. Je pravdou, že formální nedostatky, které převážně pokusy začínajících autorů provázejí, lze odstranit literární zkušeností, osvojením základu řemesla, ale přesto i formální dokonalost není ještě sama o sobě zárukou vzniku svěžího, neotřelého uměleckého díla. Tady je jen jedna možná rada a přístup a to nenechat se odradit neúspěchy prvních začátků a učit se /mám na mysli i žovotní zkušenosti/ a pokoušet se psát dál /osobně jsem měl k začátečnickým pokusům Lenky Marečkové - Müllerové také kritické výhrady, ale po návratu z vězení napsala sbírku "Mrtvej underground", a ukázka už nevyjde v aktualitách, nýbrž v literární příloze/. A co když se někomu ani v kmetském věku nebudou dařit verše, povídky, hudební texty, kritické články, reportáže, romány a pod., i kdyby se třeba rozkrájel? Pokud nemá

ambice se stát zahořklým a ukřivděným grafomanem, tak ať se například jde podívat na Formanův film Amadeus a gratuluje si, že nemá před sebou budoucnost uzavřeného oddělení psychiatrické kliniky.

Závěrem bych si dovolil poznamenat takovouhle poznámku. V 11. čísle VOKNA vyšel ještě článek P. Blumfelda: Probírám se alternativním kalendářem a musím se přiznat k podobnému pocitu, že se z Čech stalo velice rozbujelé šustivé papírové království. Všude kolem nás vymírají schnoucí lesy a i ty ještě zdravé se kácejí o stošest a skoro každý z našinců si přeje být básníkem, spisovatelem, umělcem. Od poloviny sedmdesátých let nejen "strejci v Chartě", ale většinou i každý mladý rozumbrada se snaží uměleckým přispěním vést papírovou válku proti kamenným budovám soudů, ostnatým drátem obehnaným vězeňským lágrům a bezstarostnému zažívání našich mocipánů, kteří se zařídili podle hesla: Po nás potopa. Nehodlám zde hlásat bojový slogan: Vyměňte pera za meče, ale stále mi nejde do hlavy, proč se všichni oháníme popsaným papírem, namísto abychom zaměřili svou aktivitu produktivnějším směrem. Když zůstanu na rovině zde pojednávaných neuspělých autorských ambicí, není přeci zapotřebí se přeorientovat pouze na např. vyhlašovaný program vedení místních neoficiálních kronik obce, apod., jak ve VOKNĚ též radí Egon Bondy, což je jistě činnost také potřebná, jenže jsme pořád u papírování. Jestliže už má někdo stále potřebu si aspoň trochu přihřát svou polívku u literárního ohníčku, nebylo by záslužnější např. stát se dělníkem, který si plivne do dlaní a roztočí po Čechách kliky cyklostylů při výrobě časopisů, knih, básnických sbírek svých talentovanějších kamarádů? A co se týká našich rapidně mizejících lesů, do nichž nelze už započítávat oblasti Krušných hor, Jizerek, Krkonoš, Orlických hor, Jeseníků, Beskyd a dokonce už i podstatnou část Šumavy? Kdesi v tibetských lesích se temní domorodci chytili za ruce a svými těly chránili stromy, tyto nižší rostlinné bratry, před dřevorubci a jejich motorovými pilami. Ó pardon, zapomněl jsem, že nežijeme v Gandiho Indii!

ČESKÁ LITERATURA TEĎ — Jiří Kratochvíl

1985

Období, v nichž se provádí podrobný soupis literárního inventáře a zkoumají složité vnitřní relace, tedy epochy příznivě nakloněné literární teorii, se obvykle střídají s obdobími, kdy se prostě jenom chmatávají ty nejzákladnější pojmy. A nedejme se mýlit v 70. letech hojně vydávanými literárními encyklopediemi a kompendii: to opravdu hodnotné, co v nich je, bylo posbíráno, zaevidováno, oklasifikováno a usouvztažněno už v 60. letech. Je v tom tedy jakýsi rytmus a řád? Vypadá to tak. Prožíváme znovu období úzkostného ohmatávání těch nejzákladnějších pojmů /a nejen v literární teorii/. Ale je vůbec ještě možné vydělit a znovu pojmenovat ty nejzákladnější a prvotní pojmy? Řekl bych především, že je to nutné. Jestliže chceme porozumět situaci české literatury v polovině 80. let, musíme začít právě tady.

V poznámkách k překladu "Báje" cituje Škvorecký z jednoho Faulknerova vyznání: "Spisovatel je odpovědný výhradně svému umění. Dovede být naprosto bezohledný, je-li to dobrý spisovatel. Všechno hodí přes palubu, čest, hrdost, slušnost, bezpečí, štěstí, všechno, jen aby dopsal svou knihu." A jsou to slova plná nádher-

ného sebevědomí, která se nikdo neodváží zazlívat umělci jeho veliikosti. Jenže tentýž Faulkner při jiných příležitostech a naprosto neloajálně k citovému vyznání prohlašuje, že je ve skutečnosti farmářem, nebo,chcete-li, sedlákem, který literaturu pěstuje jen tak ve volném čase a jako čistě soukromou zálibu. A nedomnívám se, že by tento občasný nával autorské skromnosti, střídající výlevy robustního sebevědomí, byl prostě jenom takovou pózou anebo třeba reklamním fíglem. Faulkner totiž není první ani poslední, kdo takto a podobně vyslovuje ten svůj dvojaký pocit: zároveň základní jistotu, že pro své psaní, pro literaturu, smí udělat vše, protože dobrý román je účel, který světí použité prostředky, a zároveň základní nejistotu, a nejen o vlastním psaní, ale vůbec o literatuře.

Ve své Nobelově řeči promluvil tento "profesionální farmář a amatérský spisovatel" o vznešeném poslání literatury /nazval ji "jednou z opor, pilířů, které pomohou lidstvu přetrvat a zvítězit"/ a jinde /v románu "Neporažení"/ zas přiznal, že spisovatelé jsou prostě ti, kdo neumějí žít a tak o životě aspoň píší. A nepochází snad ona nejistota /vědomí životní nedostatečnosti/ z pocitu provinění vůči lidem, kteří se zabývají skutečnými starostmi /skutečným životem/, a nepochází snad ona jistota z vědomí poslání přesahujícího rozměr každodenních starostí /pouhého umění žít/? A okamžitě je zřejmé, že jde jen o rozdílné hodnocení téže situace - o vztah ke skutečnosti, a to buď jako míjení se s ní /psát rovná se neumět žít/ nebo jako její přesahování /umělecké poslání/. A tady je i jádro spisovatelského pudla. Řekl bych totiž, že tenhle protiklad /jistota-nejistota a přesahování-míjení/ od nepaměti patří ke spisovatelské činnosti a že je to ten magický prostor, v němž se odedávna daří literatuře /cosi jako živá a mrtvá voda: obou je zapotřebí k zázračnému oživení/.

Literatura se už tradičně definuje svým vztahem ke skutečnosti. A tady musí začít každý pokus o vymezení nejzákladnějších pojmů. - Kdysi jsem byl v pokušení napsat si úvahu o tom, jakými bizarními literárními symboly i obskurními okolnostmi je prošpikována naše národní skutečnost. A jsou to všechno jenom zlomyslné náhody nebo dodatečné konstrukce, které jen zmatečně vyzdvihují nějaké podružné detaily, anebo je v tom snad něco pojmenovatelného, co - ať už třeba v zjednodušujícím schématu - prozrazuje něco z národního údělu, z toho osudu v ošklivých anekdotách? A tak mi jako špatný vtip připadne, že autorem libreta k naší "nejnárodnější" opeře je zrovna c.k. policejní konfident, a že tu sentimentální píseň, kterou známe jako naši státní hymnu, zpívá v Tylově "Fidlovačce" slepec, slepý houslista, a že je to také opravdu text přecházející ze sluchových rezonancí /šumění a hučení/ do slepecké halucinace /zemského ráje na pohled/. A proč je naším nejoblíbenějším literárním hrdinou /něco mezi národním patronem a lidovým maskotem/ právě Švejk, neblaze utvrzující některé údajně národní povahové rysy, a jakto že se už dobrých 15 let všechny scénáře pro interakci občan-stát snaživě opisují z Kafkova "Procesu"? Slepecká hymna, udavač spoluautorem "nejnárodnější opery , švejkující přizpůsobivci a kafkující instituce a orgány - je to skutečně jen náhodná stafáž a zaměnitelné rekvizity? A to není výčet zdaleka úplný. Za zmínku stojí i jakou roli v našem národním, ale i politickém životě sehrál Hankův literární podvrh, ta hluboce vlastenecká mystifikace, pokoušející se veršovanými záplatami vylepšit naše dějiny.

Jeden nepříliš zjednodušující pohled redukuje naše národní dějiny na dějiny literatury anebo aspoň dějiny odvozené z literatury /"Dobrovského dějiny literatury jsou více než dějiny spisů,

jsou dějinami života, jehož jsou spisy výrazem. V nich nacházíme přímo dějiny národa a v těch zase i hlavní rysy filosofie našich dějin", tvrdí Zdeněk Nejedlý ve stati o Jaroslavu Vlčkovi a není to názor ojedinělý/. A není Palackého koncepce českých dějin především literárním činem a Jiráskova literární apoteoza zas obecně přijatou dějinnou kodifikací? A sem samozřejmě patří i věčně živé dědictví po obrozenských spisovatelích, pro něž literatura byla národotvornou aktivitou a z nichž jeden každý se cítil aspoň tak trochu politikem, vázaným povinností dávat před svými literátskými vrtochy přednost celospolečensky užitečným vystoupením.

Vždy, když se mluví o českém údělu, dojde řeč na literaturu, a je to literatura plná Českých románů a Českých orlojů, Českých snů a Českých snářů, a své ohrožení cítí jako ohrožení národní. A opravdu, likvidátoři pražského jara objevili jeho počátky už kdesi na liblické konferenci o díle Franze Kafky a jeden z prvních odvetných úderů byl veden právě proti literatuře a spisovatelské obci. Na počátku konsolidačního procesu je zlikvidován Seifertův Svaz českých spisovatelů a knihovny obdrží dlouhé seznamy knih s nikým nepodepsaným příkazem k jejich vyřazení a hned po čistce v knihovnách následuje celostátní akce tzv. "literárních klubů", které měly zavčas zachytit každý nový talent a každou mladou literární aktivitu /"literární kluby" jsou osvědčenými převodovými pákami, kdežto literární časopisy vzbuzují pořád ještě silnou nedůvěru, a tak stojí za pobavení sledovat, jak se v Brně snaživý a přizpůsobivý redaktor večerníku pokouší založit snaživý a přizpůsobivý literární časopis a zatím zbytečně předkládá stále snaživější a přizpůsobivější koncepce a antikoncepce/. Taková pozornost literatuře - normalizátoři ji drží pod petlicí jak Pandořinu skříňku a zakázané svazčky beletrie se pašují přes hranice jak kontraband s rizikem kriminálu - vzbuzuje podezření, že literatura je víc než jen prostá slovesná aktivita. Ale co asi víc? Jsou opravdu spisovatelé svědomím národa a literatura jeho pamětí, anebo dokonce spoluvytváří skutečnost /a jsou snad pracovny spisovatelů alchymistickými dílnami skutečnosti/? Takže když si teď znova položíme otázku po vztahu literatury a skutečnosti, váhy se vychýlí ve prospěch literatury.

Člověk je tvor nepřetržitě produkující a konzumující symboly a mýty a na počátku jeho historie je slovo. Slovo je prostředek literatury a ta má také největší podíl na tvorbě symbolů a mýtů. Lidské dějiny jsou ztvárňovány mýty a jejich novodobými modifikacemi a ty se dnes rodí v tisících všelijak aplikovatelných, upravovatelných a pohotových variantách /mýtotvorná produktivita je v současném světě přímo zběsilá/. Skutečné příběhy stojí za pozornost teprve tehdy, když o ně projeví zájem profesionální vypravěči. Život, který není zachycen čeřenem literatury, se rychle propadá do nicoty a televizní seriály muchlají lidská srdce mnohem účinněji než skutečné série pohrom stíhajících i naše nejbližší bližní a není už na světě slasti nebo strasti, která by neměla svůj předobraz v literatuře, a jen neobratně napodobujeme situace a pohyby jakýchsi smyšlených hrdinů a i ti, kteří v životě neotevřou knihu příběhů, nejsou ještě proto mimo její dosah. Literatura k nim stejně doputuje, převyprávěná všude kolem do podoby života, skutečnost předžvýkaná do stravitelnějších konzistencí a jsme už čím dál víc jen stíny vlastních stínů a chráníme si rukama obličej, když se prodíráme životem jako hustým lesem symbolů.

A co je tedy skutečnějšího než literatura? A kde je tady jaké míjení a přesahování, když i osud vlastního národa je zřetelně čitelný /nejčitelnější/ právě v bizarních a obskurních literárních

symbolech? Na první pohled je zřejmé, že tady něco nehraje. A mluvíme opravdu o téže literatuře? Té, která se souží a trýzní vztahem ke skutečnosti?

Básník Antonín Brousek vzpomínal v rozhovoru s Karlem Hvížďalou na své dávné rozčarování z práce v redakci Literárek, kde byl prostor pro literaturu čím dál menší, až byli jejich redaktoři vehnáni národním očekáváním do rolí národních tribunů /ze kterých pak už bylo velmi nesnadné vybočit/ a literatura očividně přišla zkrátka/což - omlouvám se - necituji, ale jen volně parafrázuji, jak jsem si zapamatoval z rozhovoru zaslechnutého na krátkovlnném vysílání/. A jde zřejmě o zklamání dvojího druhu: jednak opravdu v literárním týdeníku, jenž dává přednost aktuální společenské publicistice před literárními polemikami a recenzemi, přichází literatura zkrátka, a jednak - a to je jistě podstatnější - spisovatelé běžící vstříc národnímu očekávání se tak nechávají institucionalizovat /a manipulovat/. A k tomu hned na vysvětlenou, že zinstitucionalizování literatury může probíhat dvěma směry /od státní moci a institucí ke spisovateli a od spisovatele vstříc národnímu očekávání a tedy proti moci a institucím/, ale vždy s tímtéž výsledkem: mění se vztah mezi literaturou a skutečností, zinstitucionalizováním jako by nabývala na hmotnosti /skorem bych řekl, že mění skupenství/ a stávala se víc než literaturou. A stávala se oním /zdánlivým/ hýbatelem skutečnosti. A teď bychom si jistě mohli všimnout toho, co je to vlastně zinstitucionalizovaná literatura, co ji nejvýrazněji charakterizuje /její zapojení do mýtotvorného procesu, a to ať už v oficiální produktivitě anebo při tvorbě nových mýtů, např. Havlova utopického společenství bezmocných /Václav Havel: Moc bezmocných, 1978/, ale blíže našemu tématu je zjištění, že i ti nejlepší z takových autorů /z protiinstitučních zinstitucionalizovaných/ brzy ztrácí "původní ostré vědomí" /zatímco oficiální zinstitucionalizovaní jsou honorovaní právě za to, že se jednou provždy ostrého vědomí dobrovolně zříkají/. Brousek v rozhovoru s Hvížďalou sice nijak nepojmenoval nejvlastnější příčinu svého rozčarování, ale pravděpodobně mířil právě k tomuto, řekl bych, že ho znepokojovala - tenkrát samozřejmě v jiných podmínkách - literatura zdárně se institucionalizující /a tím omezující vlastní svobodu vyjadřovat se bez omezení ke skutečnosti/.

Česká literatura byla vždy literaturou s údělem a posláním /pohotově přejímající mnohé sekundární funkce/, a proto se jí často nedostávalo oné základní nejistoty, která je vždy plodem privátních úzkostí, samotářským zážitkem míjení se skutečností a ošklivým dotekem s nicotou transponovanou do pocitu absolutní nevyslovitelnosti. A když jí to bylo dopřáno - když měla k tomu krátce i trochu příznivější podmínky - byla i literaturou příkladně demokratickou, příkladně progresivní, příkladně avantgardní, příkladně politickou, příkladně osvětovou a především vždycky příkladně užitečnou. Totiž literaturou, které si lidi vesměs vážili a kterou brali smrtelně vážně. Takže nijak nepřekvapuje, že jí prostě odedávna chybí například dadaistická bezúčelnost anebo i čistý literární narcisismus a solipsismus, což jsou, prosím, taky nezbytné komponenty, jimiž si literatura vymezuje své vlastní hranice. A těch několik neprůbojných osamělců, co se přesto pokusili nést si svou vlastní nejistotu /nesrocení pod vůbec žádnými skupinovými prapory/, na to doplatilo trvalým anebo aspoň vytrvalým pobytem na okraji literatury.

V druhé polovině 60. let v období, které bere na milost i náš velký národní zpochybňovač Milan Kundera, se česká literatura dostala do obzvláštné situace - poté, co selhalo a zklamalo vše /a

vzal za své sen o sociální utopii/, obrátilo se k ní národní očekávání jako k poslední instanci. A proces zinstitucionalizování byl tak dovršen. A od té chvíle se čeští spisovatelé stávají /a většina samozřejmě proti své vůli/ členy jakési nikdy neustavené a nikdy nepojmenované politické opoziční strany a taky je s nimi od počátku 70. let nakládáno jako s politickými spiklenci, kteří prohráli svůj boj s mocí a ponesou si teď zasloužené následky. A mezi mladými, pohotově přizpůsobenými autory počátku 70. let se pro spisovatele, kteří nesli na trh vlastní kůži, používalo deklasujícího přívlastku "spisovatelé-politici". A ostatně to vypadalo, že národní očekávání je použilo a odhodilo a chlíží se teď po dalších obětech.

Představuji si, že u bran moderní literatury stojí Gustave Flaubert v andělské říze přes svůj důstojný břišek, stojí tam s chnivým mečem a hlídá adepty psaní, aby snad neutekli z ráje umění. A v jeho obsáhlé korespondenci, v tom kdysi tak oblíbeném katechismu spisovatelství, je spousta příměrů a analogií z klášterního života a jejich původce připouští, že je svým uzpůsobením mystik a přesvědčením asketa, který se dokáže zříci nejrafinovanějších i nejprostších životních požitků, aby tak dosáhl jejich nekonečného zmnožení. A okamžitě se nám vybaví Marcel Proust, 15 let dobrovolně zaživa pohřbený, jeden z nejfanatičtějších mučedníků literatury, co vysoukal celou skutečnost z několika barev, vůní a chutí. Tahle přímo obludná koncentrace, jež soustředí několik paprsků na jedno místo, takže skutečnost vzplane! Takové kousky odedávna provozovali jen nejbezostyšnější podvodníci anebo nejskromnější a nejpokornější světci. /A příkladem za všechny Franz Kafka, který se v zámotcích své pokory cítil podvodníkem, ale čert ví, jestli nebyl světcem/.

Básník Rainer Maria Rilke nejednou vyjádřil své uspokojení nad tím, že nakladatelství, které pečuje o jeho básnické knížky, se jmenuje Ostrov /Insel-Verlag/, protože ten patřil k jeho klíčovým a přímo erbovním slovům a jako většina básníků se považoval za ostrovana a v tomhle vědomí "přináležitosti" se mísila hrdost výlučného s nostalgií vyloučeného a, řekl bych, že onen druhý pocit /kterému se taky expresivněji říkávalo vyvržení/ je v Rilkově díle daleko zjevnější a zřetelnější. A ostrov je zas odedávna /už od časů prvních utopií/ symbolem každého společenství, jež vydělujíc se ze všední skutečnosti nabývá schopnosti formulovat ji ku svému obrazu anebo aspoň k jeho zlé karikatuře. A mystikové, utopisté a básníci jsou ostrované vírou nebo přesvědčením, ale koho z nich by napadlo, že jejich sen o ostrově, jenž by si ve své izolaci uchoval čistotu původní myšlenky - což v literatuře znamená bezvýhradné podřízení skutečnosti imaginaci, víru, že jsme z téže látky jako naše sny, takže přesahování a míjení změní v jakousi karanténní klauzuru, ostrov trestanců a vyhnanců? A to je tedy protipól literatury zinstitucionalizované, ztotožněné s národním úděl em, anebo s nějakým jiným posláním, jinou zbytnělou sekundární funkcí.

Jinde jsem už psal o podobnosti mezi schizofrenní psychózou a každým izolovaným společenstvím, každým důsledně logicky vycizelovaným světem, jenž by chtěl trvat čistotou původní myšlenky, a proto nakonec předkládá její zlou karikaturu jako jediné možnou realizaci. Pokusil jsem se dokázat, že schizofrenie a totalitarismus jsou jevy důsledně izomorfní, jevy s identickou strukturou - že totalitní společenství vzniká z podobných pohnutek jako schizofrenní psychóza a má tentýž začátek, průběh i závěr. A k tomu je třeba dodat, že schizofrenie a totalitní společnosti jsou ovšem

jen dvěma modifikacemi totalit, jejichž kořeny sahají až do dětství. Dětství je ten jediný dokonalý jednotný univerzální a mýtický svět, z něhož vycházíme /prapůvodní, primární totalita/ a do něhož se zase prostřednictvím totalitních společností, náboženství a schizofrenie /sekundárních totalit/ vracíme a za svůj návrat platíme svou dospělostí, rozuměj: svobodou. A patří i umění do říše totalit? Jisté podobnosti jsem už zaznamenal, a tak to jen doplňme. Charakterizoval bych umění jako pokus zmocnit se zároveň totality světa i svobody a nazval bych je proto "otevřenou totalitou". To, co nepochybně spojuje umění a schizofrenii, je autismus, tj. schopnost vydělit si část vnějšího světa a subjektivizovanou ji přijímat jako celek. A to, co je zas zřetelně odděluje, je otevřenost umění. Stojí zde proti sobě umění jako otevřený systém /s velkou obsažností a malou redundancí a malou odolností/ a uzavřené totality /schizofrenního typu/ s velkou redundancí a malou obsažností, jejichž značná odolnost je de facto totožná se strnulostí /schizofrenní svět je ztuhlý až zkamenělý/. Rozdíl mezi uměním a schizofrenií je tedy rozdíl mezi svobodou a propadlostí, rozdíl mezi touhou a závislostí, lidským časem a stále víc adcizujícím bezčasím. Schizofrenik nemůže a snad už ani nechce odejít ze svého autistického světa, kdežto umění žije stále opakovanými pokusy vytrhnout se ze své autistické skutečnosti, začínat stále znova a odjinud a být otevřeno všem podnětům a impulsům, zgruntu se proměňovat a opouštět dosažené jistoty. I schizofrenik stejně jako umělec si vytváří svůj ucelený systém symbolů a mýtů, kterými se pokouší působit na skutečnost, ale protože jeho symboly nemají už zobecňující platnost a protože jeho /soukromý/ mýtus jako by ani nepřicházel z kolektivního podvědomí lidstva, ale z něčeho mnohem vzdálenějšího a archaičtějšího, je jeho svět naprosto nepřístupný a ezoterický a plný podivných bohů, temných rituálů a nelidských zákonů a příkazů. Ale to odbočuji. Chtěl jsem jen upozornit, že ono dávné spojení mezi uměním a chorobou, v moderní literatuře opakovaně připomínané /v osudu umělce, toho doktora Fausta našeho století/, spočívá jen na jediné, ale zato nápadné podobnosti /na jednom ze společných znaků všech totalit/, zmíněném autismu, který je synonymem soustředění, koncentrace tak dokonalé, že z ní na malé plošce vzniká komplexní svět, jenž není jen podobenstvím naší každodenní skutečnosti, ale i její součástí, jedním ze stavebních kamenů našeho každodenního světa. Když Ferdinand Peroutka před lety vyslovil svůj kategorický imperativ spisovatele /"Povolání spisovatele je zvláštní, je to povolání, v kterém zradit znamená zničit sám sebe."/ nepovažoval za nutné příliš objasňovat, co v literatuře znamená zradit, tak to bylo samozřejmé. Obávám se, že jak plyne čas, tahle samozřejmost se vytrácí, a dnes už ani nikdo pořádně neví, co pro spisovatele znamená zničit sám sebe.

Část talentovaných českých autorů mé generace, tj. tehdejší třicátníci, se začátkem 70. let rozhodla zachránit to nejdůležitější, co měla - možnost uplatnit svůj talent - a poučeni Faulknerem, že spisovatel smí všechno hodit přes palubu /čest, hrdost a slušnost, jen aby dokončil své dílo/, zvedli svůj lístek ve znamení konsolidace. A neměli snad přitom ani pocit, že dělají něco nevhodného, jen prostě převzali kolík ve štafetě poraženectví - zachránit co se dá a slevit z maximalistických požadavků. A pak se už jak mávnutím černokněžnického proutku celá oficiální literatura změnila v úhlednou úředničinu. Samotná struktura samozřejmě nebyla ničím novým a nové je vlastně jen to, že už to všechno trvá tak dlouho a v zbytněle nehybném čase, až mnozí ze zúčastněných v tom zahlédli punc definitivnosti, přijali pravidla hry a zabydleli se.

A tak vznikl fenomén, který bych nazval "reálný socrealismus", dávejte císaři, co je císařovo, a na druhé straně, soustředěni na vysloveně privátní a "věčná" témata, můžete vydobývat literatuře - v rámci okleštěných možností - stále nové prostory. Ale takhle tomu přece bylo vždycky - povinnost vůči talentu vždy ospravedlňovala nějakou tu ódu na císařskou rodinu. /Četl jsem začátkem 70. let v Rudém právu článek spisovatele Vladimíra Přibského o kontinuitě služebnosti v umění. Dovolával se tam velkých mistrů, Michelangela, Raffaela, El Greca a kdovíkoho, kteří přijímali zakázky od církevní vrchnosti a přesto tvořili velká díla. A kontinuita služebnosti - naznačoval autor - je,a nebojme si to přiznat, charakteristicým rysem velkého umění. A kdo pak jen trochu chtěl, mohl si v podtextu dešifrovat osobní poselství mistra Přibského - ba je to hloupé a ponižující vyjednávat se všemi těmi dohlížiteli a schvalovači, přijímat od nich pocty a prebendy, ale není to jen povinnost vůči našemu talentu, ale i k našemu čtenářstvu a vůči národu, který by se dozajista zhroutil pod břemenem naší nepřítomnosti./ A pak samozřejmě, oni jen převzali štafetu. Vždyť není to poprvé, že čeští spisovatelé mlčí k likvidování české kultury a k zatýkání českých spisovatelů, a není to poprvé, že národ prochází hlubokou, dezintegrující krizí a čeští spisovatelé k tomu štrikují selanky. A konečně, není to poprvé, že česká inteligence a čeští spisovatelé do roztrhání těla posluhují. /Mluvil jsem o tom s nepublikujícím autorem starší generace a byl jsem zaskočen jeho postojem. Umlčený básník byl totiž přesvědčen o tom, že ty mladší generace, které se teď v literatuře zabydlují, mají právo mlčet k likvidování kultury a pochopil jsem, že tohle už není jen štafeta, to už je přímo "dědičný hřích": umlčení nemohou být morální autoritou, protože mají pocit provinění za někdejší vlastní mlčení, a tak předem udělují generální pardon dalším mlčícím generacím, které to bohdá zas předají dál a dál. A tento několikanásobný mutismus české literatury, to je chorobný příznak uzavřeného systému./

V myšlení publikujících autorů jsou umlčení buď ti, co "prohráli svou hru o moc" anebo "zavčas nenaskočili do jedoucího autobusu". Je to hantýrka příznačná pro zmanipulované myšlení a tady si všimněte, že ti, co se původně přizpůsobili jen za účelem zužitkování svého talentu, mají už dnes společnou řeč s dohlížiteli. A jak vypadá v takové situaci vztah mezi literaturou a skutečností? Přestože v tom není špetka záměru, k uzoufání nudná oficiální česká literatura reprodukuje celkem přesně bezvýznamnost a nudu naší nehybnosti. Ale literatura chválabohu není věcí společenského pohybu, ale jednotlivců. A tak i to, co jsem řekl o mlčících a umlčených, platí jen zhruba a hodně přibližně. A v mutismu české literatury zejí už hlasité trhliny a nudou a bezvýznamností oficiální literatury občas prostrčí růžky nejrohatější z rohatých, ideologicky nezmanipulovatelná skutečnost. Ale to už nevypovídá pouze o literatuře.

Proč je nám bližší Kafka než Flaubert? Proč Kafkův úzkostlivý hlas zní naléhavěji než to, co Claude Roy nazývá "Flaubertovým řevem"? Na první pohled mají mnoho společného. Nadřazenost literatury životu je u Kafky, zdá se, stejně demonstrativní. "Nejsem nic jiného než literatura, nic jiného nemohu a nechci být", poznamenává si. Ale z antinomie jistota-nejistota, přesahování-míjení je pro něho /na rozdíl od Flauberta/ neustále přítomna především ta nejistota a především to míjení. Ví, že sepisovat je výstřední nečinnost, kterou si snad může dopřát jen ten, kdo nemá anebo si nechce připustit žádné skutečné starosti, a že literatura je jen ú-

nikovou úzkostí a solipsistickým neklidem a že jsou období, v nichž musí způsobně zacouvat do kouta a schovat se do sklepa za uskladněné brambory a pokojně vyčkávat, až přijde pro ni příhodnější čas. A ví to tím spíš, že je mu od nepaměti autoritativně vštěpováno, že nedostatek životní podnikavosti je smrtelným hříchem a starost o děti a rodinu základní lidskou povinností. Jak nicotná je tady literatura a jak nesmírné to všechno - včetně židovského náboženství - co kvůli ní zanedbává! A přesto nemůže jinak. A dalo by se to taky odvyprávět jako příběh o protivenstvích, pochybnostech a pokušeních, která musí zakusit a podstoupit spravedlivý guru, dříve než najde svoji cestu. /Až na to, že tento prorok se nepovažoval za spravedlivého ani nalézajícího. Zakusil a podstoupil, aby nenašel, ale opravdovost toho hledání a nenalezení je mnohem cennější než většina před námi pečlivě vytyčených cest. /A čím se vlastně liší kafkovská řehole od "flaubertovské školy", od estetiky exploatující život jen jako materiál a prostředek k výrobě literatury? A tu, přiznám se, nedovedu si představit dva vzdálenější lidské typy: robustní profesionál a samým svým založením sebeobdivný francouzský mistr udílející na všechny strany literární pokyny a rady a neznámý pražský tuberkulózní úředníček smolící po nocích jakési pochybné a zpochybňující příběhy, obsedantně svědomitý a přesvědčený o tom, že jediné, co smí opravdu nabídnout, je - vlastní kůže. Flaubert se dostává do styku se soudními úřady jen jedenkrát a vychází z toho střetnutí vítězně a inzultovaná Paní Bovaryová už od toho dne září jak nepochybná stálice na literárním nebi. Kafka, který se v životě i v chimérických snech něco nabloudil chodbami připomínajícími stále tutéž soudní budovu, prohrává nakonec svou hrdelní při a zdá se, že je to soud nejen nad jeho dílem, ale i vůbec nad literaturou.

Claude Roy /"Eseje o francouzské literatuře", Praha 1964/ o Flaubertovi tvrdí, že "se domníval, že se dá styl vyzkoušet v hubě, ale jedinými lékárnickými vážkami, na nichž lze přesně zvážit krásu jazyka, je srdce". A pokud nezůstaneme jen u literárních vážek jazyka, tak právě tady je i rozdíl mezi Flaubertem a Kafkou: huba a srdce: brilantní profesionální výkon a noční seismograf úzkostného života. Ale v tom už je, prosím, víc než rozdíl mezi dvěma lidskými spisovatelskými typy, v tom je přímo tresť toho, co nás teď a tady nejvíc zajímá. A přece, Kafka se ohlížel po Flaubertovi s obdivem a možná i se závistí: tak se ohlížíme po té pohodlnější a snadnější cestě, kterou už sami nemůžem použít, a tak chtě nechtě obdivujem ty, kteří se sebejistě dobrali toho, na co už nesmíme ani pomyslet. To, co u Flauberta vystupuje, řečeno s F. X. Šaldou, jako "jeho základní rys: vůle a vášeň k pravdě", je u Kafky dovedeno až po nejkrajnější mez: literatura je slovem i tělem, jímž se vyjevuje ono "být v pravdě". A jestliže použijí heideggerovského žargonu v souvislosti s Kafkou - kterého ostatně pro svět objevili právě existencialisté - je to proto, abych tak mohl charakterizovat kafkovskou úzkost jako klíč otvírající přístup k pravému svébytí /autentickému bytí/, jež dává domněle důvěrnému klesnout do bezvýznamnosti a člověku možnost vzepřít se každodennímu, mýtizujícímu připodobnění.

Flauber uzavírá celý svět do literatury a jeho "vůle k pravdě" je už dnes jen záležitostí dějin literatury: jím končí literární romantismus a začíná realismus, je to velký literární čin a už sotva víc. Ale když bereme dnes do ruky Kafkovo dílo, uvědomujeme si, že v něm nelze oddělovat literární od intimního a soukromého /dopisů, zlomků, zápisků/, a nejde jen o jednotný styl, který to všechno spojuje, ten úzkostný hlas, vršící v každé větě oxymorony, paradosy, zdánlivá sofismata a zpochybňující vsuvky, ale i o

totéž zanícení vyslovit se v jakési obnažené až obsedantní upřímnosti. Flaubertova vášeň a vůle k pravdě je pokusem vzkřísit literaturu i za cenu popření života, Kafkovo být v pravdě vyslovuje pochybnosti i nad literaturou, přestože právě ona zůstává tím posledním mostem, který ho ještě spojuje se životem.

Řeknu to jinak: nejde o hledání účelu, ale smyslu. Flaubertovi talentovaní následovníci /ti nejlepší z nejlepších/ používají literatury ke stvoření "skutečnosti skutečnější než skutečnost", Kafka objevující smysl literatury v upřímnosti předává ten objev dál a vyjímá ho z řádu literatury a povyšuje nad ni a nad celý artificiální svět přesahování a míjení. A tak jeho hrdelní pře končí ve skutečnosti rozsudkem nad Flaubertem, nad flaubertovskou literaturou. Ale protože jako každý opravdový prorok stojí na předělu, umírá s odsouzeným anebo, chcete-li, místo odsouzeného. /A o tom je povídka "V kárném táboře". Trestající stroj, to je literatura. A velitel, důstojník, odsouzenec i cestovatel, to je pořád znovu Kafka: konstruktér stroje, jeho oběť, náhodný svědek a nakonec i ten, kdo místo na odsouzenci předvádí stroj na sobě. Spisovatel je ten, kdo je uvnitř i mimo, nese na trh vlastní kůži, ale zároveň stojí stranou a přihlíží. A to platí nejen o literární tvorbě, ale i o údělu literatury obecně./

Jestliže se česká literatura na konci 60. let málem znovu stala národotvornou institucí v nejlepších obrozeneckých tradicích, je teď, v polovině 80. let v situaci, kdy většina národa už od literatury nic nečeká a odvykla si brát ji vážně a odvykla brát ji vůbec na vědomí /a paradoxně zrovna v čase, kdy se jí Nobelovou cenou dostalo nejvyššího uznání/. Lidi mají prostě - po 15 letech společenské a hospodářské nehybnosti - jiné a opravdovější starosti. A není divu. Oficiální literatura je prezentována jako nástroj jakési kulturně výchovné práce, jehož drobné kvalitativní diference - jimiž se snaží těch několik talentovaných a v rámci možností snad ještě poctivých autorů v potu tváře odlišit - čtenáři hrubě nevnímají, a tak jsou adresovány už jen spisovatelským kolegům a literárním odborníkům v té, s požehnáním nejvyšších míst, zatím stále ještě dotované, hře na literaturu, literární kritiku a dokonce - nastojte - hře na jakési cyklické literární krize. Z původní produkce reálně socialistických nakladatelských domů přežila na výsluní čtenářské přízně už jen dobře zavedená firma Páral - Hrabal a za celých 15 let se neobjevila jediná opravdu nová spisovatelská osobnost, která by - jak v 60. letech např. Škvorecký, Vaculík, M. Kundera, Linhartová, Vyskočil, Lustig - měla své dychtivé a nadšené příznivce, vítající každou knihu jako událost. Je nejvyšší čas, aby Svaz českých spisovatelů - řečeno s Brechtem - rozpustil svou čtenářskou obec a zvolil si jinou. Samozřejmě namítnete, že je tady ještě literatura samizdatová či ineditní se svým čtenářským okruhem. Nevím, jaká je situace v Praze, ale tady na Moravě, a zvláště při pohledu z malého moravského městečka - chci říct, že lidi už nemají čas opisovat si rukopisy a neoficiální tvorbou, jakkoliv horečná literární aktivita je už dnes čím dál líp obezděným ghettem.

A tak se kruh uzavřel a k mlčení publikujících a k mlčení umlčených přibylo i mlčení čtenářů. Literatura zůstala už jen sama se sebou, v autistické a solipsistické izolaci. A uvědomují si to především autoři oficiálně nepublikující /neobrnění honorovaným sebevědomím/, pro něž je nejistota a míjení tím nejutkvělejším pocitem, a zvláště pro ty z nich, co žijí mimo pražská společenství ineditních.

A co se tedy děje s literaturou, od níž už nikdo nic nečeká /od níž se odvrátilo národní očekávání/ a jejíž osud je víceméně všem lhostejný? Tak především, tohle je situace, kterou už česká literatura potřebovala jak prase drbání. Každý autor by měl jednou objevit, že spisovatelství, to je pouze a jenom psí samota, ten nejosamělejší a nejintimnější soukromý úděl, a už vůbec ne literární podnikání. Protože, když člověk nepíše ani pro honorář, ani pro slávu, když nepíše pro své dychtivé čtenáře a když nepíše pro nic z toho, pro co se obvykle píše, a když přesto píše, nezbude mu nakonec, než dobrat se toho pravého důvodu. Zopakujme: literatura, která je součástí kultury v nejširším významu /tj. onoho pocitu bezpečí, jenž poskytuje jen nepřetržitá kontinuita důvěrně známého světa/, se záslužně podílí na produkci symbolů a mýtů a je přímo funkčně včleněna do společenského procesu a spoluvytváří tu neprostupnou spleť překrývající skutečnost. A když se jedné srpnové noci před 17ti lety zhroutil ten důvěrně známý svět, bylo z prvních starostí konsolidátorů obnovit zas co nejrychleji pocit jeho kontinuity a tomu měla sloužit i oficiální literatura 70. let. Jenže literatura - i ta překrývající skutečnost a produkující každodenní symboly a mýty - potřebuje jakési minimální podmínky pro svou existenci. Vždycky v ní musí být aspoň trochu viditelně přítomen ten zneklidňující dotyk nejistoty a míjení, který je nezbytnou součástí jejího uvolňujícího katarzního fungování. Ale právě na něj - na jeho aspoň trochu zřetelnou podobu - reagují dohližitelé jak umanutí /dohližitelé, ti poslední vytrvalci, co berou ještě českou literaturu smrtelně vážně/.

A tak znamenitá obrozenecká tradice /udržující kontinuitu a sjednocující nás s něčím skupinovým a kolektivním, tradice prošpikovávající naši národní skutečnost bizarními symboly/ narazila na nevyhnutelnou zeď, a jestliže se zpočátku ještě zdálo, že v tzv. paralelní kultuře je možno navázat tam, kde oficiální literatura beznadějně uvízla, je dnes snad už jasné, že nejde o nějaký nový způsob literárního podnikání, ale o něco naprosto nového. Česká literatura se v polovině 80. let dostala do situace nijak záviděníhodné /váží dnes míň než - jak by řekl můj velkobítešský strýc - důchodcův prd na kosmodromu/, ale zároveň, troufám si tvrdit, získala tak jedinečnou příležitost. A tady se vraťme k naší otázce, co se děje s literaturou, od níž už nikdo nic nečeká.

Především se zbavuje svých sekundárních funkcí, odpatetizovává se, přestává "nést osud národa" a přestává být pamětí a svědomím, odvrhuje všechny ty vedlejší společenské úvazky, které v ní časem převážily, autonomizuje se a bere tak sebe samu v potaz a vymezuje se tím nejzákladnějším tázáním. Ale na prvním místě rozhodně přestává být takýmkoliv literárním podnikáním. A čímže být začíná? Nejspíš jedním z těch jevů, které se v našem čase z podstaty obrozují. A že se to týká jen literatury neoficiální, ghetto snubné? Ze studny jsou samozřejmě nejlépe vidět hvězdy, ale představuji si, že v nejmladší generaci publikujících autorů jsou dnes už i takoví, které tohle všechno stále víc zajímá.

"Nést na trh vlastní kůži" považovala "flaubertovská škola" za přímo neslušné faux pas, byla to přirozená reakce na citově exhibicionistický literární romantismus, kterému už pod nánosem patosu a sentimentality chyběla právě ona neanalyzovatelná entita - opravdovost. A když se teď pokouším ten pojem podržet a ohmatat, uvědomuji si jeho neuchopitelnost. A Kafkova sebetrýznivá upřímnost, stylisticky ztotožňující Josefa K. s autorem Dopisu otci a dopisů Felicii a Mileně, je jen dalším pojmenováním téhož. Ale zá-

roveň sem patří i celá jedna experimentální větev moderní české prózy, vypravěči, jež nic nepředstírají a nevystavují čtenáře spisovatelským podrazům a fíglům /próza, co nevytváří iluzivní prostor "skutečnosti skutečnější než skutečnost"/, a vyprávějí tím způsobem, že čtenář je bezprostředním svědkem vzniku příběhu a je mu nabídnuta spoluúčast na "cizelované improvizaci" a "organizované spontánnosti". Nejvýraznějšími představiteli této literatury jsou u nás - a každý jistě jiným způsobem a z jiné strany - Richard Weiner a Ivan Vyskočil. Weiner ve svých "hrách doopravdy" a Vyskočil v "malých hrách". A tady zase stojí za pozornost, jak samozřejmou součástí opravdovosti je hravost, ten šťastný živel Wenzlovy poezie/. Je to literatura hledající si cestu mimo literární podnikání, stranou každodenní velkovýroby, ale zároveň i proti flaubertovskému programu exploatování života ve jménu všeospravedlňujících mistrovských "šedévrů".

Překvapivě mocný účinek zdánlivě tak prostinké poezie Oldřicha Wenzla spočívá v její docela zvláštní substanci, kterou není možno podrobit estetickému rozboru. A s něčím podobným /s přítomností té neanalyzovatelné entity/ jsem se setkal například při četbě Sidonova "Snu o mém otci" a pak na konci 70. let v Havlových jednoaktovkách. A tolik jsem věděl okamžitě: samozřejmě to není tématy, protože všechno se dá zpracovat neosobně, plytce, literátsky, ale možná spíš situací: Wenzl - na smrt nemocný básník upoutaný na lůžko, odkud vede svou bilancující při se sebou a se světem; Sidon - mladičký prozaik zalykající se objevem že dosud čerstvé zmatky dětství a dospívání lze vyslovit a zobecnit; Havel - konfrontace spisovatele, tj. toho, "kdo neumí žít", s vychcanými praktiky a fajnšmekry života.

U nás svého času oblíbený a často citovaný francouzský filosof řekl o vztahu literatury a etiky: "I když je literatura jedna věc a morálka věc jiná, v hloubi estetického imperativu zahlédneme imperativ mravní". A skutečně, opravdovost a upřímnost, to jsou možná spíš kategorie etické než estetické, ale není snad každá obroda v prvé řadě záležitostí mravní?

Jistě je to málo na program anebo k obrazu budoucí literatury. Ale nic takového jsem neměl v úmyslu. Chtěl jsem se jen dotknout toho nejzákladnějšího pojmu, a právě v jeho neuchopitelnosti /daleko před veškerým inventarizováním, klasifikováním a usouvztažňováním/, vyslovit se k literatuře teď, v polovině 80. let, protože ten čas cítím jako okamžik jedinečné příležitosti. A mohl bych samozřejmě vyčíslit ty různé podoby "literatury opravdovosti", tak jak je vidím při pohledu zpět, v legitimních předchůdcích, ale nebyl by to nikdy výčet úplný. A právě proto, že jsou to vždy jen osamělé a jakoby nesouvisející stopy. Šlépěje, z Čapkových Božích muk: jen zdánlivě osamělé, řetězící se v neurčitý směr a zatím neviditelnou cestu. A pokud je literární dějepisectví vůbec bralo na vědomí, nikdy by nikoho z literárních teoretiků nenapadlo hledat pro ně společného jmenovatele. Vždyť co například spojuje svět Ladislava Klímy se Zapomenutým světlem Jakuba Demla a Sešity Jana Hanče s poezií Bohuslava Reynka, Jiřího Koláře nebo Jiřího Ortena? Stranou literatury zinstitucionalizované a zmanipulované i literatury, která jen sama v sobě hledá své ospravedlnění /sebejisté svým přesahováním/, a samozřejmě i literatury "zpančované prasaty kšeftů" se vždy objevovali autoři opravdu svobodní a nezmanipulovatelní, kteří neměli společné téma ani společnou literární techniku, tutéž víru, program ani vyznání, autoři nesdružující se pod vůbec žádnými prapory, mluvili vždy jen sami za sebe a jen ze svého úradku a pověření, neobraceli se k národu, ale ani k žádné so-

ciální nebo jinak determinované skupině, ale zase jen k jedinci, k svobodné lidské individualitě a vnitřní opravdovost-upřímnost byla jejich verifikací pravdy v literatuře, pravdy, jež má tu moc, že prosakuje odtud - z literatury jako otevřeného systému - do celého prostoru života.

/A přesně tady musím skončit, jestliže se chci vyhnout proklamativnímu patosu. Při nejlepší vůli jsem se nezdržel jistého citového zaujetí a mé sympatie a antipatie jsou příliš zjevně rozdány. Ale to se, myslím, musí stát každému, kdo poctivě uvažuje o literatuře teď, v polovině osmdesátých let. Mutismus zatím trvá a cesta je stále ještě neviditelná. A to už nemluvím pouze o literatuře, protože tady se překvapivě její osud znovu dotýká národního údělu. Ale už ne jako jeho tahoun nebo národotvorná instituce, ale mnohem skromněji: jen jako jedna ze šancí opravdovosti v našem světě vyprázdněných hodnot./

J. SOCHA ze sbírky ZADKOMETY

Pad kus a vlez si do želez,
nadhoru urval z nebes.
Vyje pes péro z domu.

do ulic vletěl pohozený vějíř
harmonika límců nános
kanály se tetelejí
načechraná klec, nos

Spolk jsem jazyk
obraz vařenejch nudlí.
Mravenci šaškujou na mucholapce.

Tančila košťata po špičkách
zadky se pohazovaly na slečnách.
Schoval jsem se do pavučin.

Film

ZÁPISKY Z TEMNÉHO KOUTA
S VÝHLEDEM NA BÍLOU ZEĎ
- o kratších i delších
  nezávislých 8 mm U-filmech
  a jejich U-projekci

Charlie a Kid

únor 87

30, možná 40 lidí společně našlapaných do místnosti pět krát čtyři metry, a to na celých pět hodin, není jistě nic příjemného. Naštěstí jedna bílá zeď zůstala volná, takže tíha okamžiku plnou vahou padá na promítače z "OZ-entertainment" a "S/M-movies", a je tedy na nich, aby nastávajících pět hodin naplnili vlastní filmovou projekcí /á 8 mm/. Nelehký úkol udržet pozornost téhle divácké smečky v pomyslné kleci a v mezích divácké etiky - zvláště pak, jde-li o reprezentanty pražské "subkultury".

Přímo nezúčastněným, a možná i těm, kteří celou dobu promítání filmů proseděli na tištěném programu, bychom měli konečně vysvětlit, o co tu šlo. O filmy samozřejmě. Bližší charakteristika podle programu: osmi-milimetrové, nezávislé, alternativní, "rodinné" a další. Především pak "8 mm ROCK-VIDEO FILMS", tedy to, čemu se běžně říká ve světě rozvinutého rock-byznysu "video-clips". Jak již bylo řečeno, ve formě amatérských /Low-fidelity/ filmů.

Celý tento promítací večer pak byl součástí 5. jubilejního ročníku "létajícího" FREE FILM FESTIVALU of OZ, pohybujícího se již od 1. dne roku 1987 z bytu do bytu, Prahou a okolím.

První část večera - asi 2 hodiny - měla patřit jednotně a formálně vymezeným "video" filmům; tedy vizuálním variacím na hudbu, písničky /i texty/ některých pražských - řekněme "alternativních" - kapel. Škoda velká, že na poslední chvíli z programu vypadla Garáž a její "Voči" /onemocnění představitelky podstatné role/, právě tak jako KNS /kterým v průběhu natáčení utekl tanečník/. Nemluvě již o neúčasti takových klenotů pražského undergroundu, jakými jsou NÁRODNÍ TŘÍDA nebo i PSÍ VOJÁCI. Vzpomeňme jen na polymorfně perverzní show "Národky" na Opatově a nebo jejich "Bílá Stehna" - přímo vybízející k dalšímu vizuálnímu zpracování. Ale co naplat, v této "alternativní Hitšarádě" jsme je vidět neměli. Teď však již k tomu, co jsme vidět mohli. Minimální prostor se zaplnil, zamkly se dveře a s hodinovým zpožděním /což k stávajícím mrazům nebylo tak moc/ se mohlo začít.

Bereme to pěkně za sebou podle programu, takže po "předfilmu",

kterým promítači vyvolali na zdi konečně obraz:

záznam živého vystoupení novo-vlnné Elisabeth Wienerové v Budapešti /provedený v této verzi orwokolor, dvoj až trojexpozicí do plynoucích budapeštských neonů/, se ohlásila první česká kapela, a to PRECEDENS s "video 8 mm" variací na písničku "CHLADNEŠ, CHLADNU" /studio S/M movies 85/. Při předfilmu si oči navykly na barevnou zeď; v čerstvých barvách se představil i tenhle snímek a podle melancholicky tónovaného textu od německého romantika H. Heineho bylo zřejmé, jakým směrem vykročíme. Skladba je zpívaná Bárou B., staršího data /83?/ z novo-romantického období skupiny, je jakýmsi melodramatem vyhasínajícího života /...chladneš, chladnu jako svíce, připravená o světlo.../, kterémužto pocitu se režisér plně podřídil. Adekvátní pocit příjemné romanticky černé nostalgie vizuálně evokoval především pravidelným prolínavým střídáním kontrastních situací i symboliky z romantického arsenálu, jimiž obklopil postavu dívky procházející od samého počátku až k úplnému konci celým obrazem. Obrazem střídajících se zářivých barev života a mrazivých, ledových odstínů smrti - reprezentovaných tu chvíli probarveným podzimním lesem, chvíli jakousi anonymní sídlištní architekturou prosvítající z ledové mlhy. Těmito exteriery prochází dívka oblečena do šatů ostře rudých, nesoucí na svých natažených rukou planoucí oheň, aby se čas od času proměňovala v dívku oblečenou do černých šatů, zatímco oheň na jejích rukou se mění v lidskou lebku. V posledně jmenované podobě dívka neustále přechází směrem k nám jakýsi neznámý úzký most - se "smrtí" na rukou - obklopený ledovým oparem mlhy. Přichází znovu a znovu, s ohněm-životem i s lidskou lebkou, a znovu se proměňuje. Atmosféru proměn symbolů a kontrastních prostředí doplňuje střídání pestrobarevných, prozářených vitráží gotického chrámu s neméně prozářenou, avšak naprosto mrtvou a holou betonovou konstrukcí nějaké moderní ruiny, z níž odkapává erodující voda. Zpěvačka Precedens i její kapelník, jako dvě voskové figuríny, plní jen funkci jiného symbolu - zřejmě jako lidský prvek, který, hypnotizován situací, do níž byl vsazen, stojí klidně, ale naprosto bezmocně, jen jako pasivní pozorovatel sváru sil. Epilogem tohoto snímku je parafráze skupiny Precedens na známou funerální lidovku "HRAJTE" /-já ráda tancuju.../. Obě panoptikální figury, zpěvačka i hráč na klávesy, oživeny jakýmsi náměsíčným tancem v kruhu na mramorových dlaždicích hluboko pod zemí,

jsou tu málem smeteny prudkým proudem davu, který zaplavil tunel-"únikový" tunel z metra. Zatímco naše černá a osudová nositelka lidské lebky se pokouší tou lidskou záplavou prostoupit jako ostří nože, její radostnější barevné dvojče se otáčí ve víru tance. Ale ruka v černé rukavičce zvedá přenosku z desky - tanec je u konce...

Pokusil jsem se polopaticky tlumočit pohyby na zdi, budu však stručnější - takto bychom brzy napsali román. Je snazší na filmy koukat než o nich přemýšlet, ještě těžší je o nich psát. Natož pak je točit. Ale postupme dále.

"INTERRUPCE" /studio Č.OZ/ - "video" under-undergroundové, avšak dosud pouze sklepní skupiny HYENY. Ta se ostatně představila se svým prvním snímkem tohoto typu již na minulém festivalu filmů. Pokud si dobře vzpomínám, pokusila se nás otrávit lehce dekadentním textem a znásobit zlým umělým mužem Frankenšteinem, trhajícím okovy. Všechno na plátně směřovalo od katastrofy k bezstupostnému klidu - totiž pozpátku. Poněkud kontraverzní název jejich 43-ecti minutového audio-video eposu však nebyl žádným gynekologickým horrorem, jak se mnozí obávali a druzí těšili. Krvežíznivci se museli spokojit pouze s "bezkrevnou" procházkou a obhlídkou po popravišti. Krvežíznivá skp. Hyeny byla v tomto případě zakleta do téměř pohádkového ztínání hlav - mimo jiných i vlastních - snad jako parafráze na "české pány" a těžké doby rebelie proti - proti čemu vlastně, to přesně nevíme. Hlavy však nepadaly zadarmo, o to se postaral truchlivě obvinující text a ponuře rozlitá syntetická, místy skoro smyčcová/?/ hudba Hyen. Upomínka svědomí a oběti. Trhání jazyka. Upoutalo mne tu ke všemu tomu horroru zvláštní, klidné, skoro až blažené blahovolné měkké světlo, pohrávající si na bílých košilích popravenců-odsouzenců-vyvrženců, asi tak, jako by si v tu chvíli hrálo dítě s hračkami. Jako by se nic nedělo. Jeden za druhým pokleká. Meč se zatíná. Hudebníci mačkají klapky, struny, krky. Krky přeříznuté - aniž bychom cítili krev. Hudba hypnotizující, světlo boží uklidňující - až nemilosrdně! O to je to asi horší. Střih a politik na slavnostní tribuně prolévá slova. Zvony zvoní. Smrtka tahá za provaz. Delegáti mávají vlaječkami. Bílé rukavičky ukládají mrtvolu do rakve. Svíčky blikají. Auta jedou na víkend. Maxi verze "potratu" od skp. Hyeny trochu jako poranění při holení. Bez krve. Nebo ji jenom nemůžeme cítit?

Další pán /v tomto případě mladá paní/ na holení! "KOUPELNOVÁ ZÁHADA" skupiny SUPERCHLAP se zpěvačkou v roli hlavní. Autor filmu: Hygienické studio, čas 7 minut. Po vypjaté industriální koupelnové předehře z reproduktorů do tmy se rozsvítila zeď - a byli jsme skutečně v koupelně, tak jakápak záhada? Přeci jen, když se záhadně z odhozeného vymáčeného špinavého nátělníku stane černokošilatá zpěvačka, stojící po kolena ve špinavé vodě vany, a začne si nabít po svém kostýmku zubní pastou. Schizofrenní klaunská exhibice s kartáčema, mejdlama, sprchou a jinými vybaveními záhadné koupelny? Psychotický tázavý text, majestatní hniloby, sado/masochistické šlehání "pomlázkou" z namočeného pánského nátělníku - to vše "bijuje" zdánlivým obsahem i oči a uši diváka chtě nechtě pocákaného především vodou z vany. Ironicko-erotická podívaná. Hlavně na postříbřeného kulturistu střiženého z televize mezi dívčí nožky vykopávající vodu z vany.

Starej Freud v publiku kejval hlavou, ostatní se smáli.

"MLADÝ HOLKY", hudba od PPU, obraz P.de Sax - obé v pěti minutové variaci na "věčné téma"? Jak se ukázalo po prvních několika zpomalených obrazech na zdi, nepůjde tu o nic než o "parte za sex-bomby" let 40tých a 50tých. Smíchovské stařeny, vysloužilé košířské domovnice, baby sunoucí se v bačkorách, o holi, v hubertusu a s plnou taškou masa, odněkud nikam - nebo naopak. Plesnivý šusťáky, prohnilý kabelky, prošlapaný střevíce, shrbený záda, revmatický kolena - "mladý holky" - to je ve zkratce všechno. Zas tak málo to však není, když pochopíme tragiku tohohle černého žertu, vytvořeného přehozením paradoxní výhybky, po níž uhání všepožírající čas. Však on vás ten smích přejde, hoši, až dojde na vás...

Každých pět minut se ozve bušení na dveře; další opozdilci, kteří si nemohli odpustit dvě piva na účet filmů, se cpou do kuchyně, z níž se promítá skrz dveře. Mezi lidmi v kuchyni pak Milan Flaxa, který naopak pospíchá ven, snad komponovat /nebo na toaletu?, možná na kulečník/, a proto popohání promítače ze zadu a přemlouvá je ke změně v pořádku filmů. Přišel jenom na Plastiky! Opozdilí nachmelenci hází hromadu kabátů na pečlivě připravené cívky s filmama vedle promítačky, všecko se řítí dolů. Eskymáckej pes Malamut Čita naopak na Plastiky nepřišel a demonstrativně se schoulí přímo tam, kde má mít promítač poslední zbytky místa na nohy. Pejska už přestalo bavit při filmech olizovat divákům sedícím na zemi tváře. Je mu tady trochu kouřmo a trochu horko, ne-li přímo vydýcháno, a to mu teď ještě hrozí přesun do horka střední Asie. Na zeď se za zpěvu muezzinů prodírá smogem ze třiceti cigaret pruh světla

s "videem" od audio-vizuálního šarlatána OZ - "OKO ZA OKEM, ZUB ZA ZUBEM". Jsme vtaženi očividně někam jižně od hlavního města provincie Kandahár. Dokonce přímo do makového pole čekajícího na sklizen. V plném bojovém nasazení jsme konfrontováni s bratrsky osvobodivým vojáčkem spřátelené armády v plném bojovém nasazení. Div že nevběhl se samopalem přímo mezi diváky v prvních řadách. Z druhé strany pak v tomhle moři makovic se plíží jako šelma přikrčená postava ozbrojeného domorodce-"dušmana". Takže bude asi stříkat krev.

V prvních řadách si připravují kapesníky...

...jenže zatím nic takového. Rudoarmějec má s sebou totiž žiletku a přišel jen na cizí úrodu. Takže bude nyní právoplatně rozsekán mačetou? Jenže ani domorodý islámský bojovník nemíní uplatnit svou bojovou morálku na plné obrátky - dokonce se zdá, že oba nepřátelé na smrt neví jeden o druhém. Veškerá krve žíznivost, agrese, bojové nasazení dokonce mizí, rozpuštěno dobrovolně uprostřed makového moře, a to rázem a psychedelicky. Viníkem je opiová zhouba. Její vizuální provedení - společné halucinace obou pacifizovaných bojovníků - se teď barvitě přelévají skrze film na zdi. Rajský klid a smíření protikladů však nemůže trvat věčně. Oba dva, ač v závislosti na droze, se leknou. Paranoia se vrací do těla, instinkt tělo katapultuje vzhůru, prst na spoušti je stisknut - oba do sebe vypálí plnou dávku. Iluzivní mír a klid vyprchal zároveň s životem, který otevřel prostor smrti. Prostor smrti: makové pole iluzí je proměněno rázem v zasněžený neomezený horizont. "Ve smrti rovní", bratr vedle bratra, plazí se ofačovaní a zalití vlastní zaschlou krví do oblasti absurdního konce. Nicméně jeden druhému nabízí cigaretu. "Do smrti dobrý, brácho"... absurdní! Oko za okem,

zub za zubem, srdce za srdcem, mozek za mozkem, smrt za smrtí.

Výměna cívek s filmem na promítačce probíhá hladce, takřka expresně a vlna diváků, kteří vstali, aby se šli napít, musí zase klesnout k zemi.

Do temného sálu vstoupí "RUKA" - PPU /variace na dané téma studia S/M movies 86/. Velká morbidní bílá ruka kráčící k nám po pěti prstech. Má dlouhé bílé tenké nožky - hrozivě se sune vpřed, jako jedovatej pavouk. Zdá se, že hrozí jiným rukám - civilnějším a přívětivějším, které jsou však soustředěně zabrány do mechanické strojové práce. Ruce pracujícího člověka patří známému obličeji, černě obrýlenému. Ten, jako by z oka vypadl hudebnímu skladateli Hlavsovi - taková je to podoba! Zatímco perverzně ambiciózní, ledově morbidní, ohrožující bílá ruka se dál hrne kupředu, šikovné a pečlivé ruce invalidního domácího pracovníka svařují pytlíky z igelitové fólie na svařovacím stole. Mladý invalidní muž podobný skladateli Hlavsovi pilně pracuje, zlá hrabivá ruka se mezitím vyvaluje na zádech a třepe nožkama vzhůru. Igelitová fólie se otáčí, jeden pytlík za druhým se vrší na stole. Děsivá ruka se blíží čím dál víc. Leze a něco hledá a nemůže nic najít. Zalézá do jednoho z pytlíků a noří se do igelitu. Svíjí se a dusí. Stačilo by dupnout a bylo by po ní. Ale už zas protrhává nožkama igelit a zase se sune vpřed. A hledá! Nezničitelná, hrozivá, lezoucí, anonymní ...

Ale už následuje /resp. "JDE"/ video "Z KOUTA DO KOUTA" - PPU a S/M movies. A znovu černě obrýlená známá postava, teď snad ve chvíli klidu a odpočinku. Zdá se, že je dokonce čas i na partii kulečníku - i když v pracovním plášti. Tedy do toho, než zase zavolaj igelitový pytle k obživě. Koule ze slonoviny se rozletí po kulečníkovém stole. Náš člověk je tágem honí pěkně z kouta do kouta. Jde a obejde stůl. Tuk a už to lítá. Další tuk a...místo koule se dává do pohybu konfekční figura chlápka, kterej se samopohybem přesouvá z jednoho kouta do druhého. Ode zdi ke zdi. Spíš klouže sem tam, v pozoru a ruce má plný absurdního "zboží". Vezme v koutě krabici a než ji stačí donést ke druhé, protější zdi, krabice se mu promění v koš plnej hraček, ten se promění v lux, ten se promění v živé dítě, to pak v hadrovou panenku... Sem a tam, z kouta do kouta. Sysifovskej výlet ode zdi ke zdi - bez východiska a bez cíle. Jenom "zátěž" se mění. Chlápek nese televizi, aby se mu na půli cesty proměnila v nafukovací míč, a ten pak v náklaďák z PVC a ten pak ve smeták a ten pak v kytaru - a je čas na křečovité elektrické sólo, a než stačí popadnout dech, svírá prsty už jen žehlicí prkno, co se stejně změní, aby se změnilo...a dál, a sem a tam. Ode zdi ke zdi. Tuk za tukem tágem do koule, posunout body na počítadle-dobrá hra-nakřídovat tágo a jede se dál. Sem a tam. V maxi-verzi, třikrát za sebou, ať to stojí za to. Černě obrýlený s tágem u kulečníku versus anonymní cizí chlap v klobouku u zdi. Absurdní hra.

Film vyjíždí z promítačky, publikum se řehtá. Nejvíc promítačům za zády, M. Flaxa - "Dobrý, kluci, to bylo; fakt sem se zasmál" a odchází komponovat.

Po truchlivých kouscích trochu lehčí neo-surrealistické absurdity a publikum svižně ožilo.

Další cívka - "CO NÁM ZBEJVÁ" - J.B.Sahara a Precedens

- opět postpunková, neo-romantická poloha. S/M movies 86.

Co nám vlastně ještě zbývá? Podle programu se blížíme k přestávce. Garáž vypadla, takže poslední "videoclip"?

Se Saharou vpochodujou na zeď nejdřív "VŠELIJAKÝ VOJSKA" /taky starší věc/ v pěkně sevřeném útvaru a pěkně zostra. Tak aby se teď třásl regiment vypochaných funerálních Kristů, žehnajících, trpících, milosrdných, chápajících, nemilosrdných, plastických, mozajkovitých i umělohmotných. Melancholická depresivní zpráva o běhu světa, zániku hodnot, strachu a sevřeném pochodujícím útvaru lidského masa. Tíseň, stress a paranoidní úzkost popohánějící k tápavému útěku "rebela bez příčiny". Pantokrátorovo mozaikové náručí do široka rozevřeno, anti-hrdina prchá, boty pochodujou...

"CO NÁM ZBEJVÁ?" - to, co v daných souvislostech J.B. Saharovi, kterého režisér snímku prohání nekrofilními a funerálními prostorami a reáliemi jako z "černého" románu -soc. reálného horroru, chcete-li. Co nám zbejvá? Přesně to, co Saharovi: "zapřáhnout a přejít klid, jsme kůn, co nám zbejvá jít!" V jakémsi labyrintu milosrdnosti hřbitovních andělíčků, andělů, cherubínů, serafínů-strážných; prchat beznadějně smutnou koláží moci a bezmoci, vojenských bot, kol a pásů a sádrově zasněných světců a "nelétavejch andělů...", někdy dokonce s klapkama na očích jako koně. Po čtyřech akrobaticky šplhat klecí, klaustrofobickým tunelem, vzhůru k nebesům, abychom odtud s beznadějí, ztraumatizováni a pokořeni vylezli zase na holé zemi. Invalida na vozejku otáčí úporně klikou, z rozjetejch tanků se kouří do kamery. Něžné tvářičky okřídlených andílků naší spásy v kontrastní paralele k neméně pokorným, k nebesům hledícím a ochranujícím, raketovým hlavičkám! "Vzati dětský tmě a dál, jsme, ty jseš, já taky jsem, nelétavejch andělů, planejch křídel mávání, trapný ticho v oblacích...atd." až do konce cívky.

Do nastálého volného prostoru zapůsobil před koncem první části večera J.V.

dokument z vystoupení přední pražské "černě"-industriální kapely "VESELÍ FILIŠTÍNI", zachycené tu "live" v jakémsi kamenolomu u Prahy.

Poté se ze tmy vynořila anonymní ruka záhadného dobrovolného dárce "filmové krve". Někdo totiž promítačům vrazil film

"ZEPŘEDU A ZEZADU", jinak blíže neoznačený, který se rozhodl věnovat kapele "Národní třída".

Snad aspoň tahle nečekaná transfúze rozproudila přítomným pohrobkům Národky krev.

Ze zdi totiž vystoupil obraz legendárního Vincenta V., jehož hypnotický rituál hluboce zakódovaná globální symboliky probudil již téměř usínající publikum ze sna.

Fanoušci Národní třídy i kavárny Slávie se hlasitě ozvali. Tak to má být. Je to sportovní.

PŘESTÁVKA !

Přestávkou, kuloárovými diskusemi, polévkou domácí paní, pitnou vodou, ale hlavně /jako obvykle/ díky nové baterii piva se zregenerovaly duševní síly většiny diváků, takže se může pokračovat. A to druhou částí projekce alternativních, anti-koncepčních, rodinných a jiných filmů z kufrů S/M movies, CZ productions, De Sax mo-

vies a Pigifilms.

Není mým úkolem, abych rozebíral poznatky diváků, proto zhasněme světlo a jedeme dál s novou energií v projektoru.

Větrání částečně zlepšilo viditelnost smogovou inverzí zamořeného"sálu",

a tak se 25minutový film "POHÁDKA PRO ŠÍLENCE" /Pigifilms 86/ začal vrstvit obraz za obrazem na čelní zdi. Podtituly filmu zní: Delirium žalu - Jáma osamělosti. Oba dobře padnou této pozoruhodné směsici a mixáži pocitů; vyjádřeno ve spektru nálad: od zářivě červené uvolnujícího osvobozujícího smíchu až k temně fialové neodbytného smutku. Tento film je v podstatě 25minutový "video-clip", neboť,dobarvený "vlastnoruční" filmovou hudbou od Č.OZ /nahranou na Low-fidelity přístrojích/,zapadal i do rámce první části, nikoli však časově. Tahle pohádka dokázala z přítomného, jistě nemálo kritického, publika vydobýt nečekaně spontánní potlesk. Snad proto, že hrdinou téhle Šílené Pohádky by mohl být, a zcela možná i je, každý z přítomných. Před očima diváků tu vyvstal obraz absurdity tak reálné, živé a blízké, že smích už nestačil. Snad jenom hymna nebo potlesk. Diváci se prvnímu vyhnuli - tím by absurditu překročili až za míru snesitelnosti a práh bolesti.

Vzhledem k vyjádření sympatií pojednáme o tomhle snímku ve zvláště k tomu vymezeném prostoru.

Nyní však k dalšímu dění. Následují okamžiky, které nepatří očím, ale uším. Z reproduktorů promluvil do tmy známý hlas, který rozvlnil hladinu divácké pozornosti. Ještě horké, pár hodin staré Novoroční poselství divákům v sále bylo od Svatého Otce našeho Undergroundu. Adresná poselství i všeobecná přání dobrého podívání na pěkné filmy pak doplnil Sv. Otec odpovědí na dotazy, které mu položil organizator Festivalu. Ten se ho zeptal na věc, která s filmem jako takovým souvisí velice úzce - totiž na "umění a schopnost dívat se na svět". Svatý Otec Undergroundu odpověděl filosoficky, zároveň však naznačil i praktické možnosti, jak "umění dívat se" můžeme prakticky využít - třeba právě ve filmu.

Po kratším Máchovském "audio"-intermezzu se konečně na zeď dostali spolu s obrazem i někteří přítomní tvůrci a básníci.

Bylo to ve snímku "HYNKU! EGONE!", jenž byl poklonou dvěma velkým básníkům, z nichž ten první byl důvodem pouti mladých básníků na horu Bezděz na podzim roku 85 a ten druhý jmenovaný se při této příležitosti vyznal ze svého osobního vztahu k našemu největšímu romantickému básníkovi i romantismu vůbec. Dokument o historickém setkání více než desítky mladých básníků a literátů s Hynkem a Egonem na Bezdězu natočilo studio S/M movies jako poklonu všem výše jmenovaným. Není bez zajímavosti, že největší básník našeho undergroundu se, podle svých vlastních slov, dostal za posledních 15 let poprvé ven do přírody - na výlet. Historická chvíle "par excellence". Nešlo však jen o setkání básníků s básníky, ale, jak zachytil film, též o setkání s několika reprezentanty S.S. vojsk, dočasně umístěných v okolí hradu. Dojemná je scéna, kdy autor "Afghánistánu" a jiných velkých prós přemýšlí o tom, zda od mladých tankistů má či nemá odkoupit digitální rodinky, nebo jinou součást jejich výzbroje. Kam až dožene žízeň vojáky spřátelených armád!

Epilogem k tomuto dokumentu, nazvaným podle ranné německé básně K.H. Máchy "Sieh des Todes Blasses Bild", je

vizuální variace na stejnojmennou skladbu "Písně-romantické" skupiny "Z JEJNÉ STRANY NA DRUHOU" /Šed movies/. Pateticky vypjatá hudba se středověkým akcentem a ve větru a dešti pod hradbami hradu, šelestících, po skalách vichřicí zmítaní hudebníci v černých plášťenkách. Jak jinak v tomto černém dešti máchovských oslav? Prsty zatínající se do kamene skály, která se drolí pod rukou jako všechny jistoty tohoto zmítajícího se světa. Černý poutník, jakási nová máchova inkarnace, nás za sebou vtahuje dál a hloub do jakési průrvy mezi skutečností a snem, dál do kontrastu jeho až bídrmajerovsky křehkých krajů a pásů monstrózních rypadel a bagrů, erodujících tu před námi, tak jako celé panorama, umrtvené a rozdrcené krajiny. Na dně tohoto kráteru ztracených duší a, jakoby u konce svého "sestupu vzhůru", poutníkova tvář ještě poutník krvavou hladinu mrtvého jezera: "Sieh das Todes Blassen Bild..."

Daleká cesta a marné volání zmizelo za oponou tmy, aby uvolnilo zeď symbiotickému "studiu TATA" a jeho "PTÁKŮM". Hluboký v srdci žal vyvrcholí jemnější formou smutku, aniž by z tváře setřela lehký smích. Film je pohnutý, zároveň i veselým dokumentem o hyper-aktivní tvorbě bizarního pražského lidového umělce. Dovětí do malého světa "nelétavých" ptáků živých barev vyřezávaných po hodiny, dny, měsíce, roky z neživého dřeva. Plápol všech odrůd a velikosti na zdech, v krabicích může koupit po deseti korunách a k tomu zcela zdarma nevyzpytatelná, ale upřímná výpověď člověka na okraji světa, člověka vyřezaného ze živého dřeva kolorovaného pestrými barvami živova, ale s poraněnými perutěmi.

Po vynechání /z technických důvodů/ 20minutového eposu o šílenství "NA VĚČNÉ ČASY", studia De Sèv, známého především jako úspěšného dokumentatora nevšedních okamžiků občanského deliria na jihočeském venkově i pražské ulici, nás toto studio nechává vejít do zcela odlišného světa.

A to snímkem s nenápadným názvem "HUH" /přečtěte si sami/ - a vůbec i "sterozákonním" nálezem. Mezi letitých a vysokých stromů přichází prorocká postava v širokém klobouku a černém kaftanu - věčný žid nebo snad putující haličský rabín? Prochází pak rozvaliny starých náhrobků, jejichž skloněné hlavy sedají do kapradí, jejichž hebrejské tváře prorůstá lišejník. Věčný klid a věčným neklidem je ve sváru a promasťuje myšlenky a ducha tohoto národa-vyvolených-na zemi, a vlastně i pod ní. Prokletí, zapomenutí, vyhnání, věčná pouť - po tomto i onom světě. Rozvrácená hřbitovní "rajská zahrada" je zřejmě zastávkou proroka -možná snad i samého hospodina?- při jeho "pracovní" cestě po /pro odtušíme/ devastovaných židovských hřbitovech. Chvíle pro osudné znamení - sítky se snášejí z nebes. Ale je pozdě na závěrky.

Společným prvkem posledních tří filmů večera /neboť čas se nachýlil k půlnoci a bylo nutno očividně vypustit několik časově i na pozornost náročnějších filmů/ by mohla být - slovy příjemně ujeté TV hlasatelky - "nabídka pěkné a vkusné zábavy".

A to nejdříve psychothrilleru "ZA SPÁSU DUŠÍ" /studio Vykupitels 86/ v neo-expresivním ztvárnění jednoho starého příběhu, který vyvrcholí nejistotami v jedné populárně-psychiatrické publikaci. Jde o skutečný příběh sestoupení Ducha Svatého do hlav jedné pobožné rodiny žijící v kantonu curyšském, který se odehrál r. 1832. Demonstrace možností hromadné lidské autosugesce a sugesce, ve skuteč-

nosti i v tomto snímku končí sebetrýznivým S/M scenem, perverzním exercismem a posléze /snímkem publiku provázenou/ extatickou smrtí celé rodiny. Připomeňme jen zatloukání hřebů do dlaní! Fanoušci exercismu, právě tak jako jeho odpůrci si jistě přišli na své.

Nadešel však konečně čas na film "pro dospělé", jak byl inzerován v programu snímek studia Jen Pro Blázny Films - "KAMA-SUTRA". Film obestřený oparem orientálního překořeněné pikantnosti ani ve své skutečné podobě tvůrky nezklamal. Ten, kdo byl schopen skrze slzy na tváři sledovat tuto post-erotickou studii o umění lásky, byl nemilosrdně konfrontován se skutečností takovou, jaká je. Skutečností demystifikované legendární knihy udělaným lekce o lásce, podané zde emocemi nezasaženým dospělým chirurgickým skalpelem /avšak v neodolatelně erotickém měkké slovenštině/ a hlavně obětavým výkonem předstoupivšího hlavní tantrické role a jeho ženským nepoddajným protějšku. Absurdní anti-"sex film" skončil

v záchvatech smíchu a kašle totálně prokouřené místnosti /přitom navíc ještě orientální mandlat/. Ti, kterým se ještě nechtělo z tohoto vyuzeného zoufale na mraz, si i přes nedostatek sil "vytleskali" přídavek. Operatérka se promítačkou tedy i přes úpravu šumnosti nezbývalo než sáhnout do archivního kufru a vytáhnout to jediné, co by nastálou nálaďu rozjarené podtrhlo.

A tím byl vítězný snímek minulého festivalu - "AKUPRESÚRA 84" /Pagrtelan/. Tento snímek, který se v r. 1984 pokoušel o zvláštní mikroskopický pohled na "normální" naši každodennost, je především hereckým exercicem představitelů dvou protikladných a destruktivních první nejsoc.real. rodiny - totiž Otce a Matky. Svatou trojici pevné základny státu kompletuje samozřejmě i zde dítě - rebelující syn, i když jeho pozitivně destruktivní postoj je naprosto zanedbatelným přínosem ve spontánní vivisekci rodinného melodramatu uprostřed vyhroceného komplexního, sebedestruktivního soc.reálného "globálu". Tato poziko-tragická detailní situační studie pokračuje na obsazenitu rodinného života, právě tak jako na celý komplex sociálního lit - tak normálních až k zešílení. Režisérce se podařilo osobitě - na základě vlastních prožitků dítěte turerizovaného jako rukojmí rodinného života - pochytit panelový závěs, jež skrývá obvyklou zuboženost sociálně české rodiny. Tuto "rozvinutou" historickou zanedbanost dokreslila líčením hlavních postav i celého inventáře archetypických prvků eídlištního stylu života: zápachem rodinného auta, právě tak jako rodinného života, svárem dámského prádla a pánských teplíků, topného pívo a studených knedlíků, talov zrního čaje, nedělkyně kostry a mannio-depresivního aerobiku. Zkrátka a dobře, chaotickou abnormální normality. Pak již je jen čas na vyvěšení prapoutku ze okna a pro milovníky avantgardních a moderních filmových postupů /a la Warhol/ do monotónně a vlastní silou rozhoupávané klece s lidským obsahem. Systematicky houpané sem a tam, dopředu a dozadu, symbolizující bezvýchodné sebeuzavření do klecí...

jež upomnělo i diváky na to, že je čas rozsvítit světlo a opustit i tuhle imaginární klec filmu.

Výtvarné umění

A r i a d n i n a n i t

Matěj Krčma

/aneb zamyšlení nad osudem moderního umění na Slovensku/

1.

Vynasnažím se jako ten bájeslovný antický hrdina vymotat se z labyrintu svým textem a dostat se tam, kde je pevnější půda pod nohama, na "světlo Boží", jak se říká. Tím labyrintem je osud moderního výtvarného umění na Slovensku. Téma je široké, nevyčerpatelné článkem a snad ani knihou - to je příčina, proč jsem si vybral jen některé tendence a některé charakteristické osobnosti. Slovenské moderní umění bylo postupně letorostem a pak větví na kmeni moderního umění: usychá-li kmen, usychá i větev. Někdo v mém zamyšlení nalezne žalozpěv po výtce; já ale jinak psát neumím ...
Povzbudit bych však chtěl a jistého patosu se nezříkám; kdo umí slovy vytroubit chorál, ať nemešká. Je nejvyšší čas. Všechno se posralo ! Svatá pravda, ale cožpak moderní umění už není tou útěchou a nadějí?
Pokusme se tedy o malý historický kurz, o několik porovnání, několik metafor a paradoxů.

2.

Obdivuhodná je bezpochyby prastará epocha pospolitosti našich národů; odtud uměním, tím vodivým drátem historie se cosi přeneslo a zachovalo - žel v podobě málo srozumitelné a zkomolené.
Na úsvitu křesťanství vznikala na mnoha místech Evropy i nová civilizace a nové umění; vytváří univerzální sloh gotiky. Češi i Slováci ji přijali jako požehnání i úděl; tak byla

prostá a tak vznešená tam, kde bylo třeba.
A potom přišla doba, kdy nebylo třeba básníků ani malířů, ale válečníků a vojevůdců. A potom se posmívali i světcům; byla prý to doba revoluce a pokroku. O umění se to říci nedá. Po století nepokojů, válek a občanského vyvražďování až do Bílé Hory! po které prý přišlo Temno! Slovenský národ podobným pitomým rozdělováním světla a tmy příliš netrpěl, tam byl cizácký útlak dávnou samozřejmostí a Bílá Hora místem na mapě. Maďarský útisk byl dlouhý a většinou i daleko krutější než ten, kterému byl vystaven český národ. Důležitější byla, myslím, úroveň utlačovatelů německé /rakouské/ kultury působící na českou a maďarské na slovenskou. Každý národ pod tlakem a útlakem se nejen formuje, ale i deformuje. Jinak bychom neshledávali rysy národní povahy tak zřetelné, tak osudové, tak dědičné. Zatímco v českých zemích se dávno před rokem 1918 podařilo národní kultuře osamostatnit a vydat plody, na Slovensku se ještě zoufale bránila cizí moci a vyčerpávala ve vlastenecké apologetice. Tak se stalo, že v posledním desetiletí XIX. století v Čechách bují a rozvíjí se autentická "druhá" kultura dekadence a symbolismu, která svým uměním nemilosrdně demystifikuje a upozornuje na vady národního charakteru a boří idoly vlastenecko-národní, zpochybnuje tradiční hodnoty. Nic podobného na Slovensku; maďarónské sevření nepolevuje, ale ještě sílí: tam - jako kdysi v Čechách r. 1760 - boj o vše. Tak od začátku v slovenské národní kultuře chybělo určité klima, podhoubí, z něhož - jako disparátní jev - vyrůstá moderní umění. Nedostatek průmyslu a technické civilizace není pro ně určující podmínkou. Roku 1907 vystupuje na veřejnost v Praze skupina "Osma". To není vysvětlitelné větším národním uvědoměním, v Praze v porovnání s ostatními centry c.k. monarchie - větší polovina členů se lépe vyjadřuje německy než česky, polovinu členů tvoří Židé. Osmou nevystoupila uvědomělá česká inteligence a nevznikla-li podobná skupina v předválečné Bratislavě, nebylo to pro početní nedostatek národní inteligence, ale pro "stav ducha", tedy jistou disponovanost a danost.
Nebylo to ale nic výjimečného - ve většině center národů předválečné Evropy se nezaložily skupiny moderního umění. Zato bylo velice mnoho jednotlivců, autorů odvážného, nezařaditelného díla.
Na Slovensku vzniká - uvědomělě - moderní umění až po skončení světové války a vzniku ČSR. Je to doba, kdy moderní umění prodělává první vážnou krizi. Není myslím zanedbatelné povšimnout si tendování mladých slovenských umělců k autorům a vzorům "novoklasicizmu" a "sociálnímu umění". Poučili se i z kubismu a dalších dobových - ismech, ale nestali se pravověrnými vyznavači jediného z nich. Téměř neoslyšen byl expresionistický výkřik, bez ohlasu přešla dadaistická exploze absurdna a cizorodým v slovenském umění byla revoluční surrealistická imaginace.
Osobností, které po první světové válce vyznávali moderní výtvarné umění a byli ochotni pro ně přinášet oběti, nebylo na Slovensku mnoho. Snad i proto se ještě dnes citelněji pociťuje každá ztráta /A. Nemes, J. Bauerfreund/ a každá dezerce a zrada /Weiner-Král, Š. Bednár/.
Za první republiky většina slovenských moderních umělců působila v českých zemích, - tam studovali, žili a tam téměř výlučně měli své obecenstvo a mecenáše. Politicky byli levicoví, tak jako celá česká "avantgarda" /resp. to, co

se za avantgardu stále považuje/, ale když zvítězil nacionální socialismus, byli pravicoví. Chtěli přežít a žít. "Slovenský štát" nenapodoboval svého německého spojence a nezapaloval hranice "zvrhlého umění", ani nedoháněl umělce k sebevraždám. Naopak: nastala potřeba národního umění, mýtického a idealizovaného a tak svoji příležitost našel nejen Benka, ale i třeba Fulla - a jinde třeba i Czemický. Po druhé světové válce byla situace zase jiná; a po diktátu tzv. socialistického realismu roku 1948 bylo možné pozorovat téměř bez výhrady obraz marasmu, totální absence lidské důstojnosti a uvědomění moderního umělce. Najednou v díle mnohých povstávalo protiněmecké Povstání a v nebývalé míře se podnítila protiválečná obrazotvornost. Listujeme-li výtvarnými letopisy onoho času, získáváme přehled jmen a děl a je to tristní četba: větší užitek plyne, vysledujeme-li mechanismy manipulace a zotročení, potom pochopíme některé dnešní tendence a "svazové" praktiky. Ostatně - stálo by za to, spočítat ty symbolické "Guerniky" namalované a vystavené ještě v období okupace. Roku 1948 se jedná o odvahu a rozhořčení dobrých počtářů. Tehdy začíná být zatracováno moderní umění jako kosmopolitní formalismus a několik umělců tvořící tvrdošíjně po svém, bychom spočítali na prstech jedné ruky - ty, kteří nepodlehli útlaku, ani mámení moci.
Tehdy vzniklo nejlepší dílo V. Hložníka, ty intuitivní samoznaky na téma bolesti a hrůzy - ale právě tehdy tentýž malíř rozdvojuje své dílo službou protichůdným ideologiím a silám, které je nakonec úplně devastují.
Tehdy vrcholí básnické syntézy na plátnech E. Nevana. Velkorysé, jen zdánlivé harmonie pohltila postupně vášeň a strach praktika černé magie - neušetřila na konec ani osobu umělcovu.
Po období tak zvaného "kultu osobnosti", jak se pokrytecky říká období svévole masových vrahů - po období "tání", vrcholící roku 1956 odhalením zločinů /arciť tajným!/ následuje trvalý čas pološera. Na Slovensku /a jinak a podobně i v Čechách/ moderní umění má opět svoji nultou hodinu. Následuje rozvoj a rozkvět výtvarné moderny - zároveň se ale definitivně kodifikuje kýčovitý eklektismus "moderny", toho mírného pokroku v mezích zákona, který je dnes normálem a normou, aniž by se nad tím kdokoliv pohoršoval. Podstatou tehdejšího nástupu moderny jsou více či méně opožděné debuty umělců předtím odsouzených k mlčení prezentujících se společně s mladší i nejmladší generací výtvarníků. Dnes je jasnější přehled o tom, co bylo podstatné a co efemerní "pěna dní"; některá jména a některé tendence vystupují z onoho času takřka enigmaticky. Připomenu aspoň některé z nich.....

Novým, moderním uměním bylo dílo M. Pašteky; hodnotou vysokou a pozoruhodnou i v dnešní době. Paštěkovy obrazy utkvěly svojí poetikou v civilizaci - elegické i lyrické, ačkoliv jejich kontrapunktem bylo vždy ohrožené lidství a realita metafysická.
Efektní dílo M. Laluhy od prvopočátku rozvíjelo iniciace jedné etapy díla Legérova /i Malevičova/, aniž by bylo eklektické a odvozené. Laluhovo nadání k rustikálnosti samo o sobě nemohlo stačit k velkému modernímu dílu a zůstalo bez vývoje a jakékoliv perspektivy. Umělcovo dílo

není dodnes vystavováno, ale je nakupováno a zaručuje tedy umělci jistou volnost a nezávislost - neplazí se podle přání ideologů.

To Julian Filo /roč. 1921/ si opožděný debut mnohonásobně vynahradil. V letech šedesátých vyvrcholilo popártovými momentkami neurotické reality, která neměla pranic společného se socrealistickou projekcí postupujícího blahobytu a štěstí. Další etapa malířova díla, neméně monumentální, pokračovala v holdech na papaláše a kašírované dramatičnosti výrobních porad: Julian Filo se nesporně stal malířským Dietlem - budiž mu země lehká.

Malířské dílo V. Kompánka, bravurní a efektní na první pohled, využívalo princip náznaku a veškeré finesy materiálu a barevných škál, ale dnešek usvědčuje K. dílo z prázdného, modernistického ornamentu, v němž malíř předešel mnohé, méně talentované současníky.

Snové fantazie Albína Brunovského přesvědčovaly preciznosti provedení a našly záhy početné publikum i oficiální uznání. Nezadržitelně sestupná úroveň grafického díla A. Brunovského souvisí příliš zjevně s angažovaností a služebnictvím falešným a zdegenerovaným ideám i duchům: v umělci zůstal zajisté i kus venkovana z rodného Zohoru, šťastného, že i dnes prodal "ve světě" svoji zeleninu. Originální vize vystřídaly vymyšlené fantazie.

Na začátku šedesátých let se objevilo v plné síle podivuhodné dílo malíře J. Čunderlíka, básnické, tajemné, eruptivní - a tragická smrt umělce je uzavřela jak na zámek. Čunderlík byl neuvědomělým blížencem gestické abstraktní malby, samorostlý a originální a jeho obrazová gesta jsou bezpochyby vize moderní doby.

Návraty k archetypům a mýtickými syntézami pokračuje, trvá a je budoucí dílo R. Krivoše. Jeho obrazy jsou jedinečnými esoteriemi fenomenu slovenského národního charakteru, formovaného údělem chudoby a cizích jařem i vzpurné volnosti. Krivošovo dílo je stejným dílem moderní i poctivé.

Jiné dílo v té době započal R. Fila: ve svých obrazech s velikou erudicí a kultivovaností přehodnocoval iniciace moderního umění; byl protagonistou abstraktní malby na Slovensku niterné a významové, jako v pozdějších osobitých variacích umění konceptuálního, zůstal vzorem i jistotou v objevování nových cest z labyrintu moderního umění ocitnuvšího se často ve slepých uličkách.

Jiného druhu a smyslu je malířské /a grafické/ dílo Jozefa Jankoviče. Umělcově imaginaci od počátku fascinovala absurdita, protiklad /a soulad!/ člověka a techniky XX. věku. Jankovičovy obrazy jsou vize materialistické epochy, člověka utíkajícího před sebou samým, docela nepicardovsky; ironický nadhled převažuje nad provedením a nad vkusem moderního umělce tradiční ražby.

Poetiku absurda, ve slovenském moderním umění tak vzácnou, systematizoval Albert Marenčín v díle, jehož osudem se stalo "surealistické východisko". Pro neostalinské ideology se Otec Ubu, tento vzorný patafysik a suverenní blb stal příliš nebezpečným, podobným dvojníkem - díky jim ale patafysika na Slovensku vzrůstá a sílí.

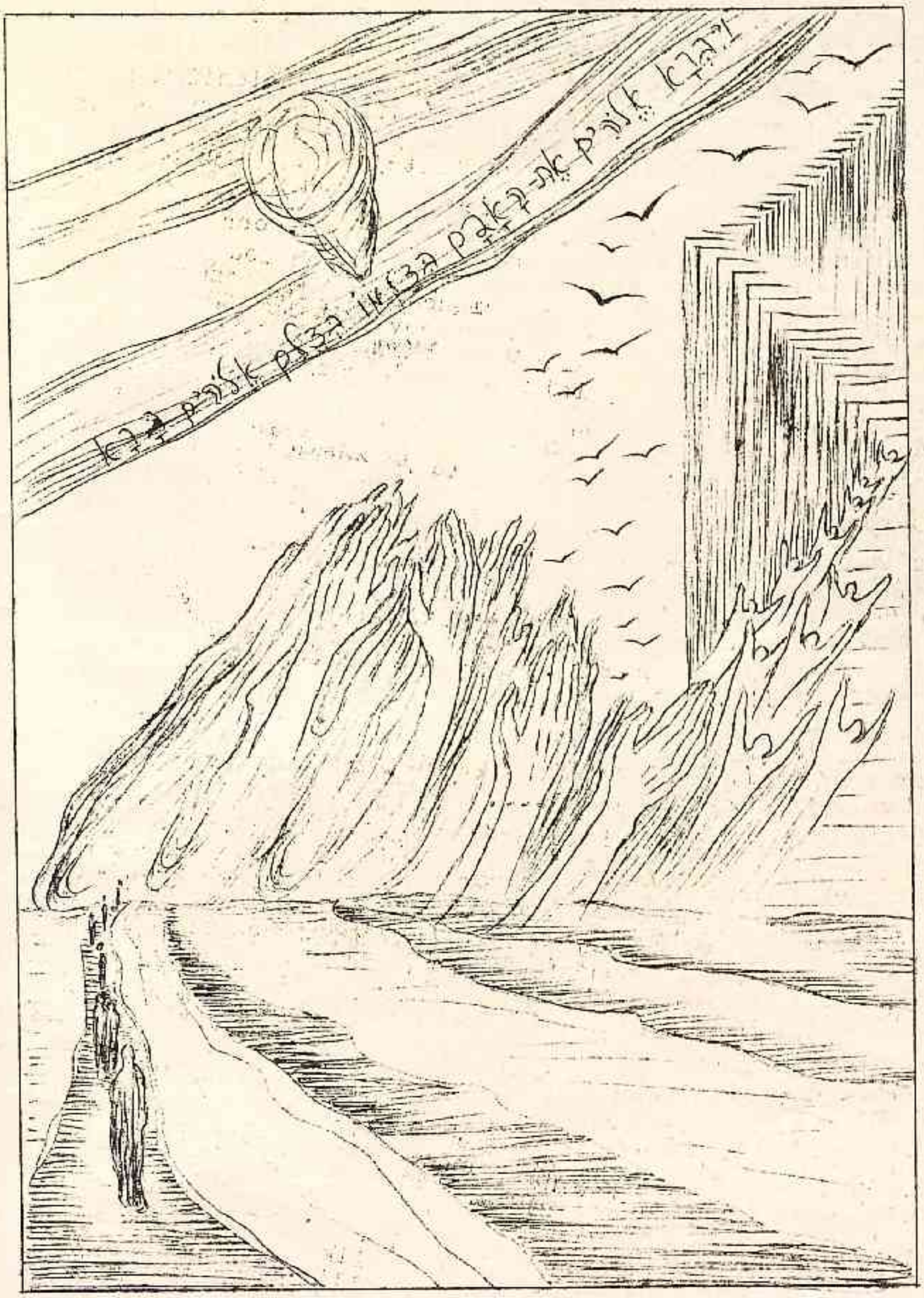

Svým způsobem vyjímečné se stalo malířské dílo Karola Barona - je orientované jednoznačně surrealisticky a charakterizují jej přízračné vize vítězné zvířeckosti v charakteristické, sugestivní hmyzí "proměně".

Duchampův odkaz rozvíjel v slovenském moderním umění od počátku let šedesátých S. Filko a A. Mlynarčík. Tito dva umělci nejpregnantněji vyjádřili dobovou formu "happeningu" a pokračují dále v "umění jinými prostředky". Bez obecenstva a tedy komunikativnosti je i toto umění mrtvé - ostatně obsah "poselství" tohoto uměleckého směru byl vždy v nejotřepanějších parolách humanistické filosofie, v nepoměru k proklamované formální novosti.

Fascinací kosmickými dimenzemi, tímto moderním scientismem a pokušením moderního umění zřetelně trpí dílo R. Sikory: umělcovy ilustrace dětské astronomické knížky jsou na stejné kvalitativní úrovni jako nejcharakterističtější S. obrazy.

Pozoruhodné a nové dílo, v nejlepších tradicích moderního umění vytváří M. Bočkay: jeho fascinace detailem poznamenává jeho nejnovější dílo /dokonale propracované malby "špatně napnutého plátna" nebo zmuchlaného papíru/ a byla evidentní i v začátcích ovlivněných mistry surrealismu.

Obrazy Kláry Omeliakové jsou nové a moderní odvahou transformovat triviální lidové dečky, výšivky, slovem: kýč. Přetáhla kýč znovu za hranici umění a to je zásluha nesmírná.

Generačním vrstevníkem posledně jmenovaných umělců je M. Mudroch, jehož díla mají v sobě vnitřní, magické světlo krajin a událostí, které naším životem proletěly a vrátily se v Mudrochových obrazech v pocitu "deja vu".

Umělcem velké citovosti a originality je D. Toth; v jeho dílech je rekonstruován starý dobrý svět poctivosti a opravdovosti s cílevědomým úsilím konceptuálně pracujícího mistra.

Aspoň zmínku zaslouží práce D. Fischera - jsou podnětné a hodně originální! Vskutku zasloužilým by šlo nazvat umění V. Havrillu: od začátku let šedesátých precizuje podněty moderní malby, grafiky a sochařství v dvojí podobu: dílo konvenčně moderní, "Dílovské" a podobě syrové modernosti, establiešmentem nezneužitelné ....

A to jsem pominul generaci mladších a nejmladších, ty, kteří vystoupili na veřejnost v posledních deseti letech, na výstavách v nejrůznějších agitačních místnostech a kumbálech soukromých a polosoukromých, všechny ty, na které nezbylo místo, ani jakákoliv publicita či dokonce sláva!

Zmínit se musím aspoň závěrečnou poznámkou - o výstavách "insitního" umění, které se konaly v Bratislavě, byly jedinečnou a naprosto originální přehlídkou jiné, alternativní kultury: právě proto, že šlo o díla a autory svobodomyslné, nezařaditelné, nesvazové roboty, byly tyto přehlídky zakázány a není nic.

Doufám, že v blízké budoucnosti uvidíme dílo moderních slovenských umělců na výstavě, v úplnosti a kvalitě odpovídající současnému roztříštěnému, soukromému úsilí - - věřím, že rozmnoží krásu na zemi i radost.

ZA

ANDY

WARHOLEM

Andy Warhol 1966

Photo David Bailey

Pocta Andy Warholovi

/text přednášky/

22. února 1987 zemřel ANDY WARHOL. Uveřejňujeme k té příležitosti přednášku, kterou 10. 2. 1971 proslovil Magor v pražském Music f clubu na večeru Pocta Andy Warholovi. The Plastic People of the Universe tam tehdy hráli skladby skupiny The Velvet Underground, na projekční plochu za nimi byly promítány diapozitivy s ukázkami děl Andy Warhola a s výjevy ze života v jeho ateliéru. Přednáška byla zpracována převážně podle monografie Calvina Tomkinse.

Andy Warhol je původem Čech po obou rodičích. Jeho otec, který se jmenoval Warhola, se odstěhoval do Ameriky z Československa v roce 1912. Pracoval jako horník a nádeník na stavbě; teprve po devíti letech vydělal tolik peněz, aby mohl poslat peníze ženě. Andy se narodil pravděpodobně roku 1930 ve Philadelphii ve státě Pensylvania. Jak je přesně starý, nikdo neví - Andy uvádí pokaždé jiné datum. Roku 1949 přijíždí do New Yorku a zkracuje si jméno na Warhol. Žil v suterénním bytě se skupinou hochů a dívek. Každý z nich měl dalekosáhlé plány: studovali tanec, dělali bižutérii, kreslili. Andy byl jakési dítě této skupiny. Všichni milovali stejné hvězdy, chodili do kina, dělili mezi sebou jídlo, šaty. Na rozdíl od podobně organizovaných skupin mezi nimi nebyly sexuální vztahy.

Andy byl plachý a nemluvný. Ostatním připadal neuvěřitelně naivní. Trávil mnoho času doma a stále kreslil. Občas vzal svoje kresby a obcházel redakce a reklamní agentury. Neměl peníze na desky. Nosil tedy kresby v papírovém pytlíku od potravin. Jednoho dne je ukazoval redaktorce časopisu Glamour, Tině Fredericksové. Měla velký zájem o kresby i o bledého, plachého a rozpačitého Andyho ve špinavých kalhotách a teniskách. Řekla mu, že jeho kresby jsou dobré, ale Glamour potřebuje především kresby bot. Druhého dne přinesl Andy 50 kreseb bot. Redakce jich několik použila. Byla to první Warholova zakázka. Několik dalších let se touto činností živil.

Andy nikdy nevypadal, že by příliš pracoval. Vypadal líně. Začaly ho bolet oči a lékař mu předepsal groteskní brýle - téměř neprůhledné čočky s dírkami uprostřed. Andy je nosil i když nepracoval. Lidem kolem něho se nikdy nezdálo, že by měl ambice. Ale vždycky mluvil o slavných lidech a psal hvězdám o autogramy. Chtěl prodávat spodní kalhotky slavných hvězd po padesáti dolarech. Nikdo nebral vážně, že i on bude slavný. Kromě bot začal kreslit vánoční blahopřání a navrhovat obálky na desky. Vstával každý den v pět ráno a maloval v televizi sluníčko a obláčky pro předpověď počasí. Dělal všechno, co mu nabídli. Profesionálně, se stylem a včas.

Potom získal agentku Fritzie Millerovou. Sehnala mu objednávky do velkých módních časopisů. Lidé začínali vnímat jeho zvláštnosti prací. Všechno, co kreslil, bylo dekorativní, originální a poutavé. Navíc byly jeho kresby poněkud ironické.

Stále ještě nosil staré šaty. Kontrast mezi ním a jeho krásnými kresbami se líbil ředitelům módních žurnálů a agentur. Andy začal vydělávat hodně peněz. Najal si byt nad barem a žil v něm spolu s matkou /otec mu zemřel v roce 1941/.

Andy byl pryč celý den a půl noci. Chodil neustále na nějaké večírky - člověk nikdy neví, koho tam potká, říkal. Nikdy nepřišel domů před půlnocí a pak pracoval do 4 hodin do rána. Byl plachý, nemluvný, šarmantní. Tím získal postupně řadu kontaktů.

V jeho ateliéru byl neuvěřitelný nepořádek, zápach a 8 koček, které se všechny jmenovaly Sam. Když později začal vydávat knihy, nazval první z nich 25 koček, které se jmenují Sam a jedna modrá čičinda. Tady se prvně objevuje pro Warhola typický princip serie, opakování.

Warholův přítel Emile de Antonio, který se živil seznamováním lidí, představil Andyho Eugenovi Moorovi, který měl na starosti výklady u Tiffanyho. Používal pro dekorace tzv. "vážné" umělce - Rauschenberga, Jaspera Johnse. Moore byl s Warholovou prací spokojen. Říkal o něm, že pracuje tvrdě a tak, že výsledek vzbuzuje dojem suverenity a lehkosti.

V roce 1956 se Warhol vydal s přítelem Charlesem Lisambym na cestu kolem světa. Přes San Francisco do Japonska, Hong Kongu, Formosy, Kambodži. Mnoho kreslil, ale nikdy neprojevoval nadšení. Přes Indii chtěl jet do Káhiry, ale suezská krize jej donutila změnit směr na Řím. Ve Florencii prošel Andy řadu muzeí - ale svoje reakce na obrazy nikdy nevyjadřoval mnoha slovy. Na přítelovu otázku, co očekává od života, odpověděl, že se chce stát Matissem. Lisamby správně pochopil, že chce být tak slavný.

V padesátých letech se lidé kolem módy začali zajímat o vážné umění. Velké časopisy žačaly používat velké umělce. Robert Rauschenberg a Jasper Johns přestávají s abstrakcí. Rauschenberg začíná malovat láhve Coca Coly a uliční značky. Začíná se psát o new-yorské scéně. Umění prostě bylo v módě. A lidé kolem módy, kteří znali Rauschenberga a Johnse jako výtvarníky pro aranžování výkladních skříní, si najednou uvědomili, že lidé o nich mluví jako o skutečných umělcích.

Andy s obdivem říkával: Johns je taková hvězda! Byl zneklidněn tím, že Rauschenberg a Johns o něho neprojevují žádný zájem, i když se přátelí s Emilem de Antonio. Antonio mu prozradil, že ho považují za příliš komerčního. Neviděli žádný rozdíl mezi tím, co Andy dělal ve výkladních skříních a mezi kresbami, které prodával. Ani Antoniova žena nechápala, co na Andym Emile vidí. Ale ten tušil za zdánlivou naivností železnou vůli a slepou ambicióznost. Byl si jist, že Andy bude mít úspěch. V té době krystalizuje umění nové generace v takzvaném pop artu. Warhol telefonuje Lisambymu: "Začíná něco nového, jmenuje se to pop art. Musíte být u toho, protože to můžete dělat taky".

- Ale celá věc se sběhla tak rychle, že to sám Andy málem zneškal.

Začal dělat série obrázků, které neměly zdánlivě žádné spojení s komerčním uměním ani s knihami, které dělal dřív. Byly to obrázky na základě comicsů: Pepek námořník, Superman, Malý král. Vybral vždy nějaký detail, který zvětšil a překreslil hrubým stylem. Také začal kreslit lahve Coca Coly. Jeho přátelé nechápali, proč to dělá. Říkali, že v tom není nic z Andyho. Nemohl najít galerii, která by jeho práce vystavila.

Comicsy dělal i Roy Lichtenstein a podle mínění publika byly významnější. Mluvilo se o Rosenquistovi, který rovněž maloval objekty. V novinách se psalo o Dinovi, Segalovi. Andy byl z toho všeho strašlivě deprimován.

Pop art zcela ovládl newyorskou scénu. Ostatní umělci byli již zavedeni, Warhol ne. Jeho obrazy visely na výstavách vždy vzadu, nikdo je nekupoval. Kurátor z Metropolitan Muzea mu radil, aby maloval předměty, které nikdo jiný nepoužívá. Ale Andy si nevěděl rady.

Jednoho večera v roce 1962 navštívila Warhola v jeho bytě nad barem majitelka galerie Muriel Latow. Řekla mu, že má pro něj nápad, ale že ho bude stát nějaké peníze. "Kolik?" zeptal se Andy. "Padesát dolarů", odpověděla Muriel. Andy šel ke stolu a napsal šek. Muriel se ho zeptala: "Řekni mi Andy, co máš ze všeho nejrádeji?" "Nevím. Co?" "Peníze", řekla Muriel. "Proč nemaluješ peníze?"

Andy si řekl, že je to bezvadný nápad. Téhož večera mu Muriel navrhla, aby namaloval něco, co je tak známé, že si toho nikdo nevšímá. - třeba plechovky Campbellovy polévky. Druhý den Andy zakoupil plátno a začal malovat první peníze a Campbellovu polévku. To bylo ještě předtím, než začal používat sítotisk. První výstava plechovek byla v létě 1962 a lidem byla pro smích. Ale ředitel galerie skoupil všech 32 pláten. Andy se začal prodávat.

Ještě stále nosil špinavé šaty a roztrhané boty. Ale jako jediný ze všech popartistů získal slávu, jaké dosáhl před ním jen Picasso nebo Salvador Dali. Jeho sen se stal skutečností. Začal s masovou produkcí svých děl. Získal obrovský ateliér, kterému říká Factory - továrna. Tam vznikají nepřehledné řady jeho sítotisků. Jejich autor vytvořil již celou galerii typických jevů, nebo, chcete-li symbolů amerického života. Jsou to jednak osoby - Marilyn Monroeová, Liz Taylorová, Jackie Kennedyová po zavraždění manžela, Elvis Presley, Marlon Brando a konečně i sám Andy Warhol. Ale kromě nich jsou to i John M., Redmon C. - Salvatore V., a další ze série The Thirteen Most Wanted Men - Třináct nejhledanějších mužů, jejichž fotografické předlohy pocházejí z policejního departmentu města New Yorku. Pak jsou to jevy a události, prezentující smrt a násilí v Americe: Sebevražda, zachycující skok smrti z Empire State Building; Gangsterský pohřeb; Elektrické křeslo, Zelená havárie, Růžová havárie, Sobotní havárie.

Třetím tématickým okruhem Warholova díla jsou předměty. Již zmíněné dolarové bankovky, Campbellovy polévkové konzervy, lahve Coca Coly. Hromady krabic firem Brillo, Campbell, Mott, Heinz a Hellyg. Warhol plní plochu či prostor totožnými objekty, přisuzuje jim jedině hodnotu místa - což se rovná definici konzumního předmětu.

"Proč jste začal malovat polévkové konzervy?" - "Protože si denně beru polévku. Někdo řekl, že můj život mne ovládá. Mně se to představa líbí".

Warhol žije ve světě, kde se věci nedělí na ty, které jsou vhodné k zobrazení, a na věci, které se opomíjejí. "Všechno je krásné", říká. Když mluvíte o tom, co dělám, neříkejte Marilyn, Liz, Květy, říkejte pouze věci, co mám rád, nebo oblaka. Není Marilyn, nejsou Květy, ani Elektrické křeslo, jsou než má oblaka ..."

Na výstavě uspořádané před šesti lety v Paříži v galerii Ileana Sonnabend předvedl Andy Warhol svoje obrazy zasvěcené násilné smrti, americkému násilí. Zvětšené fotografie, naskládané do řad vedle sebe a nad sebe, odhalující především brutalitu použitého dokumentu. "Pink Race Rict" představuje jednotlivé fáze útoku na demonstranty proti rasové segregaci s použitím policejních psů. "bellevue" násobí pohled na mladou ženu roztříštěnou na dlažbě, nad níž se sklánějí policisté a lékař. V modré havárii vidíme muže vymrštěného na telegrafní tyč opodál rozbitého automobilu. "Avšak," napsal tehdy v katalogu Alain Jouffroy, "ceremonie", ke které nás zve Warhol, není pohřební. Ne, a to je možná to, co je nejzvláštnější na těchto obrazech, zcela věnovaných smrti. Jejich sugestivní povahou není smutek, ani melancholie, ani lítost, ani samo hoře. City spojované tradičně se smrtí, jsou vyhoštěny, slzy se vypařují v dotyku s rozžhaveným železem, spálení a šok jsou příliš náhlé, příliš zdrcující, než aby vyvolaly vzlykot."

Na otázku, kdy začal se sérií "smrti", Warhol odpovídá: "Počátek byl myslím velký obraz pádu letadla, titulní strana jednoho časopisu: 129 mrtvých v tryskovém letadle. Maluji také Marilyn. Jsem si vědom, že všechno, co dělám, muselo znamenat smrt."

"Tento malíř /opět píše Jouffroy/ není pouze nositelem slov subjektivní pravdy, nýbrž toho zločinu, jehož je každý z nás původcem: zločinu přijímání světa, kde je zločin denní událostí. A to bez odsouzení, lamentace, bez vytí a skřípění zubů, s nestranností opony, která se otevírá k nezapomenutelnému a fascinantnímu představení." - Warhol odmítá interpretaci. Spolu s Lichtensteinem opětovně zdůrazňuje beztendenčnost pop-artu. Spokojuje se vybráním jasné

[illegible] jeho duchovního zázemí upomíná Warhol na jiného velkého Američ[illegible] na Poea: "Je-li umělec moudrý, neupraví své myšlenky, aby je přizpůsobil svým dějinným příhodám; ale když si rozvážně a pečlivě vymyslil jistý jedinečný nebo jednoduchý účinek, kterého by chtěl svou prací dosáhnout, vynajde takové příhody - seskupí takové příhody, jež by mu nejlépe pomohly uskutečnit zamýšlený účinek" - napsal Poe k předmluvě k Hawthornovým Povídkám dvakrát vypravovaným. Stejně jako Warhol se Poe zabýval především ideou tvořením krásy, která pro něho byla největší vášní. A jak o sobě řekl Egaeus z Bereniky, "činy mu nikdy nevycházely ze srdce a jeho vášně byly vždy jen vášněmi ducha". Oba časově tak vzdálení umělci se zabývají s chladnou nárudivostí především tématikou smrti. Není snad mrazivost Warholova Elektrického křesla moderní transpozicí Poeových hrůz Jámy a kyvadla?

Od roku 1963 se Warhol intenzivně zabývá možnostmi filmu, natočil jich zatím kolem sto padesáti. Chtěli jsme tady některý z nich promítnout, ale v naší filmotéce bohužel není ani jeden z nich. Ve filmech Sleep, Haircut, Eat je předváděn spánek, stříhání vlasů, jedení. V roce 1964 se k banalitě připojuje umělost a dvojznačnost jak v zobrazení jevu, tak i ve zdůraznění smyslových souvislostí jednání. V obrazech se to projevilo v portrétech hvězd projektovaných na velké formáty; ve filmech soustředění se na člověka, který už není pouhým prostředníkem funkce /jedaní, spánek/, nýbrž jeho irreálný jev kontrastuje s banalitou jednání. Ve filmu "Harlot" pojídá jeden z Warholových herců, Mario Montez, přestrojený za hollywoodskou hvězdu Jean Harlowovou, banány v přítomnosti několika dalších osob. Ve filmu Vinyl se titíž herci proměňují před kamerou v jiné role, aniž by se změnila scenérie nebo kostýmy. Obžalovaný se stává soudcem, stanice metra soudní budovou, zatímco se mění pouze slova a jednání. "Všechny moje filmy jsou umělé," říká Warhol, "protože takřka všechno je umělé. Nevím, kde přestává umělé a začíná reálné. Umělé mne fascinuje."

Ve Warholových filmech defiluje celá generace newyorského undergroundu, která se soustředila v jeho factory, ateliéru se stěnami pokrytými aluminiovými foliemi, osvětlovaném přerušovaným stroboskopickým osvětlením. Největší hvězdy undergroundu tam čekaly na příležitost být k něčemu použity. Nejrůznější typy lidí - smutní, zklamaní, perverzní, výstřední, egocentričtí, outsideři, ale všichni měli talent a nějaký charakter. A mezi nimi se pohyboval svatý Andy všechny je vpustil do své sféry, bez námahy a bezbolestně s nimi manipuloval, koordinoval je a používal jejich energie a jejich sílu.

Toto manipulování vyvrcholilo ve filmech The Chelsea Girls a The Velvet Underground. Tři a půl hodiny trvající The Chelsea Girls z roku 1966 ukazuje v simultánních, časově posunutých projekcích v sobě uzavřené světy, obsahující bezprostředně umělost: homosexualitu a kult drog. Scény v tomto filmu nenají význam osobně zabarvené angažovanosti, jsou chladným konstatováním každodenních mýtů. Před Warholovou kamerou defilují nejrůznější charaktery z podzemí homosexuálové, lesbičky, drogmani, masochisti, sadisti. Ale neexistuje zde vůbec předstírání. Každá postava má svou specifiku a charakteristiku - Warhol vychoval nikoliv herce, ale lidi, kteří jsou schopni zapomenout na kameru a vedou svůj vlastní život.

Druhý Warholův vrcholný film - The Velvet Underground - je záznamem z vystoupení této skupiny, končící policejním zásahem. Velvet Underground jsou součástí skupiny Exploding Plastic Inevitable Group /výbušná plastická nevyhnutelná skupina/, do níž patří kromě hudebníků a Andyho další spolupracovníci z řad undergroundu. Začínali roku 1966 ve Warholově Factory. Když vystupovali v tzv. Domu, byla to podle svědectví filmaře Jonase Mekase představení nabitá neuvěřitelnou energií. Filmař Warhol se změnil v dirigenta, který měl pro své tvoření k dispozici nejrůznější prostředky - zvuk, hu-

dobníky, diaprojektory, filmy, světla, ale i všechny extrémní osobnosti newyorské scény. Všechno to slučoval do obrazových a zvukových symfonií obrovské emocionální a duševní síly. Exploding Plastic Inevitable Group zasáhla přímo srdce nové generace. Andy Warhol dirigent, stál vždy na balkóně vedle promítačky, absolutně nenápadný, ale sledoval každou vteřinu, každý detail. Vystoupení The Velvet Underground v Domu v dubnu 1966 byla podle Mekase nejnásilnější, nejhlučnější, nejdynamičtější zkoumání možností vzájemných vztahů umění. Neprostá odlišnost vystoupení Exploding Plastic Inevitable Group spočívá v tom, že na rozdíl od všech ostatních intermediálních show a skupin jsou zcela ovládány dominující osobností. Podle americké kritiky, a my se k tomu názoru připojujeme, se stala hudba Velvetů nejdrastičtějším výrazem současné generace. Je to průsečík, v němž jsou její touhy a zoufalství rozpolceny a sloučeny s intenzitou, jaké nikdo jiný v této oblasti nedosáhl.

V době vystupování Exploding Plastic Inevitable Group již nechodil Andy ve špinavých šatech. Nosil černý kožený žaket, na vlasy si stříkal stříbrný lak. Vypadal, jako by byl všude najednou. Pasívní, bledý jako smrt, nosil svoji melancholii jako druhou kůži. Stal se populárním. V roce 1965 při jeho výstavě v rodné Philadelphii dav šílel. Proč je tak slavný? I když ví přesně, co dělá, nemanipuluje skutečnost. Dívá se na ni s chladným odstupem, má zájem, ale není přímo v tom. Jasnovidost, s níž se dotkl oblasti módy a komerce a jeho nepotlačitelná energie jsou produktem téměř nadpřirozené intuice.

Stal se nepřirozeným a téměř neskutečným. "Lidé si mysleli, že jsme blbci - a nebyli jsme. Teď možná budeme trošku podvádět a být seriózní. Ale to by znamenalo předstírat vážnost, která je vlastně podvod. Ale když jsme byli seriózní předtím, budeme teď muset podvádět, abychom seriózně vypadali," říká Andy. A jinde: "Ještě pořád mám zájem o lidi. Ale bylo by přece daleko jednodušší nemít zájem. Mít zájem je příliš těžké. Nechci být zapletený do životů jiných lidí. Nechci se dostat příliš blízko. Nerad se dotýkám věcí. Proto je moje práce tak daleko ode mne."

Andy Warhol se stal mlčenlivým a hrůzným orakulem. V roce 1968 na něho spáchala jedna z jeho kvězd, Valerie Solanis, atentát. - Pětkrát na něho vystřelila v jeho ateliéru. Při vyšetřování řekla policii: Příliš ovládal můj život. Atentát na Warhola je jakoby logickým potvrzením jeho díla. Typická Warholova věta v souvislosti s otázkou po jeho obrazech smrti zní: Jsem si jist, že se to děje denně.

Po propuštění z nemocnice Andy zpomalil výrobu filmů. Zřídka chodí na večírky a tráví večery s matkou, která je nemocná a dívá se na televizi. Občas zajde do Factory a podívá se na postup filmování. Ale jak říká Calvin Tomkins ve Warholově monografii, jeho srdce už není v tom. V jeho pobledlé tváři je vidět nemoc, na kterou není lék.
Snad, doufá Tomkins, je to jen další z jeho mystifikací; ale vypadá, jako by už ani nebyl z tohoto světa, jako by se stal přímo andělem smrti.

Můj kraj, stejně jako tvůj kraj, jde do prdele

MOJE SLOVA JSOU JAKO HVĚZDY; NIKDY NEZAPADNOU

Wildlife, vol.18,
No.3,March 1976

Tuto řeč pronesl náčelník Seattle ze svazku Duwamish v r. 1854 jako odpověď prezidentu Franklinu Pearceovi, jehož vláda navrhla rezervace pro indiánské kmeny amerického severozápadu. O rok později byly podepsány smlouvy, které dovolovaly čtrnácti kmenům vybrat si svá oblíbená údolí za rezervace.Tři měsíce nato vypukla válka a usedlíci a horníci se hrnuli do těchto smluvních území. Konflikt trval tři roky a úplně zlomil sílu a ducha severozápadních Indiánů.

Slova starého náčelníka ale nezapadla. Dnes, po 131 letech, září silou bezmála prorockou.

V jedné staré čínské básni se praví: "A byť celý náš stát v troskách byl, naše hory, lesy a řeky nám zůstanou ..."
Tahle dávná jistota už pro nás, moderní lidi, neplatí. Moderní superstáty jsou schopny zničit nejen sebe, ale i hory, lesy, vody a celou zemi. Mnoho prozíravých a moudrých lidí nás před tím denně varuje, ale nikdo z našich vědců a umělců to ještě neřekl tak přesvědčivě a moudře jako jeden starý Indián v roce 1854:

"V poselství Velkého náčelníka jsou i slova přátelství a dobré vůle. To je od něj laskavé, protože my víme, že se bez něšeho přátelství na oplátku může snadno obejít. Vaši nabídku uvážíme, protože nám je jasné, že když neprodáme, bílí muži přijdou s puškami a naši půdu si vezmou. Veliký náčelník ve Washingtonu se může na slova náčelníka Seattla spolehnout stejně bezpečně, jako se mohou naši bílí bratři spoléhat na střídání ročních období. Moje slova jsou jako hvězdy-nikdy nezapadnou.

Jak ale můžete kupovat nebo prodávat oblohu a hřejivé teplo země? Podivná myšlenka. Vždyť svěžest vzduchu či třpyt vody nám nepatří - jak je chcete od nás kupovat?

Každý kousek téhle země je pro můj lid posvátný. Každá zářící jehlička borovic, každý proužek písku na pobřeží, každý závan mlhy v temnotách lesů, každá mýtina a každá bzučící muška je v paměti a ve zkušenostech mého lidu naplněna něčím svatým.

Míza, která proudí kmeny stromů, v sobě nese vzpomínky rudého muže. Vaši zesnulí zapomínají na kraj svého narození, když odcházejí na svou toulku po hvězdách.

My - my jsme součást země, a země je část nás. Voňavé květiny jsou naše sestry; jelen, kůň, veliký orel - naši bratři. Skalnaté útesy, štávy lučin, teplo sálající z těla našich koní, člověk sám - to vše patří k jedné velké rodině.

A tak když Velký Náčelník ve Washingtonu posílá zprávu, že by rád koupil naši půdu, žádá od nás moc. Veliký Náčelník slibuje, že nám zajistí místo, kde bychom mohli v klidu žít sami pro sebe. Bude prý naším otcem a my budeme jeho dětmi. My tedy vaši nabídku uvážíme, ale nebude to lehké, protože tahle země je pro nás posvátná.

Třpytící se voda, která proudí v řekách a potocích, není pouhá voda, je to krev našich předků. Jestliže vám prodáme naši půdu, musíte si pamatovat, že je posvátná, a musíte to naučit i své děti. Řekněte jim, že v každém tajemném zrcadlení na čisté hladině jezera je skryt příběh či vzpomínka ze života mého lidu.

V mumlání vod slyším hlas mých praotců. Řeky jsou naši bratři a ony tiší naši žízeň. Řeky nosí naše kanoe a živí naše děti.

Jestliže vám prodáme půdu, musíte si pamatovat a naučit své děti, že řeky jsou naši bratři, i Vaši, a proto na ně musíte být stejně laskavi jako na vlastního bratra.

Tak jako mlha prchá před ranním sluncem, rudý muž vždycky ustoupil před bílým. Ale popel našich otců nám zůstane svatý. Jejich hroby jsou v posvěcené zemi, tak jako tyhle skály a kopce. Tento kout země je zasvěcen nám.

Víme, že bílý člověk našim zvykům nerozumí. Jedna část země je pro něj stejná jako druhá, protože přichází v noci jako cizinec a bere si ze své země cokoliv potřebuje. Země není jeho bratr, ale jeho nepřítel a když si ji podrobí, jde o kus dál. Za sebou nechává hroby svých otců a nic mu to nevadí. Odcizuje zemi svým dětem a nic mu to nevadí. Zapomíná na hroby svých otců, zapomíná na dědické právo svých dětí.

Jedná se svou matkou, zemí a se svým bratrem, oblohou jako s věcmi, které lze kupovat, rabovat a prodávat jako ovce či blýskavé korálky. Jeho nenasytný hlas pohltí celou zemi a nezbude po něm nic než poušť.

Nevím. Máte jiné zvyky než my. Pohled na vaše města nás pálí v očích. Ale možná, že rudý muž je divoch a ničemu nerozumí.

V bílých městech není tichého místečka. Není kde zaslechnout rozpuk listů na jaře ani tichý svist hmyzích křidélek. Ale možná, že jsem jen divoch a ničemu nerozumím. A přece - jak ten rachot bolí v uších! A co je do života, když člověk nemůže zaslechnout volání osamělého whippoorwilla anebo spory žab na nočním jezeře? Jsem rudý muž a ničemu nerozumím. Indián má raději tichý šum větru, který klouže po hladině jezera a jeho vůni promytou poledním deštěm anebo nasáklou smolným dechem borovic. Pro rudého muže je vzduch drahocenný dar, neboť všechny věci sdílí jeden dech - zvíře, strom, člověk - ti všichni se dělí o společný dech. Zdá se, že bílý muž si nevšímá vzduchu, který dýchá. Jako člověk, který umírá již několik dní a zápach již není schopen cítit.

Jestliže vám prodáme svou půdu, musíte si pamatovat, že vzduch je pro nás drahocenný a že vzduch sdílí svou duši se vším životem, který napájí. Vítr, který dal mému dědovi první nadechnutí, přijímá i jeho poslední vzdech. A vítr musí předat i našim dětem ducha života. Jestliže vám prodáme svou půdu, musíte ji chovat jako svatou, aby i bílý muž si mohl zajít ochutnat vítr oslazený lučními květy.

My tedy vaši nabídku, že koupíte naši půdu, uvážíme. Ale jestliže se rozhodneme ji přijmout, dám vám jednu podmínku. Bílý muž bude muset jednat s tvory této země jako se svými bratry.

Jsem divoch a jinou cestu neznám. Viděl jsem tisíce hnijících bizónů na prérii, kde leželi postříleni bílým mužem z projíždějícího vlaku. Jsem divoch a nechápu, proč čmoudící ocelový oř má být důležitější než bizón, kterého zabíjíme jen proto, abychom sami zůstali naživu.

Co je člověk bez ostatních tvorů? Kdyby nebylo všech zvířat, člověk by zahynul na velkou samotu duše. Protože co se stane zvířatům, brzo se stane i lidem. Všechny věci spolu souvisí.

Musíte naučit své děti, že půda pod jejich nohama je popel našich dědů. Aby si vážily svého kraje, řekněte jim, že země oplývá životem našich pokrevních bratří. Naučte své děti to, co my jsme učili naše: země je naše matka. A jaký osud potká zemi, to se stane i jejím synům. Když lidé plivnou na zemi, plivají sami na sebe.

Tolik víme - země nepatří člověku, člověk patří zemi. To víme. Všechny věci jsou spojeny jako krev, jež váže jednu rodinu. Člověk neutkal osnovu života, je jen jeho vlákénkem. A co učiní osnově života, činí sám sobě.

My ale uvážíme vaši nabídku, abychom odešli do rezervace, kterou nám dáváte. Budeme žít stranou, v míru. Málo záleží na tom, kde strávíme zbytek svých dní - moc jich už nezbývá. Ještě několik hodin a několik zim a žádné z dětí velkých národů, které kdysi žily na zemi a toulaly se v malých kmenech po lesích, nezůstane naživu, aby truchlilo nad hroby lidu, jenž býval stejně mocný a stejně plný nadějí jako váš.

Ale proč bych měl truchlit nad zánikem svého lidu? Národy se skládají z lidí, nic víc. Lidé přicházejí a odcházejí jako vlny na moři, i bílý člověk, jehož Bůh se s ním prochází a rozmlouvá jako přítel s přítelem, nemůže být vyňat ze společného osudu. Možná, že jsme přece jen bratři, uvidíme.

Jedno víme - a bílý muž to možná jednou objeví také: náš Bůh je stejný Bůh jako váš. Dnes si možná myslíte, že vám patří zrovna tak, jako chcete, aby vám patřila naše půda. To je nemožné. Je Bohem všech lidí. A jeho soucit je stejný pro rudého muže jako pro bílého. Tato země je mu drahá. A škodit této zemi znamená vršit opovržení na jejího tvůrce. I bílí lidé pominou, možná dříve než ostatní kmeny. Pokračujte ve znečišťování svého lože a jedné noci se zadusíte ve vlastních výkalech.

Ale ve svém zániku budete jasně zářit, zažehnuti silou Boha, který vás přivedl do této země a pro nějaký zvláštní účel vám dal vládu nad ní a nad rudým lidem. Tato sudba nám zůstane tajemstvím, neboť náš rozum je v koncích, když bizoni jsou všichni pobiti, když divocí mustangové zkroceni, tajná zákoutí pralesů ztěžkla pachem lidského množství a výhled na krásu hor je zakryt mluvícími dráty. Kde je houština? Pryč. Kde je orel? Pryč. A co to znamená, když musíme dát sbohem lovu a rychlému koni? Konec života a začátek přežívání.

Možná, že bychom porozuměli, kdybychom věděli, o čem bílý muž sní, o jakých nadějích vypráví svým dětem za dlouhých zimních nocí, jaké vidiny vpaluje do jejich myslí, co by chtěl, aby si přály do budoucna. Jsme divoši. Sny bílého muže jsou nám skryty. A protože nám zůstanou skryty, půjdeme svou cestou.

A tak tedy uvážíme vaši nabídku, že koupíte naši zem. Řekneme-li ano, bude to proto, abychom si zajistili místo v rezervaci, kterou nám slibujete. Možná, že tam nám bude dopřáno dožít zbytek svých dnů po svém. A až poslední rudý muž zmizí z povrchu země a vzpomínka na něj bude jen stínem oblaku, který táhne nad prérií, tato pobřeží a tyto pralesy budou pořád chovat duše mého lidu. Miluji svou zem tak jako novorozeně miluje tep matčina srdce. A tak když vám prodáme svou půdu, milujte ji tak, jak jsme ji milovali my. Vryjte si do paměti obraz naší země, jak vypadala, když jste ji od nás přijali. Starejte se o ni tak, jak jsme se o ni starali my. A ze všech sil a z celé své moci, z celého srdce svého ji zachovejte svým dětem a milujte ji tak, jako Bůh miluje nás všechny.

Jedno víme - náš Bůh je stejný Bůh jako váš. Tato země je mu drahá. Ani bílý muž nemůže být vyňat ze společného osudu. Možná, že jsme přece jen bratři. Uvidíme".

- - -

Protivín 83/9/10

Pan
Jindřich Rosendorf
plzeňská redakce "Svobodného Slova"

Vážený pane redaktore,

v S.S. ze dne 28. června jste otiskl článek "Ozdravit šumavské lesy". Text článku mně velice popudil, zareagoval jsem dopisem do redakce. Vy jste jako autor článku odpověděl dopisem z 1.8. Váš dopis mne neuspokojil ani v nejmenším, a tak pokládám za nutné říci Vám ještě pár slov, abych věc dovedl k jakémusi konci.

Musím předeslat: Pracuji v lesním hospodářství už řadu let, a jeho problematika mne velice zajímá z různých aspektů, sleduji odborný tisk a domnívám se, že o resortu cosi vím. Pracuji jako dřevorubec, což má tu velkou přednost, že mohu být zcela nezaujatý, nejsem nucen ve jménu čtvrtletních či ročních prémií hlásat dnes cosi a zítra zase opačné. Mám les rád, či spíše měl jsem ho rád - dnes už je tento objekt spíše k politování.

Feudálové i kapitalisté lesy drancovali celá staletí a stále to šlo. Za několik desítek let současného hospodaření nezbyde nic. Z lesů se udělala exportní záplata na zaostávající průmysl. A k tomu navíc ještě už nezvládnutelné vlivy civilizační ...

Ale zřejmě jste vůbec nepochopil, oč mně v dopise šlo, když jste mohl napsat: "Látka Evisekt S 50 ... není ale škodlivá ani pro člověka, ani pro žádné jiné TEPLOKREVNÉ živočichy. To ovšem nelze brát takto jednoznačně, nejsme všichni stejní, u některých jedinců může dojít k alergiím atp." Zvláště to "atp" má sílu! Já věřím, že Vám už to vůbec nepřijde, že psaní v tomto duchu je již celá desetiletí našim novinám vlastní, ale nikdy si nezvyknu pokládat takto krkolodvojlomné formulace za kvalitní komunikaci. Promiňte, ale mezi lidem se takové vysvětlování nazývá "okecáváním", ne-li hůře. Nebylo by přesnější napsat, že pro hmyz je smrtící dávka Evisektu o řády nižší než pro člověka? Nebo mám přijít do redakce a demonstrativně sníst sto gramů Evisektu? Jenže Evisekt není jedinou látkou, která se do ekosféry dostává, jsou jich desetitisíce ...

Znáte paradox špinavé řeky? Její voda je znečištěna továrnou na léčiva, továrnou, která vyrábí i léky na nemoce způsobené znečištěnou vodou. Tak někde za chemičkou vyrábějící Evisekt zase uhynulo několik stromů pro záchranu jiných ...
Princip je však v tom, že se tím žádné stromy nezachrání, snad se jen prodlouží agonie ...

Hádám naslepo, ale vsadil bych se, že i S.S. před nějakými deseti či dvanácti léty psalo o odumírání smrku ztepilého v Krušných horách a o tom, jak bystře si s tím lesníci poradili, a sice vysazováním smrku pichlavého, který měl mít údajně vysokou odolnost vůči exhalacím. Neměl, všechny kultury uschly. Tak se psalo o cenných listnáčích, které tím, že každý rok shazují listy ... Také nerostly. Dnes se píše o vysazování dřevin plevelných, /olše, jeřáb, bříza/, ty že prý ... Také neporostou. Za padesát let budou v Krušných horách jen holé skály a sem tam vysrážené skvrny síry. A to navzdory letitému novinovému utěšování!

Jen cesta do pekel dlážděná sliby. Záchrana lesů leží úplně, ale úplně jinde ... Proto jsem Váš text nazval demagogií.

Pro skutečnou záchranu lesů nedělají novináři zhola nic. Což jim nevyčítám, jistě příliš dělat nemohou. Ale že se propůjčují k opaku, to mne udivuje stále.

Všichni jsme tady vinni, ale někteří přece jen více. Za ...et set měsíčně trávíme vnuky ...

Píšu Vám pochopitelně z holého nerozumu, žádný smysl to nemá. Prostě mně někdy z té hrůzy kolem ujednou nervy, to se stalo i 28.6. Pak se snažím věc uzavřít i když marně tratím čas. Je nesmyslem volat tam, kde není slyšících.

Ještě jedinou otázku bez očekávání odpovědi - k čemu bylo práškování Jizerských hor Actelicem, když stejně jdou k čertu, jak je notoricky známo? Myslím, že další polemika by smyslu postrádala.

Klidně pište dále o skvělých úspěších naší společnosti.

S pozdravem

Jaroslav Švestka

J. Švestka
Němcové 739
398 11 Protivín

Současné proudy myšlení

THOMAS MERTON /1915 - 1968/ americký trapista, básník a autor četných teologických knih. Náš výňatek je z knihy Nová semena kontemplace, vydané v Londýně 1964.

U kořene každé války je strach: ne tak strach, který mají lidé ze sebe, jako strach, který mají ze všeho. Není to jen proto, že si vzájemně nedůvěřují; nedůvěřují ani sobě. Jestliže si nejsou jisti, zda se někdo nepomate a nezabije je, jsou ještě méně jisti, zda se nepomatou a nezabijí sami sebe. Nemohou důvěřovat ničemu, protože přestali věřit v Boha.

Není nebezpečná jen naše nenávist k druhým, ale také a především naše nenávist k sobě: zvlášť ta nenávist k sobě, která je příliš hluboká a příliš silná, než abychom se s ní mohli vědomě vyrovnat. Neboť to nás vede k tomu, abychom vlastní zlo viděli v druhých, ale neviděli je v sobě.

Vidíme-li zločin u druhých, snažíme se jej napravit tím, že je zničíme, nebo aspoň tím, že je odstraníme z dohledu. Je snadné ztotožnit hřích s hříšníkem, když hříšník je někdo jiný než naše já. V nás je to jinak; vidíme hřích, ale máme velké potíže přijmout za něj odpovědnost. Považujeme za velmi těžké ztotožnit náš hřích s naší vůlí nebo s naší zlobou. Naopak, přirozeně se kloníme k tomu, že svůj morální skutek vykládáme jako nedobrovolný omyl nebo jako zlobu jiného ducha v nás, než jsme my. Ale současně jsme si plně vědomi, že druzí u nás nedělají toto vhodné rozlišení. Skutky, které jsme učinili, jsou v jejich očích naše "činy" a považují nás za plně odpovědné.

Navíc se podvědomě kloníme k tomu, abychom si břemeno viny, které je v nás, ještě víc ulehčili tím, že je převedeme na někoho jiného. Když jsem jednal špatně a ospravedlnil jsem se tím, že jsem zlo přisoudil "druhému", který je nepochopitelně ve mně, moje svědomí není ještě uspokojeno. Zbývá tu ještě mnoho k vysvětlení. Ten "druhý ve mně" je příliš blízko doma. Pak jsem v pokušení, že svou vinu budu vysvětlovat tím, že stejnou dávku zla budu vidět v někom jiném.

Proto zmenšuji své hříchy a vyrovnávám to tím, že zvětšuji chyby druhých.

A jako by to ještě nestačilo, zhoršujeme situaci tím, že uměle zesilujeme náš smysl pro zlo a zvětšujeme náš sklon cítit vinu i za věci, které samy v sobě nejsou zlé. Tím vším vytváříme takovou posedlost zlem, jak v sobě, tak v druhých, že všechnu duševní energii promarníme tím, že se budeme snažit to vysvětlit, potrestat, exorcizovat nebo se ho zbavit nějak jinak. Poblázníme se svou myšlenkou a nakonec nemáme jiné vycho-

diska než násilí. Musíme zničit něco nebo někoho. Přitom jsme si vytvořili vhodného nepřítele, obětního beránka, na kterého jsme vložili všechno zlo na světě. On je příčinou všeho zla. On je živitel všech střetnutí. Dokážeme-li ho zničit, střetnutí přestane, zlo bude odstraněno, nebude válka.

Tento druh neskutečného myšlení je zvlášť nebezpečný, když je podporován pavědeckou soustavou mýtů, podobnou mýtům, které přijímali marxisti jako svou náhražku za náboženství. Ale je jistě neméně nebezpečné, když pracuje v neurčitém, rozplizlém, zmateném a bezzásadním oportunismu, který na Západě zastupuje náboženství, filozofii nebo dokonce zralé myšlení.

Když je celý svět mravně ve zmatku, když už neví co myslet a když ve skutečnosti každý utíká od zodpovědnosti myslet, když dělá rozumové přemýšlení o morálních otázkách nesmyslné tím, že člověka vyobcuje ze skutečnosti do oblasti smyšlenek a všechno své úsilí vynaloží na vystavění ještě většího počtu myšlenek, aby jimi zakryl své mravní poklesky, potom je jasné, že svět nemůže být zachráněn před všeobecnou válkou a všeobecným ničením pouhým úsilím a dobrými úmysly mírových pracovníků. V dnešní situaci si každý stále zřetelněji uvědomuje, že propast mezi dobrými úmysly a špatnými výsledky, mezi úsilím vytvořit mír a rostoucí pravděpodobností války, se stále zvětšuje. Zdá se, že všechny pokusy o mezinárodní dialog končí bez ohledu na propracované plány v stále směšnějším nezdaru. Nakonec už nikdo nevěří těm, kteří se aspoň pokoušejí o dialog. Naopak, vyjednavači se vší svou tklivou dobrou vůlí se stávají předmětem pohrdání a nenávisti. Právě tito "lidé dobré vůle", lidé, kteří vynaložili své ubohé úsilí, aby něco udělali pro mír, budou na konci nejnemilosrdněji zhanobeni, roznačkáni, rozdrceni jako oběti všeobecné nenávisti člověka k sobě, kterou nezdarem svých dobrých úmyslů jen zvětšili.

Stále snad máme sklon v základu pověrčivý, že nezdar spojujeme s nepočestností a vinou, protože se nezdar vykládá jako "trest". Člověk může začít s dobrými úmysly, ale když má nezdar, myslíme si, že je nějak "vinen". A když nebyl vinen, aspoň se "zmýlil". A "mýlit se" je něco, čemu jsme se ještě nenaučili čelit s klidnou myslí a pochopením. Buďto zatracujeme s bohorovným pohrdáním nebo to odpouštíme s bohorovnou blahovůlí. Nedokážeme to přijmout s lidským soucitem, pokorou a ztotožněním. Tak nikdy neuvidíme tu jednu pravdu, která by nám pomohla rozřešit naše mravní a politické problémy: že všichni se více méně mýlíme, všichni jsme vinni, všichni omezení a zatarasení svými smíšenými pohnutkami, svým sebeklamem, svou citlivostí, svou farizejsou spravedlností a svým sklonem k útočnosti a pokrytectví.

Když odmítáme přijmout částečně dobré úmysly druhých a pracovat s nimi /musíme to ovšem dělat rozvážně a musíme se smířit s tím, že výsledek bude nutně nedokonalý/, nevědomky prohlašujeme, že sami jsme zlí, nesnášenliví, že nemáme dostatek realismu, že jsme mravními a politickými šarlatány.

První skutečný krok k míru by snad nakonec bylo realistické přijetí faktu, že naše politické ideály jsou v příliš velké míře iluze a fikce, ke kterým lneme z pohnutek, které nejsou vždy dokonale počestné: že nám to brání, abychom viděli něco dobrého nebo použitelného v politických ideálech našich nepřátel - u kterých ovšem může být víc klamu a nepočestnosti než u nás. Nikdy se nikam nedostaneme, dokud nedokážeme přijmout fakt, že politika je nerozpletitelný pletenec dobrých i zlých pohnutek, ve kterých snad převažuje zlo, ale že člověk musí zarputile doufat v tu trošku dobra, kterou v nich je možno najít.

Ale někdo řekne: "Jestliže jednou uznáme, že se všichni stejně mýlíme, všechny politické akce budou okamžitě ochromeny. Můžeme jednat, jen když budeme předpokládat, že se nemýlíme". Já však věřím, že základem pro úspěšnou politiku může být jedině to, že uznáme, že správné řešení našich problémů není výsadou nějaké strany nebo národa, ale že k němu musíme dospět všichni, když budeme spolupracovat.

Nechci povzbuzovat vinou zatížené myšlení, které je vždy šťastné, že se ve všem "mýlí". To je také únik z odpovědnosti, neboť každá forma přílišného zjednodušení směřuje k tomu, že se rozhodnutí nakonec stanou

bezvýznamná. Musíme se snažit brát sebe individuálně nebo kolektivně nejen jako zcela dobré nebo zcela zlé, ale jako tajemně nevypočitatelně proniknuté zlem a dobrem. Musíme se držet té trošky dobra, která v nás je a nepřehánět ji. Musíme hájit svá skutečná práva, neboť dokud nebudeme respektovat svá práva, nebudeme jistě respektovat práva druhých. Ale současně musíme uznat, že jsme vědomě nebo nevědomě porušili práva druhých. Musíme umět to přiznat nejen když k tomu dojdeme zkoumáním sebe, ale i když nám to nečekaně a snad nepříliš jasně ukáže někdo jiný.

Tyto zásady, které řídí osobní mravní jednání a umožňují soulad v malých společenských jednotkách jako je rodina, platí také v širší oblasti státu a v celé společnosti národů. Je však naprosto pošetilé, budeme-li v dnešní nebo jiné situaci očekávat, že tyto zásady budou všeobecně přijaty jako výsledek mravních napomenutí. Je velmi malá naděje, že se svět bude naráz podle nich řídit, protože se nějak změní srdce politiků. Je neužitečné, ba dokonce směšné, budeme-li politické myšlení stavět na slabé naději, že by čirou náhodou mohlo dojít k osvícení srdcí vůdců světa. Ale nemůžeme-li v takovou tajemnou změnu doufat, v politickém jednání a myšlení, můžeme v ni doufat v náboženské oblasti, dokonce se o ni musíme modlit. Můžeme a musíme věřit ne tak v to, že tajemné Boží světlo může "obrátit" ty, kteří mají nejvíc odpovědnosti za světový mír, ale aspoň v to, že je může přes jejich zatvrzelost uchránit před osudovými omyly.
Byla by sentimentální pošetilost, kdybychom čekali, že si lidé budou vzájemně důvěřovat, když si zřejmě nemohou důvěřovat. Ale mohou se aspoň naučit důvěřovat Bohu. Mohou dojít k tomu, aby viděli, že tajemná Boží moc může zcela nezávisle na lidské zlobě a omylu nevypočitatelně chránit lidi proti lidem a že Bůh může vždy obrátit zlo v dobro, i když snad ne vždy tak, jak to chápou kazatelé jasu a nadšení. Budou-li moci důvěřovat Bohu a milovat Boha, který je nekonečně moudrý a řídí životy lidí, dovoluje jim užívat svobodu až k téměř neuvěřitelnému zneužití, budou moci milovat lidi, kteří jsou zlí. Mohou se naučit milovat je i v jejich hříchu, jako je miloval Bůh. Můžeme-li milovat lidi, kterým nemůžeme důvěřovat /aniž jim důvěřujeme pošetile/ a můžeme-li do jisté míry sdílet břemeno jejich hříchů tím, že se s nimi ztotožníme, pak snad bude nějaká naděje v nějaký mír na zemi založená ne na moudrosti a na manipulaci lidí, ale na nevyzkoumatelném Božím milosrdenství.

Neboť jen láska - to znamená pokora - může vymítnout strach, který je u kořene všech válek.

Jaký smysl má lepit na obálky výzvy "modlete se za mír" a pak vydávat miliardy dolarů na atomové ponorky, termonukleární zbraně a mezikontinentální rakety? Řekl bych, že to by jistě bylo to, co Nový zákon nazývá "vysmívat se Bohu" - a vysmívat se mu mnohem účinněji, než to dělají ateisté. Tento hrozný žert vrcholí v tom, že tyto zbraně hromadíme proto, abychom se chránili proti ateistům, kteří docela upřímně věří, že Bůh není a jsou přesvědčeni, že se musí opřít jedině o bomby a rakety, protože nic jiného neposkytuje nějakou skutečnou bezpečnost. Proč tedy zamýšlíme zničit tyto lidi dřív než oni mohou zničit nás, když máme takovou důvěru v Boží moc? Dokonce s rizikem, že současně zničíme sebe?

Nechci tvrdit, že modlitba vylučuje užití běžných lidských prostředků k dosažení přirozeně dobrých a oddůvodněných cílů. Člověk se může modlit, aby se uzdravil a přitom brát lék předepsaný lékařem. Normálně má dělat věřící obojí. A mezi užitím těchto dvou prostředků k stejnému cíli by byl rozumný a správný poměr.
Ale uvažte, jaké pohádkové množství peněz, plánů a energie, strachu a péče se vkládá do výroby zbraní, které skoro ihned zastarají a musí se dát do šrotu. Postavte si to proti ubohému gestu "modlete se za mír", když zbožně lepíme naše čtyřcentové známky! Pomyslete také na nepoměr vražedného ničení, který přitom podporujeme bez lítosti a hanby! Zdá se, že nás ani nenapadne, že se to nějak nerýmuje, když se modlíme k Bohu pokoje, k Bohu, který nám řekl, abychom se vzájemně milovali, jak on miloval nás, který nás varoval, že ti, kteří sahají po meči, mečem zahynou a zároveň plánujeme, jak zničit ne tisíce, ale miliony civilis-

tů a vojáků, mužů, žen a dětí bez rozmyslu, dokonce s takřka neomylnou jistotou, že stejné zničení svoláváme na sebe!

Může mít smysl, když se nemocný člověk modlí, aby se uzdravil a pak si vezme lék, ale vůbec žádný smysl nevidím v tom, kdyby se modlil, aby se uzdravil a pak by vypil jed.

Když se modlím o mír, modlím se k Bohu, aby uklidnil nejen Rusy a Číňany, ale především můj národ a mne. Když se modlím o mír, modlím se nejen o to, abych byl uchráněn před Rudými, ale také před pošetilostí a zaslepeností vlastní země. Když se modlím o mír, modlím se nejen za to, aby nepřátelé mé země přestali toužit po válce, ale hlavně o to, aby má země přestala dělat věci, které dělají válku nevyhnutelnou. Jinými slovy, když se modlím o mír, nemodlím se jen o to, aby se Rusové bez boje vzdali a nechali nás jít naší cestou. Modlím se, abychom my i Rusové přišli nějak k rozumu a naučili se řešit svoje problémy, jak nejlépe můžeme, společně a ne připravovat světovou sebevraždu.
Jsem si plně vědom, že to zní velmi citově, zastarale, že se to neshoduje s věkem vědy. Ale chtěl bych dodat, že pseudovědecké myšlení v politice a sociologii dosud nabídlo ještě méně. Chtěl bych také připomenout jednu věc, totiž to, že právě atomoví vědci mají velmi často velký zájem o etickou stránku této situace a že patří k malému počtu lidí, kteří se občas odváží otevřít ústa a něco o tom říci.

Ale kdo jim na zemi naslouchá?

Kdyby si lidé skutečně přáli mír, upřímně by o něj žádali Boha a Bůh by jim ho dal. Ale proč by měl světu dávat mír, když si ho nikdo skutečně nepřeje? Svět předstírá, že touží po míru, ale tento mír není ve skutečnosti vůbec mír.
Pro některé lidi znamená mír jen to, že svobodně mohou vykořisťovat jiné lidi a nemusí se bát odplaty nebo zásahu. Pro jiné znamená mír, že svobodně mohou okrádat druhé. Pro další znamená mír jen to, že klidně mohou požívat pozemská dobra bez obav, že by byli donuceni přerušit své potěšení a nakrmit ty, kteří pro jejich hltavost zůstali hlady. A prakticky pro každého znamená mír prostě jen to, že tu není tělesné násilí, které by mohlo vrhnout stín na životy věnované uspokojení živočišných potřeb pohodlí a potěšení.
Mnoho takových lidí žádalo Boha o to, co si představovali, že je "mír" a divili se, když jejich modlitby zůstaly bez odpovědi. Nedovedli pochopit, že ve skutečnosti dostali odpověď. Bůh jim nechal to, po čem toužili, protože jejich představa o míru byla jen jiná forma války. "Studená válka" je prostě normální důsledek naší porušené představy o míru založené na politice "každý pro sebe" v etice, v hospodářství a politickém světě. Je pošetilé doufat ve spolehlivý mír založený na smyšlenkách a klamech!

Tak místo toho, abyste milovali to, co si myslíte, že je mír, milujte druhé lidi a milujte především Boha. A místo toho, abyste nenáviděli lidi, o kterých si myslíte, že vyvolávají války, nenávidte choutky a nepořádek ve své duši, neboť to jsou příčiny válek. Milujete-li mír, mějte v nenávisti tyranii, mějte v nenávisti lakotu, mějte v nenávisti tyto věci - ale ve vás, ne v druhých.

V posledním čase se u nás stupňuje mocenské znepokojení nad náboženskou aktivizací. Ta má ráz převážně křesťanského zaměření, ale už se i vyskytly případy zájmu soc. reálné policie o stoupence tzv. Hare Krišna hnutí.
Toto společenství uvědomování si osobního boha Krišny založil v polovině šedesátých let Swami Šríla Prabhupáda, sedmdesátiletý Ind, který po nezájmu v Indii navštívil Ameriku. Začal naprosto sám a v New Yorku získal stoupence mezi hipies. Postupem času vyznavačů Krišny přibývalo a zásluhou leteckých misií starého Inda /Evropa, Austrálie, Afrika, Sovětský

svaz ap./ se krišnovské hnutí rozšířilo po celém světě. To i po smrti Prabhupády, zemřel jako dvaaosmdesátiletý v r. 1977, existuje dodnes. Ještě za jeho života byly vydávány časopisy, jeho knihy /napsal jich přes osmdesát/, postaveny chrámy kultu Krišny a dokonce natočen známý populární hit, LP deska Hare Krišna. Nedávno byla v Bhaktiveclantově Bhaktické Tvorbě přeložena Bhagavadgíta, krišnovská bible, do češtiny. Život stoupenců Krišny se řídí čtyřmi zásadami: zákazem nedovoleného pohlavního styku /myslí se tím hlavně předmanželský/, nepojídáním masa, zákazem her o štěstí a nepoužíváním omamných prostředků /alkohol, drogy, ap./. Přistupuje k tomu ještě uctívání Krišny formou zpěvu mantry Hare Krišna spojeného i s tancem. Jako každé ortodoxní hnutí vykazuje i krišnovství dogmatické a sektářské rysy. Učení má též svou vlastní kosmologii a opírá se fundamentalisticky o texty Bhagavadgíty a tradici Véd. Jinak život stoupenců probíhá v společných komunitách a na venkově se zabývají jednoduchou zemědělskou činností. Hnutí je rozšířené i ve Východní Evropě, třeba v Maďarská existuje několik zemědělských farem a tamní stoupenci Krišny nemají problémy s místními úřady. Pro částečné seznámení s jejich pohledem na svět uvádíme zde ukázku z knihy Život a učení Swami Šríly Prabhupády, která byla světovým BBT přeložena do češtiny.

Prabhupáda

NEZABIJEŠ

V Paříži, ve středisku Haré Kršna hnutí, rozmlouvá Šríla Prabhupáda s kardinálem Jeanem Daniélou.

Šríla Prabhupáda: "Ježíš Kristus řekl: "Nezabiješ". Proč je tedy tolik křesťanů zaměstnáno zabíjením zvířat?
Kardinál Daniélou: V křesťanství se zajisté zakazuje zabíjení, ale my věříme, že mezi člověkem a zvířetem je rozdíl. Život lidí je posvátný, protože člověk byl stvořen podle obrazu Božího. Proto je zabíjení lidí zakázáno.
Š.P.: Ale Bible neříká: "Nezabiješ lidské bytosti". Přikázání je všeobecné: "Nezabiješ".
K.D.: Zabíjení zvířat je nutné, aby měl člověk co jíst.
Š.P.: Ne. Lidé mohou jíst obiloviny, zeleninu, ovoce a mléko.
K.D.: Žádné maso?
Š.P.: Ne. Lidé nejsou stvořeni k jezení masa. Tygr nepřijde a nesežere vaše ovoce. Jeho předurčená potrava je maso. Ale lidská potrava je zelenina, ovoce, obiloviny a mléčné výrobky. Jak tedy můžete tvrdit, že zabíjení zvířat není hříšné?
K.D.: Věříme, že je to otázka motivu. Jedná-li se o zabíjení zvířat kvůli potravě, k zahnání hladu, pak je oprávněné.
Š.P.: Zamyslete se však: kráva nám dává mléko. Proto je naší matkou. Souhlasíte ?
K.D.: Ano, zajisté.
Š.P.: Jestliže je kráva naší matkou, jak můžete podporovat její zabíjení? Vezmete si od ní mléko a když už více nedojí, podřežete jí krk. Je to lidský návrh? V Indii se masožravým lidem doporučuje, aby zabíjeli nižší zvířata, jako kozy, prasata a dokonce i vodní bůvoly, ale zabíjení krávy je největší hřích. Když kážeme uvědomování si Kršny, žádáme lidi, aby nejedli žádné maso a mí studenti tuto zásadu přísně dodržují. Je-li však někdo za určitých okolností nucen jíst maso, pak by měl jíst maso některých nižších zvířat.Nezabíjejte krávy. Nejdůležitější lidskou činností je porozumět, kdo je Bůh a milovat Ho. Ale když jednáte hříšně, nikdy nebudete schopni rozumět Bohu - nemluvě o lásce k Němu.
K.D.: Nemyslím si, že toto je nejdůležitější bod. Nejdůležitější je mi-

lovat Boha. Praktická přikázání se různí od jednoho náboženství k druhému.
Š.P.: V Bibli je praktické přikázání: "Nezabiješ". Když tedy zabíjíte krávy, je to hřích.
K.D.: Bůh říká Indům, že zabíjení není správné a říká to také židům.
Š.P.: Ne, ne. Ježíš Kristus učil: "Nezabiješ". Proč to překrucujete, aby se to hodilo vašim záměrům?
K.D.: Ale Ježíš dovolil obětování posvátného beránka.
Š.P.: Nikdy však nezaložil jatka.
K.D.: /Směje se./ To ne, ale jedl maso.
Š.P.: Když je nouze o potravu, může člověk jísti maso, aby neumřel hlady. To je něco jiného. Ale největším hříchem je udržovat jatka k pouhému uspokojování jazyka. Ve skutečnosti není ani možné vytvořit lidskou společnost, pokud tato krutá činnost úplně neskončí. Ačkoliv zabíjení zvířat může být někdy nutné k zachování života, kráva, naše matka, by měla být ušetřena. Je to pouhá slušnost. V našem hnutí nedovolujeme jakýkoliv druh zabíjení. Kršna říká: "Zelenina, ovoce, mléko a obiloviny by Mi měly být obětovány s láskou". Jíme pouze jídlo obětované Kršnovi, prasádam. Stromy nám dávají mnoho rozmanitého ovoce, ale stromy se kvůli tomu nemusí zabíjet. Je jisté, že jedna živá bytost slouží za potravu jiné živé bytosti, ale to neznamená, že kvůli jídlu můžeme zabíjet svou matku. Krávy jsou nevinné; dávají nám mléko. Vy mléko přijmete a poté krávu zabijete na jatkách. To je hříšné.
Oddaný: Šrílo Prabhupádo, v křesťanství je jezení masa povoleno, protože nižší živočišné druhy prý nemají duši jako lidé.
Š.P.: To je nesmysl. Nejdříve musíme pochopit přítomnost duše v těle. Potom můžeme vidět, zda-li je duše přítomna jen v lidském těle a ne v těle krávy. Jaké jsou odlišné vlastnosti krávy a člověka? Jestliže najdeme odlišné rysy, pak můžeme říci, že zvířata nemají duši. Ale když vidíme, že zvířata i lidé mají stejné sklony, jak můžeme tvrdit, že zvířata nemají duši? Všeobecné rysy jsou, že zvířata jedí a vy jíte; zvířata spí a vy spíte; zvířata se páří a vy máte pohlavní styk; zvířata se brání a vy se bráníte. Kde je nějaký rozdíl?
K.D.: Připouštíme, že zvířata mohou mít stejný druh biologické existence jako člověk, ale nemají duši. Věříme, že duše znamená lidská duše.
Š.P.: Bhagavadgíta však říká: "Duše existuje ve všech živočišných druzích" /sarva yonišu; Bg. 14.4/. Tělo je jako oblečení. Vy máte černé šaty a já mám oranžové. Ale pod oblečením jste vy, člověk a já jsem také člověk. Podobně tělo různých živočichů jsou jako různé druhy oblečení. Existuje 8 400 000 živočišných druhů nebo-li obleků, ale v každém z nich je duše, částečka Boha. Řekněme, že někdo má dva syny, kteří mají odlišné postavení. Jeden je advokát a druhý dělník; otec však prohlašuje oba syny za své. Nedělá rozdíl, že jeden syn je právník a je proto důležitý a syn - dělník není důležitý. Jestliže nadaný syn řekne: "Milý otče, můj bratr je zbytečný, zabijme ho a snězme," dovolí to otec?
K.D.: Určitě ne. Těžko však dokážeme připustit myšlenku, že veškerý život je částí života Boha. Mezi lidským životem a životem zvířat je velký rozdíl.
Š.P.: Rozdíl je v tom, jak má kdo vyvinuté vědomí. Člověk má vyvinuté vědomí. Vědomí stromu není tak vyvinuté, ale to neznamená, že strom nemá duši. Jestliže strom skácíte, neprotestuje. Vlastně protestuje, ale jen velice málo. V Indii sestrojil vědec Džagadiš ČandraBose přístroj, který registroval, že stromy a rostliny jsou schopné cítit bolest, když se do nich řeže. Když někdo přijde ke zvířeti, aby ho zabil, můžeme přímo vidět, jak se brání, jak křičí, jak vydává hrůzné zvuky. Je to tedy otázka vyvinutého vědomí, ale duše existuje ve všech živých bytostech.
K.D.: Z metafyzického hlediska je život člověka posvátný. Lidská bytost myslí na vyšší úrovni než zvířata.
Š.P.: Na jaké vyšší úrovni? Zvířata jí, aby se udržela na živu a vy jíte, abyste žil. Kráva jí trávu na poli a člověk jí maso z obrovských jatek vybavených moderními přístroji. Jen kvůli tomu, že máte moderní stroje a odporné výjevy na jatkách, zatímco zvíře jí pouze trávu, neznamená, že jste na vyšší úrovni a že pouze ve vašem těle je duše a ne v těle zvířete. To není logické. Vidíme, že základní životní potřeby jsou stejné jak

... pro zvířata.
K.D.: Ale pouze lidé se zabývají metafyzickými otázkami a smyslem života.
Š.P.: Ano. Metafyzicky byste měli tedy zjistit, proč věříte, že zvířata nemají duši - to je metafyzika. Zabýváte-li se metafyzikou, je to v pořádku. Ale uvažujete-li jako zvíře, k čemu je vám metafyzika? Metafyzika znamená "nadsmyslný", jinými slovy "duchovní". Kršna říká v Bhagavadgítě: "V každé živé bytosti je duše". /sarva-yonišu/. To je metafyzické chápání. Buď přijmete Kršnovo učení za metafyzické nebo budete muset přijmout názor nějakého blázna jako metafyziku. Které učení přijmete?
K.D.: Ale proč Bůh stvořil zvířata, která žerou jiná zvířata? Zdá se, že je zde nějaká chyba.
Š.P.: Ne, to není chyba. Bůh je velice milostivý. Jestliže chcete jíst maso, pak vám dá plnou možnost. Bůh vám dá tělo tygra, abyste mohli svobodně žrát maso. "Proč byste měli stavět jatka? Dám vám tesáky a drápy. Nyní žerte!" Lidi, kteří jedí maso, očekává takový trest. V příštím životě se z nich stanou tygři, vlci, kočky a psi - aby dostali lepší příležitost k požívání masa.

Ú T Ě C H A /transcendentální/ ZKUŠENOSTI

Z. NÁMEK

/Filipika proti Laingovi, filosofování a českému pošilhávání po cizích strdích/

"Prožíváme sebe i jiné způsobem, který se dá označit jako egoistický, tzn. centrálně nebo periferně prožíváme svět a sebe sama v kategoriích "spojené" totožnosti "já-tady" a "ty-tam" uvnitř jistých základních struktur prostoru a času, o něž se dělíme s jinými", tvrdí Ronald David LAING v nepochopeném a špatném překladu neznámého nadšence. Rozumíte citátu? Jste schopni z této věty získat nějaký inspirativní zážitek?
Kdepak. Nastává konec jednostranně orientovaného filosofování. Laingova "Politika zkušenosti" byla nožná "podkladem pro práce mnohých psychologů, sociologů /např. T. Leary/ ... kteří zdůrazňují, že hlavním měřítkem psychického zdraví není tuhá a nepružná "normálnost", ale schopnost spontánní exprese a svobodné vyjádření vlastní jedinečnosti" - jak tvrdí úvodní komentář vydavatele - a takhle přeložené žvásty nemají s původním Laingem nic společného.
Další vývoj Learyho, Alperta, Murphyho a jiných totiž přes všechny "výstřelky" směřoval k prožití oné exotické "transcendentální zkušenosti" a poté k jejímu "ustálení" a aplikaci na život Američana.
Jinak řečeno: nastává éra ZKUŠENOSTI, která transformuje, jen pokud adept trochu ví jak, kde a hlavně, pokud začne chtít.
"Měli by existovat lékaři a kněží, kteří by dokázali člověka vést do toho jiného světa a také ho přivést zpátky", tvrdil Laing, a měl pravdu. Jenže nedodal, že takových lékařů a kněží existovaly tisíce. Taoistické, jógické, tantrické dechové a jiné "techniky" provázely hledání člověka na tomto duševním poli stejně jako podobné praktiky šamanů, mystiků a svatých mužů kmenů severní i jižní Ameriky, Indonésie, Sibiře, Japonska atd. A když už Laing /stejně jako mnozí další hledači a dnešní středoevropští kolegové duchovních zlatokopů/ pominul tohle všechno, neměl zapomenout na Brontëovou, Wordswortha, Tennysona, Blakea a jiné, kterým se nejrůznějšími technikami podařilo dosáhnout "alternativního stavu vědomí", čili transcendentální zkušenosti. Jedno buddhistické přísloví říká, že "když je žák připraven, přijde učitel". Na celém světě rychle roste počet lidí, kteří nekecají, ale začali "dělat". Ve státech existují dokonce něco jako telefonní "linky důvěry" pro ty, kteří zažili "transcendentální" zkušenost a nevědí si s ní rady. Umění prožívat sebe neodděleně od vnějšku - "holisticky" a harmonicky žít moment po momentu realitu i své nitro simultánně /stejně jako foton zároveň částicově i vlnově/ zaujímaje jako voda, přizpůsobivě jakýkoliv tvar /nádoby či skupenství/, aniž by člověk přeceňoval nebo podceňoval verbální klasifikaci - JE a vždycky bylo v každém státě a každém jedinci jedinečně jiné. Nikdo to nevyřeší za nikoho jiného. Jinak řečeno: transcendentální zkušenost se

stává stále víc běžnou zápletkou "dramatu" současného člověka. Je třeba prostě začít se sebou něco dělat, ne jen o tom "filosofovat", teď a tady.

"Nedá se říct, že by lidé kdysi věřili v Boha, oni prostě pociťovali jeho přítomnost", tvrdil Laing a měl pravdu. Jenže nedodal, že mozkem a myslemi těch lidí nesvištěly každou vteřinou megahertze vysílání rozhlasů, /televizí, radarů/, zbytečně rozdmychaných emocí, devastovaných morálek a znečištěných vod, vzduchu, potravy atd. Mozky našich předků mohly synchronně interferovat se slunečními erupcemi, měsíčními cykly, oscilacemi mezi nebem a zemí, přebytkem negativních iontů; každý kmen měl svého šamana, své rituály, pomůcky a návody, jak se dostat do "tranzu", jak prožít sjednocující transcendentální zkušenost. Jinak řečeno, Ind použil jinou techniku než Pygmej nebo Peršan, Haitan či svatý Antonín, ale všichni došli k témuž, a my dnes musíme mysl nejprve vyčistit.

"Např. v Bibli není nikde nejmenší důkaz o existenci Boha, andělů či ďáblů", tvrdil Laing a i on, stejně jako nesčíslné generace křesťanů, nepochopil. Špatně přeložená bible se stala svatým Dogmatem; původně to byl zase jen návod a podobenstvími podložený itinerář cesty za transcendentální zkušeností. Pokud člověk, upřímně hledající /a především, upřímný k sobě/ sledoval návody a hlavně cvičil, našel svého Boha, svůj zážitek, stejně jako stovky mystiků Evropy, kteří nezávisle na východních naukách objevili totéž: dechová cvičení, meditace v tichém prostředí a pohodlné pozici, mantru "modlitby" či zpěvu, a především víru. Viz sv. Augustýn, Eckhardt, Luther, František Osuna, sv. Tereza, byzanští, novořečtí mniši, judaističtí rabíni jako Abulafia, súfisté jako Al Ghazalí a jiní, když už jsme Evropané a Dálný Východ či Indii pomineme.
Jinak řečeno, návody jsou i zde, všude kolem nás, jen je třeba prostě začít a ne jen okecávat a zalévat to pivem /nebo čichat čikuli, spásat houbičky, šňupat, kouřit, či stěžovat si na nepřízeň místa a doby narození.

"Žijeme v temném věku. Stav vnějškové temnoty je stavem hříchu, tj. alienace a vyobcování z vnitřního světa", tvrdil Laing, ale měl jen částečnou pravdu. Nebyl schopen, stejně jako to nedokázaly generace a zástupy jemu podobných hledačů, překročit svůj vlastní stín. I on si spletl "prst ukazující na Měsíc za Měsíc samotný". Navíc i on se bral příliš vážně. Chtěl buď vše nebo nic a sám egoisticky dělil svět na dobrý či špatný, vnější či vnitřní, Boha či ďábla. /Mimochodem, Lucipher byl anděl, přinášející Světlo pznání - Lucis; tedy něco jako Buddha/. Špatný překlad a nepochopení dávného "filosofa" udělalo z bílé černou a naopak/.
Přitom stačí rozšířit zorný úhel vnímání, být současně vně i uvnitř. Ne aristotelovské /a descartovské, Nietzseovy, Kantovy aj/. analýzy, ale taoistické /indické, tibetské, zenové, šamanské/ syntézy je nám třeba jak soli. Umění mandaly být si jist sám sebou /střed je nezničitelně vykolíkován zážitkem a zkušeností transcendentna, tedy vzájemné propojenosti všeho a všech/ nikdy nepodléhá a nikdy nebude podléhat barvě pleti, úrovni vzdělání či nevzdělání; nikdy nebude na /filosoficko rébusový/ klíč břeskného intelektu.
Jinak řečeno, ego je dobrý sluha, ale zlý pán. Je prostě třeba začít něco dělat a hlavně vytrvat. Nevzdát to po prvním nezdařeném výstřelu šípu na "betonovou zeď".
Tedy: nastává konec od citu a zkušenosti odděleného planého filosofování. Řešení krize identity /nejen moderního/ člověka je možné a nanejvýš žádoucí. Prorážet Laingovu "betonovou stěnu" ale netřeba tak složitě. Čím víc příprav, taktiky, teoretizování, tím větší a obludnější se nám budou zdát lopatky /iluzorního/ větrného mlýna a my se sami předem odsoudíme hrát roli Quichotů. To naše ego přidává vrstvu /betonu/ za vrstvou. I Laing si přiložil "polínko". Měli by ho "uchopit za krk, shodit s koně a na tři dny oslepit" - stejně tak jako většinu z nás - aby se z něho stal transcendentálním zážitkem vnějškově nezměněný, ale vnitřně zharmonizovaný a dalšího směru vnitřního vývoje vědomý člověk 21. století.
Jinak řečeno, i ty, Čech či Moravák, androuš či bigbýt, máš zrovna takovou šanci zažít transcendentální zkušenost, naučit se ji zvládnout a aplikovat ve svém prostředí. Stačí jen chtít, rozhodnout se a začít. Až budeš připraven, přijde učitel /a ty zjistíš, že tady pořád byl/. Jenže něco za něco. Dr. R. Alpert obětoval cestě za poznáním kariéru profesora, vily, auta, ženy a milenky; popelil se hezkých pár roků v prachu Indie. Vyprázdnil se. Získal. Co uděláš ty? Máš, co si zasloužíš. Laingovo i tohle je /"jen"/ kecání.

Vzpomínka

KDO BYL JIŘÍ GROSSMANN? Šimoslav Milek

20. července 1941 - 5. prosince 1971

Odpověď není jednoduchá: komik, zpěvák, hudebník, textař, básník, autor originálních povídek, tremp ... bylo by možno pokračovat: dobrý člověk, kamarád atd. Vraťme se však k jeho tvorbě. Za svůj krátký život napsal sám na devadesát písňových textů, spolu s Miloslavem Šimkem napsali asi sedmdesát povídek, vystupovali spolu v Klubu Olympik a v divadle Semafor, kde vytvořili řadu nezapomenutelných pořadů: Besídka zvláštní školy, Návštěvní dny, Večer pro otrlé /1968/, Besídka rašeliništi aneb Zvláštní škola v přírodě /1969/ a další.
Natočili spolu pro televizi sedm pořadů Návštěvní den a tři pořady se jmenovaly Shpw dva tři. Jiří Grossmann se dožil vydání knihy Besídka zvláštní školy /nakl.Růže, Č. Budějovice, 1969/ a dvou LP desek v Pantonu: Návštěvní den 1 /1970/ a Návštěvní den 2 /1971/. Návštěvní den 3 /1972/ vyšel už po jeho smrti.
Pak se jeho pozůstalosti ujal "ujo" Supraphon" a vyšla LP deska To byl Jiří Grossmann /1975/ a v letech osmdesátých tři LP desky Povídky Šimka a Grossmanna 1 - 3. Ty jsou vydávány i na kazetách téže značky. Další vydanou knihou je titul Návštěvní dny /Albatros 1975/. Kromě textů Šimka a Grossmanna obsahuje i rozsáhlý rozhovor tehdejšího redaktora Albatrosu Karla Hvížďaly s Miloslavem Šimkem.
Poslední knihou je Návštěva cirkusu /Melantrich 1976/, s úvodem Miroslava Horníčka. Za posledních deset let s výjimkou časopisu Pionýr, který vydal v roce 1970 v květnové příloze dvanáct povídek, nevyšlo již nic.

vi a veverce se u zajíce zalíbilo, že by šli domů taky radši poklidit. Ale moudrý tchoř se rozzlobil. Smrdí to tady, prohlásil, a proto se odtud nehneme, dokud ten zápach nevyženem!

Š: Pupák, jak to poslouchám, tak já myslím, že by jsi měl ještě nějakou dobu u Síse zůstat.

G: Zůstat, zůstat ... copak vy tam v Praze nemáte svobodu projevu?

Š: Máme, ale musíš držet hubu!

G: Ale mně se stejská, moje Šumava, moje Erdy, Krušný hory ...

Š: Já ti zavolám zase a potěším tě, zatím tam zůstaň. Nazdar!

G: Čendo, Čendo, počkej a nemoh bysem se vrátit, ani kdybysem se přejmenoval na Pupačenko?

J. SOCHA ze sbírky ZADKOMETY

Tiše se motá
pod nohama čas
začmáraný okna
v kamnech oheň žas,
hajzlová sebevražda.

Květináči vstaly vlasy na hlavě
žížaly hřejí si krky o kořeny
na hřebenu kousek masa
zaschla krev, visí nůžky.

budík zadupal ruce vbok
ve tváři otisk,
v hlavě noční průstřel
jak od bradavky

Kropící konev vykopla kytku,
vodou jí zahrabala až po uši.
Sirka blikla škrábla se.

Vzdychla prasklá pneumatika.
Dýmka pukla větu..
V hledišti potlesk kostí.
Břichomluvce zalepili uchem.

Ohlasy

Spor tří doktorů o Dobro a Krásu - rzk -

Nech té své ničemné dřiny, vždyť
Parnas není nudná síň harému, tím
míň vchod do vězení!

A.S.Puškin
Poslání cenzorovi
/1822/

I.

Rozsáhlý spor, který se rozvinul o Pelcovy Děti ráje /část knihy .... a bude hůř otištěnou ve Svědectví 72, 1984, román vydalo nakladatelství Index v Kolíně n.R. v r. 1985/, je sporem velmi komplikovaným a my se proto omezíme jen na jeho část. Než tak učiníme, rádi bychom uvedli zkušenost s filmem, který v létě 1986 uvedla západoněmecká televize ZDF. Domníváme se totiž, že tato zkušenost se dotýká téměř všech momentů té části sporu, kterou chceme analyzovat, a může nám proto pomoci orientovat se v něm. Byl to film My děti ze stanice 200, který byl natočen podle knihy téhož názvu vydané v NSR v r. 1978 a představené též českému čtenáři v recenzi s ukázkami ve Světové literatuře č. 6, r. 1982. Tento hraný film zapůsobil na české diváky málo obeznámené s problematikou tvrdých drog otřesným dojmem. Avšak ten divák, který četl české ukázky ve SL, tedy text - záznam vyprávění /podle magnetofonového pásku/, musel konstatovat, že fakta byla ve filmu zmírněna, že nebylo ani naznačeno rodinné a sociální pozadí hrdinky příběha, a že tak byla odsunuta otázka, kdo je viníkem. Některé aspekty příběhu byly tudíž potlačeny a rozvíjen byl jiný, totiž filmový příběh, který působil o to naléhavěji, oč méně faktických údajů jsme měli k dispozici.

Náhodný obrat v příběhu dívky, která ve 14 letech propadá heroinu, se nás dotýkal právě pro nedostatek faktických údajů. Čtenář původního vyprávění nemohl při sledování filmu posun tohoto "zpracování" nezaznamenat; měl za to, že sleduje hraný film podle onoho dokumentárního záznamu. Po promítnutí filmu se situace zásadně změnila /anebo mohla změnit/. V knize je zmíněno, že Christiane se podrobila léčbě. To také uvedla televizní hlasatelka - ale dodala, že po několika letech abstinence se dívka opět nachází v léčení pro abusus téže drogy. Tato zpráva následovala po ujištění, že film neměl být návodem k podobným praktikám, a pro ty, kteří se snad na podobné cestě octli, byla oznámena adresa protidrogové poradny. Tyto hlasatelkou uvedené souvislosti podle našeho názoru zcela proměnily situaci jak filmového diváka, tak čtenáře původního textu. To, co se stalo, a co bylo v knize jen popsáno, a ve filmu podle knihy zahráno, mělo náhle platnost toho, co jest - již nešlo o filmový příběh podle vyprávění o skutečnosti. Filmový příběh byl náhle propojen se skutečností a tato proměna byla pro diváka příležitostí si v plné míře uvědomit otřesnost "příběhu".

II.

Vzápětí uvidíme, jak souvislosti, které vyvstaly v divácké zkušenosti příběhu podle skutečnosti, jsou také souvislostmi, na nichž stojí spor tří diskutujících, od nichž bychom očekávali, že osvětlí problematiku v celé hloubce - tak tomu přece má být u lidí vzdělaných, zvláště když se s jejich jménem pojí titul doktor, a to obzvláště tehdy, byl-li připojen v dobách, kdy ještě vzdělanost existovala.

Vcelku řečeno hájí dr. Bondy /v článku Když někomu přeskočilo, Vokno č. 9, r. 1985/ Jana Pelce proti dr. Preisnerovi /Svědectví 75/ a dr. Sviták /Smejd z andrgraundu, Právo lidu 4/85, fonetický pravopis autor volí záměrně/ pak J. Pelce a celý underground především napadá. Je tu však o jeden aspekt více, než jsme shledali v popisu naší divácké situace - nechybí tu otázka po viníku /otázku léčby zmínila hlasatelka a také naši autoři se jí dotýkají/. Všichni tři autoři se shodují v tom, že bystrý pozorovatel musí v naší společnosti spatřit především zlo. Menší shoda však panuje v tom, kdo za to zlo nese vinu a jak najít cestu k Dobru. Jako východisko našich úvah bychom chtěli nejprve konfrontovat názory našich tří autorů, pokud jde o tuto jistě nikoliv nevýznamnou otázku. Dr. Bondy vidí viníka jednoznačně na základě analogie:

> Je tu líčena komunita většinou mladých lidí, kteří žijí způsobem prostým všech perspektiv. Cítí bytostně, že tam, kde žijí, není žádná perspektiva ani pro společnost ani pro nikoho osobně. Reagují na to zoufalým způsobem. Jejich lidskost je hluboce zdeptána, jsou absolutně deklasovaní, dobrovolně pauperizovaní, je to v pravém smyslu lumpenproletariát. Když před více než 160 lety Bedřich Engels zjistil analogické poměry v průmyslovém ghetu tehdejšího Manchestru, neváhal označit skutečného viníka.

Podle dr. Bondyho proto nikoliv manicheismus, jak soudí dr. Preisner, ale "anglická vládnoucí třída" jsou viníkem v Engelsově příkladě a analogicky není viníkem v naší zemi manicheismus, ale třída zde vládnoucí. Obětem u nás prý nepomůže ani "kostel... ani rudá hvězda", nýbrž jen "solidarita psanců", a proto dr. Bondy vidí v Pelcových hrdinech ty, kteří "hledají prostor svobody" a dílo pak považuje za "umělecky zvládnutou výpověď".

Ve srovnání s dr. Bondym, který aspoň uvádí, že máme "40 let Gulag", toho dr. Preisner o naší zemi ví dost málo -- zmiňuje pouze ministerstvo vnitra a to hned dvakrát:

/1/ Nepochybuji o tom, že anketu /rozuměj: čtenářskou anketu Svobodné Evropy, rzk/ sleduje pražské ministerstvo vnitra.

/2/ Pelcův "text" si s požitkem a zadostiučiněním přečtou nepochybně všichni tajemníci ministerstva vnitra ... Se zadostiučiněním proto, že si s úlevou uvědomí, že tyhle "děti ráje" přesně odpovídají programu výchovy k totalitárnímu poddanství; že jsou to lidská stvoření neschopná vyvinout jakýkoli účinný odpor k totalitárnímu systému, předobrazy "nového člověka" komunismu.

Tam, kde dr. Bondy vidí hledání svobody, shledává dr. Preisner vítězství systému nad svobodou těch, kteří jsou svou "dobrovolnou pauperizací" spoluvinni /a samotný Pelcův text shledává dr. P. "nestoudným"/. Uvidíme, že také podle dr. Svitáka za náš současný stav nese spoluzodpovědnost "andrgraund".

Kde systém zvítězil, je odpor těžký. Otázka účinného odporu zmiňovaná dr. Preisnerem je dotčena také dr. Svitákem:

Pokud nebude přetnuta pupeční šňůra andrgraundu s kritikou byrokratické diktatury... pak bude stále pozovat falešné vědomí andrgraundu jako náhrada účinného odporu a znemožňovat, abychom viděli narkomany, parazity a cyniky jako to, co opravdu jsou.

Ale bohužel nikdo ze tří autorů neuvádí metody účinného odporu tak jasně jako viníky za současný stav. Dr. Bondy něco očekává od studia marxismu, dr. Sviták mládeži radí, aby neemigrovala /"Zůstaňte doma, to je to nejhorší, co můžete Husákovi provést!"/ a dr. Preisner neposkytuje rady žádné.

Autory byl nalezen trojí viník: vládnoucí třída, gnostickomanichejský syndrom a underground. Málo času věnovali autoři rozvinutí myšlenky účinného odporu. Možná ale ani doktorům řešit takový úkol nepřísluší. Všimněme si podrobněji jejich postoje vůči Pelcovu textu. Vždyť doktor má vždy blíže k textu než ke skutečnosti! Tak v oboru, který jim přísluší, zjistíme, jakou analýzu účinného odporu jsme od nich mohli očekávat, a budeme tudíž moci posoudit též jejich kompetenci v označování viníků.

III.

Dr. Bondy ve svém článku ve Vokně proti výpadům doktora Preisnera vznáší základní námitku, že v případě Jana Pelce jde o literaturu faktu. Avšak dr. Preisner na Pelcův "text" /uvozovky jsou indexem ironie dr. P./ hledí nikoliv jako na literaturu, ale jako na návod k žití:

> Pelcův "text" není totiž... pouhá literatura, nýbrž kombinatorika věcného popisu reálné praxe a návodu k následování.

Tím máme před sebou již dva aspekty z našeho výchozího příkladu: u dr. Bondyho odkaz ke skutečnosti /k tomu, co je /a u dr. Preisnera možnost nápodoby/ odkaz k tomu, co bude.

Dr. Sviták naproti tomu svůj výklad vede z pozice "co se stalo". Zajímá ho "skutečnost sama, ne její obraz". A jelikož dr. Svitáka Pelcův text nezajímá jako literatura, chceme se jeho článkem zabývat jako prvním, protože jeho závěry budeme zřejmě moci nejsnáze sledovat:

> Možná, že je Jan Pelc největší autor století, ale kdy dostanu veršovanou výhružku, že mi někdo zlomí vaz, pak nebudu zkoumat metrum a styl, ale obsah sdělení. Jen literární kritik bude zaujat formou, skladbou a originalitou myšlenky...

Tedy, co se stalo? Kdo a co dr. Svitákovi poslal? Popis obsahu sdělení je značně metaforický: exkrementy, střevní plyny, nadýmání, kanalizační závady, zápach - to vše charakteristiky "andrgraundu". Odesilatel za všechny: Jan Pelc. Návrh dr. Svitáka na léčbu: "Nechat šmejd v klidu hnít".

Doktor Sviták soudí, že z Pelcova textu lze skutečnost získat jaksi rovnou - a proto mu jde "rovnou" o to, co z textu "vane" /viz výše uvedený rejstřík v předchozím odstavci/. Od Pelcova textu jako literárního díla dr. Sviták odhlíží, ale nicméně ho jako literární dílo a kulturní výtvor hodnotí, a to na základě toho, co Pelcovo literární dílo odráží /co z něho vane/. A protože odrážená skutečnost /onen zdroj vanutí/dr. Svitákovi nevoní, je i dílo vyřízeno, ba smeteno. To je ale postup poněkud neobvyklý v tradici humanismu, ke které se dr. Sviták hlásí.

Ne právě doktorsky se projevil dr. Sviták i ve svém mýtu o Českých Budějovicích. Co se stalo v Českých Budějovicích? Za prvé tam po první válce TGM řekl: "Nebát se a nekrást", a za druhé v Českých Budějovicích "děti ráje" popudily místní občany "čuráním do sklenic od piva". Článek vrcholí odkazem k TGM a ČB takto:

> Když TGM přijel po válce poprvé do Českých Budějovic, řekl tam památná slova: "Nebát se a nekrást!" Dnes je taková výzva krajně načasová, protože zastrašení lidé věří spíše opaku: "Kdo nekrade, okrádá svou rodinu".

Za sebe mohu jen říci, že jsem věřil a stále věřím v hodnoty socialismu, demokracie, osobnosti, humanismu, tradicionalismu, Evropy, vědy a umění, tedy v pravý opak hodnot nihilismu, anarchismu, sexismu, destrukce, drog a debilního antikomunismu, jenž dnes sálá z exilového andrgraundu jako parafašistické květy nové pravice, "bojující s bolševikem" koprolálií slov, fekáliemi nové imaginace, životním stylem uvědomělých narkomanů a názory ortodoxních parazitů. Jen bezpáteřný, to je liberální vrtichvost v nich může vidět buboční a naději národa. Ač mi není dvacet, chce se mi z nich zvracet.

Uvedli jsme in extenzo tento citát, protože bychom si rádi povšimli jeho souvislosti se skrytou sylogistickou stavbou stati. Již jsme se zmínili, že dr. Sviták připomíná ČB také v souvislosti s "andrgraundem"- tedy ČB uvádí celkem dvakrát, jednou z heslem nežastrašených, k nimž náleží i on sám, a podruhé s rockovým konzertem, z něhož se stalo"politikum". Středním členem sylogismu jsou tedy České Budějovice. Přesně náš humanista spojuje rafinovaně český "andrgraund" s heslem o rozkrádání. Jinak si postavení Českých Budějovic nedovedeme vysvětlit. Jenže v Dětech ráje jsme o krádežích nic nečetli - nebo má dr.Sviták na mysli kanape z opuštěné boudy? A Pelcovi hrdinové nemají rodiny, jeden, který ji založil, mluví podobně jako dr.Sviták. Není také bez zajímavosti, že Olinova sestra říká přesně totéž, co náš doktor:

> Proto vy jste tak nešťastný, věčně vožralí, smějete se normálním lidem, ale přitom jim závidíte, když už nic, tak aspoň tu lásku. Podívejte se na sebe, co jste - chudáci, ubožáci, pivní žoky, který se na nic jinýho nezmůžou než na vopici,na nadávky na režim, kterej vás prej zkazil, jak říkáš, ale houby vás zkazil, vy byste byli stejně ubohý za jakýhokoli režimu, vám to tady vlastně moc vyhovuje, aspoň to máte čím vokecat, blbci. Za všechno můžou voni - vy, vy ...

Ale dr.Sviták tento hlas z naší sovětizované pustiny nezaslechl, jinak by se totiž musel zamyslet, kterak se tento názor, tolik se kryjící z jeho vlastním, mohl v rámci kritizovaného "šmejdu" vůbec objevit.

Dr.Sviták je pro nás ve svém výsledném soudu příkladem přístupu nečtoucího. Nic totiž nenasvědčuje tomu, že by dr. Sviták text Jana Pelce četl. Spíše přenesl schéma kalifornské kontrakultury na český underground - protože i u Pelce se pije pivo a fetuje. Uniklo ovšem dr,Svitákovi, že hrdina Olin v restauraci U Boučků píše svojí sestře slohové cvičení - snad to není tudíž s pohrdáním vzděláním v undergroundu tak vážné.

Není-li dr. Sviták doktorem čtoucím, o to více vyniká v obviněních po způsobu svého výkladu událostí v ČB. Ale dr. Sviták se nám nezdá vhodným rozhodčím v otázce národní ustrašenosti. Jeho nebojácnost se jeví dosti nekompetentní. Můžeme jen litovat, že svého poklidného prostředí, rušeného jen pojišťovacími agenty z řad bývalých "hipíků", nevyužil k průzkumu učenějších otázek, než je poskytnutý popis naší mimoliterární "andrgraundové" situace v kanalizačních /přesněji kanálnických/ termínech.

IV.

Samozřejmě bývá v dílech krásného písemnictví využíváno možnosti, kterou dr. Sviták u Jana Pelce nepřipouští, totiž poznamenat, že podobnost se skutečností je čistě náhodná /takovou poznámku by patrně Pelc musel uvést, kdyby chtěl knihu vydat v Československu/. Jelikož Pelcův text takovou poznámkou opatřen není, může si zjednat vztah textu ke skutečnosti čtenář sám. Z našich tří čtenářů postupoval v tomto ohledu důsledně pouze dr. Bondy, kterého výsledek jeho šetření posléze vede k tvrzení, že máme co činit s literaturou faktu:

> Sám jsem nevěřil nad Dětmi ráje vlastním očím. Tohle že je dne možné? Ale informoval jsem se u věrohodných přátel a ti mi potvrdili, že v textu není nic nadsazeno, že to je skutečnost, ba každodennost určité vrstvy mládeže, zvláště tam na severu Čech. Tím větší je ovšem Pelcova zásluha i jeho umělecká dovednost.

Tedy: popisované události se opravdu odehrály, a jde-li tedy v Pelcově textu o literatutu, pak, uzavírá dr. Bondy, o její speciální druh, totiž o literatutu faktu.

Zatímco dr. Bondy dílo hájí odkazem ke skutečnosti /ke skutečnosti stávající/, nepovažuje takové spojení dr. Preisner za primárně důležité a pokud nějaký odkaz vidí, tak ke skutečnosti, která nastane aplikací textu jako návodu. Dr. Bondy Pelcův text chápe jako doklad toho, co je /a ověřil si to/, dr. Preismer zčásti za popis toho, co je, ale hlavně jako výzvu k tomu, co ještě není.

Vidíme, že tu jde vlastně o zmatení klasického rozlišení Aristotelova, podle kterého je literatura o tom, co by se stát mohlo a historie o tom, co se stalo. Ale ani jeden z doktorů, to musíme s politováním konstatovat, si nepoložil otázku po onom mezním případu literatury, které se říká literatura faktu /literatura o tom, co se stalo/.

V.

To je základní otázka, které se spor našich doktorů týká. Viděli jsme, že ani třetí doktor, dr. Sviták, důležitost této otázky nevidí, protože se zabývá výhradně tím, co se /a co se mu/ stalo. Tedy žádný z našich doktorů si neklade otázku po souvislostictoho, co se stalo, s tím, co se stát mohlo, a tím, co jako stavší se bylo popsáno v literárním díle. Kdyby byl opak pravdou, kdyby se naši doktoři přeli o to, co je literatura, co je literatura faktu a popis faktů a co je návod, věnovali by se činnosti, která by k jejich doktorství náležela - museli by ovšem nolens volens odhlédnout od svých citů a fascinace /československým Gulagem, sexem a Českými Budějovicemi/.

Naši doktoři si ovšem otázku po působivosti Pelcova textu nepoložili, a přitom je mimo pochybnost, že no všechny tři text zapůsobil. Je třeba se ptát, z čeho ona působivost Pelcova textu pochází a ne se pouze rozhořčovat nad tím, že jeden časopis část textu otiskl, popř. nad tím, že se text umístil na předním místě v čtenářské anketě Svobodné Evropy. Cesta k řešení sporu dle našeho názoru vede přes úvahu o specifické působnosti literatury faktu a vše napovídá tomu, že ne jako pouhou literaturu, ale jako literaturu faktu četli Pelcův text všichni tři doktoři. Působivost literatury faktu spočívá dle našeho názoru v tom, že tato literatura v sobě spojuje ono "co by se stát mohlo" s tím, "co se stalo". Ono "co by se stát mohlo" znamená odkrývání možností pro lidské jednání, nikoliv snad jen toho, co člověk může činit, ale co se mu /když se příslušně bude chovat/ může odkrýt. Tak to říká známá definice Aristotelova umění jako mimésis tés praxeós.

Oba doktoři ze zahraničí asi ihned odpoví, že by bylo lépe některé možnosti nechat zakryté, to znamená, že Pelc měl raději psát o něčem jiném. Jenže působivost Pelcova textu nepochází z odkrytí možností /ačkoliv nechtěl dr. Bondy věřit svému zraku/ jako možností neznámých, ale jako literární odkrytí možností v tom, co se stalo. Skutečně se udavší události pak mají nadčasový smysl. To je charakteristické pro každou literaturu faktu, bez rozdílu jaké je úrovně, tedy bez ohledu na její literární kvality /zajímá nás nyní, v jaké dimenzi se literatura faktu pohybuje/. V literatuře faktu jde o přítomnost toho, co se událo skutečně, ale tato přítomnost je přítomností nadskutečnou, právě proto, že tu není něco přítomno jen znovu a přitom nejde o pouhý fakt. Říká-li Sallustius o mýtu, že je tím, co se nikdy neudálo, ale jest stále, pak v literatuře faktu máme jinou, ba působivější přítomnost. Ono "jest stále" tu platí, ale s tím dodatkem, že to, co jest, se to skutečně stalo. Máme tu tedy co činit se skutečností naléhavější, než je mýtus, právě proto, že je tu moment faktické skutečnosti, té skutečnosti, co se stala. Ale není na libovůli autora, aby založil faktičnost té skutečnosti, která nastala /jako snad může zakládat tu skutečnost, která by mohla nastat, a to na základě rozvíjení své imaginace/. Na faktičnost je odkázán.

A proč ji tedy "zpracovává?"
Protože v ní shledává onu silnější přítomnost, kterou ovšem sám sobě jako takovou teprve předvede a pro sebe a čtenáře získá svým dílem. Je to tedy "jeho" dílo? Ani historik, který vlastně formou souvislého a smysluplného příběhu rekapituluje historické dění, nemůže říci, že je autorem příběhu. I když mu budeme ukazovat, že tzv. fakta jsou konstituována jeho přístupem a pojetím, odmítne se považovat za autora příběha. Ano, fakta snad ustavuje historik, ale nikoliv faktičnost a v literatuře faktu máme před sebou faktičnost těch fakt, nikoliv jen fakta, protože v oné dimenzi "stát se mohlo" je faktičnost jako taková povýšena do dimenze: mohlo se stát a jest právě proto, že se již stalo.
Příběh historie a příběh literatury faktu se tudíž nekryjí.

Toto jsou otázky, které by se měly blíže prozkoumat, jinak spor doktorů bude málo doktorským, Vždyť teprve pak by kupř. mohli rozhodnout, zda jde u J. Pelce o literaturu faktu. Ale jak ji poznat? Jaké musí být splněny podmínky, abychom literární dílo jako literaturu faktu mohli identifikovat? Stačí se zeptat, přátel, zda se na severu Čech něco takového děje? Nechtěl nám spíše Pelc poskytnout literární dílo, když v jeho textu nejsou žádná data, jen něco místních údajů? Je možné psát literaturu faktu o tak široce vymezené periodě jako jsou např. sedmdesátá či osmdesátá léta? A přesto se domníváme, že působivost Pelcova textu na ony tři doktory byla působností literatury faktu - ale možná za to mohou oni tři čtenáři sami. Ve větší nebo menší míře četli tu knihu s povědomím, že tady se popisuje to, co se v Československu odehrálo či odehrává - a dělí se pak dle toho, zda je zajímá jen popis událostí anebo také apelativní ráz textu.

VI.

Ale dokonce i tehdy, kdybychom nechápali Pelcův text jako literaturu faktu, ale jako "Pouhou" literaturu, měl by se dr. Preisner sám sebe zeptat, odkud ta působivost a odkud charakter návodu. Jak se ono "mohlo" může změnit v "mělo by se"? Otázku, zda dílo volá po nápodobě, lze ovšem klást i u díla historického a samozřejmě též u literatury faktu /vzpomeňme výše uvedený komentář o návodu po promítnutí Dětí ze ZOO/. Co je předpokladem nápodoby a co je to nápodoba - potřebuje nápodoba návod a jaký musí být návod, aby byl skutečně návodem prováděným?

Ona mimésis Aristotelova nápodobou není, je to spíše předvedení možností lidského jednání a chování, tedy nikoliv opakování - jako tanec, který mezi mimetická umění Aristoteles zahrnuje, neopakuje, ale předvádí. Ty předváděné možnosti jsou jako takové ukazovány, ve smyslu nadčasovém, nebo ve smyslu času díla. Ale dr. Preisner má na mysli nápodobu jako opakování toho, co je popsáno v daném textu. Otázka, jak jsme již výše řekli, zní: je návodem ten text, který nežádá ani nevybízí k následování? Čím a odkud se bere, že se

co návodem není, se jím stává? Aby se dílo literární či historické mohlo stát předmětem nápodoby, musí do hry vstoupit další faktory, a ty naši doktoři správně hledají ve skutečnosti a nikoliv v díle - pak se ovšem k Pelcovu dílu přestávají vyjadřovat.

V zásadě musíme s Aristotelem říci, že literatura a umění možnosti otevírá, ale v modu estetické přítomnosti, tedy ani v modu toho, co je, ani v modu toho, co být má. Je nutno z estetické dimenze vystoupit do dimenze jiné, aby se umělecké literární dílo stalo návodem, a tehdy, když se stává návodem, již není uměleckým dílem. Krajní či mezní případ tvoří právě literatura faktu - to, co se stalo, je předváděno v modu "co by se stát mohlo". Zde je to s estetickou skutečností složitější, ale opět tu nenalézáme stopu po návodu.

Jako návod může posloužit často i to, co návodem není - - ale stává se jím pro nedostatek skutečných návodů. Je-li ovšem návodů více, lze sledovat preferenci a její důvody. Jedním z kritérií preference může být rozličná apelativnost či působivost jednotlivých literárních žánrů, pokud by volba měla nastat jen mezi nimi. Snažíme se vyložit, že pokud by Pelcův text byl literaturou faktu, pak by jeho apelativnost byla značná a tím by byla vysvětlena i základní stránka rozhořčení dr. Preisnera. Jinou otázkou je, že kniha, obsahující vhodné návody, nemusí ještě být uměleckým literárním dílem. A naopak vzít umělecké literární dílo jako návod znamená odhlédnout od jeho uměleckého charakteru. Jestliže dr. Preisner považuje všechnu literaturu za návod, pak stojí před starou otázkou, co si počít s cizoložstvím v Homérových eposech. Proto se nám vcelku zdá, že anketa Svobodné Evropy sotva "obráží neblahou situaci české kultury"? spíše výtky dr. Preisnera obrážejí povrchní tazatelství některých českých doktorů. Zatímco např. Solženicyn tvrdí, že "umění ... ztělesňuje zkušenost, kterou udělali jiní a dovoluje člověku přisvojit si ji jako svou vlastní," je pro dr. Preisnera zkušenost takto učiněná návodem, tedy pokynem k opakování - ale čeho? Jednání, anebo jen té zkušenosti, kterou autor zformoval?

Je zarážející, jak se dr. Preisner v každém svém článku hlásí ke křesťanství a přitom nedává hrdinům Pelcových textů vůbec žádnou naději ke konverzi. Katolíkem se musí člověk narodit a nesmí respektovat jinou zkušenost než tu svoji - tak se to jeví ve výkladech dr. Preisnera. Pak je ovšem umění v Solženicynově smyslu zbytečné.

VII.

Co nám ukázal spor tří doktorů? Že je veden nevěcnými prostředky. Jediný postřeh, který mohl diskusi uvést do věcných souvislostí, byla poznámka doktora Bondyho, že v Pelcově případě jde, či řekli bychom, může jít o literaturu faktu. Zdá se, že naši doktoři Pelcův text jako literaturu faktu četli, zvláště doktoři Bondy a Preisner, a odtud lze vysvětlit specifickou působnost textu na ně. Ale svou zkušenost čtení doktoři neanalyzují, nýbrž začnou ihned diskutovat o charakteru naší skutečnosti /Gulag kontra manichejský pansexualismus/. Doktoři tak propásli svou příležitost, protože se nezamysleli nad kritérii toho, co pro ně z textu učinilo literaturu faktu s její působností. Místo toho dr. Preisner přejde ke schématu návodu a tím se stýká s dr. Svitákem, který si navíc plete skutečnost s kulturou, skutečnost reálného socialismu a literaturu.
Dr. Sviták však za oběma kolegy Preisnerem a Bondym značně zaostává v tom, že pro něj působnost Pelcova textu pochází z valné části z té okolnosti, že mu exilový časopis věnoval pozornost /a pouze z toho - dr. Preisner sice sdílí totéž znechucení, ale navíc má myšlenku návodu/. Dr. Sviták je spíše sociologem kultury, jemuž jsou díla jen dokladem, dokumentem, nikoliv literaturou. Dokladem toho, co se stalo v Českých Budějovicích.

Souhrnně řečeno naši doktoři četli Pelcův text jako literaturu faktu - jen tak lze vysvětlit jejich ohromení, ale nic nenasvědčuje tomu, že Děti ráje do tohoto žánru patří. Místo toho, aby se naši doktoři pokusili rekonstruovat, jak text četli a co svým čtením spoluustavili, zabývají se okolnostmi a mj. vyšetřují viníka, který za tyto okolnosti odpovídá. Z poznámek utroušených k obecnému tématu vztahu literatury a života /otázka návodu atd./ lze soudit, že si naši doktoři vlastně nekladou vůbec žádné otázky, nýbrž jen vynášejí soudy.

Účastníky ankety Svobodné Evropy zajímal Pelcův text jako literatura, naše doktory nikoliv. Úporná snaha doktorů nalézt toho, kdo odpovídá za neblahý stav naší společnosti, je sympatická, ale doktorské výroky o vinících a spoluvinících nemají patřičnou váhu. Základní otázky svého přístupu k Pelcovu textu a k okolnostem jeho vzniku totiž naši doktoři nedokázali zformulovat.
Spor o Pelce utichá, ale trojitá doktorská skvrna ulpěvší na něm bude patrně zapomenuta později než Pelcovo dílo.

DI DO HAJZLU, TY SAJRAJTE! Magor

"Lžeš. Lžeš tak hnusně a nepřirozeně, že jsem z toho vystřízlivěl".

Alexandr Grin

V Právu lidu 4/85 byl uveřejněn článek Ivana Svitáka Šmejd z andrgraundu. Nejprve z něho ocituji předposlední odstavec:

> "Za sebe mohu jen říci, že jsem věřil a stále věřím v hodnoty socialismu, demokracie, osobnosti, humanismu, racionalismu, Evropy, vědy a umění, tedy v pravý opak hodnot nihilismu, anarchismu, sexismu, destrukce, drog a debilního antikomunismu, jenž dnes sálá z exilového andrgraundu jako parafašistické květy nové pravice, "bojující s bolševikem" koprolálií slov, fekáliemi nové imaginace, životním stylem uvědomělých narkomanů a názory ortodoxních parazitů. Jen bezpáteřný, to jest liberární vrtichvost v nich může vidět budoucnost a naději národa. Ač mi není dvacet, chce se mi z nich zvracet".

Byl jsem velice potěšen, když se mi článek dostal do ruky. Protože z Ivana Svitáka se mi chce zvracet už mnoho let /studoval jsem na filosofické fakultě v době, kdy on tam učil/, ale jaksi jsem nikdy neměl přímý důvod zabývat se jím. Teď se ovšem otřel o underground /Sviták píše andrgraund - k jeho posunům v terminologii a transkripci později/, což je hnutí blízké mému srdci, sám jsem se podílel na jeho formování v Čechách. Přestože mě například Karel Havelka z Vídně nabádal, abych na Svitákův článek nereagoval - "nech to na někom, kdo nás nezná" - nedá mi to. A přestože mi ten, kdo mě s článkem seznámil, říkal: "Neměl bys to psát ad hominem", protože zná moje mínění o Svitákovi, ujistil jsem ho, že to ad hominem musí být. Protože Sviták s neuvěřitelnou nestoudností staví před mladou generaci svůj obraz, z kterého bych rád odstranil jeho retuše. Je mi líto, že Svitákovy knihy patří dnes mezi libri prohibiti - daly by se z nich citovat lepší ukázky než ty, které uvedu. Náš režim prokazuje Svitákovi vskutku milosrdnou službu, když jeho knihy zavřel do trezorů. Naštěstí lze v knihovně vyhledat alespoň některé články.

Úvodem citované Svitákovo vyznání je pro něho tak důležité, že je nelenil téměř doslova zopakovat v anketě Lenky Procházkové /Obrys 3/85/ jako odpověď na otázku:"Co jste dělal a v co jste věřil, když Vám bylo dvacet?"
Zmíněnému místu tam předcházejí ještě tyto dvě věty:

> "Dvacet mi bylo 10. října 1945 a téhož dne jsem vstoupil do Čs. sociální demokracie, protože jsem si přečetl program této strany, Marxe, Trockého a

věřil jsem, že spojení demokracie a socialismu je přesně to, co je nezbytné pro Evropu a tehdejší Československo. Věřím tomu dodnes a liberální vrtichvosti a stalinští sekyráři jsou mi stejně nesnesitelní jako před čtyřiceti lety".

V tomto ostrém a rafinovaném střihu se úplně vytratila Svitákova komunistická minulost. Vstoupil do čs. sociální demokracie a zřejmě, jak nám citát imputuje, přesvědčeným sociálním demokratem zůstal. V tom případě si ovšem sral do vlastního hnízda, když říká ve stati Jak vést ateistickou propagandu /Osvětová práce 12/1955, str. 190/:

"Boj s náboženstvím je podle této automatické teorie zastaralou a zbytečnou věcí, i když je veden z pozic marxismu - leninismu. To je však hrubý omyl, je to křísení praxe sociáldemokratických stran II. internacionály, je to důkaz theoretické slabosti a nemohoucnosti hlasatelů těchto názorů".

Tehdy už zřejmě Ivan Sviták sociálním demokratem nebyl - přesně podle návodu z Havlovy Zahradní slavnosti: aby jím mohl zase být, musel jím tenkrát tak trochu nebýt - dneska už zase sociálním demokratem je?

Stručně k Svitákovu vyznání v co věřil a věří. Mimo jiné v hodnoty socialismu a Evropy. Je pozoruhodné, že v tyto hodnoty nevěří v socialistické části Evropy, ale ve Spojených státech. Buď si Ivan Sviták opět sere do vlastního hnízda, anebo je ve Spojených státech z masochismu. Jak jinak si vyložit jeho nestoudný výrok ze stati Devátá vlna /Proměny 1985, 22/4, str. 2/, v níž polemizuje s Václavem Havlem: "... ačkoli jsem si svůj osmiletý žalář odseděl jen v Kalifornské státní univerzitě a ne v ostravských dolech". Že Ivan Sviták kouše ruku, která ho krmí, mě překvapuje - v padesátých letech to nedělal, jak si za chvíli ukážeme. Srovnání prebendy na "imperialistické" univerzitě s lágrem reálného socialismu si nedovedu vysvětlit jinak než naprostým rozpadem mravních měřítek.

Sviták rovněž vyznává, že věří v hodnoty humanismu. Jaký humanismus to u Svitáka může být? Snad to ozřejmí citát z článku Některé příčiny zaostávání teorie /rozuměj marxleninské, pozn. M./, publikovaném v Literárních novinách 16/1956, str. 5:

"Je nedůsledné, že se nedosáhlo vyšší techniky Artis magnae combinatoriae středověkého scholastika Raymonda Lulla, který sestrojil jakýsi ideologický kolovrátek, jímž kombinoval křesťanská dogmata tak, že k nalezení pravdy stačilo zatočit klikou. Na tomto místě je třeba vděčně vzpomenout příkladu mohamedánů, kteří ho za to ukamenovali".

Co jsou liberární vrtichvosti, není mi docela jasné, pouze z toho vyvozuji, že pečlivě tajená komunistická minulost není Svitákovi zdaleka jen minulostí. Dobře ho zformovala, prosákla jeho slovníkem a zcela vrostla do jeho myšlení. K podstatě komunistické techniky diskuse patří jak bezobsažné nadávky, tak překrucování pojmenování. Jako se neříká

"inteligent", ale "inteligentčík", tak Sviták neříká hippies, ale hipířové píše andrgraund - překrucováním názvu se čtenáři současně podsouvá devalvace pojmu, o nemž se píše. V souvislosti s Václavem Havlem se již stal okřídleným výraz "milionářský synek" z reálně socialistických periodik; do stejného pytle patří, když v polemice s Havlem mluví Sviták o rodičích, kteří "si integritu už kvůli dětem nemohou dovolit, protože nemají dolarové konto v Tuzexu". Je to ubohé a nízké, navíc Svitákovi uniká, že Havel si svoji integritu uchoval jak v dobách, kdy začínal od piky a kdy konto neměl, tak dlouhá léta ve vězení /tam jsou čtyři roky opravdu dlouhá léta/, kde není nikomu sebetučnější konto nic platné.

Takže: ať už jsou liberální vrtichvosti cokoliv, nechme je stranou. Ale Ivanovi Svitákovi jsou stejně nesnesitelní jako před čtyřiceti lety i stalinští sekyráři. Možná, že skutečně byli Svitákovi nesnesitelní před čtyřiceti lety, to jest v roce 1945. Jak to bylo o deset let později, Sviták neříká; nebyl snad tehdy nesnesitelný sám sobě? Podíváme se na několik citací ze Svitákových statí té doby. S lítostí myslím na trezory našich knihoven, ale tohle snad bude stačit:

V již zmiňované stati Jak vést ateistickou propagandu říká Sviták na str. 191:

> "Propaganda ateismu se musí stát součástí přednáškových akcí, neoddělitelnou součástí celkové propagace vědeckého světového názoru. Není a nebude žádnou zvláštní mimořádnou kampaní, nemá nic společného s rozpoutáním kulturního boje, není žádnou novou linií strany v poměru k náboženství, je jen nezbytností, kterou přinesl vyšší stupeň ideologické práce. Úkol vyvracení přežitků je nerozlučně spjat s upevněním vědeckého světového názoru v myslích lidí. Je proto úkolem dlouhodobým, úkolem, který bude znát ještě socialistická společnost po řadu desetiletí své cesty ke komunismu. Jen trpělivá, soustavná, cílevědomá přesvědčovací práce povede k cíli".

V článku Okresní výbor strany v Kyjově cílevědomě řídí ateistickou výchovu /Naše pravda 135/1959, str. 2/ čteme:

> "Náboženská ideologie je na Kyjovsku vážnou překážkou při plnění hospodářských, politických a zejména ideově výchovných úkolů strany v kulturní revoluci. Proto okresní výbor strany věnuje v poslední době značnou pozornost vědeckoateistické propagaci a staví ji na významné místo".
>
> "Po zhodnocení dosavadních zkušeností dospěli komunisté na Kyjovsku k závěru, že je třeba vnést do propagace vědeckého světového názoru soustavnost a upevnit vliv vědeckého nazírání především mezi členy strany. Především oni se musí stát aktivními agitátory při vysvětlování škodlivosti náboženských představ. Je také nutné, aby se část členů konečně vyrovnala s kolísavým a nedůsledným postojem vůči náboženské výchově vlastních dětí".

Dneska mluví Sviták o "nevídané a hrůzné militarizaci totalitní diktatury Sovětského svazu" /Devátá vlna, str. 10/; v roce 1956 vytýkal ve stati Změny ve společenské úloze náboženských ideologií /Filosofický časopis 1956/5, str. 336/ katolickým intelektuálům:

> "Otevřené útoky proti komunismu a socialismu se střídaly se zastřenými jedovatostmi vůči SSSR, honosné obhajoby svobody a demokracie s hrozbami otrockým státem".

Ostatně ještě tři citace z téže stati. Na str. 328 - 329:

> "Změny, jež prodělaly církevní organizace, mají své meze. Uspokojovat se faktem, že dnes nemohou provádět protistátní činnost a vidět v nich proto pomocníky socialistické přestavby společnosti, je názor krátkozraký. Církevní organizace, zvláště katolická církev, se dovedla přizpůsobit v XIX. století takovým společenským změnám, na příklad francouzské revoluci a vývoji kapitalismu, že osvícenci XVIII. století by žasli. Křesťanství se dovede přizpůsobit novým okolnostem a církve si dnes hledají své místo v socialismu. Jestliže někdo pozoruje tento proces se zalíbením nad rostoucí loyalitou církví a pln budovatelské pýchy nad kvetoucím náboženským životem, pak by neměl zapomenout na poučení historie. Církve zůstávají potencionálním spojencem reakce, zůstávají nositeli ideologie, která jediná je ve světovém měřítku vážnou světonázorovou koncepcí, schopnou být protivníkem vědeckého socialismu, zůstávají pozůstatkem staré nadstavby. Ignorovat tato fakta znamená přecenovat hloubku změn v církevních organizacích, domnívat se, že tyto změny ruší samu podstatu církevních organizací a ideologií, zvěčňovat v politice přítomnou chvíli. Nejsou-li církve orgány buržoasní reakce, jsou přece jednou z překážek rozvoje pokrokových sil a idejí".

Na straně 329 - 330:

> "Specificky náboženským opiem je právě koncentrace zájmů člověka na vlastní vnitřní život, antihumanistická podstata náboženství, jež přenáší smysl lidského života mimo konkrétní lidský život. Přestat hodnotit náboženství jako opium lidu by znamenalo zaměnit bojové heslo dělnické třídy k sjednocení a změně světa za prastarý pokřik "spaste duši".

A na str. 334:

> "Klademe-li si otázku, jak se odrazila válka a poválečná domácí situace mezi pravicovými katolíky-intelektuály, musíme odpovědět, že nijak, že se ničemu nenaučili a neztratili žádnou ze svých chyb. Věrně pokračovali ve stopách předmnichovských poměrů a ponořeni do dogmatické dřímoty a subjektivistického

prokletí odmítli vzít na vědomí poválečnou skutečnost, což ještě nikdy v dějinách nezůstalo bez trestu. Obrátili-li se oni zády k lidové demokracii, sami sebe odsoudili".

Nu, teď se k lidové demokracii obrátil zády i Ivan Sviták, týž, který prorokoval ve stati K některým otázkám metod historického materialismu /Filosofický časopis 4/1955, str. 374/:

"Tryská-li veliká energie tam, kde je veliký cíl, jak bylo kdysi řečeno, pak v lidově demokratické ČSR má historický materialismus předpoklady k mohutnému rozmachu. Rozvinout tuto energii v reálnou sílu vědecké teorie - to je samozřejmá povinnost našich filosofů vůči budování socialismu a obraně míru".

Když už je řeč o obraně míru - pěkně se posunul vztah Ivana Svitáka i k mírovému hnutí. V Deváté vlně /str. 7 - 8/ píše:

"Pod podobnými hesly se konají miliónové demonstrace zelených pacifistů, kteří jsou desorientovaní, když jim nepřekáží 250 zbrusu nových sovětských SS střel, zaměřených na evropská velkoměsta, ale jsou ochotni k násilným akcím proti zatím neozbrojeným základním zbraní, jež je mají bránit. Nad mírou této desorientace v základních věcech pravdy o dějinách mi naskakuje husí až husákova kůže".

Roku 1956 to viděl Sviták jinak:

"Mírové hnutí je opravdu takovým demokratickým úkolem, který spojuje komunistické strany s jinými hnutími a uskutečňuje v mezinárodním měřítku svazek mezi komunisty a nekomunisty na základě demokratických úkolů, jež nejsou jen cílem komunistických stran, ale cílem a zájmem všech lidí" /Změny ve společenské úloze ..., str. 339/

Zkrátka: ať už Ivan Sviták tvrdí cokoliv, je vždycky up to date. Ale samy dějiny se mu vysmívají a dělají mu naschvály. V Deváté vlně na str. 4 Sviták kárá ekology: "To už moderní ekologové nechápou, odsuzujíce masovými demonstracemi nejen atomové zbraně, ale i atomové elektrárny, které zatím nezabily ani živáčka". Je to publikováno rok před černobylskou tragédií; samozřejmě, že Sviták nemůže být vševědoucí. Ale nepotvrdila černobylská havárie, že pravdu měli spíš ti ekologové včetně Václava Havla /s jehož koncepcí "přirozeného světa" Sviták polemizuje/ než Sviták?

Ještě k těm citacím z padesátých let. Vím, že to může vypadat jako rány pod pás. Je řada lidí, kterých si vážím, a z jejichž díla padesátých let by se daly rovněž vybrat citáty, nad nimiž by se museli červenat. Ale je podstatný rozdíl v tom, jestli někdo svoji minulost nazře jako zhoubnou a vyvodí z toho důsledky, nebo když o ní zbaběle mlčí, či se dokonce vydává za věčného demokrata a bojovníka za humanistické ideály.

x x x

O šmejdu z andrgraundu Sviták napsal:

> "Četba autorů undergroundu, těchto dětí ráje, nás nenechává na pochybách, že sama prestiž vzdělaného člověka zmizela, že vědění samo jim nestojí ani za kroužkovanou dvanáctku, že v Československu vzala snad každá duchovní elita za své a ztratila své prerogativy před stupiditou konzumu, zboží a orgasmů".

Skoro se vnucuje podezření, že tady duchovní elita vzala za své, když emigroval Sviták. Ale k věci. Sviták dává rovnítko mezi autory undergroundu a děti ráje. Ovšem děti ráje nejsou totéž co underground. Na jiném místě /v rozhovoru s Petruškou Šustrovou/ je označuji za sub-sub kulturu. Děti ráje jsou produktem doby, sociologickým jevem, na jehož existenci Pelc jako první upozornil s šokující pronikavostí. Český underground je dnes už poměrně široký kulturní proud s rozsáhlou produkcí hudebních skupin a básníků nejrůznější kvality, od svébytných uměleckých děl až po amatérské pokusy nevalné úrovně. Paušální označení autoři undergroundu je k ničemu, když se nemluví o autorech konkrétně.

Sviták ovšem jmenuje jednoho autora a jedno periodikum: Jana Pelce a revui Paternoster. Jak je skoupý v konkrétních poukazech, slovník má bohatý. O nás - undergroundu - mluví jako o "autorech vulgárností". Je pravda, že tam, kde řekneme prostě hovno, má Sviták širší rejstřík: píše o exkrementech, koprolálíích, fekálíích a produktech pro kanalizaci. Má v zásobě i další výrazy - všechny, stejně jako předchozí, charakterizují produkci undergroundu: snět, lavina sprostoty a špíny, stupidita, absence kultury, plevel, zapšklý produkt, šmejd, střevní plyny, nadýmání autorů, kanalizační závada, zápach, naprostá sprostota, proud vulgárnosti. Věčná škoda, že Sviták nezůstal na pražské filosofické fakultě. Mohl psát místo Vítězslava Rzounka nebo spolu s ním posudek na undergroundový časopis Vokno, za který jsme šli do vězení /Sviták v té době odpykával svůj žalář na Kalifornské státní universitě/. Slovník mají se Rzounkem stejný, myšlení také. Je pěkné, jak underground soustředil v současné situaci zájem zdárlivě antagonistických myslitelů. Ve shodě se na nás vrhají humanisté z obou stran rozděleného světa, aby nás obvinili z nihilismu, cynismu a parazitismu.

O co Svitákovi jde, je obtížné zjistit. Tvrdí: "nejde mi o literaturu", "jde mi o skutečnost samu, ne o její obraz v písemnictví, jde mi o hrůzu úspěšné sovětizace, jež vane z tohoto šmejdu". Jde-li mu opravdu o skutečnost samu, která je nepochybně hrůzná, proč označuje za šmejd literaturu, která tuto skutečnost odhalila? Podle stejné formule by mohl nazývat autory detektivek vrahy. - A proč nazývá úspěšnou sovětizaci hrůzou, když byl kdysi jedním z jejích průkopníků? Snad by se měl spíš radovat z ovoce svého díla. Jedním z předpokladů situace, ve které dneska jsme, a která zplodila děti ráje, je nade vší pochybnost ztráta víry a náboženského cítění. Ne náhodou jsem vybral ze Svitákova díla citace o ateistické propagandě. Jestli Svitáka děsí děti ráje, jsou to i jeho děti.

Sviták píše:

"Kdyby nadýmání autorů andrgraundu Paternosteru bylo omezeno na pět set neprodejných výtisků, jež velkoryse podporuje Nadace Charty 77 ..."

Pokud vím, všichni z redakční rady Paternosteru jsou signatáři Charty 77 /s výjimkou Kanadana Wilsona/, nemluvě ani o tom, že stovky lidí z undergroundu jsou rovněž signatáři Charty 77. Co tedy Svitákovi tak vadí na tom, že Nadace Charty 77 podporuje revui, kterou vydávají i čtou její signatáři? Ivan Sviták signatářem Charty 77 není, neměl by si tedy dělat zbytečné starosti, co se děje s jejím fondem.

"Ve společnosti Václava Havla a Ludvíka Vaculíka, vedle chartistů, dřívějších reformistů a věřících křesťanů /jsou také nevěřící křesťané? - pozn. M./ se ztratí pár narkomanů a jejich marginální existence, ačkoli jsou to právě oni, kdo vystupují jako představitelé české kontrakultury".

Když proti tzv. slušným chartistům - Havlovi, Vaculíkovi, reformistům i křesťanům - postavil Sviták nás, narkomany marginálních existencí, v dojemné shodě opakuje taktiku našeho estéblišmentu. Havlovi a Vaculíkovi říkají u výslechů: jak jste se mohli spojit s takovou chátrou? Nám říkají: vy to myslíte poctivě, ale oni - Havel, Hájek a podobní - vás zneužívají, využívají a dělají si svou politiku.

Pobyt v zámoří zřejmě Ivanu Svitákovi vůbec zkreslil pohled na situaci u nás. Mechanicky srovnává americkou "kontrakulturu" s českým undergroundem. Když jde o rakety SS, vytýká, západním zeleným desorientaci. Ale když jde o policejní zákroky proti undergroundu, nezdá se mu zdejší totalita tolik totalitní:

"Když se v Kalifornii na rokovém koncertě servou hipíři s policajty, je to bezvýznamná událost. Když se však stane totéž v Budějovicích, je z toho mezník v dějinách druhé kultury...".

V Českých Budějovicích se nikdo s policajty nerval - to by dopadlo tragicky, Sviták neví, že to tady nejde. V Českých Budějovicích pouze policajti bili lidi, kteří se bránit nemohou a nesmějí. Od Svitáka je to srovnání stejně duchaplné jako srovnání ostravského lágru s kalifornskou univerzitou. Sviták mluví v souvislosti s undergroundem o "míře sprostoty, jež je mu nepřijatelná". Trochu to odporuje tomu, co tvrdí na jiném místě - "že mě nešokuje vulgární slovník či sexuální scény, a že nevolám na děti ráje cenzuru, abych jim zkazil radost z pornografie ..." - ale proč hledat u Svitáka konsekventní myšlení.
Když pročtu jeho článek, neubráním se pocitu, že má chorobnou zálibu v exkrementech, jak on to nazývá. Vyvolává dojem, jako by podmínkou autenticity undergroundové literatury bylo psaní o hovnech. Já považuju za podstatu undergroundu něco docela jiného. Něco, co v současné době nejsme schopni ještě ani zdaleka docenit. To, že se nastupující básníci a hudebníci již ani nepokoušejí o realizaci v oficiální kulturní sféře, je fakt historického významu. Nečekají, až je

do undergroundu zaženou, ale vstupují do něj přímo. Nastupuje v poválečném období první generace, která tvoří bez autocenzury, bez otevřených zadních vrátek. Jistě, i dřív, v padesátých letech, existovalo tzv. "psaní do šuplíků". To dělali předchůdci undergroundu; Sviták a jemu podobní v té době spoluvytvářeli charakter oficiálního tisku. Ale "samizdat" místo "psaní do šuplíků" - to není jenom změna terminologie, to je obrovský posun. Do "šuplíků" se texty ukrývaly - pravda, s nadějí a touhou dožít se časů, kdy se budou moci objevit na světle. Ale dnes se uvědoměle vytváří paralelní kulturní scéna. Nejsme už závislí na blahovůli moci, na jejích "táních", "lidských tvářích" nebo změnách kulturní politiky. Vzali jsme svůj osud do svých rukou /to platí doslova, včetně toho, co za to platíme/. Ve spektru, které se v posledních patnácti letech vytvořilo, patří underground k nepřehlednutelné složce; v mnohém nejradikálnější, a v mnohém k nejnaivnější. Nicméně je to podivuhodně životaschopná odnož současné české kultury. Podivuhodně životaschopná, přestože ohrožená ostrými represemi víc než kterákoli jiná. Underground má pořád status "nechráněných zvířat", abych použil termínu z památného dopisu českých spisovatelů Heinrichu Böllovi. Co píšu tyto řádky, jsou ve vězení nebo na ně čekají Jaroslav Švestka, Eduard Vacek, Heřman Chromý a Vlastimil Marek. Ale tyto zásahy, stejně jako další, které se nepochybně chystají, stěží už českým undergroundem významně otřesou; a ještě méně mu ublíží skuhravé echo Svitákova hlasu ze zámoří.

září 1986

Pozn. autora: Nepřeji si, aby byl tento text publikován bez názvu a motta nebo se změněným názvem.

- - - - - -

A. SCHOPENHAUER

/Citát k zamyšlení pro Hornu Pigmenta vybral Čuňas./

Kdo chce, aby jeho úsudek došel víry, v y s l o v j e j v á ž n ě a b e z v á š n ě ! Neboť každá prudkost vzniká z vůle: proto bude úsudek přičten vůli a nikoliv poznání, které je podle své povahy chladné. Poněvadž je totiž v člověku radikální vůle, poznání však je pouze podřadné a zjednané, bude se spíše věřit, že úsudek vznikl z podrážděné vůle, než že by podráždění vůle vyšlo z úsudku.

NEPOVINNÁ ČETBA

MAGOR **DĚTEM**

Knížka pohádek, básniček a říkadel pro nejmenší...Texty vznikly během autorova věznění, jsou určeny jeho dvěma dcerám, kterým je v dopisech odesílal.

50 stran A5 Praha 1986

K alternativnímu kalendáři — Egon Bondy

S velikým zájmem a potěšením jsem četl v 11.čísle Vokna článek P. Blumfelda.Mohu říci, že prakticky ve všech bodech s ním souhlasím,někdy jako by mi bral slova od úst a já bych chtěl jen doplnit několik připomínek.

Situace alternativní kultury /chceme-li: undergroundu/ u nás se mi nejeví být špatná.Protagonisté undergroundu samozřejmě zestárli.Je vysloveně načase"střídání stráží".Bylo by absurdní, kdybych já nebo jiní jen o nemnoho mladší, měl být ve svých 57 letech věku stavěn do pozice profilující osobnosti undergroundu. Underground a jemu obdobná hnutí alternativní kultury v dějinách /od antického Řecka přinejmenším, kde v hellénismu vyrostla skutečně alternativní kultura ve dvojjediném proudu kyniků a hedoniků např./ je zcela zákonitě a přirozeně v první řadě záležitostí mladých /kteří mají prostě lepší zdraví a čerstvější myšlenky/. To samozřejmě neznamená, že staříci na underground ve svých šedinách zapomenou, jistě naopak: budou i nadále přicházet se svou troškou do mlýna, ale správu tohoto mlýna už si nemohou nechávat ve svých rukou. Leč v tomto, alespoň v tomto jediném ohledu, není u nás situace zlá.Od počátku 80.let /cca od roku 1979/ nastoupila zřetelně v české alternativní kultuře nová mladá generace, kvalitou i kvantitou velice silná - jev historického významu bez nadsázky, neboť podobný generační nástup en bloc se věru neděje každých deset let, ale dvakrát třikrát za století, a u nás posledním takovým případem byla mohutná a významná generace, která nastoupila těsně kolem roku 1948 /Medek,Hynek,Boudník,Bondy,Sekal,Havlíček,Fára,Medková,Krejcarová,Effenberger,Vodseďálek aj, aj.,jen co mi právě přichází na mysl: byly tu desítky jiných/. A předtím to už byla jen generace Devětsilu a mezigenerace reprezentovaná v kulturním povědomí nejvíc Skupinou 42. Kdo měl či má to štěstí, že se na něj osud usmál a byl či je příslušníkem "velké generace",nedovede ani hned dokonale ocenit, jakou silou je sama fakticita takového generačního nástupu. A obvykle takový nástup přináší i nové hodnoty a přelom v dosavadním tvoření i vnímání. "Velká generace" má všechny šance k tomu, aby modulovala nové postoje na dalších několik desítek let, protože prostě k tomu má sílu větší než je síla jednotlivce volajícího na poušti.

Důležité je, že práci této nové generace "osmdesátníků" lze už skutečně taky pozorovat na všech stranách.Jsou to velmi produktivní mladí básníci a prozaici, mladí výtvarníci, kteří vědomě přestali dbát na Svaz výtvarných umělců a jeho Fondy, dokonce mladí skladatelé a interpreti vážné hudby, kteří fakticky žijí a tvoří pod botami establishmentu, o tzv. rockové scéně nemluvě. Jsou tu vážné pokusy o film, divadlo /nejen

někdejší "performance" a body-artové "produkce"/, a jsou to tito mladí, kteří vydávají naše časopisy, Jednou nohou, do značné míry i Vokno a pak nezapomenutelné a velmi chybějící Sado-maso, mluvím-li jen o těch, které jsou nejvíce známy v Praze. Pokusy o vytvoření časopisu se dějí na Slovensku a v Severočeském kraji je celá řada drobných periodik. Již na tomto místě chci poznamenat, že nám začíná dost palčivě chybět periodikum letákového charakteru, vycházející nepravidelně, ale tak často a tak rychle, jak je akutní potřeba, o šesti či třeba jen čtyřech stránkách, které by sloužilo k rychlé informaci o aktualitách k citelněji vedené diskusi. Měl by to být jeden z bodů, o nichž bychom si měli podebatovat třeba "na nějaké vzdálenější louce" /Blumfeld/.

Optimismem naplněné předcházející řádky však neznamenají, že je s naší alternativní kulturou všechno v pořádku. Problém stárnutí protagonistů zůstává, pokud se mezi "osmdesátníky" nenajdou skutečně výrazné a důrazné osobnosti. Já sám mám v tomto punktu čisté svědomí. Od r. 1980 prošli Nerudovkou 51 všichni jen trochu významnější mladší básníci /Topol, Placák, Krchovský buďtež jmenováni za všechny ostatní/ a dobře se pamatuji, že se jim nesčetněkrát dostávalo nejen rady a pomoci /i v otázkách neliterárních/ ale že jsem je neustále upozorňoval na to, že: "vy to budete, kteří musíte převzít vedení a zařizování našich záležitostí do svých rukou", že "vaše generace má právě načase ujmout se české kultury".

Mé pracovní vytížení je dobře známo, a proto jsem bohužel nemohl s nimi chodit na pivo, ale pokud jsem mohl, pokusil jsem se aspoň posvazovat dohromady návaznosti ve směru k mladým výtvarníkům i ve směru k mladé vážné hudbě, o apelativních, ke všem mladým a nejmladším obrácených článcích v našem tisku nemluvě. Mohu být jen upřímně potěšen, že např. Jednou nohou vzalo výslovně za svůj program můj dlouho opakovaný názor, že by tento časopis měl vstoupit do šlépějí Světové literatury a že Vokno podstatně rozšířilo svůj horizont za původní poněkud úzké hranice víceméně jen rockové scény. Magor, blokovaný ochranným dohledem, působí svojí magnetickou osobností na mladou generaci bezprostředně. Přesto zůstává problémů celá řada. P. Blumfeld ukazuje na většinu z nich. Nechám-li si nejdůležitější na konec, je tu v prvé řadě strašlivě bolestná otázka neinformovanosti.

Náš establishment se nestará ani o doplňování fondů vědecké literatury počínaje medicínou a konče orientalistikou, co vědci nějak nevyšaší soukromou cestou z venku, to většinou prostě u nás nenajdou a nepřečtou. S touto bezprecedentní situací je konfrontován každý vědecký pracovník a zejména každý mladý vědecký pracovník u nás v jakémkoli oboru. Je jasné, jak může za takových okolností dopadat rozvoj vědy v našem státě. Však to všichni vidíme. Úspory deviz na tomto poli se zdají být ty nejjednodušší a jsou přitom právě ty nejzhoubnější, protože se jejich negativní dopad promítá daleko do budoucnosti. Jestliže ani ve vědě se náš establishment o nic nestará, tím méně ovšem v kultuře. Do knihoven v ČSSR nedochází po léta žádný časopis o současném výtvarném umění, ani v příslušném ústavu ČSAV nemají už pomalu deset let notový materiál současné vážné hudby, o současném filmu, divadle a literatuře se nedozvídá občan ČSSR ani v recenzích, takže o nich prostě neví. Připomíná mi to, že když se kdysi v šedesátých letech ptal nějaký západní žurnalista Borise Poleového, co soudí o Kafkovi, inženýr lidských duší se zeptal, kdo to je. Jestliže taková situace zanechává chladným konzumenta televize a Mladého světa, nemůže nechat a nenechává chladnými nás v undergroundu. Zde ovšem je rada drahá.

Jsme očividně odkázáni jenom na vlastní síly. Ty jsou omezené, ale při dobré vůli se dá úhrát aspoň něco. Mýma rukama prošly za poslední léta doslova metráky knih z oboru orientální filologie a filozofie získané od zahraničních přátel, protože jsem viděl, že mladí nemají možnost pracovat, když slovníky z toho kterého jazyka leží v ČSSR v jednom jediném exempláři ve Státní knihovně nebo v Orientálním ústavu. Pracoval jsem poslední léta na indické a čínské filozofii a tak jsem se prostě o těchto okolnostech dozvěděl a podařilo se mi pomalu, ale přece, potřebné sehnat. Léta jsem prosil na všechny strany aspoň o Flash Art. Letos ho konečně dostávám. V proudu je jednání o partitury současné hudby. Ale je jasné, že nezvládnu vše, co je potřeba, sám. A proč o tom mluvím: Je mnoho z

nás, kteří máme možnost obrátit se na někoho venku; jde jen o to, abychom žádali skutečně naléhavě a abychom nežádali jen statky materiální, ale právě knihy a časopisy. A další, naprosto bezpodmínečný krok: abychom všichni, kdo něco dostaneme, dali tu věc do placu, nebo alespoň postoupili těm, kteří ji nejvíc potřebují. Vím, že po soukromých knihovnách se válí dost knih, které by měly být, abych tak řekl, v této mezně těžké situaci, veřejným majetkem. Podařilo-li by se soustředit - třeba při redakci Jednou nohou nebo u nějakého soukromníka - alespoň evidenci o knihách a časopisech, jež jednotlivci mezi námi mají, byl by to doopravdy velký úspěch. Úroveň našich znalostí o světovém kulturních dění zaostává - podle oborů - o deset až dvacet let a na venkově, jak správně připomíná P. Blumfeld, se dosud za poslední vývojové stádium považuje Ginsberg a beatnici, a pouze v oblasti rockové hudby je situace lepší, protože lze prostě poslouchat rock ze zahraničního rozhlasu /není to ovšem vždy zrovna to, co skutečně stojí za to/. České a slovenské kultuře, mám na mysli živou kulturu a ne tu mrtvolu, za kterou kulturu vydává establishment, hrozí vážné nebezpečí dokonalého provincionalismu, dokonalé ztráty kontinuity se světovým kulturním pohybem, dokonalého zápecnictví a s tím souvisejícího zblbnutí tvůrců i nejširšího publika.

Kdo ví, co naše národy už jednou stálo dohánění světové úrovně v průběhu 19. století, co energie tu bylo vydáno, co doslova světových talentů dobrovolně či nedobrovolně se pohřbilo ve snaze zajistit našim národům místo mezi živými národy - až se to konečně podařilo v onom kratičkém dvacetiletí I. republiky - ten může jen plakat krvavé slzy nad tím, jak všechna ta doslova heroická námaha přichází opět vniveč díky čtyřicetileté vládě akulturních pablbů.

Dr. Hejdánek prý to už dokonce vzdal s odůvodněním, že propast mezi námi a živou kulturou je už nepřeklenutelná. Nedivím se mu vůbec, ale jistě ho nechci následovat, a underground jako celek ho prostě nemůže následovat, nikdy se s takovou situací nesmíří. Přesto, nenapneme-li všechny síly, respektive nenapne-li je právě nastupující generace "osmdesátníků", i underground, může u nás upadnout do naprostého zaostávání směšného provincialismu, které nebudou s to zachránit život naší kultury ato v XXI. století znamená přímo život našich národů. Věru mi houby sejde na tom, jestli se tyto národy udrží jako etnické jednotky, ale připadá mi nemožné a neuvěřitelné, že bychom mohli přihlížet k tomu, že uprostřed Evropy vznikl ostrov patnácti milionů lidí bez kultury a vzdělání, kdy se oprávněně solidarizujeme s tím, aby každý Bantustan měl právo na kulturu a vzdělání a mohl stát mezi živými národy.

Ex definitione underground není "ta instance", "ta instituce", která je povolána se o tyto věci starat. Jestliže tu nějaká taková instituce je, pak by jí měla být Ch 77: ta tento úkol přece jen dost zanedbala. V jejím zázemí existují sice již delší dobu specializovaná periodika historiografická, ekonomická, literárně-kritická a v poslední době daleko ze všeho nejvíc teologická, ale o zabezpečení udržení kontinuity se současnou kulturou světa se prostě nestarala a nepostarala tak, aby to bylo možno kladně hodnotit. Co se týče v této souvislosti undergroundu, napsal jsem už jednou, že i na naší straně je vina, že nesledujeme pečlivě aspoň tato periodika, která jsem zmínil - leč zjistil jsem, že ať už z těch či oněch důvodů zůstávají nám tato periodika těžko přístupná: Jeden z vedlejších úkazů podivné politiky Ch 77 vůči undergroundu či lépe: vůči celé mladé generaci: neboť Ch 77 pro svůj symbolický význam, který v očích mladé generace má či měla, nemá s mladou generací žádný bezprostřední kontakt. Je možno ovšem namítnout, že Ch 77 si vytýčila jiný cíl než starat se o osud české a slovenské kultury a že tedy moje výtky jsou neoprávněné.

Prosím - přijímám i takové stanovisko. Pak ale jsme ve velice podivné situaci, kdy alternativní kultuře - undergroundu - bude chtěnechtě příslušet zodpovědnost, kterou nikdo nechce vzít za sebe a kterou přitom musí zavzít. Neboť kultura Edice petlice a Sixty-Eight Publishers není o moc méně kulturní mrtvolou než je kultura establishmentu. Na rozdíl od těchto jmenovaných nemá však underground žádnou materiální oporu a podporu a je odkázán výlučně na dobrovolnou aktivitu těch, kteří se k němu hlásí. A tady věru neponůže, jak správně píše P. Blumfeld, vysedávání u pi-

va a čnárání pseudopoesie na hospodské účtence. Tady pomůže jen nápaditost, obětavost, koordinace, racionální uvažování a práce, velmi nevděčná těžká práce: alespoň umět psát na stroji, naučit se jazyky, navazovat aktivní kontakty s veškerými vrstevníky po světě, byť byste se s nimi seznámili na Karlově mostě a ne na pravidelném letním pobytu v Itálii. Zatím se zdá, že ke specifice českého a slovenského undergroundu patří i ta neobvyklá úloha a funkce, zajistit kulturní kontinuitu pro patnáct miliónů lidí či aspoň pro mladou generaci z těch patnácti miliónů. Je to úloha, která může být snad nad naše síly a proto se zdráhám výslovně ji na něj vkládat. Bylo by potřeba širšího koordinačního centra, ale zatím odnikud zdárná a aktivní iniciativa v tomto směru nevzešla. Vyzývám k ní tedy i ty, kteří nejsou z undergroundu, jinž však osudy našich patnácti miliónů taky leží na srdci. Neboť osudy těchto patnácti miliónů na dlouhá desítiletí nebudou řešeny ve sféře politické, nýbrž zůstává nám jen sebezáchova života a to je záchova živé kultury, jak se to úspěšně daří nejen v Polsku, Maďarsku a NDR, ale dávno už v pobaltských republikách: jinak budeme obětí zahynutí bez nože jako se děje Ukrajincům.

Poměrně obšírně se P. Blumfeld zmiňuje o katolicismu u nás. S jeho názory zcela souhlasím. Zejména v českých zemích nemá katolický revivalismus dlouhodobé vyhlídky, stejně jako je nemá in the long term ani v ostatním světě. Katolíci to mohou zkusit, mohou to zkusit i v prostředí undergroundu, nikomu se tu v ničem mezí neklade. Religiózní synkretismus míchající se od Krishna Consciousness až po katolictví /viz například zvlášt parádní kousek: zenové křesťanství!/ je morem naší doby ne proto, že by dnes byli lidé blbější než jindy, ale proto, že celá lidská společnost je ve stavu hlubokého proměňování se. Situace bude trvat ještě dost dlouho a nejlepší je, nechat to proběhnout. V alternativní kultuře měl tento synkretismus od 50. let velký vliv a často sehrál i kulturně tvornou roli. Přesto převážná většina undergroundu se nakonec z tohoto snového opojení vždy dostává znovu zpět ke svým vlastním specifickým problémům: k obhájení svobodného způsobu života proti všem formám manipulace, tedy i manipulace nějakou religiózní doktrinou. Otázka svobody, která je dnes palčivější než kdy jindy, neboť svoboda je po celém světě ohroženější než kdy jindy, zůstává konstantou undergroundu. Nejrůznější religiozní systémy sdostatek v dějinách prokázaly, že se svobodou nanejvýš jen koketují pokud ptáčka lapají a pak šmytec. Není špatné, když si to každá generace ozkusí na vlastní kůži. Pak bude imunní.

V naší současné situaci by udělalo jen dobře, kdyby se neoficiální teologické časopisy, jichž je tu jak hub po dešti, dostaly za hradby kroužků, které je vydávají a dostaly se ke čtení normálním mladým z undergroundu. Jejich čtba by pro získání imunity vykonala své.

Tak aby bylo jasno. Účelem mého, možná neobratně napsaného článku, nebylo kritizovat underground, ale především podat základní informace o tzv. "alternativních" rockových kapelách a tím upozornit nejen na to, že underground nebyl jediným společenstvím, které v Česku 70. let něco dělalo, ale i na to, že k jednomu cíli může vést několik různých cest.

Pokládal jsem za nutné vysvětlit, v čem se "underground" /dále našinci/ a ti ostatní /dále nenašinci/ odlišovali, jak se nenašinci na našince dívali a jak je viděli. A protože se na mém názoru dodnes nic podstatného nezměnilo, nebyl jsem překvapen protiútokem našinců, který následoval.

Článek "Alternativně našminkovaný svatý", slovně likvidační exhibice skalního našince, pro kterého se underground smrsknul jenom na Magora, potvrdil vše, co si myslím o toleranci undergroundu na názory nenašinců.

"Moc píšu s malým m", ohlas samotného šéfa byl sice napsán v jiném stylu /díky za to!/ ale přesto mě ani on nepřesvědčil o tom, že bych měl svůj názor na našince jako celek změnit. Oba dva ohlasy byly sice psány jiným jazykem, ale obrana undergroundu je v nich postavena na stejném základě, který se již léta nemění a který našincům v jejich očích vždy zajistí vítězství.

Jedná se o skutečně perfektní obranu, kterou se dosud nepodařilo prolomit daleko zkušenějším a vzdělanějším lidem než jsem já. /Tím prolomením myslím samozřejmě dopad, který by přiměl našince se zamyslet, jestli kritický nenašinec nemá alespoň částečnou pravdu/. Po letech pozorování jsem pochopil, že je založena na třech základních dialektických tezích:

1/ Underground nemá program a protože nemá program, lze vždy obvinit kritizujícího nenašince z toho, že podsouvá undergroundu stanoviska, se kterými nemá nic společného. Co se nelíbí nebo je nepříjemné, není prostě v programu a nenašinec je v očích našinců vedle jak ta jedle. Obhájce undergroundu utrpí morální vítězství. Ale! "Zpráva o třetím českém hudebním obrození" je bezpochyby manifestem a v tomto smyslu ji za program považovat lze a na tom nemění nic, že v jejím závěru se programuje program neprogramu.

2/ Obvinění z používání stejného slovníku jako establitšment. Tomu to připomíná známé "... ale, vy bijete černochy ...". Většině řadových našinců to stačí k tomu, aby začali považovat kritického nenašince za nepřítele "jenějakejdivnejnenitonáhodoukomunista" nebo ještě lépe "stalinista". Nenašinec tak vypadá ze hry, stává se osobou, kterou není nutno brát na vědomí.

3/ Problémům undergroundu může rozumět jenom našinec. Tohle teze likviduje spolehlivě i ty nejnebezpečnější kritiky, ať je jejich kritika promyšlena sebedokonaleji. "Kdo s námi neprožil nic" se stává hlasem, kterej ví hovno o našinci, vědomi si své výlučnosti a tím i nepochopitelnosti pro svět nenašinců, se nemusejí zabývat ani tak nepříjemnou otázkou, jak je možné, že je establitšment i jeho nenašinecká opozice vidí v mnoha ohledech stejně. Domnívám se, že pod tuto tezi lze zařadit i jistou nefukovatelnost a smršťovatelnost undergroundu. Myslím tím to, že někdy je underground jenom Magor a PPofU, jindy každá nánička /teď už i punker/, která se chová v hospodě dostatečně uvolněně. /Nebo-li okrají, jak říká Magor/.

A tak si underground spokojeně hnije, obrněn proti nic nechápajícímu okolí, se kterým nemá přece nic společného. Pokud jeho obhájci tuto obranu výše popsané zbraně, nemůže našince v jejich nerozborném přesvědčení nikdo ohrozit. Koneckonců to nehodlám udělat ani já a proto se do polemiky s Magorem ani Hornou pouštět nebudu. Ne proto, že bych si myslel, že si neobhájím své názory, nebo proto, že bych je pokládal za blbce /tak jako Horna mne/, ale proto, že naše slova by se míjela. Mluvili bychom každý jinou řečí a nikam by to nevedlo.

Literární příloha

TRAGÉDIE U DVOŘÁČKŮ
A JINÉ BÁSNĚ

Egon Bondy

/Ukázky ze sbírky/

Praha 1985/86

Kdybych nebyl filosof
myslel bych si že jsem blbec

začátek roku 1985

Je to dobré vidět jak se slunce třpytí ve sklenici piva -
už málo starých sil mi zbývá
a pytel s verši jsem do dna vyčerpal
Kdo ví jak budu žít teď dál

Slunce se třpytí zahrada je prázdná
dohrál jsem blázna
který se básníkem kdys zdál
Kdo ví jak budu žít teď dál

Pivo je dobrá věc a nosí radost -
povinnostem jsem učinil už zadost
tak jak si to pánbůh přál
Kdo ví jak budu žít teď dál

polovina května 85

Nemohl a nemohl jsem usnout -
Co napíši příští den?
Mám to v hlavě až do podrobností
ale nenapíšu asi nic
Nakonec v půlnoci jsem šel k Magorovi
prosit o pivo
Přepráškovaný a mírně napilý
nic zítra nenapíšu
Taky překouřený jsem
a spánek mne míjí
Sedm dní jsem psal denně deset stránek
filosofického pojednání
Až po mé smrti to spatří světlo světa
je to příliš intimní věc
Ale chtěl jsem si sám pro sebe udělat účet:
je chmurný
a nikdo by ho dnes neakceptoval
Že naše vládnoucí třída
uskutečňuje svůj "výrobní způsob" loupeží
- o tom píšu
A že "reálný socialismus" je opravdu to
v čem žijeme
a není jiné možnosti
a na generace jiné vyhlídky

konec června 85

Jsem se sebou velice nespokojen
Částečně se sám sobě hnusím
částečně se lituji
obojí je špatná věc
Nadto uvažuji o slávě světské

a to už nemůže odpustit ani pánbůh

18. 10. 1985

Jaké mám právo psát -
jak o čemkoli tak o sobě
když člověk byl sťat
a kat mu šlape po hrobě
ve špinavých ale tvrdých holinkách
i na Bezdězu jsem ho viděl
a budil štítivost i strach
a já se za nás mrtvé styděl

5. 11. 1985

EKLOGA I.

Šedivá skleněná stěna mě dělí od skutečnosti
v níž je jaro či podzim anebo léto či zima
den je buď krásný či temný je teplo nebo je chladno
nic z toho necítím vůbec jen vidím skrz skleněnou stěnu
jíž city nedoléhaj Jako bych byl už v Hádu
stín jenom vidím a vnímám pocity nemaje už
Ale i Julie žije už takhle a pochyby není
že i jí zhasl už svět Je vskutku to podzemní říše
v níž žijem Naprosto nevím jak jen se ubránit možno
hnoznému nezájmu o vše a námaze spojené se vším
co jindy dělal jsem rád ba snadno vynikal při tom
Studovat vědeckou práci je náhle nad moje síly
psát něco horror mi je a celý náš pokoj
nezametený týdny je snad jen pavoukům domov
Nečtené dopisy všude se povalují a smetí
pod lůžkem pod stolem skříní vytváří chuchvalce hnusné
za tisíce koupené rádio na stole stojí
padá naň prach a nikdo z nás mu nezmáčkne knoflík
Kdyby nám přestala svítit elektřina či topit
přestal by najednou plyn svítili bychom svíčkou
až došla by sirkou jen asi a před zimou trpkou
jeď do těžších hábů a do dek my zalezli bychom tlíti
To stáří stvořilo z nás a nemoc nám přidala navíc
vyhlídka na každý den další jen pálí mne v srdci

s hrůzou uléhám spát s hrůzou i otvírám oči
neúčinkují prášky hodiny válím se v lůžku
života konec bych přál sobě a Julii taky
běda však - lékařská věda nás ještě nepustí z merku

15. 11. 85

EKLOGA II.

Náhle se ujala zima svých práv a zapadly sněhem
střechy pod oknem mi ba i kostlivé stromy
které se z Petřína oknem dívají až na mou postel
podzim Julie celý jen zkroucena v bolestech žila
nevyšla na slunce ven ač zářivý byl a sladký
pod nebem kulatě vzpjatým nad Karlovým mostem si chodil
nás chodce po tvářích líbal a labutím načechral peří
jak jemným vánkem se hlásil že klidný čas ztišení začal
Julie plakala slzy a v tváři je jen jak popel
já vedle jsem seděl a nemoh jsem počít nic čím bych jí prospěl
Z té bídy zbědován taky usednout pak jsem nemoh
k práci která přec jen záchrannou kotvou je lidem
co na světě žijem jak lidi a ne jak nad hovnem páre
byť věru je hovno ten svět a naše dílo v tom světě
skutečně párou z hovna je možno nazvati nejlíp

16. 11. 85

Pocit strachu pocit viny
jak tu koukám zpod peřiny
a nedělám měsíc nic
Není v světě hrůzy víc

6. 1. 86

Je to už dávno? Je to zítra asi?
Kdy nade mnou si čechráš svoje vlasy
ty múzo podzemní A kdo tu sní
já který vzývám nové časy
nebo ty která zapomněla jsi
na Česka vzdechot poslední

25. 4. 86

Zoufale cuká a škube
řemenem kterým je svázán
kdo se tu narodil dnes
Dvacet mu ještě není
a už trpí jen jako zvíře
Dvacítka na krku je
a vytíraj s ním jako hadrem
poblitou podlahu svou
Na vojnu ho daj a holku
do toho nejpitomějšího
zaměstnání Má za pár stovek
naději na ráj Nevěří ani
že z toho pořídí kvartýr
V hospodě sedí a krade

1. 5. 86

TRAGÉDIE U DVOŘÁČKŮ PŘED POUTÍ V KOSTELNÍM VYDŘÍ

Chtěl jsem být dneska na pouti
na řetízkáči se pokroutit
uvidět Tabáku a Agátu
- a zatím bouře jaká tu!
Od rána déšť ba krupobití
že nemožno bylo lze vyjíti
U Dvořáčků tragédie -
zde hrom do vedení bije
takže svítit přestává
Jakápak pak zábava?

Leč při pití pátého piva
zarmoucenost už vyznívá
Třebas bych byl radš oběšen
pohromou už nejsem zděšen

19. 7. 86

Studnička je vyčerpána
na dně zbývá vlhký písek
Hlava co mi pánem dána

roztřískána na hrst třísek

Objeví se ještě voda
aby se z ní vrabec napil?
Kdo mi aspoň chleba podá
že jsem se tak těžce trápil

19. 9. 86

Dlouho chodím po hospodách
osvěžuji oko pivem
dávno v přehlubokých vodách
svědomí jsem pohřbil s klidem

Před krematoriem štrůdl
stojíme svlečeni z všeho
Kdysi André Breton hudl
- kde jsi našich dědků něho

19. 9. 86

ÚVAHA V HOSPODĚ

Teďka po držce si dají
ti co vedle hrajou voko
Na ministerstvu zas hrají
o to kdy maj zavřít Vokno

Zavřeli Jazzovou sekci
i jednoho zen-buddhistu
snad že z toho maj erekci
anebo snad kvůli místu

Zen-buddhista ve spolčení
s zahraničním nepřítelem
chtěl se účastnit zvonění
na hrnce po světě celém

které vysílá vibraci

po níž zavládne mír všude
Proto teďka na Pankráci
pro bezpečnost státu bude

19. 9. 86

se diví mojí lásce pro ta místa
Jak ve Švýcarsku políbila Liszta
múza tak mne nastokrát
Tímhle jí dnes chci děkovat

1. 10. 86

Nemluvím o sexualitě
O její nesmyslnosti ví dítě
Ale jde řekněme o dílo
- to by ti dřív bývalo vadilo
Nebo tě vzrušoval náš stát?
Teď na to pomalu začneš srát

Někdo se bojí - někdo lituje
stáří se s ubohostí rýmuje

2. 10. 86

Kam jdeš srdce? Do pekla
kam bych jinam uteklo
Srdce kde budeš spát?
Seženu mlhu s blat
pod mlhou zůstanu stát
a přijde konec snad

28. 10. 86

U Dvořáčků na zápraží
Dvořáčková kaši vaří

Předstírá že něco dělá
ale je to jinak zcela

Byla totiž usvědčena
ta neobezřetná žena:

osnuje v spánku i bdění
jen přípravu k hanobení

A tak k soudu je pohnána
Prokristapána!

5. 11. 86

Jdu do lesa a stromy
rukama lomí

Jdu lukami a tráva
se suchopýrem stává

Vyjdu z lesa a nebesa
jsou kámen jenž na mne klesá

Jdu cestou a ta mizí -
Jsem už jen cizí

půle listopadu 86

PO KOREKTUŘE POSLEDNÍHO ESEJE

In puncto teismu a ateismu jsem řekl poslední slovo
na několik set let

Nikdo kdo to čet to nemůže nevědět
Racionálně není možno teismus udržet
Cesta nevede snad vždycky nahoru ale nikdy zpět

Víra v Boha není stará jako svět
Pokud kongruovala s lidským životem bylo ji možno pozdržet
Když jeho zkušenosti neodpovídá pak směrem vpřed
je jen na ztráty a na bolesti nehledět

Láska víra a naděje byly květ

který nám ďábel musel závidět
Není plán času A kdyby byl - pak to smet
Kdoví jak - ale jednou se dostaneme i z těchto běd

Nad Prahou divný pták teď vzlét
zdá se jak by sral do jehněd
Je důstojné to nevidět?
Je konec teologických vět

17. 12. 86

J: [illegible] O C H A ukázky ze sbírky Z A T K O M [illegible] T Y

rozsvícené [illegible]
na Olšanech prochází se
[illegible] dívka [illegible] v herbáři

[illegible]vlo [illegible]ast nul
[illegible]itat [illegible]ij nul,
[illegible] duši vyvanul.
[illegible] 000 000
[illegible] v[illegible]ný tón.
[illegible].

DÁLKOVÝ VÝSLECH Václav Havel

/výňatek z knihy/

Měl byste chuť si zavzpomínat na prehistorii a vznik Charty 77?

Pro mne osobně to všechno začlo někdy v lednu nebo únoru roku 1976. Byl jsem na Hrádečku sám, všude spousta sněhu, venku noční vánice, já cosi psal a najednou někdo buší na dveře. Jdu otevřít a za dveřmi stojí jeden přítel, kterého nechci jmenovat, celý zmrzlý a zasněžený. Strávili jsme spolu noc debatou při koňaku, který přivezl. Tento přítel mi jen tak mezi řečí navrhl, abych se někdy setkal s Ivanem Jirousem a nabídl se, že to zprostředkuje, protože se s ním shodou okolností často vídá. Já se s Jirousem znal, asi dvakrát jsme se při nějakých příležitostech setkali koncem šedesátých let, od té doby jsem ho neviděl. Jen ke mně tu a tam dolehly různé trochu divoké a jak se později ukázalo velmi zkreslené zprávy o společenství, které zformoval a nazval undergroundem, a o Plasticích, nekonformní rockové kapele, kolem níž bylo toto společenství soustředěno a jejímž byl Jirous uměleckým vedoucím. On měl o mně, jak ze slov přítele Sněhuláka vyplynulo, rovněž nepříliš lichotivé mínění; byl jsem pro něj příslušníkem oficiální a oficiálně tolerované opozice, tedy vlastně establishmentu. Asi po měsíci, když jsem byl v Praze, jsem se péčí přítele Sněhuláka s Jirousem skutečně sešel. Měl vlasy až na ramena, jiní vlasáči k němu přicházeli a zase odcházeli, a on mluvil a mluvil a vysvětloval mi, jak to všechno je. Dal mi svou Zprávu o třetím českém hudebním obrození a pouštěl mi ze starého chroptícího magnetofonu skladby Plastiků, DG 307 a dalších undergroundových kapel. Ač nejsem žádný odborník na rockovou hudbu, pocítil jsem ihned, že z těch nahrávek cosi pozoruhodného vyzařuje, že to vůbec nejsou nějaké potrhlé schválnosti nebo diletantské pokusy o extravagantnost za každou cenu, jak by odpovídalo předchozímu doslechu, ale že to je hluboce autentický výraz životního pocitu lidí drcených bídou tohoto světa, zneklidňující svou hudební magií a jakousi vnitřní varovností; cítil jsem, že tu jde o věc vážnou a opravdovou, o vskutku vnitřně svobodnou artikulaci existenciální zkušenosti, které musí rozumět každý, kdo ještě úplně neotupěl. Jirousovy výklady rychle rozptýlily nedůvěru, vyplývající z předchozích útržkovitých a leckdy posměšných informací. Cítil jsem prostě najednou, že pravda je na straně těchto lidí, ať si říkají kolik chtějí sprostých slov a ať mají vlasy třeba až na zem. Kdesi v útrobách tohoto společenství, postoje a tvorby jsem tušil zvláštní čistotu, stud a zranitelnost; v jejich hudbě byla zkušenost metafyzického hoře i touha po spáse. Zdálo se mi, že tenhle Jirousův underground je pokusem dát naději těm nejvyděděnějším. Už jsem měl být dávno na nějakém večírku u Pavla Kohouta, omluvil jsem se a Pavel se na mne mrzel, ale já mu těžko mohl do telefonu vysvětlovat, proč tohle setkání je pro mne momentálně důležitější. Byli jsme pak s Jirousem v hospodě a táhli to skoro do rána. Pozval mne na koncert, který měl být asi za čtrnáct dní někde za Prahou. Ten koncert se už nekonal: mezitím Jirouse zavřeli s celou kapelou i se zpěváky undergroundu, celkem asi devatenáct lidí. Dozvěděl jsem se to na Hrádečku a přijel hned do Prahy, protože mi bylo jasné, že je třeba něco dělat, a protože mi bylo jasné, že to je na mně. Vedl jsem taky, že nebude asi lehké získat pro ty chlapce širší zastání. Z lidí, kteří přicházeli v úvahu, je skoro nikdo neznal, převládala mezi nimi podobná nedůvěra, kterou jsem měl já před setkáním s Magorem /to je Jirousův pseudonym/, neměl jsem v ruce téměř nic konkrétního, čím bych mohl doložit, že to opravdu nejsou ti flákači, výtržníci, alkoholici a narkomani, za které je vydával režim a s jako kterými doufal s nimi bez potíží zamést. Přitom jsem cítil, že je třeba něco dělat nejen z principu, totiž proto, že vždycky se má něco dělat, když jsou lidé nespravedlivě zavíráni, ale i pro zvláštní význam, který, jak se mi zdálo, tenhle případ má a kterým jaksi přesahuje sám sebe: z vězení se pomalu vraceli političtí vězňové z počátku

sedmdesátých let, jejichž vysoké tresty byly aktem politické msty: režim je cítil - a právem - jako svou opozici, věděl, že se nevzdali, účtoval s nimi jako s těmi, kteří byli poraženi a odmítli se podle toho chovat. Po sérii procesů s těmito lidmi už mnoho dalších politických procesů nenásledovalo a vše nasvědčovalo tomu, že vězení zůstane jen hrozbou krajní a že se moci podařilo vyvinout důmyslnější nástroje manipulace společnosti. Všichni si na to trochu zvykli a tím spíš asi byli nakloněni případ Plastiků považovat za opravdu kriminální věc. A přitom tahle konfontace byla svým způsobem vážnější a nebezpečnější než procesy z počátku sedmdesátých let: tady totiž nebylo už účtováno s politickými protivníky, kteří museli do jisté míry počítat s tím, co riskují, tohle už dávno nemělo nic společného s nějakým bojem dvou alternativních politických garnitur: bylo to něco horšího: útok totalitního systému na sám život, na samu lidskou svobodu a integritu. Objektem útoku nebyli žádní veteráni starých politických bitev, nebyli to vůbec lidé s nějakou politickou minulostí, nebyli to dokonce vůbec lidé s nějakým vyhraněným politickým názorem, byli to mladí lidé, kteří chtěli jen žít po svém, hrát hudbu, jakou mají rádi, zpívat si, co chtějí, žít v souladu sami se sebou a pravdivě se projevovat. Justiční útok proti nim, kdyby prošel bez povšimnutí, by se mohl stát precedentem něčeho velmi zlého: pomalu by se mohlo stát běžným zvykem, že budou zavíráni všichni, kdo myslí po svém a kdo se nezávisle projevují, byť třeba jen na privátní půdě. Jako útok na samu duchovní svobodu člověka, navíc zakamuflovaný do kriminálního roucha a způsobilý tak získat i určitou ppdporu dezinformované veřejnosti, byl ten zásah opravdu alarmující. Moc v něm hezděky prozrazovala svou nejvlastnější intenci: totálně zestejnit život, vyoperovat z něho všechno jen trochu odlišné, svérázné, přečnívající, nezávislé či nezařaditelné. Svůj úkol jsem tedy viděl v tom, využít různých svých kontaktů, celou tu věc rozvířit a vyprovokovat nějaké akce na podporu a obranu těch lidí. Věděl jsem, že už před delší dobou se undergroundu velmi přiblížil Jiří Němec, filozof a psycholog, můj někdejší kolega z Tváře, a že nemohu nic podnikat, aniž bych se nejprve domluvil s ním. Blížili jsme se k sobě zprvu opatrně, hlavně on ke mně, visela totiž mezi námi stále ještě má roztržka s Tváří, od které jsem byl pro tvářisty málem něco jako Trockij pro Stalina. /Pro pořádek dodávám, že když jsem byl po Chartě ve vězení, vydali tvářisté kolektivní stanovisko na mou podporu/. Posléze jsme se s Jiřím velmi dobře domluvili, starým věcem se společně zasmáli /i on prodělal mezitím svůj vývoj, už dávno nebyl ortodoxním tvářistou/ a v měsících a letech, jež po tomto znovusetkání následovaly, jsme se teprve vlastně skutečně spřátelili. S Jiřím jsme tedy pak zpětí "režírovat", aspoň v době, kdy to ještě bylo zapotřebí, kampaň za Plastiky. A byla to práce, která nám oběma mnoho dala a při níž jsme si i my leccos dali navzájem: on se na rovině občanské, veřejné či politické držel dosud záměrně stranou; svou práci pro underground, své nenápadné působení v katolickém prostředí i svou stimulující účast na nezávislém filozofickém dění považoval za důležitější a nechtěl to všechno ohrožovat jakýmkoliv nápadnějším a konfkliktnějším veřejným vystupováním; byl tedy dosud spíš pro působení směrem "dovnitř", než pro působení "ven". Seznav, že Plastikům už nelze pomoct jinak než veřejnou kampaní, musel svůj postoj změnit; myslím, že na novém terénu jsem mu byl - jako ten, kdo s tímto terénem byl přeci jen už obeznámenější - průvodcem já; on mne naopak vyváděl z prostředí "etablované opozice" a pomáhal mi rozšířit si horizont. Tu kampaň jsme si opravdu naplánovali: od skromnějších a internějších kroků se měla stupňovat ke krokům důraznějším; chtěli jsme dát režimu šanci k důstojnému vycouvání z té věci, nechtěli jsme ho hned na začátku donutit, aby se zaťal do své prestiže - pak by s ním už nepohnul nikdo. Nastala fáze obíhání různých lidí a jejich získávání. Zprvu jsme pochopitelně naráželi na nepochopení, ba odpor,

což se za daného stavu věcí dalo čekat, nicméně nutno říct, že tahle nedůvěra vyprchávala velmi rychle, daleko rychleji, než jsme počítali. V různých prostředích začlo být velmi rychle chápáno, že ve svobodě těchto lidí je ohrožována svoboda všech a že se jich je třeba zastat o to důrazněji, že je všechno proti nim: nejsou známí a jejich druh nekonformnosti je handicapuje. jako ohrožující element, je spolu s mocí mohlo vnímat i spořádané občanstvo. Rychlost, s níž odhazovali své původní zábrany i mnozí, u nichž by věru šlo těžko očekávat porozumění pro tento druh kultury, souvisela zřejmě se situací, o níž jsem už mluvil: byla to doba prvního napřimování, doba "únavy z únavy", doba, kdy nejrůznější prostředí měla už dost své izolace a cítila, že má-li se něco pohnout, musí vyhlédnout za svůj dosavadní obzor. Půda pro rozsáhlejší vystoupení různých okruhů byla tedy připravena. Být ten útok proveden o dva roky dřív, prošel by možná bez povšimnutí. Naše kace vyvrcholily, vzpomínám-li si dobře, otevřeným dopisem spisovatelů Heinrichu Böllovi, podepsaným i Seifertem, Černým a Kosíkem, a vyústily posléze do veliké petice, kterou podepsalo přes sedmdesát lidí.
V té době to byl už případ mezinárodně známý a obecně sledovaný /půda byla připravena i tím, že po delší dobu nebylo o Československu nic slyšet, dík čemuž náhlý rozruch připoutával ještě větší pozornost/.
Do širšího povědomí vstoupila věc natolik, že dál už to šlo samo. Téměř jako bychom to také naplánovali, i když jsme to nenaplánovali, ozvali se i právníci a na závěr /což muselo vysoká místa asi obzvlášť šokovat/ Mlynářovými ústy i bývalí straničtí funkcionáři. Spektrum bylo úplné, a i když to třeba nelze vyčíst přímo z podpisů na těch různých protestech, ve skutečnosti se právě v této době, v těsnější či volnější souvislosti s případem Plastiků, sblížily a neformálně - prostřednictvím různých nově navázaných kontaktů a přátelství - propojily hlavní okruhy, které byly do té doby víceméně od sebe izolovány a které představovaly základní masív budoucí Charty 77.

xxxxxxxxxxxxxxxx-nepovinná četba-xxxxxxxxxxxxxxxx

VÁCLAV HAVEL : DÁLKOVÝ VÝSLECH
(ROZHOVOR S KARLEM HVÍŽĎALOU,
BONN / PRAHA, 1985/86)
Václav Havel vzpomíná na některá období svého života a na umělecké i společenské dění, kterého byl účastníkem.
EDICE EXPEDICE SVAZEK 233
NAKLADATELSTVÍ ROZMLUVY SV.36, 230 STRAN

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

ŽÁDOST

Heřman Chromý

Ještě jsou lidé, o kterých nesmíme vědět,
že právě teď umírají
na neschopnost naší otupělé lásky.
Ještě jsou imunologové, kteří nás ujišťují,
že je vše v pořádku.
Ještě jsou slova, jejichž osud
spolkly bojechtivé pravdy.
Ještě nemohu bez tebe žít
a být imunní, že jsem,
že přemýšlím, že nechci mlčet
o předem zavržených otázkách.
Ne, pánové, kteří držíte pod krkem
mou žádost a cpete se do mých představ,
vymažte mně tělo, naplňte mozek
celé naší planetě, stále tu zůstanou
otázky, mnoho otázek,
které se nevejdou do žádného kriminálu,
i kdyby se jím měl stát celý náš kosmos
se všemi svými vydírajícími strašáky.
Stále tu zůstane naše nedomilovaná žádost
otázky nehodící se do žádné nadčasové básně
a přece vznášející se i nad touto básní
jako vykřičník nad neomylnou přítomností,
jež smlčuje před lidmi osudy lidí,
kteří mu patřili a chtějí patřit
tak jako člověk, druh a můj kamarád
Jan Dus z Libiše u Neratovic.

Plzeň - Bory duben 1987

PRAVDIVÝ PŘÍBĚH PLASTIC PEOPLE MAGOR

X x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x x X

/Ukázka z chystané knihy/

Někdy v březnu 1976 mi říkal S. - je to vědecký pracovník a není ho třeba jmenovat -: "Chtěl by se s tebou seznámit Václav Havel. Slyšel, že jste prej sektáři, tak jsem ho ujistil, že jste, ale že se tě zeptám." Reagoval jsem okamžitě: čím dřív, tím líp. S. mi slíbil, že to zařídí. Svěřil jsem se Daně, že se chci setkat s Havlem. Varovala mě: "Dej si pozor, Havel hraje svou hru." "Já hraju taky svou hru, Dano. Až nás zavřou, tak tihle lidi budou jediní, kteří se nás můžou zastat."

Ani nevím, proč jsem tenkrát řekl - až nás zavřou, myslel jsem si spíš, že zavřou mne. Ještě před Bojanovicemi, jak postupně přicházely zprávy z různých konců republiky o výsleších kvůli Přešticím, říkal jsem v Ječné Daně: "Až mě zavřou, budeš se zase starat o kapelu?" Nachomejtl se k tomu Starej a ptal se: "Proč zrovna zase Dana?" "Víš snad o někom jinym?" "Nevím", odpověděl a víc jsme o tom nemluvili.

S. sjednal schůzku s Havlem velice rychle. Na poslední chvíli jsem sháněl pásek, který natočil Pepa do Přeštic a magnetofon, který mi půjčil Prokeš. Cestou od Slunců jsem potkal v Karmelitské Skaláka a vzal jsem ho sebou. Dorazili jsme pod Zvonařku, kde jsme v suterénní díře, registrované jako ateliér, bydleli s Julianou. Nechal jsem tam Skaláka a šel pro Havla k S., který bydlel nedaleko. Přerušil jsem jeho představování: "My se vlastně známe, setkali jsme se na Vyleťalově vernisáži. Tenkrát jsem vám vysvětloval, že jste vpodstatě placenej agent režimu." S. jenom poznamenal: "Máš podivuhodně příjemnej způsob, jak se seznamovat s lidma."

Pak jsme šli k nám. Pouštěl jsem z magnetofonu nahrávky, reprodukce byla neobyčejně mizerná, přesto se Havlovi zdálo, nebo to předstíral, že v české undergroundové hudbě slyší něco, co ji odlišuje od jejích zahraničních předloh a paralel. Dal jsem mu také Zprávu o obrození a texty Skaláka, které zrovna přinesl sebou. Objevily se pak ve sborníku Podoby, který Havel uspořádal.

Skalák se s námi rozloučil, myslím že odjížděl do Chomutova, pásek jsme vyslechli, a protože měl Hutka pravdu se svým postřehem o naší neschopnosti bavit se bez alkoholu, navrhl jsem, že bychom mohli jít někam do hospody. Juliana zůstala doma a já s Havlem jsme vyrazili do recepce Kriváně ke Žluťákovi. Seděla tam už Jana Převratská ještě s někým. Dali jsme si víno, platil samozřejmě Vašek, já neměl ani korunu. Povídalo se o všem možném, přišla taky řeč na Horní Počernice a inscenaci Havlovy Žebrácké opery. Převratská povídala nějaké podrobnosti /nikdo z nás tam nebyl/ - a Vašek zdvořile odporoval, že to bylo jinak. Omluvně dodal - "já bych to měl vědět, já jsem Havel." Jana mi později řekla, že si myslela, že je to nějakej instalatér, kterýho jsem sbalil na svejch toulkách Prahou.

Seděli jsme tam s Havlem asi do pěti do rána, většinou jsem nepřetržitě žvanil a žvanil, předčítal ukázky ze Zprávy a tak podobně. Když jsem ráno přišel domů, Juliana byla celá vyděšená, co je se mnou. Říkal jsem jí: "Prosímtě, co ti je? Vždyť víš, že jsem šel s Havlem!" "No právě proto, odejdeš s Havlem a já se nemám bát, když se nevrátíš celou noc?"

Doufal jsem, že Vaška naše věci zaujmou. Říkal jsem si: když vydržel poslouchat celou noc moje kecy, tak jsem na něho snad nějakej dojem udělal. A to jsem tenkrát ani nevěděl, že kvůli tomu nešel na pohřební trachtaci za Kohoutova psa, a že se na něho Kohout kvůli tomu moc zlobil.

- - - - -

Asi týden nato jsme přišli s Julianou večer do Ječné. Byli tam Dino a Dlouhán z Umělé hmoty 2, druhý den jsme chtěli dělat na Housce nahrávku. Já jsem měl jet pochopitelně v roli kuchaře. Ale v Ječné nám rozčileně oznamovali, že Pájka je nezvěstnej a Kába nepřišel domů z práce. Mezitím volala paní Janíčková, že Pepa je na VB, a že jí na její dotaz řekli, že "něco prošvih". "Takže je to jasný", řekl jsem, "spadla klec". Dino, Dlouhán a další se rozběhli po Praze se vzkazy, že začalo zatýkání. Metodik Starej chladnokrevně zasedl ke svému archívu a začal třídit strojopisy, které je třeba schovat. Za hodinu odešla N., která se tam náhodou stavila cestou z hor, s horolezeckým batohem na zádech plným literatury. Já jsem chtěl jít do Kriváně; Věra, která mívá záblesky intuice, mi řekla: "Do Kriváně nechoď!" Zamyslel jsem se a uznal, že má asi pravdu. Nechte si od Žluťáka vypravovat, jak tam na mne tři dny čekali každý večer a on vybíhal na zvonění ven a koulením očima a posunky zaháněl přátele, kteří se dobývali dovnitř.

A tak jsem poslal Davida s Ondrou pro pivo asi do šesti velkých Maxeřových džbánů. Ale kromě mne nechtěl nikdo pít, jenom tak ucucávali ze skleniček. Seděli jsme v pokoji u stolu, přede mnou džbány a vypíjel jsem je jeden za druhým. Juliana měla na krajíčku, nelíbilo se jí, že tolik piju. "Je to na dlouhou dobu poslední pivo, tak mne nech", chlácholil jsem ji. Spali jsme s Julianou v Ječné v Markétině posteli. Ráno jsme šli za Padrtou, který bydlel také pod Zvonařkou, o tři domy dál. Vzal nás na oběd do Excelsioru. Něco jsem si dal, Juliana snad taky, ale seděla jak zařezaná. Tíha toho, co nás čeká, na ní zřetelně ležela. Padrtovi jsem ř=kal, že mě zavřou, napřed odporoval, že to snad nebude tak zlý. Když jsem ho ujistil, že bude, otočil se na Julianu: "Jo, holt jste si vzala revolucionáře."

Rozloučili jsme se s Jirkou a šli domů, chtěl jsem si tam vzít nějaké věci. Šli jsme průjezdem z Bělehradské a po nějaké chvíli nás minula šedivá volha s dvěma chlápky. Nikdy jsem si nepřestal vyčítat, že jsem nereagoval, jak jsem měl. Nemít tak strašnou kocovinu! V domě číslo čtyři - dům před námi - byla svobodárna, zrovna jsme míjeli vchod, když volha zastavila před šestkou. Mohli jsme zabočit a schovat se, ale jako beran jsem šel dál. Přišli jsme k domovním dveřím a sousedka, se kterou právě chlápkové v chodbě mluvili, na nás ukázala: "Zrovna jdou!" Kdo to je, jsem věděl hned, v podvědomí jsem to věděl už ve chvíli, kdy nás auto míjelo, ale kocovina to do vědomí nepustila. Jeden z estébáků - byli šediví jako jejich vůz, alespoň mi to tak připadalo, ale spíš mi v té chvíli zešedlo všechno - mi strčil před oči po-

věstný kulatý smaltovaný odznak. Abych získal čas, nevím k čemu, požádal jsem ho, aby mi ho ukázal ještě jednou. Vyhověl mi, ale neviděl jsem stejně nic.

Nejhorší bylo, že jsem sebou vláčel manažérský kufřík, jak mu kluci posměšně říkali, podobný nosil kdysi Kříto - a v něm jsem měl tlustou složku s jmény lidí, kteří se účastnili Bojanovic. Mohl jsem ji dávno zničit, nebýt toho, že spousta lidí - samozřejmě nejbližších přátel - peníze dlužila a nechtěl jsem o tom zničit záznamy. Dodneška si pamatuju, že Stanovičovi dluží 80 korun, Věra 40 a Starej 40, ale komu je to co platný? Místo toho, abych si je přepsal na zvláštní papírek, i když starat se o pár set, když se hroutí všechno, je stejně blbost, jsem vypil šest džbánů piva. Přistoupili jsme k sobě s Julianou a políbili jsme se. Přitom jsem jí kufřík vtisknul do rukou, ale ozvalo se: "To si vemte sebou!" Tak jsem si to vzal. Nasedl jsem do volhy a Juliana zůstala stát na chodníku.

Byl jsem poslední, koho zatkli z těch, po kterých šli v první várce. Málokdo věděl, kde bydlím. Kluci z kapely to věděli všichni, ale zřejmě jim to neřekli. 17. března zatkli Zajíčka, Mejlu, Pepu, Charlieho, Pájku, Londýna, Kocoura, Skaláka a Čunase. 18. Svátu, Vrátu a mne. V dalších dnech - od 20. března do 6. dubna - přibyli Vožniak, Kába, Kindl, Kukal a Alfréd. Poslední zatčený vůbec byl Eman. Nikdo o něho nestál, což on ovšem nevěděl, seděl doma a třásl se hrůzou. Nakonec se šel 7. dubna udat a tak si ho vzali taky.

Jeli jsme volhou přes most, myslel jsem, že mě vezou na Ruzyň, ale zastavili jsme ve Zborovské před OO VB Praha-západ. Nechali mě nějaký čas sedět na chodbě a chodili se na mě dívat - tak to je ten pan Jirous, a zdálo se mi, že se zálibou. Když si mě vzali k výslechu, mám pocit, že jsem odmítl vypovídat bez přítomnosti advokáta. Dozvěděl jsem se, že jsem stíhám pro trestný čin výtržnictví kvůli Bojanovicům. Seděl jsem v kanceláři, mezi nohama kufřík, který mi kdysi daroval Kába. Měl porouchaný zámek, bylo ho potřeba otevírat s klidem a pečlivě, jinak se neotevřel. Ten klid mi scházel. Vyhledavatel několikrát odešel z místnosti, byl jsem sám, ale do kufříku jsem se nedostal. Chtěl jsem aspoň utrhnout a sežrat kus složky nadepsané verzálkami AKCE BOJANOVICE, s podtitulky jako SEKCE SEVEROZÁPADNÍ UNDERGROUND apod. Nakonec jsem rezignoval.

Někdy v nočních hodinách mě převezli na Ruzyň, dolů do zadržovacích cel. Byl jsem sám. Po ránu jsme na sebe začali volat. Podél cel vede betonový koridor s výbornou akustikou. Na pravé straně, kde jsem byl, byl také Pepa, Mejla a Londýn - byli jsme od sebe ob celu, prostřídáni jinými kriminálníky. O Kábovi a Pájkovi jsem věděl, kluci věděli o dalších. Bylo jasné, že jde o obrovský zátah. Londýn, který hrál v Bojanovicích na úmyslně rozladěnou akustickou kytaru nějakou kváziindickou hudbu, beze slov, obviněný z výtržnictví, mě pobavil. Ostatní muklové v celách ochotně zmlkli, když zjistili, že jsme komplicové a potřebujeme se domluvit. Ptal jsem se kluků: "Jak to vidíte?" "Tak na půl roku", odpověděli optimisticky. "Připravte se tak na dva", řekl jsem jim, "bude to lepší". "Hm," řekl Mejla. Pepíček zavrčel: "To vydržíme. A až se vrátíme, tak uděláme hudbu, že se z toho posero u." Nadiktoval jsem Pepovi peníze, které jsem mu kdy dával údajně na benzín, protože jsem tušil, že dostanu nedovolené pod-

nikání. "Jinak jste ode mne nikdy žádný peníze nedostali", zdůraznil jsem jim. To mohli lehce potvrdit.

Vzetí do vazby prokurátorem a podobné formality mi dávno vypadly z paměti, snad proto, že jsem je absolvoval tolikrát. Nevím už, který den mě odvezli na výslech na Prahu západ. Vyšetřovatel si říkal Koudelka, podezíral jsem ho, že vůbec není z Prahy západ, protože dlouho sháněl psací stroj, než ho sehnal ve vedlejší kanceláři a vůbec se mi zdálo, že tam není doma. Oznámil mi, že můj advokát dr. Štěpánek byl vyrozuměn, že přijde o něco později, a že bychom mohli zatím sepsat aspoň stručné vyjádření k obvinění. Odmítl jsem to, že budu vypovídat až v jeho přítomnosti. Koudelka, a pak i další člověk, černovlasý, který přišel odjinud, mi vysvětlovali, že nejsme na Západě, že advokát stejně nemůže zasahovat do výslechu, a že tedy můžu klidně vypovídat bez jeho přítomnosti. "Když mi to poradí můj obhájce, budu vypovídat i bez jeho přítomnosti". "Vám říkají Magor, žejo?" vypěnil černovlasý a odešel. Čekali jsme.

Když přišel doktor Štěpánek, hned se mi zalíbil. Byl velice uspěchaný, což asi nemusel předstírat, a začal se hrabat ve spisu, který si přinesl sebou, jako by ho viděl poprvé. Výslech začal, a jedna z prvních otázek se týkala nějakého jiného vystoupení než Bojanovic. "Moment, moment", řekl dr. Štěpánek a znova se hrabal ve spise, "tady čtu nějaký Bojanovice, výtržnictví, na co že se to ptáte, Písek?" "No víte", vysvětloval Koudelka, "to je tak, pane doktore, to je stejné, jako když máte třeba šňůru chat, jednu udělá pachatel na Benešovsku, ale pak se zjistí, že dělal chaty i jinde, tak se ptáme..." "No mě je to jedbo," nasadil dr. Štěpánek otrávený výraz, "a ani nemůžu panu Jirousovi radit. Ale já bych teda na jeho místě mluvil jenom k Bojanovicím." A tak se - aspoň ten den - další otázky týkaly jenom Bojanovic.

Ale stejně jsem toho vykecal moc. Nadiktoval jsem jim jména všech skupin a zpěváků, aspoň přezdívky, kteří v Bojanovicích hráli. Udělal jsem stejnou chybu, jakou udělalo a udělá mnoho lidí tváří v tvář policii. Měl jsem dojem, že tak zřejmou věc, kdo vystupoval na festivalu, kde bylo asi 350 lidí, musejí vědět. Nevěděli to. Neměli ani nahrávku. Nevěděli skoro nic - až na to, co jsme jim řekli. Při uzavírání spisu jsem zjistil, že jsem byl jediný, kdo jim účastníky festivalu vyjmenoval.

Snad nikdy už jsem se nesetkal s estébákem, který by byl takovým ztělesněním zla jako Koudelka. Ve zlu se přímo vyžíval; i jeho fyziognomie albína s kulatým amorfním obličejem podporovala dojem, že s tebou jedná sám ďáblův pacholek.

Měl před sebou zvětšenou fotografii pozvánky na Bojanovice z Karlova mostu, s okroužkovanými postavami, které už zřejmě znali. Už si nevzpomínám, koho jsem tenkrát prásknul, po návratu jsem mu to řekl. Ale hlavně Koudelku zajímalo, kdo to fotografoval. Řekl jsem mu: "Ty lidi jsem pozval na Karlův most já." "No prosím", potěšil se, "a jistě taky fotografa." "To je právě ono", povídám, "při svém bordelářství jsem úplně zapomněl na to, abych fotografa pozval." Tvářil se nedůvěřivě. "Věděl jsem", pokračoval jsem, že Prokeš sebou nosí vždycky foťák, tak jsem spoléhal na to, že to vyfotí." "Takže Prokeš?" "Právě že Prokeš přišel bez foťáku, hrál v kapele Sanhedrin a tak přišel jen jako muzikant." "Tak kdo to fotografoval?" začal se Koudelka nasírat. "No

měl jsem tam pozvaný lidi, asi padesát, některý přijeli až bůhví odkud, fotografa jsem neměl, říkal jsem si, ty mne zbijou... A vtom šel přes most jeden známej fotograf..." "Jak se jmenuje?" "To já nevím, znám ho ještě z F clubu, chodíval na Primitives. Má nikona", dodal jsem ochotně. "A ten vám to vyfotografoval?" "Já jsem mu vylíčil, v jaký jsem situaci, jestli nemá pár okýnek volných, on měl, tak mi to zmáčk." "Tak teda musíte vědět, kde bydlí." "To nevím". Tak jak jste se s ním sešel?" "Dali jsme si sraz ve Smíchovským sklípku." Na Smíchovský sklípek jsem si vzpomněl, protože jsem se tam skutečně sešel s autorem fotografií, a navíc to byla hospoda, kam nikdo nechodil. "A on vám tam přinesl ty fotografie?" pokračoval Koudelka. "A kdo na ně dělal ten nápis?" "On mi přinesl ty fotografie, já jsem si vybral jednu, kterou má zvětšit, a on mi ji zase přinesl." "Kde jste se sešli?" "Ve Smíchovskym sklípku. A pak jsem na tu fotografii udělal nápis" - ještě že Koudelka nechtěl, abych mu to předvedl, dělala mi ho známá výtvarnice - "a znovu jsem mu to přinesl. Dal jsem mu materiál, papíry a vývojky, a on pozvánku ofotografoval, rozmnožil a donesl mi je." "Předpokládám, že do Smíchovskýho sklípku", řekl Koudelka znechuceně. "Přesně tak, potvrdil jsem.

Do Smíchovského sklípku jsem situoval i jiná setkání - hlavně proto, že jsem tam chodil moc málo. Když mi po návratu z Mírova vypravovala Juliana o nějaké konspirativní schůzce, kterou měla po našem zatčení, tuším se Starým, právě ve Smíchovském sklípku - ze stejných důvodů, že se tam nechodilo, musel jsem se smát: "To sis vybrala dobře, o tý hospodě jsem vytvářel dojem, že je to můj hlavní stan."

Nadešla obávaná chvíle. Koudelka vytáhl moje záznamy o Bojanovicích a podal mi je. "Co je tohle?" Vzal jsem si složku, prohlédl ji a prohlásil: "To jsem psal já..." "No konečně", oddechl si Koudelka, jako by řekl: konečně začínáte vypovídat. "Týká se to zřejmě Bojanovic", hloubal jsem nad dvoucentimetrovým nápisem AKCE BOJANOVICE. "To se tedy týká." Předsíral jsem, že zkoumám sloupce čísel. Vlevo bylo kolik měl kdo dát peněz, vpravo kolik dal, podle klasického účetnického systému. Sloupce nebyly označeny. Nakonec jsem zavrtěl hlavou: "Napište si, že jsem to psal já - ale co to znamená, zda mi ti lidé ty peníze dlužili nebo slíbili - nebo snad jestli já jsem jim je dlužil nebo měl vrátit - tady na konci to vypadá, že už jsem byl ožralej, to vůbec nevyluštím - ne, opravdu nevím." A hodil jsem složku Koudelkovi zpátky na stůl. Dr. Štěpánek si ji vzal a naléhal na mě - "to si nepamatujete, co jste si poznamenával?" Zdálo se mi, že je na straně vyšetřovatele, rozhodně mi tém nijak nepomohl. Doufám, že se mi to opravdu jen zdálo. Zaprotokolovali, co jsem říkal a jeli jsme dál.

Dr. Štěpánek už dávno odešel, ale Koudelka mu slíbil, že se bude ptát jenom na Bojanovice. Přesto trval výslech do pozdního večera. Ke konci mi Koudelka říkal: "Pane Jirous, vy si chcete tu vlajku ponechat?" "Jakou vlajku?" nechápal jsem. "Víte, ten první, který třímá tu vlajku, dostane pochopitelně nejvíc. A směrem dolů je to odstupňováno. My víme, že to nebylo z vás, že vám někdo dával rozumy. A tady už nepůjde o měsíce, ale o leta." "Mně nikdo rozumy nedával." "A co takhle Jiří Němec? My víme, že je to on." Zkusil jsem se zasmát. "Ten? Prosím vás, ten se zajímá o svou filosofii, toho klidně vynechte. A navíc - víte toho o mně dost, tak jistě taky víte, že si nenechám do svých věcí od nikoho žva-

nit." - "Já vím", řekl Koudelka, "že si myslíte, že by to od vás vypadalo blbě" - narážel na vztah mezi Jiřím a Věrou -, "ale přemýšlejte o tom." A ještě ve volze, když jsme jeli ztemnělou Prahou - připadala mi taková nejenom proto, že byl večer - se jednou k tomu tématu vrátil. Jiří Němec jim ležel silně v žaludku. Současně mě potěšilo, že na něho nic nemají, když se mu zkoušejí dostat na kobylku přese mne. A to přesto, že mi Koudelka tvrdil, že přijde na řadu po nás.

Ten první výslech s Koudelkou ještě šel. Ale při dalším mi předložil rozšířené obvinění, už to nebyly jen Bojanovice, ale řada dalších míst, kde jsme hráli. A, jak mi Koudelka předpovídal už při prvním výslechu - "jestli to bude nedovolené podnikání, tak se vší parádou" - obvinění bylo rozšířeno o nedovolené podnikání podle druhého odstavce. To je do osmi let, začínalo to být zajímavé. Nadiktoval jsem Koudelkovi náklady na Bojanovice asi za tři tisíce. Begálské ohně, na které jsem údajně kupoval chemikálie ve Vodičkově ulici asi za dvě stovky. Peníze na benzin, materiál na pozvánky. Magnetofonové pásky za dva tisíce, na které se festival nahrával. To Koudelku zajímalo velice. "Kdo vám to nahrával?" "Nevím, jak se jmenuje, znám ho z Čurandy -", Čurandu jsem mohl klidně prásknout, že tam v té době nebude nikdo chodit, bylo mimo všechny pochyby. "A to jste dal klidně cizímu člověku, kterého znáte jenom z hospody, dva tisíce? To jste mu věřil?" "Proč bych mu neměl věřit?" "Víte aspoň, kde bydlí?" "Ne". "A jak tedy byste od něho ty nahrané pásky dostal?" "Zase na Čurandě, chodil tam každý čtvrtek." Koudelka naléhal: "Je to škoda pro vás, dva tisíce je dost, kdybyste mohl prokázat, že jste je dal skutečně na ty pásky..." "Co se dá dělat..." povzdychl jsem si a tak to šlo dál.

Občas odcházel Koudelka ke skříni a vytahoval různé věci zabavené při domovních prohlídkách. Začínalo mi být nevolno. Předložil mi moje antisovětské koláže, které jsem dělal někdy v šestnácti letech a dávno jsem na ně zapomněl. Vytáhl jeden exemplář Magorova ranního zpěvu. Existovalo jenom 20 kousků, rozdával jsem je jako novoročenku na silvestra v Mařenicích. Kde to mohli najít? uvažoval jsem v duchu. V Ječný, u Zajíčka... Koudelka listoval strojopisem, zastavil se u dvouverší "K 30. výročí / strčím prsty do piči" - a říkal: "To by mohlo být i narušování mravní výchovy mládeže, když se to dostane do rukou dětem..." Takže asi přece Ječná, napadlo mě. Nasadil jsem upřímný výraz a zeptal jsem se: "Pane doktore, můžu se vás taky na něco zeptat?" Prohlédl si mě a řekl: "Prosím, ptejte se." "Víte, já jsem především umělecký kritik; ale pokud jde o moji poezii, tak jaksi ztrácím soudnost - a přiznám se, že jsem na svoje básně ješitný. Chtěl bych se vás zeptat: líbily se vám ty básně?" Koudelka mi zíral přímo do obličeje. Chvíli jsem čekal, že mi dá přes držku. Po delší odmlce řekl: "Ne, nelíbily." Ale té chvíle využil praporčík, který protokol zapisoval, chmátl po Magorově ranním zpěvu a rychle v něm listoval. Hýkal radostí a když narazil na Kvarteta /"Tvoje žena moje žena / dodal k tomu výsměšně / Jiří Němec"/, vykřikl: "To je výborný!" "Tak vidíte", řekl jsem Koudelkovi,"panu praporčíkovi se to líbí. Jak říká Oscar Wilde, když se kritici rozcházejí, je umělec v souladu se sebou samým."

A Koudelka vytahoval ze skříně další a další materiály. Bylo mi čím dál víc ouzko. Ponor byl hlubší, než jsem čekal - a přiznám se, že jsem byl pěkně nalomenej. Kdyby intenzívní výslechy pokračovaly, asi bych jim něco řekl. Ale k mému údivu - který dodnes

trvá - se zastavili v půli cesty.

Ale než k tomu došlo, vytáhli si mě jednou na Ruzyni k výslechu Plzeňáci - v souvislosti se stíháním Kocoura, Skaláka a Čuňase - a vyslýchali mě jako svědka. To je vždycky horší, tenkrát jsme ještě neznali paragraf 100 trestního řádu - odmítnutí výpovědi, jestliže bych si mohl přivodit trestní stíhání. Myslel jsem, že jako svědek vypovídat musím. Plzeňáci vypadali na ostré hochy, moc jsem se jim nelíbil. Když jsem později slyšel, že kluci dostávali v Plzni při výslechu do držky, rád jsem tomu věřil.

Jeden ze tří estébáků - takový, co vždycky dělá zlého muže - se mě ptal: "Vy máte filosofickou fakultu?" Když jsem přisvědčil, následovala otázka, kterou jsem slyšel za léta svého věznění od vyšetřovatelů a bachařů nesčíslněkrát: "Celou?" Opět jsem přisvědčil. "Kdy jste ji dostudoval?" "V devětašedesátým roce." "Dneska by to nešlo, co?" "Asi ne." Týž muž v souvislosti se Zprávou o obrození - výslech se týkal především Přeštic - vybafl: "To jste psal v blázinci, ne?" Na to jsem věru nevěděl, co odpovědět.

Ptali se, jak jsem se seznámil s Kocourem. Začal jsem vypravovat nacvičenou historku, jak jsme s Julianou projížděli předhůřím Šumavy a náhodou jsme si v Přešticích v hospodě sedli vedle nějakého člověka, a jak jsme se dali do řeči o hudbě... Krásně mi to odsejpalo, když jsem koutkem oka zahlédl, jak jeden z estébáků listuje složkou, kde má xeroxované moje dopisy Kocourovi. Ten blbec! řekl jsem si v duchu - on je nezničil! - a hladce jsem pokračoval: "Pak jsem ovšem zjistil, že to je Havelka, s kterým jsem si už před tím psal..." Počítám, že v Plzni bych asi do držky dostal taky.

Jednou mě vzali na výslech, kde nebyl Koudelka, ale ten černovlasý muž, co se mne ptal, zda mi přezdívají Magor. Mám pocit, že byl skutečně z Prahy - západ. Místo dr. Štěpánka přišel dr. Sodomka, který byl advokátem Mejly. Podával mi ruku: "Dobrý den, pane Jirous - já jsem se o vašem zatčení dočetl v jordánských Timesech. Hned jsem si říkal, že je to ta vaše skupina, ovšem když jsem se vrátil do Československa a přečetl si naše noviny, tak jsem věděl, že to ta vaše skupina být nemůže." Víc mě potěšit nemohl. Takže i v Jordánsku, pomyslel jsem si. To je teda rachot!

Vyšetřovatel přinesl pásku, kterou mi Pepa nahrál do Přeštic, zůstala u mne, jak jsem ji pouštěl Havlovi a zabavili ji při domovní prohlídce. Měl sebou magnetofon a technika, který přehrával začátky jednotlivých skladeb. Chtěl vědět, co je to za skladby. Všechny jsem je poctivě označil. Ale když se vyptával, odkud nahrávky jsou, jestli ze zkoušky, z bytu nebo z vystoupení, nemohl jsem mu to říct. "To opravdu nevím", opakoval jsem znova a znova. Dr. Sodomka seděl s tváří pokerového hráče, ale cítil jsem, že vypovídám dobře. "Vy si nepamatujete", naléhal vyšetřovatel, "kde jste volili nejhezčí děvče z podzemí?" To se týkalo koncertu UH v Ječné, kde Vondruška přisoudil tento titul Jarušce Kukalové. "Ne, opravdu nevím." A to byl poslední řádný výslech. Byl jsem nesmírně překvapen, když mi vyšetřovatel říkal, že bude uzavírat spisy. Vždyť se sotva rozběhli, pomyslel jsem si - a už toho nechávají?

Ale ještě jednou jsem se setkal s vyšetřovateli. Byli dva, úplně noví, evidentně estébáci. Výslech to byl velice rychlý.

Opírali se o zeď: "Máme jenom tři otázky, pane Jirous. Jak to máte s vojnou?" Řekl jsem jim, co bylo třeba - pak mi přibyl paragraf vyhýbání se odvodní povinnosti. Druhá otázka byla: "Jak to bylo s vaším redaktorováním Výtvarné práce?" To nebylo tak důležité. A třetí otázka: "Jak to má vaše žena se svobodným povoláním?" "Moje žena?" udivil jsem se. "Ta nemá svobodné povolání". Zírali na mne. "Jo vy myslíte Julianu?" vzpamatoval jsem se. "Jo, my myslíme Julianu" - řekli mi s kamennými ksichty. Jestli měli dojem, jako že asi měli, že můj sňatek s Julianou je nějaká rafinovaná kamufláž, tak jsem je v tom líp utvrdit nemohl. Bral jsem si Julianu krátce po rozvodu s Věrou, a úředně jsem si ještě nezvykl na to, že je moje manželka.

Ostatně někdy v té době se odehrála tato příhoda: Když začala na Západě kampaň za naše osvobození, začal estéblišment šířit dezinformace. Vytvářel dojem, že se jedná o stádo narkomanů - a s těmi mají na Západě dost vlastních problémů. Bylo třeba věci uvést na pravou míru. Ujala se toho Věra. Bylo domluveno, že uspořádá tiskovou konferenci pro zástupce agentur u Reutera. Estébáci se to pochopitelně dozvěděli, nejspíš z odposlechu. Ovšem vůbec je nenapadlo, že by se svého bývalého muže a jeho kumpánů zastávala rozvedená manželka. Ve světě msty a nenávisti, kde žijí, je to ani napadnout nemůže. Takže sledovali Jirousovou, ovšem Julianu. Od rána měla závěs, šla k Olze Kabešové, manželce Káby, do Čestmírovy ulice v Nuslích, a potom někam na Václavák. Ve Vodičkově ulici přirazila k chodníku volha, blondák Říha, kterého Juliana znala z domovních prohlídek, vyskočil a řekl: "Půjdete se mnou, paní Jirousová." Odvezli Julianu na Prahu západ. Vyslýchal ji především Koudelka, pořád si sedal a zase se vztyčoval a všelijak ji strašil. Juliana neměla ponětí, o co jde. Když se po nějakém čase vysvětlilo, že mají jinou Jirousovou - ovšem tiskovka mezitím nerušeně proběhla - řekl Koudelka znechuceně: "Ve vašich kruzích je možný všechno."

Ale o tom všem, co se venku dělo, já nic nevěděl. Jediná informace - vyjma Sodomkových jordánských Timesů, která se mi dostala do ruky, byla noticka Zbytečná starost v Rudém právu. Psali o tom, jak západní sdělovací prostředky spustily pokřik kvůli zatčení dvaceti narkomanů atd. atd. Balvan mi spadl ze srdce. Takže Havel zapracoval; tím jsem si byl naprosto jist, že na tom má lví podíl. Takže jsme to stihli! Vylezl jsem na okno cely - což dělám jen v nejkrajnějších případech - a volal na Vrátu, který byl na Ruzyni asi o tři cely doleva ode mne. "Čet si Rudý právo?" volal jsem na něho. "Už to začlo!" Jenomže Vráta byl ještě větší posera než já, bál se na okno vylézt, striktně dodržoval předpisy a řád věznice. Odpověděl mi velice stručně a přímo jsem ho viděl, jak si oddechl, když byl zase z okna dole.

Psal jsem úpěnlivé dopisy Julianě, aby mě doktor Štěpánek navštívil. Ze všeho nejvíc jsem se potřeboval dozvědět, co se venku děje. Ale můj advokát měl zvláštní vlastnost: zásadně nenavštěvoval své klienty ve vězení. Moje obhajoba mohla vypadat úplně jinak, byla by daleko útočnější. Obrovský rozsah světové i místní podpory jsem si vůbec nedovedl představit.

Nastalo uzavírání spisů. Mne k němu vodili asi tři dny. Spisů bylo přes tisíc stran, vyslechnuto asi 180 svědků /nebo to bylo s Voknem? - tam jich bylo taky asi tolik/. Pustil jsem se do nich - ze všeho nejvíc mě zajímalo, jak dopadlo moje nedovole-

né podnikání. Když jsem se v poledne vrátil na celu k obědu, musel jsem se dlouho smát, skoro jsem nemohl jíst. /Ale jedl jsem, na Ruzyni byl strašlivej hlad, jídlo dobré, ale neuvěřitelně málo./ "Tak zfušovanej případ", říkal jsem svému spolubydlícímu Radkovi, "jsem neviděl". Koudelka nevyšetřil opravdu nic, co by stálo za zmínku. Ani jsem se nedivil, když ho povýšili - jinak se snad jeho fiasko zahladit nedalo. A to přesto, že jsem v seznamu vyslechnutých svědků našel i jména jako Petr Uhl - toho jsem samozřejmě znal, a Petruška Šustrová - kterou jsem tenkrát neznal. Hluboko zalovili, ale nic se nedozvěděli. Petruška jim řekla, že má pocit, že Jirous je nějaká známá pražská postava. Uhl jim neřekl taky nic.

Spočítal jsem si veškeré finance, které dokázali za Bojanovice. Ani zdaleka nedosahovaly částky, kterou jsem jim uvedl jako náklady. Prokázali celkem asi tisíc korun - a z toho ještě 400 měli od Vondrušky. Vypověděl, že platil deset pozvánek po čtyřiceti korunách - ne, že by to nebyla pravda. Jeho výpověď byla vůbec otřesná. Myslím, že Pepa Janíček, který se o něho vždycky tolik staral, mu to neodpustil dodnes. Další, kdo vypověděl, že dal 40 korun, byl Bondy. Ten je navíc vůbec nezaplatil. Ale jinak vypovídali lidi perfektně. "Já jsem nedal nic", bylo nejčastější. "Já dal pět korun, víc jsem neměl" atd. atd. Když jsem si spočítal, kolik peněz se jim podařilo prokázat, v klidu jsem se pustil do zbytku spisu.

Se zájmem jsem si pročítal psychiatrické posudky svých přátel. Vím o vás všechno, Mejlo, Kábo a ostatní! Vy ostatně o mně taky. O Pájkovi jsem se dozvěděl, že má nějakou podivnou duševní chorobu. Vysvětlila se mi tím jeho přecitlivělost, kterou projevoval při zkouškách, když mu kluci za něco nadávali. Dostal paragraf 12 trestního řádu - takzvanou dvanáctku, jak říkají muklové, což je zproštění viny.

S Vráťou jsme se shodli, když jsme se setkali na Pankráci na béčku, že psychiatrické posudky byly nejzajímavějším čtením ze spisu. Vráťovi říkal vyšetřovatel přítomný při uzavírání: "No to snad nebudete číst, pane Brabenec, to se snad nesluší.". "Naopak", řekl mu spokojeně Vráťa, "to je to jediný, co mě zajímá."

Dozvěděl jsem se, že má Kába IQ o jedno vyšší než já - vzkazoval jsem mu tenkrát, že má padáka z kapely, protože inteligentnějšího člověka vedle sebe nesnesu. Pak jsem se uklidnil, když mi nějaký psycholog objasnil, že při testu, který jsme dělali, záleží taky na tom, jak je testovaný zvyklý zacházet s vizuálními symboly. Kába je totiž propagační grafik. Dneska si s Kábou říkáme "íkváči" - podle zásady: když nemůžeš někoho zničit, je nejlepší spojit se s ním.

Teď se mi vybavilo, že Mejla můj posudek vlastně nečetl. Na uzavírání spisu s ním přišel dr. Sodomka. Podíval se na dva tlusté fascikly a zeptal se Koudelky: "To vám muselo dát hodně práce?" "To dělo", odpověděl s pýchou Koudelka. "To vůbec číst nebudeme", řekl dr. Sodomka a oba fascikly odstrčil, "to jsou blbosti". Mejla byl sice zvědavý, moc zvědavý, ale musel držet hru zvolenou jeho advokátem. Předpokládám, že mu satisfakcí byla svačina - pomeranče, šunka a čokoláda, kterou mi Juliana poslala po dr. Sodomkovi. Se mnou se nesešel, tak ji dal Mejlovi a Pepovi. Pak mi vzkazovali, jak si pochutnali.

Louskal jsem spisy. Vyšetřovatel, ten černovlasý, se mě ptal: "Prosím vás, co je to za člověka, ten Janíček? On čte spisy už čtvrtej den, vždycky ještě řekne, že se znovu potřebuje podívat na něco, co už čet. A to je hrozný, jak mu to trvá." Zasmál jsem se a docela jsem s vyšetřovatelem cítil: "Vy jste za to koneckonců placenej, co mám říkat já, který s ním dělám už tolik let? To víte, Janíček je automechanik, na psaný slovo není tak zvyklý. Já jsem novinář, mě to potíže nedělá." Vzpomněl jsem si, jak jsem před lety půjčil Pepovi Věru Linhartovou Meziprůzkum nejblíž uplynulého. Když jsem asi po roce zjistil, že ji sebou nosí v tašce a je asi na třicátý stránce, navrhl jsem mu, že mu půjčím něco jiného. Udiveně se na mne podíval: "Proč? Já to čtu..."

Jak jsem tak četl výslech za výslechem, ukazovalo se, že nejvíc škod napáchali intelektuálové. Měl bych ušetřit Převratskou, ale slyšela to ode mne hned po návratu z Mírova tak ostře, že ji to už nezarmoutí. A navíc se po Chartě chovala tak statečně, že je to dávno smazáno. Od těch dob jsme se všichni naučili chovat při výsleších a nadělali jsme spousty dalších chyb. Ta hlavní, které se dopouštějí intelektuálové: nechtějí vypadat před vyšetřovatelem blbě. Chtějí s ním diskutovat. A tak například Jana na dotaz vyšetřovatele: "Slyšela jste nějaká sprostá slova v textech Plastiků?" vypověděla: "Ano, slyšela", a teď začala vysvětlovat, že to jsou slova použitá funkčně, že vlastně nejsou sprostá... To už není nic platné. Obžaloba - tedy prokurátor - vytrhne ten souhlas z kontextu. Převratská dosvědčuje, že Plastici používají sprostá slova. A tečka.

Naproti tomu máni - nebo androši, jak se jim říká dneska, vypovídali perfektně. Čtení protokolů budilo dojem, že je to stádo nemyslících kreténů. Člověk se jenom divil, proč vlastně do těch Bojanovic jeli. Největší chybou totiž je, snažit se uchovat si před vyšetřovatelem hrdost tím způsobem, že ukazuju, jak jsem chytrý. Vlasatci vypovídali: "Koncert Plastiků jsem neslyšel, protože jsem předtím vypil moc piv a tak jsem před koncertem usnul." - "Já jsem byl úplně vožralej, nepamatuju se vůbec na nic." - "Já jsem při koncertu Plastiků stál ve výčepu frontu na pivo a tak jsem o koncert přišel." Nutno podotknout, že při vystoupení Plastiků nebyla ve výčepu ani noha.

Nejhorším zážitkem při čtení spisu byla výpověď Bondyho. Sice už jsem o tom psal, ale na jiném místě a pro pořádek to vynechat nelze. Nevěřil jsem svým očím, když jsem to četl. Řekl jim všechno, co věděl, i co nevěděl. Tvrdil, že mi jednou - v hospodě u Lojzy - rozbil hubu proto, že jsem se posmíval marxismu. Držku mi sice tenkrát rozbil - to byla pěkná příhoda, ale marxismu se to nijak netýkalo. Vypověděl, že svoje básně píše v manické fázi své choroby a já že jsem je z něho vyloudil. A tak dále, bylo toho moc. Pocit hnusu, zklamání a zuřivosti - to ani zdaleka nevystihuje, co jsem cítil ještě dlouhé měsíce potom.

Jak jsem se dozvěděl později - do Ječné přišli někteří redaktoři Mladého světa. Byli vyzváni, aby o nás napsali článek, a nechali je seznámit s výsledky vyšetřování. Říkali tenkrát přátelům o Bondyho výpovědi; byli přesvědčeni, že je to můj největší nepřítel. Později ti redaktoři dostali prefabrikované materiály - autorem byla nepochybně StB, podle kterých měli článek zpracovat. Odmítli to, protože spisy vypovídaly o něčem docela jiném. A tak článek o nás - ještě o něm bude zmínka - napsala šéfredak-

torka Olga Čermáková a podepsala ho Kolektiv redakce MS. Ti redaktoři se tenkrát ptali - co máme dělat? "To si rozhodněte sami, jestli po tom ještě chcete v redakci zůstat", řekli jim. Nepochybně tam zůstali.

Vydařená výpověď byla také Šulova. Když byl anoncován pro koncert v Českých Budějovicích jako bubeník decentní - dementní, bylo to jasnozřivé předznamenání. Jádrem jeho výpovědi bylo, jak se hrozil, když viděl, kam ho Plastici můžou zavléct, a pak kapelu opustil. Že byl vyhozen proto, že neuměl zabubnovat, co kluci chtěli, decentně zamlčel.

Ale vcelku bylo nepatrně výpovědí, které by nám mohly ublížit - a vlastně, pokud jde o žalovaný trestný čin, tak téměř žádné. Dodnes si pamatuju jméno jakéhosi Bartoloměje Drevniaka - byl zaměstnancem ČSD Smíchov, Kukal mi pak říkal, že ho zná. Ten vypovídal, jak na vystoupení v Modřanech Plastici souložili na podiu a podobné pikantnosti. Nic z toho se neobjevilo v obžalobě - snad si i prokurátor uvědomil, že je to trochu silné kafe. Ostatně v Modřanech jsme nikdy nehráli.

Spisy byly uzavřeny, a nás jednoho dne převezli eskortou na Pankrác do soudní vazby. Kába už s námi nebyl, toho propustili po šesti nedělích, přece jenom z nás budil asi nejlepší dojem. Koudelka mi jednou při výslechu řekl: "To víte, takovej Kabeš s těmu svejma houslema sám škodu nenadělá. To vy, kteří jste v pozadí..." Kabešovy výpovědi byly perfektní: "Natřu si smyčec kalafunou a o nic víc se nezajímám". - Londýna pustili taky - to opravdu nebylo divu. Stáli jsme pečlivě prostřídáni ostatními mukly na chodbě pankrácké věznice. Dlouho, předlouho - to bývalo při převozu na Pankrác /dneska už tam soudní vazba není/ to nejhorší. Dlouhé čekání, téměř bez možnosti dojít si na záchod, kuřáci bez možnosti si zakouřit. Byli jsme v civilu, do kterého nás na chvíli převlékli z ruzyňských tepláků. V ruce jsem držel manažérský kufřík - ovšem už bez obsahu. Vrátný se na něj pobaveně podíval. Mimikou obličejových svalů - mluvit jsme nemohli - se otázal: s ním? Věděl dobře, co jsem v něm nosil. Jo jo, s ním, odpověděl jsem stejným způsobem a oba jsme se zašklebili.

Naši společníci postupně odcházeli do skladu a po převlečení do tepláků do cel. Nás si nechali jako poslední, museli nás pečlivě rozsortýrovat, abychom se nemohli domlouvat. Viděl jsem mizet svoje přátele, až přišla řada na mne. Tak dobře ten pocit znám. Vždycky se mi při něm vybaví verš Pierre-Jeana Jouvea: "Vejít nahý do svého osudu."

Míjely měsíce, začalo léto. Asi jedno z nejkrásnějších za můj život. Když jsem viděl z betonových vycházkových kotců ocelově modrou oblohu bez jediného mráčku... ani nechci říkat, co jsem cítil. Jednou, v sobotu nebo v neděli se ozval hluboko pode mnou zouferyvný výkřik: "Magore!" Volal Mejla, který byl asi o dvě patra níž ve stejné ose cel. Vylezl jsem na okno. "Co je?" "Já chci na zahrádku!" křičel Mejla a bylo to opravdu suspirium de profundis. Zahrádka jsme říkali letní restauraci na Staroměstském náměstí, kde jsme prožili mnoho nezapomenutelných dní. "Já vím", utěšil jsem ho, a zase jsme slezli z oken. Na Pankráci byla Mejlova a moje cela zvlášť rafinovaně umístěna - každou sobotu a neděli jsme slyšeli bigbít bachařů, který nacvičoval nějaké západní hity. Já přece jenom nemám hudební sluch, ale Mejla

musel trpět jak zvíře. Snad tisíckrát jsme slyšeli nějakou skladbu, kde se zpívá "Charlie..." Seděli jsme za undergroundovou českou kulturu, podsouvali nám spojení se Západem a naši vězniteléé nacvičovali to nejkomerčnější buržoazní svinstvo... Absurdita té situace se musí vychutnat.

Na cele, kam jsem se na Pankráci dostal, jsme opravovali knihy z vězeňské knihovny, potrhané od muklů. Zdědili jsme tu činnost po jednom"benzíňákovi" z aféry šmelení s benzínovými poukázkami, který si tam tak krátil dlouhou chvíli, byl ve vazbě několik let. S chutí jsem se do té práce zapojil, protože to znamenalo přísun spousty knih. Navíc jsme nemusili v cele moc uklízet - vždycky před raportem jsme na stole rozložili práci a bachaři nás nijak nebuzerovali. Jednou jsme potřebovali další várku knih. Řekli jsme to bachařovi; za chvíli se otevřely dveře cely a vešel malíř Pepa Vyleťal v bílém plášti. Nad stohem knih na mne zuřivě koulel očima, abych nedal najevo, že se známe - bachař stál za ním. Věděl jsem, že je Pepa ve vazbě, kvůli nějaké bouračce s autem, zavřeli ho ještě když jsem byl na svobodě. Na Pankráci se dobře "chytnul" v knihovně, viděli jsme se pak ještě víckrát, občas nám dával na celu nějaké přilepšení.

Každý z nás se ve vazbě rozptyloval jinak _ Charlie urputně držel hladovky, Mejla cvičil jógu - údajně se přitom svlékal donaha a chodily se na něho dívat bachařky.

Naproti mojí cele přes chodbu byl Pepa Janíček. Každý den při výdeji obědo a večeře a sbírání ešusů po jídle jsme se viděli. Tenkrát byly ještě na Pankráci krásné staré dveře se spoustou dírek, kterými bylo vidět na chodbu. To už není pravda, nahradily je železné dveře, zcela vylučující sebemenší kontakt se životem venku. Tenkrát jsme na sebe viděli - to jest ten, kdo měl zavřené dveře, viděl skrze dírky v nich protější celu. Zdravili jsme se při každém výdeji stravy. Bylo to nesmírně hřejivé - nejenom o sobě vědět, ale i vidět soudruha ve stejné situaci.

Jednoho dne jsem dostal pohled od Dany. Psalo mi asi toto: "Posíláme Ti pozdrav z výletu do Plzně. Ve 30° vedru jsme ušli 18 kilometrů za 8 hodin. Bylo to únavné." Evidentně nesmyslný údaj. Takže Skalák dostal třicet měsíců /nevěděl jsem, že nejvyšší taxu vyměřili Kocourovi/, Kocour 18 a Čuňas osm. To je pěkný, řekl jsem si. Za jednu akci. Kolik tedy dají mně? - Když se při obědě otevřely dveře protější cely - bachař vždycky odemykl několik cel najednou a chodbaři tam dávali ešusy s jídlem - stál v pozadí Pepa Janíček s cedulí nad hlavou. Na ní měl nalepená pečlivě vystřižená písmena a číslice: HAV 30
SKAL 18
ČUŇ 8

Dostal asi taky pohled od Dany, ostatně i pohledy jsme si při obědě ukazovali. Vědomí, že na nás venku nezapomněli, bylo nesmírně povzbuzující.

S Vráťou na Ruzyni a s Mejlou a Pepou na Pankráci jsem tedy jakžtakž komunikoval - ale byla nás plná věznice. Každou chvíli mi někdo vyřizoval pozdrav, když se s někým od nás - s Kábou nebo Charliem - sešel u doktora nebo u zubaře. Jednou mě na Pankráci vedli z vycházkového dvora a měli to blbě zrežírované. Na schodech z budovy jsme se míjeli s Vráťou. Pozdravili jsme se očima, víc se nedalo dělat. Při každé vycházce jsme v betonových

boxech pískali nesmrtelnou melodii Plastiků - "All the stupid brains are in the sun"... - nedávno ji Mejla použil už potřetí, v Hovězí porážce, ve skladbě I jali se poltiti... Kdoví, jestli si přitom vzpomněl na to horké léto. Pak už to pískali i ostatní muklové. Při tom všem marasmu a nejistotě bylo dobré vědět, že nejsme sami.

Jednou si mě z telteníku /jak se vycházkovým boxům říká/ vytáhli ven dva bachaři. Chtěli vědět, jestli znám píseň Červený vejložky. Zapřel jsem to. Řekl jsem, že to s námi nemá nic společného. Pochopitelně jsem Vejložky znal, ale zazpívat jim: "Červený vejložky / těch se nesmíš bát / i když maj obušky / musíš na ně srát..." Nevím. Bál jsem se. Asi zbytečně - vypadali opravdu jenom zvědavě. Vůbec se k nám bachaři chovali velice slušně. Myslím, že to, že nás bylo na Ruzyni a na Pankráci tolik, jim umožnilo udělat si o nás nezaujatý obraz. Nesetkali jsme se s projevy nenávisti, spíš naopak. Řadili nás zcela zřejmě do jiné kategorie, než s kterou se běžně setkávali.

Jednou na mne chodbař při podávání oběda zasyknul: "Máš tam dopis." Pod velkým ešusem byl v malém ešusu, místo polévky, složený kus papíru. Psal mi Sváťa: "Milý Martine, jsem hrdý na to, že jsem Tvůj přítel... Těším se na to, co spolu ještě uděláme..." Kromě hřejivých přátelských slov mi napsal asi čtyři body o tom, co se děje venku. O dopisu, ve kterém se nás zastával dr. Mlynář. Sváťa psal, že je výborný - bylo zřejmé, že ho četl. Vzdmula se ve mně hořkost z mého advokáta, vztek na Julianu, že ho dávno nevyměnila, když ho není schopna přimět k návštěvě. Další bod byl o dopisu Heinrichu Böllovi a kdo ho podepsal. Zbývající si nepamatuju. Nikdy Sváťovi nepřestanu být vděčný za to, že mi dopis tenkrát poslal. Aspoň trochu jsem se dozvěděl, co se venku děje. Kdyby tomu bylo opačně - já měl ty informace, stěží bych riskoval poslat je jemu. Ale nejdůležitější v tom dopise byla slova, který [illegible] ončil a která se mnou od té doby jdou životem: "Boha milu- j[illegible] všechny věci pomáhají k dobrému." Teprve mnohem později j[illegible] jistil, že je to citát ze sv. Pavla.

J. [illegible] O C H [illegible] ukázka ze sbírky Z [illegible] O [illegible] I [illegible]

Do vězení přišel Filník
sedí tam Kja Nelík
pod mrtrací drandil Švb na kole

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx NEPOVINNÁ ČETBA xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Č A S O P I S Y

F r a g m e n t č. 1
leden 1987 Bratislava
strojopis A 4, 94 stran,
fotografie a ilustrace

F r a g m e n t č. 2
duben 1987 Bratislava
strojopis A 4, 88 stran,
fotografie a ilustrace

S a t y r č. 4
prosinec 1986 Nový Jičín
oboustranný strojopis A 4,
90 stran a 24 foto-ilustrací

S a t y r č. 5
březen 1987 Nový Jičín
oboustranný strojopis A 4,
80 stran a 18 foto-ilustrací

R e v o l v e r r e v u e
č. 6 jednou nohou
březen 1987 Praha
strojopis A 4, 223 stran
a fotografie

R e v o l v e r r e v u e
č. 7 off ghetto magazine
strojopis A 4, 249 stran,
fotografie a ilustrace

J a z z s t o p č. 1
květen 1987 Praha
oboustranný strojopis A 4,
35 stran a fotografie

P r a ž s k é
k o m u n i k a c e 1 / 2
1986 Praha
strojopis A 4, 172 stran

xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

HVĚZDA A KŘÍŽ JIŘÍ KUBĚNA

/z výběru Hvězda a kříž, Edice Expedice, Praha 1986/

T O R E A D O R S K Ý
S O N E T

Vierzehn Sonette
XI.
/z německého česky/

/Genymed Se Zjíjí Amren I./

Tak rád bych s Tebou
si zaurhal.
Tvé černé oči jak dvě hvězdy sebou.
Hrejme dál!

Tak rád bych s Tebou
urhal, urhal,
nad Tvými zády bych se rozkokrhal
jak se tak hejbou, jak hejbou.

Se mnou je amen
když Tě vidím v té polaze.
A Ty mne bereš do svejch ramen.

Ó jé!
Já nejsem Carmen.
A Ty, Ty bejk, seš taky špatnej
Don José.

S O N E T
/ M A D O N Ě /

Bil jsem se jak lev
i pro Tvé barvy.
Ať teče krev.
Mé koně šlapali Tvé růže jak larvy.

Mé koně pili dlouze z Tvé kaluže.
Z kaluže, jíž Tvé slzy napojily.
Vem si mě za muže!
Hle, všechny rány už se mi zahojily.

Bil jsem se jak lev pro kanaánské
džbány.
Pro víno, a ne pro okurkový nálev.
V tom je má provina.

Bil jsem se ve jménu Přesvaté Panny.
Bil jsem se jak drak aby odčiněno bylo
vinu Evino.
Bil jsem se s holým prokem, a tak slov!

Bil jsem se před Tvým zrakem za zázrak.

P Ř Í B O J H V Ě Z D

Noční Koupel
Na Ostrově Ada /M/
/S Tebou, 3/

Noc Na 13. září 1985

Ada Vzdálená, Moře A Hvězdy Hřmí,
Jako Se Do Vody S Druhým Adamem Vrhá Bůh Otec,

Tak Stejně Mezi Hvězdami My, Hvězdy
Nahoře A Hvězdy Dole, V Chladném Objetí Vod, Ada

Vzdálená, Adam Vzdálený I Blízký
Adam, Bůh I Adam, Mečem Noci Na Boha Rozťatý

Adam A Bůh
Na Adama, Hvězdy A Moře Hřmí.

TEXTY

/1976 - 1978/

DAVID NĚMEC

v PRAZE, kde ve skleničce
je uschlá kytka, v knihách
kolem.
Kde hledání, odjezd
zabalen, pohleden na kouli
světa
myslet na návrat?
Kdy v poledni
když, když otvírání
knihy je nerostí
pohrdáním,
zapaluješ si další cigáro,
a láhev vody krásná
při tobě
kdy je třeba být kdesi
sám a procházet se v
klášterních zahradách
když je odchod skoro nemožnej
protože přicházej lidi,
který maj odpornej hlas
jak kouzelnej pochod
v zahradách, mysle na
naději i v přechod
jed když kráčí zásluhou
slepenec, oslepleý odchází
polekán a nadšen.
úzkost, radost znovená
kdy nelze se dovlat
vedou jít, slepý vedouce
a plivnou na ně
Kdy přeruší ti cíl cesty
ta neziccesta
živých závěje nezimrtvých
a hlasem není co nic říci
znepřátelený taje

KDY má přijet?
kdy má odjet?
děkuji vám?
nemusíš tam chodit!
myslíš že je třeba?
třeba čehosi?
jistěže
a proč?
nebylo toho už dost a dost.
vždyť se to furt vypakuje.
furt je to stejně blbý.
furt je to stejně
proč to furt děláš?
vidím to jako důležitý, teď.
ano znovu.
spatřit svět v zrnku písku?
ale já se starám sám ve sobě
a mám se velmi dobře.
kdyby to tak dělali všichni,
nemusel by sis na nic stěžovat!
zřejmě máš jiný hodnoty.
nemám nic a tím mám všecko.
ty máš všecko ale tím nemáš nic.
jak to dyť já mám skutečně všecko
byt, auto, děti, ženu, dobrou práci.
takhle máš všecko ale ve skutečnosti nemáš
opravdu
Nic.

v hovoru v hovoru v hovoru v hovoru
vhovoru vhorhovodu

kdesi hluboko
asi u řeky v mlze
v tmavé noci seděl sem
a přemejšlel, tně.

do tmavého podvečera
kde kuchyňská lampa
kohoutek do ticha tekl
seděl sem sám a cukr
na láhve prázdné hleděl
nemýšleje na odchod

sedí snad někde v tmavém
koutě a čte si snad
v tom těch dveřích

Okamžitě přestaň! Zbabělče.

sedím a příjemně mi mrzne záda
přede mnou popelník s několika nedohořelými
cigaretami
a chci jít za tebou, ale kam, když tě
nenávidím
mám tě snad někde hledat, riskovat hodiny
věčnosti
když se táhle někde flákáš
radši sedím tu a mrzne mi záda

sedím jak vůl, a dívám se
na okolí, taky poslouchám
a myslím na lidi který už nepotkám
kam jít
a n c táhle v dálce,
a není to zas tak daleko
ve tně vokno svítící
asi 40 x 20 centimetrů
asi tam?
ne ne ne vole

Neboť odsoudili jste se sami
mučení nepřestane

MUČEDNÍK

otáčel se tak
se mdlým rozumem
až se zdálo zřetelně
vyl už cítil
a pot stékal po něm
co je to smrt
i když na ní několik
hodin už čekal
otevřít pevně oči
nepochopí
idiot nespatří
nemůže nic
s ním bůhch

- - - - - - - -

Do zahrady, na sklonku
podzim, šel sem.
nehybná sametová
protrhla se světla, podzimní slunce
kdy žehnajíc černa
věrná láska, ustrnula
znetvořeně, vichry se odvíjely
hrobaři z chaosu, věrná láska.

Bolest kane, tnout
mchu
je nádherné odpoledne podzimu
kde skrz okno do zahrady
vidět je
kdy zlo s dobrem
přide a zas odejde
ODjede.

Vzpomeňme na Josefa Kostohryze. Narozen 25. 12. 1907, padesátá léta strávil ve vězení, zemřel 24. 5. 1987.

TAUSENDMAL LEBEN

JOSEF KOSTOHRYZ

/ze sbírky básní Jednorožec mizí. Československý spisovatel, Praha 1969/

Neslyšíš tepání deště a krůpějí stříbro,
příteli drahý, když samoten po městě chodíš,
oni zaržání koně a větrné tympány mraků!
A náhle nasadíš smyčce, už filigrán něžný
nenaděj slavnou ovine, vynese výše,
tak na dno smrti a k ozdobě zoufale nahé:
to není než trylek a shoří zase jen v tobě.
Klarinet zazní. A kolem je podzemní prázdno.
Tausendmal leben! Když uniká poslední nitko
a nevíš kvítek, jenž za branou barvami šeptá!
Kdo by tě litoval ještě? Což není mi známo,
že dole čeká to nestoudně chtivá? A hluchá!
Kam chceš, ty v pustinách větrných ztracený ptáku?
S kým to jen mluvíš, když nevidíš hebounké chvění
v oku té dívky? A není to ona? Či nesmíš?
V měsíčním svitu se pustoříš kouzlem, jež není,
s karyatidou se zběsněný v dvojzpěvu ozveš,
zkusíš to vyplakat ještě, co mělo být jiné.
Oko se zakalí smrtelnou mázdrou. Je němé.
Jsi prázdný. Ona už odchází špalírem skvělým,
obláček plyne a černák si načechrel peří.
Nebe se zahalí večerní něhou. Je tiché.
První tón. Neznělý. Nezní. Jen jako knit dýky
otevře hlubokou ránu a vytryskne vinou.
Kdo to je v tobě? A víš to? Je prokleto s tebou.
A za to budou tě slavit! Když celá tvá duše
mávnutím černého křídla si zavřela obzor.
Zabloudí k lomeným obloukům klenby a spadne,
v podsvětí bloudí a neví, co počne si sama.
První tón. Neznělý. Želí. A jako dech vratký
váhavě zprvu se rozvine ze slzy v karmín,
potom už na stvolu jemném svou čarovnou najde,
zhroutí se k sobě a v bouři se rozepne nahé,
surovou nádhernou, bez rytmu, v přívalu tonů,
nebeská, nečistá, zoufale hledá se sama.
Z hnoty snů? V záblesku vzpomínky chlas
ten z říše jiné? Či zraněné, nečisté tělo?
V zlaceném sále se rozhoří orchestr celý
a vprostřed, o skvrnu výše, znovu ten nástroj,
v potupném pathosu rozpláče do mlhy frašku.
Nevoní růže a nezpívá ptáče - jen ticho,
jen ticho na nohách kozlích a z podzemí temných.
V poloze vratké pak dozní a roztrhne srdce.
A zase noc a noc. Neslyšno. Zavřené dveře.
Mrákotné můry se vyplaší, hrnou se k světlu.
K jaké jen lampě se tiskne ta nečistá tvoje?

Na jakou záři si vzpomíná v pustině temnot?
Perlu? Ach, jenom den jediný radosti pravé!
Studenou perlu. A odvátou dechnutím v hobej.
A znovu eunuch milostně o lásce zpívá
křišťálem hlasu, v němž dvojzní ten ječivý výkřik;
a náhle na oku mrtvém se zaleskneu teskně
oblaka siná v té mlhavé předehře jarní,
kdy bříza v koruně zlátne a potoky zvolňují tempo!
Z úkrytu zlého se ztracená duše teď pohne,
ranuje nad bouří vědoucím úderem křídla:
líbezné ovály tváří však rychle se vzdálí,
odvane chvíle, již zkalila vítězná slza,
on poton ve větě třetí to zalže i sobě,
do tmy, kde tluče mu srdce, se zahalí celý,
zahoří touhou a crescendem vrací se dolů.
Tam do tmy. Ukradl nebesům znamení tajné.
Tausendmal leben!

MADRIGAL JOSEF KOSTOHRYZ

/také ze sbírky Jednorožec mizí /

Osudná, ze spodních proudů, žalostiplná
váhavě rozpovídá se nad celou krajinou;
tedy jsem dávno už dnes z odchodů ukrutných,
z návratů krutějších ještě nikam a odnikud,
sevře se neprázdné srdce, se slovy hraji si,
o rosu zraňován marně jako mí básníci:
jak duše v očistci hledám dech citů zaniklých,
ztracenou nahotu slzy pod listem uvadlým,
osnovu zetlelé malby, po níž se rozlil stín:
Tak nahou nechám tě, básni, odejít do času,
schválně ti k ozdobě nedám ani rým jediný,
slzu si posměšně utřu, dříve, než dohoří,
dříve než vybledne hvězda s něžností zázraku
toho, co bolelo tolik.

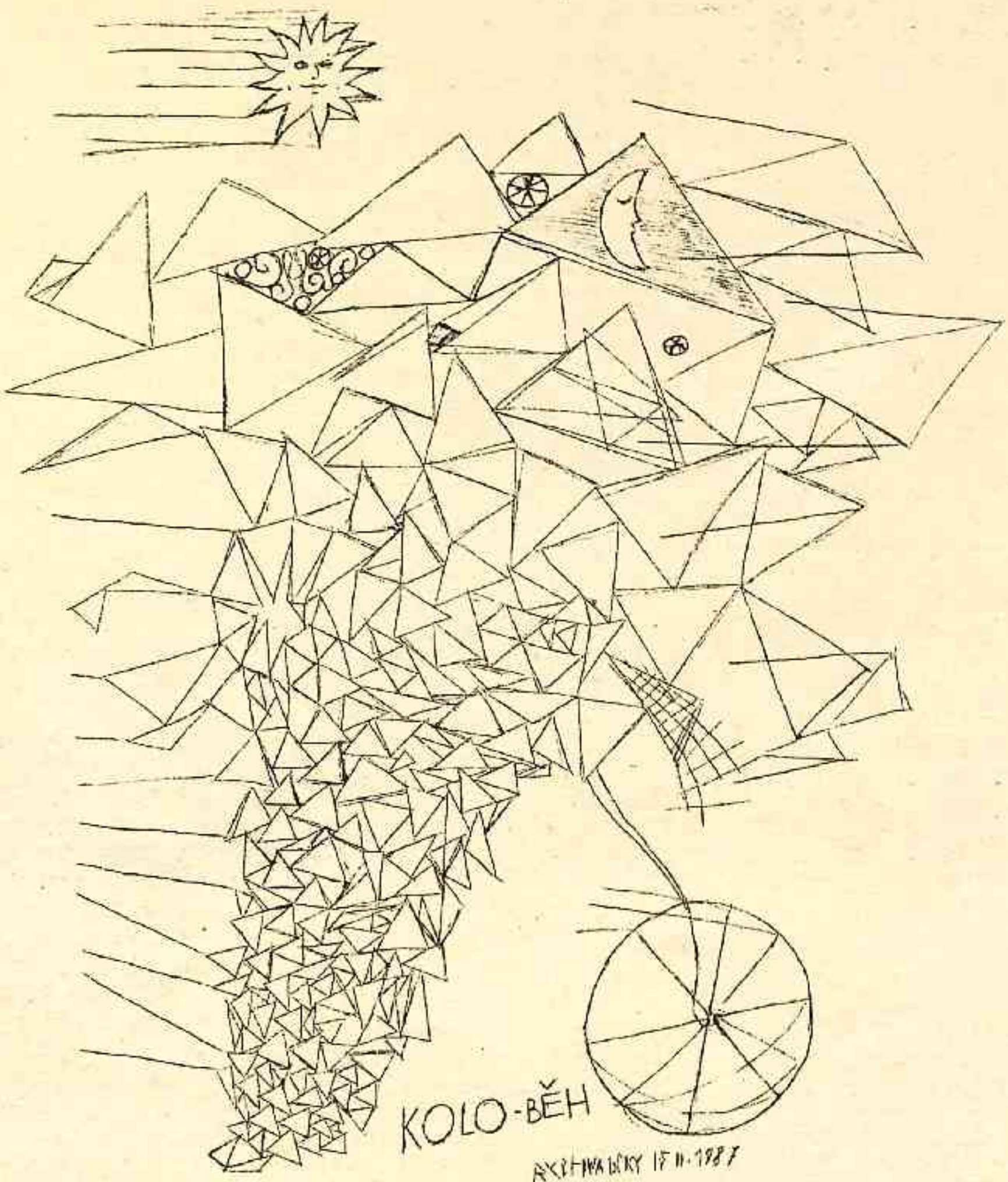
KOLO-BĚH
AKRHNABÝKY 15 II. 1987

Jo, kamaráde, my to taky nemáme lehký. A nejhorší je, že si vo nás lidi vykládaj anekdoty, jako že jsme všichni blbý. Ale ať se do nás moc neserou, teď už nás je víc než jich a jednoho dne jim ty hlouposti vytlučeme z makovic. A dej na mne, nebude to dlouho trvat.

Představ si, že tuhle dokonce i vlastní dcera. Přitáhla ze školy a říkala mi, že nějakej můj kolega se divil, jak nebezpečnej dravec je tenhlecten rogallo, že po něm musel třikrát střelit, než tu svou oběť pustil. Tak jsem jí vynadal co se do ní vešlo, aby si to nechala: Především - nikdo z nás přece nebude střílet na veřejnosti a navíc za okolností, kdy si není jistej, že nakonec netrefí toho člověka, no né?

A za druhý jsem jí řek, že má kliku, že jí ještě není patnáct a podle zákona ji nesmím vyslýchat. Jinak by mi musela předložit průkaz totožnosti a hezky prozradit od koho to slyšela a před kolika lidma to vyprávěl. Ještě jednou s něčím takovým přijde a zavařím jí to na uličním výboru, že se nedostane na školu, potvora.

Nebo manželka. Tuhle mi říkala, že nějakej kolega se doma vztekal, že rodina plejtvá proudem a nezhasíná v ledničce. Chechtala se, že kdykoliv ji prej on otevře, dycky tam je světlo. Tak jí říkám, že dělal dobře, přece je naší svatou povinností občany především vychovávat a vést k šetrnosti a nejlíp je začít hned v rodině. Pak jsem se zved pro pivo - a v ledničce se svítilo. Navíc mi došlo, že to je taky pokaždý. Tak jsem ženskou zavolal a ukazuju jí to. Povídám, aby nekritizovala kolegu, když má sama máslo na hlavě. Ona se začala chechtat jako blázen, prej netušila, že mám takovej smysl pro humor - no a najednou přestala s tím blbým smíchem a vynadala mi, protože jí došlo, že jsem to myslel vážně. Holt ženská. Má dlouhý vedení, co si budem povídat.

A brácha? Ten mi tuhle povídal, že na nás v životě žádnou anekdotu nikdá neslyšel, že všecko je samá pravda. Asi nechodí do společnosti, takže neví, jaký voloviny se o nás vykládaj. No prosímtě, povídám mu, slyšel jsi třeba tu, jak jeden z našich spadl z topolu a udělal si úraz, když dostal na brigádě za úkol shrabat listí? A von, že slyšel. Tak! A teď jsem ho měl na háku! Jak by se to mohlo dovopravdy stát, povídám, když přece na brigády vůbec nechodíme, ty chytrej! Ha - vidíš?

Tuhle tady v hospodě, to jsem seděl v civilu, mi říkal jeden takovej dědek, že našinec šel s kamarádem do lesa, kamoše uštkla zmije a našinec hned popad bouchačku a vystřelil do luftu, že prej v případě hadího uštknutí se musí vypálit rána. Ale já se na tohle nachytat nedám. Kde ste čet tuhle volovinu o vypalování rány, dyť to není pravda. Já byl jednou s náčelníkem na houbách a starej našel hříbka, jedna radost. A jak se k němu sklonil, kous ho had do tváře. Já honem vytáh příručku a dočet jsem se, že nejlepší je zaškrcení mezi ranou a srdcem. Tak jsem to proved a podle dalších pokynů ho neprodleně dotáh do nemocnice. Tam se ho -

- chudák už od toho jedu modral - ujal doktor a hned se ptal, kdože to ošetřil. Tak jsem se přihlásil a on ně změřil pohledem, pokejval hlavou a už neřekl ani slovo a šel. Vidiš je, felčary? Ani nepoděkoval.

Já už budu platit, musím domů. Jestli tam zas potkám domovníka a ten začne otáčet vypinačem a říkat si svítí - nesvítí, fakticky už mu zavolám sanitku. Nechápu, co tím ten dědek myslí.

Kolik jsem to platil? Tak mám čtyři piva, to je deset, jedny cigarety, to je za čtyři a co těch jednatřicet navíc?

Ta potvora mi připočítala dnešní datum ...

No počkej zejtra: To je prvního, tu jedničku si klidně připočítej a třeba hned na kraj. Uvidíme, kdo na tom bude začátkem měsíce líp.

Tento monolog se samozřejmě odehrál někde u kapitalistů ...

MÍRNĚ TRAPNÝ OMYL Hraboš Polní

Tak ty říkáš, že seš marsista? Rovnou z toho Marsu? Hned vod začátku ses mi zdál takovej divnej. Vono se taky správně říká marťan, ale jinak válíš česky jedna radost. To se hned pozná vyspělejší civilizace. A letěl jsi raketou? Ale co se ptám, dyť vy přeci máte tyhle talíře. Tak hele, já to nikomu nevykecám, protože asi vo nějaký vočumování nestojíš a abys viděl, že s tebou můžu nejenom pít pivo, taky tě naučím, jak se chovat, abys byl nenápadnej.

Chtěl jsi něco? Hned tě pustím ke slovu, ale teď napni slechy a dávej bacha, co ti řeknu, se ti bude hodit.

Koukej, támhle to, co vede ta baba na ulici, to je pes. To u vás nemáte, já aspoň v životě nečet, že by na Marsu byli psi. Lidi je chovaj, protože maj rádi zvířata. Taky máme kočky a třeba kanárky nebo rybičky, jenomže tady to neradi viděj. Člověk se má tvářit, že miluje jen to, co se mu k milování dovoluje a ne dávat provokativně najevo, že má rád zvíře a ne sousední velmoc. Tak ma ty pejsky hodili vysokou daň. Na kočky ještě ne, asi že jsou taky falešný.

Dej si taky ještě pivo. Já už jedu vosumnáctý, dneska jsme zas brali. Tady žiješ jako člověk, dokud máš prachy, a těch za poctivou makačku moc není. Se vsaď, že jak je tu někdo v balíku, určitě nehákuje. Jinde jsou z práce peníze a tady zas práce, protože jak začneš makat, hned ti naložej další úkoly. Vodměnu za to veme ten, kdo ti úkol dal, na tom už nic nezměníš.

A taky dávej majzla, s kým se bavíš. Člověk si potřebuje občas zaremcat, divil bych se, kdyby u vás na Marsu nikdo nenadával. Jenže tady musíš vědět, na co smíš nadávat na veřejnosti.

Můžeš si votevřít hubu na Regana, na nezaměstnanost na Západě, ale taky můžeš nadávat na počasí i u nás. Jo a ještě na fotbal, ale vopatrně. Můžeš říkat, že řezníci, zelináři a melouchaři kradou, jenom nesmíš rozebírat, proč.

A máš vobčanku se štemplem, že pracuješ? Jo kamaráde, jestli nemáš, to bys tu byl příživník, mít právo na práci a nevyužívat ho. To se radši honem seber a mazej zpátky na ten váš Mars ..."

"Cože nejseš? Dyť jsi říkal, že jseš ...

Jó, ty jsi marxista! Hele, soudruhu, dyť já sem toho zas tak moc neřek ...

Koukej, dyť já jsem taky v partaji, tady mám průkaz a příspěvky doplatím ...

no tak - kam mě taháš?

Pusť ...!"

J. SOCHA ze sbírky ZADKOMETY

Ve výšce za poutko kabátu
klikatí se kyvadlo
visí kulhavý na ose berla.

Fabrika na střelivo
uhnila trumpetu
na tenis utupená myš.

V noci přeškrtaly mě krokusy
uspořádal jsem kohoutí zápasy.
Teplá proti studený.

Mávlo šest nul
Epitaf můj mul,
Když duši vyvanul.
1 000 000
A věčný tón.
KOZA.

Jaroslav Švestka /nar. 1942/. Za zaslání svých deníkových zápisků "Orwelův rok" svému příteli do Západního Německa byl na jaře 1986 odsouzen na 1 rok vězení. Do svého zatčení pracoval po odchodu z Prahy před 16 lety jako dřevorubec v jižních Čechách. Z jeho předešlých deníků a dopisů přátelům přinášíme kratší ukázku.

DENÍKY A DOPISY

Jaroslav Švestka

P. 8. 3. 83 Tue
Čtyřka

"Jsem rumová víla.
A co jsi ty?
Já rumový nádeník.
Včera v noci jsem blila
upadli jsme na chodník.
To jsme se vyváleli!
Mám ochranný dohled.
A co máš ty?
Já ústavní léčení.
Jó, jak je nám dobře,
v tomhle našem zřízení.
To jsme se pobavili!"

Tuto verzi jakéhosi hitu pěvkyně Zagorové pěla v hostinci parta rozjařených tenagerů. Cítil jsem s nimi, ba v duchu si i přizvukoval, byv srozuměn s pointou. A tak se s Tebou dělím.

"Ó, Praho, sláva výstřelů se v tobě tak často mění ve srandu kopanců!", jsi napsal Ty. A občas i naopak, dodávám já!

Nu, aby se Ti realita domoviny neztrácela v surrealismu, rozhodl jsem se zavésti jakési okénko zpráv o realitě reálného.

Tak jsem se nedávno v nocinách třeba dočetl, že již letos bude uvedena do provozu polovina barrandovského mostu. Překvapilo mne, že se jedná o polovinu p o d é l n o u , ale nepřekvapilo by mne, kdyby šlo o jinou polovinu. On by to ani žádný nový fór nebyl, jistě i Ty ještě pamatuješ stovky ekvivalentních záležitostí. Inu, v zemi neomezené omezenosti je někdy dokonce i - možné nemožným!

Je notoricky známo, že jihočeský kraj, tedy jeho obyvatelé, mají nejnižší průměrné příjmy v republice, ovšem je také známo, že Jihočeši přitom mají největší poloky v pobočkách Státní spořitelny. A nyní je mi již i známo, z R.P. 18. 2. 83 str. 2., že "Není bez zajímavosti, že už popáté dosáhli nejlepších výsledků v jihočeském kraji." Totiž - to byla řeč o so called Fondu Solidarity! Dále následuje žertovné vyprávění o jeho účelu. I nadále se nezúčastnuji. Vždy nabízím zakoupení léků či potravin ve značné částce, ale odmítám poskytnout i jen troníček, za který by mohl být zakoupen samopalový náboj. Nechci mít nikoho na svědomí.

Jo, a v samotné "Tribůně" jsem si přečetl, /č. 7, str. 9/, že Associated Press and United Press International vydávají, to podtrhuji, d e n n ě - 35 milionů slov informací. Přirozeně mne napadla otázka... K čemu vlastně je to dobré? Člověče, já už nerozumím skoro ničemu.

Třeba hned vedle leží jiný útržek s informací, že Sahara se směrem na jih rozšiřuje každý rok o 10 km. To už jsem četl mnoho-

krát, ale ono je to obvykle psáno ve stejném duchu a často i na stejném místě jako zprávy o tom, že se někdo dokázal houpat sto hodin na houpací židli, nebo že se někde vylíhlo šestinohé tele. Fascinuje mne to. Když každému jednomu člověku podpálíš gatě na prdeli, bude usilovat o hašení. Když to uděláš všem současně, budou se jeden pošklebovat druhému. Sahel se prakticky vylidňuje a těch pět tisíc kilometrů k Cape of God Hope není nijak daleko, ani při zachování lineárního šíření...

Vesmír 12/82. "Je smutné, že Československo zůstává pozadu při řešení kontaminace krajiny výfukovými plyny. --- Zatímco v USA povoluje norma pouze 0,02 g PB..., naše předpisy umožňují obsah 0,60 PB... /nemám překlep!/. Přes snahu lékařů, hygieniků a ochranářů zabránit dalšímu zamořování našeho životního prostředí je zřejmé, že koncentrace mnoha druhů toxických látek v přírodě stále stoupá."

Já jsem si tento problém pro sebe už definitivně vyřešil. Napíšu o tom jednou povídku, zašlu. Jo, když jsme u toho - vyřiď mojе blahopřání "Zeleným" Germánům, pět procent hlasů je v této souvislosti úctyhodným číslem. I když už nevěřím, že by to mohlo kdekoliv sehrát jakoukoliv významnou roli.

S.S. 26. 2. 83 "Ani ne třicetitisícové České Budějovice měly počátkem století více než 120 hospod, na 10 vináren, 9 hotelů a bezpočet kaváren, cukráren a barů. Dnešních téměř sto tisíc obyvatel jihočeské metropole se musí spokojit s 22 restauracemi, 18 hostinci, 3 vinárnami a 5 hotely". Rozdíl úhrnem tedy asi šestinásobný. Což o to, každý velký úpadek je úpadkem všeobecným. Jenže mi prostě není dáno pochopit, jak se tehdy všechny ty knajpy i nóbl podniky mohly uživit, zvláště, když přece nebyla ani zdaleka tak vysoká životní úroveň... Ani při nejlepší vůli si ty relace nedokážu srovnat. Což je důkazem, jak život v tomto režimu deformuje myšlení, i moje, samozřejmě. I když snad jsem ještě objektivnější než okresní ataman přes ideologii.

"Toto naprosté převrácení normálního uvažování potvrzuje roli představitele moci, oprávněnost jeho příslušnosti k režimu, kterou dokonce ani zločin nemůže zlikvidovat; a tak se navíc projeví zvrácenost moci a svévolnost, s níž může s mocí nakládat kdokoliv, kdo k ní patří." Jakýsi Talián v "Bianco e nero" /Řím/ č. 4/79, o filmu "Podivné vyšetřování".

"Mezi diváky a režiséry existuje vzájemně působící vliv a už se dost dobře neví, která z obou stran je hloupější."

"Do jaké míry jsem já sám osobně poctivý? Do jaké míry jsem skutečně manipulován? K čemu se koneckonců upínám?

--- Otázka zní takto: do jaké míry lze manipulovat s někým, kdo je poctivý?" To byl US režisér Sidney Lumet.

Poslední dva odstavce jsem ovšem nečerpal z informací pro lid, nýbrž z informací pro jeho pastýře - promiň, spíše pasáky. Velice obsažné periodikum, jiné takové zdejší neznám. Ještě zajímavůstka. Zjistil jsem nad ním, že fakt Oscara, který dostal sovětský film "Moskva slzám nevěří", je před CCCP diváky víceméně tajen....

"Zvůle, co svět světem je, ještě nikdy neodstupovala z náhlé dobroty nespravedlivých a mocných, ale vždycky pro náhlou zlobu slabých a spravedlivých." Jan Procházka, "Svatá noc", 1966. Přečetl jsem dneska tu knížečku za dvě hodiny, překrásně fabulovaný příběh, ale čeština nehezká, místy až kostrbatá. Byl to přece jen spíše scénárista než prozaik.

Také jsem si pochutnal na několika kouscích scifi povídek Arthura Clarka, vyšlo to nedávno pod titulem "Zpráva o třetí planetě". No, jsou tam věci, které by tady dnes chytrý cenzor rozhodně pouš-

tět neměl. V tomhle žánru se může mnoho, když autor naznačuje a čtenář umí domýšlet. Tím mne ten žánr zajímá, jenže už mne to nějak netěší psát, tady asi hlavně funguje vědomí, že to k ničemu není. Sice se již podepisuji as Známý protivínský autor jedné povídky, ale v zásadě už navždy zůstanu zásuvkovým autorem.

Jel jsem 24. 2. autobusem, bylo to v předvečer slavného oslavování. Do autobusu se dobýval jakýsi opilec, byl zpitý pod podobiznu opěrného klasika, vypadalo to, že co sekundu bude zvracet, nohy se pod ním podlamovaly. Řidič ho odmítl vpustit dovnitř, byla z toho slovní půtka, opilec nakonec musel kapitulovat, stejně nemohl vylézt po schodech. Z opilcova blábolení jsem vyrozuměl jen toto: Jestli mě dneska mevemeš, já ti zavařim... Já ti ukážu, kdo sem... Já sem dneska vozil celej den milici, tak si přece nějaký to pivo dát můžu, nééé..." Bylo to samozřejmě daleko delší. Mne však velice potěšila celá ta příčinná souvislost.

P. 14. 3. 83 Mon

Dáne,

člověče, že Mamina Příroda má smysl pro humor je znalým notoricky známo. Že však zná i humor absurdně-černý, jsem ani Já netušil. Až teprve "Vesmír 2/83", článeček "Nová nemoc - porucha imunity u homosexuálních mužů". Jde o jakýsi nádor, maligní Kaposiho sarkom. "Konečně se uvažuje o imunosupresivním vlivu spermatu: pro to svědčí skutečnost, že nová choroba postihuje jen sexuálně hyperaktivní homosexuály s vysokou promiskuitou. Kdyby skutečně mělo sperma imunosupresivní účinky, byly by před nimi nějakým způsobem ženy nutně chráněny. Nezodpovězena zůstává i otázka, proč se nové onemocnění hromadně objevuje až nyní. Příčinou může být masová organizace komunit homosexuálů v USA a v Západní Evropě..." Nu, potěšilo mne toto zjištění, a to z řady aspektů, v neposlední řadě i z toho, že každá masová organizace má svoje problémy, ať již jsou to teplouši či komouši...

Pravidelně jaro co jaro a podzim co podzim si trochu zachrchlám, zasmrkám, nacpu se prá ky a slabší chřipku přechodím. Tentokrát mne to vzalo ve čtvrtek tak mocně, že jsem schůzku s přítelem odřekl, v pátek už jsem dělal jen půl šichty, pak jsem seděl a vibroval zimou s potem na zádech. Večer jsem měl místo milostnice ošetřovatelku a 38,9 Celsia k tomu. V sobotu jsem ležel a dojít se vychcat pro mne bylo víc než pro Messnera udělat Čomolungmu-Everest. Dneska jsem už prakticky OK., ale ještě jsem pro jistotu zůstal doma. Proč se šířím? Totiž zase mne překvapilo, jak stojím za hovno, jak prostě neumím marodit. Jakmile jsem fyzicky nedostatečný, přichází pocit naprosté marnosti, zbytečnosti, deprimuje to až k nicotě. Což je ošklivý handicap, člověk by měl být rezistentní právě v těchto situacích. Taky bych to chtěl umět, ale... Navíc ještě vědomí závislosti, které už vůbec nesnáším. Rizikovost svého stávajícího životního stylu si uvědomuji, co jsem tady. Kdybych byl delší dobu doma upoután na lůžko, co bych třeba žral? S nikým se tady blíže nestýkám, musel bych nakonec přece jen požádat někoho cizího... Kurva, to by byl tuhej knedlík! Aspoň, že teď mám tu svoji vílu smyslnou...

Tohle ovšem není žádná beletrie, to je donis!

Tak se Ti zase musím s něčím pochlubit. Je tomu snad měsíc

nazad, co TV vysílala filmeček televizní jakýsi, provenience tuzemské, tuším, že "Propast" se to jmenovalo. Já to neviděl, nevlastníc příslušné technické vybavení. Ale nelituji ani v tomto případě. Totiž - čtyři lidé, kteří viděli onen kousek a znají "Dva ...", ať už jako scénář či novelku, unisono tvrdí, že onen námět a do značné míry i zpracování je prostě z tohoto vykradeno. Což nelze vyloučit, protože už to třetí rok putuje po českých socialistických institucích. Jenže nikdo nechce věřit tomu, že mne to nijak nesere! Ale člověče, vono je mi to vopravdu u prdele. Kdybych už musel svůj postoj k tomu nějak definovat, tedy údivné pobavení, slabé, nic více. No, uznej - když už se vyplatí mne vykrádat... Na těstoviny, Marsky a rum si raději vyrubu.

Tuhle jsem se kouknul na našeho vedoucího, tedy správce lesního, což je docela slušný člověk, a on se kouknul na mne, a kouknul se tak moc smutně a divně, jakoby... Já dlouho hledal metaforu, která by přesně ten pohled vystihla, však snad jsem našel úměrnou ... On se na mne podíval tak smutně, jakoby o mě musel každý týden sepisovat reference - hlášení pro Státní bezpečnost. Toť ovšem pouze básnická paralela, kdyby to snad měla být pravda, bylo by mi ho líto. Je to slušný, hodný, leč politicky organizovaný člověk a vím dobře, že z toho má pod myslivecký kloboukem takový maglajz, že je rád, že aspoň ty stromy jsou dřevěný.

Ve světě se ovšem dějí hrozné věci! Někde v Anglii je vojenský objekt jménem Greenham Common a hned vedle se houfec potrhlých babic rozbil táborem. Motivaci těchto dam bych odhadoval na synergické působení obecně snížené vzdělanosti a dominantní sexuální deprivaci. Zřejmě by patřičný mlacák zvící husího krku s kynutým knedlíkem na konci odsunul pacifismus až za orgasmus. Ale to je vedlejší. Tlupa těchto bab přelezla plot a vnikla do střeženého objektu - tedy násilím narušila vojenský prostor. Byly za to postaveny před soud, byl nad nimi vynesen drastický rozsudek, ten citovaný z tuzemských novin i rozhlasů: "Musí tábor opustit a již se do něho nesmějí vrátit". To je, co? Ouplně bezpříkladné! Naprosto mi ovšem uniká, proč to tady do mne pumpují... Hlavně to měli dát na vědomí zavřeným chartistům - infarkt, klid! To já se půjdu s transparentem utábořit k Mladé Boleslavi až ve chvíli, kdy mne život nasere.

To jsem na hajzlu nádraží v CB získal zajímavé periodikum, sice nekompletní, tedy z části použité, zřejmě k účelu, kterému odpovídá místo. Jmenuje se to "Pohraničník - Stráž vlasti 23/82". Tak domů donesl a prostudoval, smrad nesmrad, všichni musíme přinášet oběti. Nu, jistě Ti nemusím představovat supererárnost. Třeba na str. 4 "Vzpomínky na vzácného člověka", kterým je - někdejší ministr vnitra Václav Nosek. Víš, že jsem idiot? Já ten text přečetl celý v domnění, že tam najdu alespoň jednu jedinou zmínečku o procesech, kterým s. Nosek tak velebně ministroval... Vůbec je to nějaký ministerský číslo. Na str. 2 je ministr vnitra ČSSR doc. PhDr. Jaromír Obzina, DrSc.,v rozhovoru s vojenskými, branými a bezpečnostními novináři. Ten snímek Ti vylíčím snadno, on tyhle kousky popsal už dávno a jednou provždy Jaroslav Hašek, co má letos výročí. /"Následník trůnu rozmlouvá se dvěma letci sestřelivšími ruský aeroplán"/ Studoval jsem ministrovu tvář - ... Prý je to mimořádně inteligentní člověk, v mých očích na to nevypadá, to ovšem není významné. V kruzích lidí zasvěcenějších se tvrdí, že on je prý skutečným vládcem státu, a to tím způsobem, že je poradcem všech rezortů pro věci důležité všecky. Proč tomu nevěřit? Trochu z toho čtrnáctideníku studí železo, od obálky až po tiráž, i když to je m.j. nositel i zlaté medaile za socialistickou výchovu...
Ale dosti už hrůzy!

"Být dokonalým mužem není nadlidské, ale nelidské. --- ...
Když paní Shelleyová chtěla svému muži dokázat, že spisovatelství
není žádný zázrak /jako že opravdu není/ a že několik vydaných
knížek básní rozhodně neomlouvá Shelleyho extravagantní život." To
je dvakrát Ludvík Souček, "Otazníky nad hroby", které vyšly před
třemi týdny. Takové roztodivné meditace nad smrtí Ceasara, Naza-
retského, Ladislava Pohrobka...až po Lincolna. Přečetl jsem se
zájmem, nevím o těchto věcech příliš. Pak jsem si udělal skoro tý-
denní historický exkurs, od Bible, přes Dějiny sexuality až po mi-
nulou válku... Časem Ti to pošlu, prskej, neprskej.

Rekord na rekord! Tvoje postcárd s potvrzením Dvojky datována
9., dnes 14., zde!

Byl tady před časem někdejší rozmarný brusič Jiří, nyní již
otec od dvou dětí. Podrbali jsme si, zavzpomínali, o establishmen-
tu jsme mluvili, také dvě kazety jsme poslouchali, což tady nemi-
nulo žádnou významnou návštěvu. Jiřík připomněl sezení ve třech
v nějaké račanské hospodě - člověče, ono už i to je divně dávno!
Mimo to jsem si uvědomil, že podstatně větší množství potřebných
informací získávám ústním podáním od duší blízkých než z prostřed-
ků, které k tomuto byly určeny. Dokonalá ilustrace.

A ještě jedna: Miluji tři české karikaturisty - Jiránka, Ren-
čína, Pálku. Dnes okoštuj Pálku!

H O J !

P. 83/3/20 Sun
/Modern writing dates/
Šestka.

Dáne,

vysvětlení ku "Pětce" bude později.

Nyní však tale or story, jež událostí, jejíž výročí jsem pro-
švihnul už o tři dny. Někdy v první polovině března roku loňského
jsem Ti posílal doporučený dopis, v němž rukopisy dvou naprosto
neutrálních sci-fi povídek. Však důsledky?

17. března 1982 ji v 05,30 ráno vzbudil domovní zvonek. "Sice
jsem měla mít ranní, ale ta záměna budíka a domovního zvonku mne
úplně zpitoměla." Domotala se chodbou k domovním dveřím, rozsvíti-
la světlo ve dvoře. Před schody byl zaparkovaný vůz Žiguli/Lada,
v němž seděl muž. Druhý muž stál u domovních dveří a opakovaně
zvonil. Otevřela. Muž u dveří sáhnul do kapsy a ukázal jakýsi prů-
kaz. "Prosím, oblékněte se, pojedete s námi!" Vrátila jsem se do
bytu úplně zpitomělá. Nevěděla jsem, oč jde, byla jsem vyděšená,
moc jsem se bála. Oblékala jsem se ve zmatku a dlouho jsem hledala
podprsenku. A Michal jezevčík se do toho moc zlobil, štěkal u dve-
ří a ignoroval příkazy: Fuj! Ticho! Tak jsem se přece jen jakž
takž oblékla, ale zapomněla jsem na cigarety, tak jsem pak byla
moc hodin odkázána na jejich velkorysost, co byla regulovaná. Až
v autě jsem se dokázala zeptat, co se stalo. "Potřebujeme vaše vy-
světlení!"

Když jsem ji později vyšetřoval já, zajímalo mne v této fázi
hlavně vzezření Oněch. "Nic bys nepoznal. Silonové bundy, tesilové
kalhoty, slušní. Jeden mluvil slovenskou češtinou."

Odvezli ji do CB, do ulice, co se jmenuje po nějakém sovět-
ském vojevůdci, ale pro budějičáky je to pořád a jistě i nadále

bude "Lanovka", po újezdním podnikateli Lannovi, co je snad déle mrtvý než onen maršál. Toť lidská ironie dějin, že Vykořisťovatel je více než Osvoboditel. V průčelí oné budovy, která jest hned vedle obchodního domu "Prior" je namontována kamera průmyslové TV, která ostražitě chodník sleduje, vím však já hovno proč.

"Když jsem viděla, kam mne vezou, skoro jsem se posrala strachem, doslova. Odvedli mne do kanceláře, to bylo kolem šesté. Kdybych na začátku věděla, že tam nakonec budu sedět šest hodin, určitě bych se posrala in nátura..."

Každé lidské konání je nezbytně provázeno tím, čemu se příliš nepřesně říká technologie. Já teď upřesním slovy: Metoda zpracování suroviny, lhostejno jaké fyzikální podstaty, o biologické podstatě samozřejmě nemluvě. Moderními technologiemi jsou technologie zvané vědeckými. Průkopnickou a pionýrskou práci v tomto resortu vykonala instituce jménem Geheime Statspolizei, její praktiky tvůrčím způsobem využily policejní instituce celého světa. Přirozeně, že mne odjakživa tato disciplína velice zajímala, kutal jsem v ní a s výsledky jsem hrdě a pohotově seznamoval i svoje bližní.

"Dlouho se ptali, tak, že jsem pořád nevěděla, oč jim jde, a tak jsem jim skoro neodpovídala. Jeden byl docela slušný, ale ten Slovák od začátku a pořád křičel. Pak chvílemi odcházel a ten druhý na mě byl moc hodný, vařil mi kafe a nabízel cigarety..."

To jsem se při svém "výslechu" křenil, protože přesně tohle, dvojici "hodného a zlého", jsem při svých dedukcích už od počátku let sedmdesátých prorokoval i s doporučeními, jak se vůči tomu chovat.

"Pak jsem pochopila, že je zajímá jediná věc - Tvoje styky. Vím, že jsi mi léta říkal: To, co nevím, nemohu nikomu říct. Že jsem trochu věděla, s kým se stýkáš, i když nevím, na jaké bázi, jsem zapřela..."

Tohle byla trochu medvědí služba - grizzly service. Na mých stycích není z hlediska řádu trestního naprosto nic zajímavého. Otevřené přiznání by její úděl ulehčilo a můj nezkomplikovalo. Ona však zcela zbytečně šla do postoje absolutního. A v situaci, kdy jistě sám bych měl potíže s momentálním určením optimálního, je i zcela pochopitelný. Zavrhla taktizování a chytila se jediné jistoty...

Seděla tam do 11,30. Stále dokola: "S kým se stýká? Kdo mu píše?"

Když jsem později "přešetřoval", narážel jsem na fascinantní kontrasty - na straně jedné vědí skoro všechno, na druhé vůbec nic, což optimismem naplňuje! Dalo mi později moc práce, abych se o těchto aspektech ujistil - ale ony tak opravdu stojí! Anyway...

"Když jste s ním rozvedená, tak už vám na něm přece nemusí záležet. Vždyť si zbytečně komplikujete život... Neříkejte nám, že nevíte, s kým se stýká!"

"Udělala jsem ze sebe píču s vylízanou, od tebe, bednou, který jde jen vo tu šukačku... Tak jsem pak už byla nad věcí, i když jsem pořád ještě vůlí musela tisknout konečník. Ale už jsem mohla říkat: Já si tam jezdím vopravdu jen zašukat, a to tam nikdo nebývá, my jsme u toho nejraději samotný... Příslušníci se skoro pýřili!"

Trvalo to tři, pak čtyři hodiny. Což profesionální ždímače už jistě muselo deprimovat.

Pak i "Hodný" ji držel za předloktí a třásl s ní a křičel: "Vy nám pravdu nakonec stejně řeknete!"

"Trhala jsem sebou a bránila se: Co blbnete, to bolí!"

Což důkaz o nervů ujíždění, protože poté se fyzický nátlak negradoval, naopak s rozpaky ustával. Závěrem bylo zapřisáhnutí,

že o této události nikdo další vědět nebude.

Já jsem však ještě šest dní poté viděl na předloktí otisky prstů. První reflex byl jít si stěžovat na prokuraturu. To jsem nesměl, nesměl jsem si ani ty otisky estébáckejch pazourů vyfotografovat... Musel jsem i slíbil, že tohle nezapíšu... Slíbil jsem to!

Vylíčil jsem tuto událost velice zkratkovitě, i když vím, že za detailní popis by stála.

Proč? Uběhl rok - a věci se změnily!

Už se neptám po tom, zda tímto textem komukoliv nepříjemnost udělám! Pokud ano, ponese daň z toho, že mne zná. Sám si bude muset zvážit, zda mu to za to stálo...

Už mne prostě sere hrát tu hru, při které se všichni tváří, že nevědí, ač všichni dobře vědí, že vědí... Tak když jsem Ti posílal "Dvojku", možná jsi měl dojem, že jsem zešílel. Nikoliv, naopak! To jsem se rozhodl být úplně normální! Pokud systém / establishment dostojí vlastnímu slovu - nejde naprosto o nic...

Pokud nedostojí a bude chtít občanovi dle situací i tep ohmatávat? Vit "Flying Eye"! Ať si mne také přijdou obudit, mne mohou vyhodit z okna ve druhém patře a do protokolu napsat, že jsem skočil o vlastní vůli, což ovšem nikdy neudělám, mohou mi nadělat libovolno modřin a řadu důvodům k zubním protézám, a vlastně mi mohou libovolně cokoliv...

Ale jedno budou muset především, což musí již nyní: Prdel mně, dřevorubci, políbit!!!

Dasvidánija, tavárišči! /Fonetický přepis/.

Buď zdráv, Dáne! /Doslovné přání!/

P. 23/4/22 Fri

"Jelikož však nikdo nemůže zakázat obyvatelům jakéhokoliv státu, kteří přece sami vytvářejí legislativní systém, aby nebaneříčetnější osobu uznávali za hlavu státu, což už se často stalo, jak nás učí dějiny..."/S. Lem/.

Ne, ne, bráško, necituji nijak samoúčelně, nýbrž hned za tepla využívám situace a jdu tvrdě na věc! Právě před chvílí jsem se z rádia zaoceánského dozvěděl, že byl objeven deník Adolfa Hitlera. To mne moc zajímá - Führer a Džugašvili jsou dvě paka, z nichž každý jeden je pako v historii největší. Je mi Tě poněkud líto, ale pomoci Ti nemohu... Dost v tom měla udělat redakce "Sternu", tam bys měl hledat především. Zajímají mne okolnosti nálezu, ale především text samotný! Tak Ti teď nezbude než shánět a makat - překládat, alespoň podstatné, abys mohl ještě povýšit Tvoji komunikační užitečnost. No, Dáne, forky bokem, rád bych to znal - s ohledem na Tvůj čas, přirozeně především!

To je trapas, to je trapas! No, vona je to normálka, ale když JIM na tom tak moc politicko-ideologicky-propagačně záleží, že je to rána srovnatelná s požárem Kremlu kýženým mnou. Strekalov, Titov, Serebrov plus Sojuz T8 si to namířili k Saljutu 7 a minuli se, vrátili se domů. Opakuji, že v tomto podnikání jsou neúspěchy přirozenou protiváhou úspěchů, jenže TAM je pravidlem neúspěchy zatajovat... Doufej se mnou, že lidé k věci příslušní neskončí před popravčí četou, jistě si to nezaslouží. Četl jsem včera i životopisy těchto kosmonautů, všichni jsou členy KSSS. Tak mne napadlo, jestli to také není diskriminace, když do kosmu lítají jenom partajníci.

Ještě štipec agitace: Když zajistíš podstatné z toho, oč žádám, odměním Tě dárkem mimořádně vhodným! Zřejmě Ti pošlu něco na zub, zřejmě to bude polárkový dort. Ty zatím jsou. Mám vedle stroje "Informace o zásobování", vydává podnikové ředitelství Potraviny, České Budějovice. "...proto ještě nedojde k plnému uspokojení spotřebitelské poptávky. --- ...kostkový však nadále omezeně. --- Požadavky byly výrobou kráceny... --- bobkový list je krácen a vanilka nebyla potvrzena vůbec. --- Kakaový prášek bude nabízen běžně v rámci stanovených bilančních přídělů, což je nesporným zlepšením zásobovací situace. --- Po delší době se plně podařilo pokrýt spotřebu kečupu, což považujeme za přínos k uspokojení spotřebitelské poptávky. --- Z dovozu máme dostatek vodky SSSR, menší množství rumu z Kuby a třešňovice z MLR. --- Cestovní občerstvení zůstane na dosavadní úrovni, což zatím nepokryje potřebu trhu. --- Spotřebitelská poptávka nebude plně uspokojena vzhledem k nízkým bilančním. --- Nedostatky pokrývání požadavků spotřebitelů se projeví opět v některých základních sortimentech..." Blbě utrácím místo, viď? No, ale zakončím optimisticky: "U všech druhů sucharů bude spotřebitelská poptávka plně uspokojena." Tak se z toho snad přece jen neposereme.

A něco méně srandovního: Spíše už indiskrecí jsem se dostal k cyklostylu, který měl na prvním řádku větu: "Výhradně pro služební potřebu," to podtrženě a proloženě. "Stav zásobování léčivy k 19. 4. 83 Nemáme:" Za dvojtečkou bylo jistě padesát položek, jak jsem se informoval později, byly to léky důležitější než třeba mast na kuří oka. Jestli snad je stejná situace v "Sanopsu", tak je vláda lidu ohrožena principiálně! V létě se bude v Praze konat jakýsi big happening inter-nacionální, co bude za proti válce, za mír a odzbrojení. Kdyby tak ještě byl za aspirin! Dosud zde totiž není záruka, že nevychcípeme i bez války.

"Každý člověk se potácí mezi lživou nadějí a pravdivou bezna-dějí. Kdo je zapřísáhlým vyznavačem prvého, je bloud. V druhém případě kandidátem sebevraždy." /Jan Hanč/ Tak vidíš, to jsem si právě jen náhodou otevřel jeho "deník", tohle bylo prvé, o co oko zavadilo.

Včera jsem tady měl návštěvu, zase jely dvě huby dva dny, od meteorů až po sex. Zase několik stran poznámek, které nezpracuji, samozřejmě.

Jo dvojky... Je v ČSSR mnoho Vietnamců, o kterých se nemluví jinak než jako o "rákosnících". Oni jsou to takoví naši gastarbajteři, no, oni to tady mají spíše jako totální nasazení. I v místní fabričce pracují. Kupoval jsem si žvanec, otočím se k pokladně, ve frontě pokorně stáli dva Vietnamci, oba měli v košících dva kilové sáčky rýže a dvě lahve polévkového koření. Ono jim nějak supluje ten jejich soja-sos. Oko se potěšilo tou jednotou podvojnosti, ale že nikoliv, přišla myšlenka, že tohoto byli ušetřeni, dokud existovaly dva Vietnamy.

A dnes dopis od Tebe, důkladný. Ale vždyť já taky nestačím všechno! Třeba ta příloha o katamaranu Burgharda Pieskeho, to chce kafe, mapy a klidnou hodinku. Ještě se to nestalo. A "Disco"? Z minulého si ještě dlužím text o SETI a už další náklad! V tomto čísle text pod záhlavím: For now we see through a glass, darkly; but then face to face: now I know in part; but then shall I know even as I am know." I. Corinthians, 13:12. A každý měsíc "Gallery", minule fotky soptící Kilauey - báseň o peklu jakási. Tentokrát struktury /či snad textury?/, achátu - k čemu je mně potom umění nekonkrétní? To už jsem vlastně u tofografie, která je i přes všechnu nepřízeň stávajících okolností stále otevřená, nedřeli jsem se, ostatně i viz přiložený multidopis. Jsem ovšem dnes také

čuně, že bych si pozitivy nechal udělat.

Dustin Hoffman? Rád věřím! Stále mám v očích i duši tu podivuhodnou postavu from the Midnight Cowboy. /Do prdele, proč nemohu napsat jedno anglické slovo bez přehozeného pořadí dží ejč?/

"Haškův život byl větší literaturou než to, co napsal." /Eduard Bass/ Dnes zde zákonitě nemůže vyrůst osobnost ekvivalentní, i s blbstvím a zlem je tento typ boje možný jen po určitou kvantitu těchto významných antit. Asi obdobně, jako kvasné bakterie mohou žít jen ve slabém roztoku alkoholu, ne v silném, ten je zabíjí. Myslím, že všechny společenské zákony jsou jen odvozeninami zákonů přírodních. Také myslím, že na jeho schopnost vidět významy navázal až Škvorecký, a nejvíce v PILD.

No, Dáne, víš, on tady do té doby nikdo nevěděl, že v Angole je občanská válka. Nyní už to lze tajit hůře, což je jedno z pozitiv události. Nejen posílat ty lidi, taková totalita zde přece ještě není. Jet tam s dětmi je zločinem, přesně tedy obětinou na oltář spotřeby, neb je to konzumně výhodné.

Dioxin? Vím o tom a upřímně nemohu pochopit, jak se v demokracích mohou takové věci stát, i když nemám iluzí. Jeden rozdíl přece jen je - tady by to nikdy nemohlo být publikováno. Poslední dobou jsou na to cenzoři velice hákliví, a že už tady pár malých českých Seves proběhlo. Ostatně, kdo ví o tom, že děti na Sokolovsku mají o 20 % méně červených krvinek,než je normál? Je faktem, že stát se o ně stará, ve školách dostávají zdarma jogurty, tvarohové pomazánky i mléko, pravda, všechno poněkud přesycené dusičnany, reziduí hormonů atd.

Tuším, že to je z buddhismu: "Kdo se narodil v komíně, musí se umazat." Tak člověk, který žije v policejním státě a je čímkoliv jiným než naprosto povolným nástrojem, musí počítat se speciální pozorností státu - rozumějme tedy policie. Přirozeně, že tato alternativa se stává jakýmsi potenciálním tlakem, který u většiny obyvatel vede k jisté předposranosti... No, Dáne, to bych tady musel opsat Šimečkovo "Společenství strachu". Tvoji koncepci svobody potvrzuji, byla zde už několikrát zapsána slovy jen nepatrně jinými. Zase bych se dostal k závěrům o zákonitostech jevů. Už tak moc jsem o tomto napsal. /Ostatně, vůbec jsem toho hodně napsal, zvláště tady, a někdy mám pocit, že vznikají stále jen nové verze téhož. Nešť, třeba budou lepší.../ A tak tohle téma odkládám na dobu, až se změní kvalita, to přinese nové aspekty.

O S.S. jsi napsal krásnou báseň, je to k závidění, to reálno i jeho zobrazení. Budu přemýšlet o tom, jak tento text vhodně zachovat, zaslouží si to, nepamatuji nic takového na téma: přátelství. Člověče, já to už snad umím zpaměti!

Kočí Kolpa je člověk věřící v Boha, praktikující křesťan, se také snad dá říci. Celý život trochu sedlačil a hodně tahal dřevo z lesa. Teď už je několik let v důchodu, koně si koupil vlastního, a občas ještě tahá v lese, jen tak spíše pro potěchu, aby měl důvod mít koně, on je má moc rád. V omšelé peněžence s sebou nosí pár omšelých fotografií, obojí je tak nějak portrétem času už fyzicky. Fotografii otce, který sem přišel sloužit z Polska, na švancenberský hřebčín v Humňanech a tady se oženil,snímky rodiny velké a také fotku prvního vlastního koně, kterého si koupil někdy v pětadvaceti létech. Je otcem dvou dcer a čtyř synů, devítinásobným dědou. Jednou jsem viděl jeho syny pracovat, dělali si v lese dřevo, tedy palivo. Prostě dokonale sehraná parta, profesionálové, i když povolání od muzikanta, přes truhláře až po brusiče. Ti kluci stejně vyrostli v lese, jeden po druhém, vypráví se, že sami tahali s koňmi, ještě když si zkracovali cestu pod koňským břichem. Vzájemný vztah mezi bratry těžko mohu popsat, je to příliš neobvyklé,

vztah k otci lze definovat slovem jediným - úcta. Je v tom cosi až velebně patriarchálního, připadám si před tím jako křupan těžkého kalibru. Většinou dřevo pro něho kácím já, není ho už příliš, ale vždycky se moc těším, až dědek začne tahat, i když má jeden hrozný zvyk, který si nenechá rozmluvit - vždycky, když začíná v pasece, přiveze láhev rumu. Nedá se přesvědčit ani replikami typu: "Dědku, dejte s tím už jednou pokoj! Ještě jste kačku nevydělal a už jste jich padesát utratil..." Odpověď: "Ale tak nekecej, Jardo! Pij!" Ono se s ním i těžko svačí. Ať pije čaj, pivo nebo limonádu, musíš upít. Když má nějakou lepší svačinu, obvykle doma vypěstované maso, musíš ochutnat, to prostě nelze odmítat. Na dvoře má rozsáhlé hospodářství, na které je většinou sám, ženu má nějak nemocnou a po šesti dětech příliš silnou, jinak děti hodně pomáhají. Vnoučata pijí výlučně domácí mléko, všechny děti mají auta získaná výkrmem býků. Snad jsem nepoznal tak dělného člověka, je to neuvěřitelná výkonnost v jednom lidském těle. Ne, není ctitelem antiky, nikdy po večerech nestudoval teorii relativity, je to člověk prostý v tom nejkrásnějším slova smyslu. Třikrát či čtyřikrát v životě jsem to měl k Zubaté Tetě jen kousíček - těch úvah, co vždy poté následovalo, marných a nakonec bezpředmětných... Kolpa kdysi vezl na voze dřevo, společně s malým synem. Vůz se převrátil a zřítil z jakési stráně. Oběma se nic nestalo, ani koňům ne. Poděkoval po svém - na nejbližší strom pověsil svatý obrázek... Myslím, že mimo jiného je to přístup i nejracionálnější. Papír mne nutí končit, i když by se mi chtělo psát ještě dlouho, vyšel mi pouze hrubý obrys. Kolpa je mi tím, čemu se obrazně říká strom života. Kolpy si vážím, asi mu i cosi závidím.

Už jsem se tohle chystal zapsat nejméně rok. Ty jsi mne prostě přinutil. Díky.

Odtud až do příště...

P. 83/5/4 Wed

"Kde domov můj?

Kde domov můj?
Tam, kde pivovary strmí,
kde se sadské husy krmí,
kde mělnické vinice,
lidem dělaj opice,
jež malínský křen zas spraví,
mezi k ř e n y domov můj."

Odpusť, ale musel jsem to opsat, autora určitě neuhodneš. Je to z rukopisu "Listy filozofické" napsaného v roce 1859, vyšlo však až 1907... Jan Neruda. A není to zdaleka jediný výraz podobných postojů, který napsal. Oficiální lithistorie i školní osnovy ho pomuchlaly ve figuru opěvující češství. A já nyní zjišťuji, že to byl člověk, na kterém mi mnohé imponuje. Vždyť zakládal časopis za časopisem, všechny pro Čechy, ale ti měli starosti o čísla v lotyne a o teplé pelechy v rakouské státní správě, ne o podezřelé české čtení. Sem tam se něco udrželo jen díky péči české šlechty...

A ještě:

"Lidé se obávají myšlení více než čehokoli jiného na světě, více než zkázy, více než smrti." B. Russell. A: "... v přirozené lidce

ské tendenci bláhově doufat, že jakýkoli problém zmizí sám od sebe, je-li ignorován." G. R. Taylor.

Ne, nepotřebuji se zaštiťovat autoritami, jen je tím stručně řečeno to, co bych já dlouze formuloval.

Oč jde? Minule jsi napadl některé vývody z D. Dopisu, z té pasáže, která je mi krásným esejem o vůli k myšlení. Máš totiž poslední dobou pozoruhodně rozkolísaná kriteria, proto ostatně tento dopis. Byl jsem tehdy poněkud uplandaný a Tvoje repliky mne natolik zaskočily, že jsem nesvedl přiměřeně reagovat. Přirozeně jsem o tom v lese přemýšlel... Tohle Ti prostě nesmlčím! V podstatě jsi učinil to, co zmiňuje D.: "Mnozí si ovšem v takovém postoji libují, neb vyhovuje jejich pohodlnosti..." D. to již dříve shrnul šířeji: "Nakrmte nás, udělejte nám pohodlí, pobavte nás, ale probůh nechtějte, abychom přemýšleli."

Myšlení? Je to duševní proces respektující přírodní zákony. Cokoliv mimo to může být čímkoli, jen ne myšlením. Proto třeba Tvoje vývody o občanech rozvojových zemí jsou nedomyšleností vedoucí k demagogii. Jakákoliv louka uživí jen jistý počet krav, to vědí všichni sedláci na světě širém, z toho lze indukovat...

Tvoje teze lze snadno vyjádřit parafrází Jaroslava Haška - Mírné myšlení v mezích únosnosti při zachování pohodlí duševního.

Z Tvých tezí totiž vylézá všechen svrab světa, to lze snadno dokázat. Proto jsem tak udiven, ba spíše popuzen. Tvrdím, že myšlení je základní lidskou povinností, protože podmiňuje všechno ostatní. Každý člověk by měl přemýšlet natolik, nakolik jen jeho duchovní síly stačí. Kdyby tomu tak bylo, podstatně by ubylo zbytečného zboží a jistě by bylo o něco více lidí.

To, co hlásáš Ty, a jsem přesvědčen, že to je z pouhopouhé pohodlnosti, má pouze dvě alternativy: A - návrat k primitivismu, třeba ne materiálnímu, B - Svět v údolí mezi Mohelníkem a Hradištěm. No jo, ale to jsme nemuseli slézat ze stromu...

Přirozeně, že máš právo vytvořit si svůj mikrokosmos podle svých představ. Pak se ovšem nemůžeš pokoušet polemizovat s humánním myšlením, nutně ztroskotáš. Můžeš v Tv propagovat PO SSM, i když této instituci vůči humanismu mnohé schází a jiné zase přebývá, je to konec konců Tvoje věc, ale nesmíš pak napadat to, co je úsilím o dosažení podstat skutečně lidských.

Jen se stane to, že Tvůj hřích za bídu světa bude větší než hříchy jiných, protože disponuješ větší intelektuální kapacitou. Blbovi lze odpustit mnohé, je to člověk poškozený přírodou, Tobě odpustím jen velice málo. A rozhodně Ti neodpustím mrhání Tvým talentem i Tvojí dovedností. Je poněkud tristní dívat se na to, jak sis zcela sám vytyčil hřiště a sám sebe vemlouváš do role tvůrce velice omezeného.

Přirozeně, že si lidi dělím. Ještě předtím, než jsme spolu poprvé promluvili, jsi ode mne v radiu slyšel asi toto: "Mezi ohně neznalým Papuáncem a Einsteinem je značný rozdíl. Význam slova člověk leží mimo biologii." Za těch sedmnáct let jsem názor nezměnil a určitě ho nikdy nezměním. Tvrdím, že lidé jsou si přirozeně nerovni. To je fakt, před kterým není ústupu. Celý život usiluji přemýšlet, často klopotně, někdy i mylně, ale dobrou vůli mi asi nikdo upřít nemůže. Vím, kde mohu naleznout další impulsy...

Z Tebe mám poslední dobou dojem že usiluješ o opak...

A ještě jedna věc mi notně leží v bachoru a tlačí. Snad už třikrát jsi se vyjádřil v tom smyslu, že "mám klady, které mne odlidšťují". Ono se na to přímo asi těžko dá reagovat. Ale pokaždé mi Tvoje slova zvedla tep. Je pravdou, že se vždy snažím dostát tomu, co lze snad obecně nazvat pozitivně lidským, snad se mi to i převážně daří - i když bytostně cítím, jak už brzy někomu na ulici

nabiju drżku pro zdánlivou malichernost. Jenže to je jen snaha přiblížit se tomu, co se nazývá humanistickým ideálem, tomu se mohu přibližovat jen aproximativně, vždy budu člověkem nedokonalým a ideálu nedosáhnu, ke své lítosti...

Ale z čeho vychází Tvůj výrok, z jaké koncepce? Lze dovodit jen to, že skutečné člověčenství připouští nekorektnost etc. To je zlý posun v kritériích! To se kritérii humanismu mají stát alkoholikové, zloději, křiváci a sňatkoví podvodníci? To je to pravé lidské, a co nad to je, překáží? Proto ten předešlý odstavec! Vždy jsem tvrdil, že lidstvo, lidskou kulturu tvoří jen nevelká část jedinců, ostatní jsou jen nevýznamným pískem. Ale ti se nikdy nesmějí stát vztažným bodem! Odtud je cesta jen k variantám A + B

Nastoupil před časem na správě nový dělník, původně automechanik, syn pražského generála. Otec zařídil luxusní flek v dílnách ministerstva vnitra, i s bytem, samozřejmě. Boy sebral dvě holky, dvacítku a dvojku a šel na venkov, do lesa. Když se potkáme, zdravím první, od té doby, co mi byl reprodukován jeho výrok: "Já se o holky postarám sám, chci žít sám za sebe." Snaž se pochopit, jak vedle něho mohu vidět toho šmejdíka, Tvého spolupracovníka! Ale Ty nejistě promlouváš: "On ho ještě život může..." Hovno! Sám víš, že ten hajzlík nikdy žít nebude! To říkáš jen proto, abys uchoval svoji baráčnickou představu o realitě...

Dokážeš s pousmáním vyprávět o tom, jak byl na místním hřbitově předáván fotbalový úplatek. Když mi nad tím zatrne, řekneš: "To patří k věci..." Znovu HOVNO! Úplatky se neposkytují pro čest a slávu, nakonec se mění ve žrádlo, chlast, harampádí a děvky. Když je u stolu zdánlivá selanka, skoro se básní a já do toho vpadnu s tvrdým faktem, je to zřetelně nepříjemné Tobě i V.T. Ale Vaše subjektivní postoje nemohou změnit objektivní fakt, že K.V. je hajzl! A tak dále,and so on, et cetera...

Poslední rok jsem Ti smlčoval mnoho věcí. Už nebudu. Mívám z toho hořko v duši.

Ozvu se. Zatím se měj jaksi - když už ne ideálně, alespoň optimálně.

P. 83/10/4 Tue

O čem by tohle vlastně mělo být?

Už vím! Tak jako vždycky... Zase to budu I!

Prostě mám dojem, že v těchto textech, a nejen v těchto tematických úryvcích, ale vůbec - a nakonec ve všech textech, co mně ze stroje lezou, se vždycky a pokaždé, více nebo méně, tak nebo onak předvádím. Jo, zase se tlačí nahoru ten starý problém auto... či češtěji - sebestylizace, o kterém jsem si myslel, že ho mám už vyřešený. Tedy zase: Kdo jsem a co mám v sobě? Raději nikoliv! Ilniobné procesy a jiné destrukce dnes raději ne.

Čím začít a u čeho skončit? Přece nejde o diskrétní události, není to schodiště, je to křivka. Vždycky cosi začíná, často zcela nenápadně, a vždy cosi končí, někdy i velice razantně. Život je kontinuum a jakákoliv reference o něm tedy nutně musí počínat i končit ostrým střihem, přerváním souvislosti... Je to nevyhnutelné.

Ale budu se snažit, aby v následujícím bylo přece jen i něco jiného než moje upsaná bytost.

S přítelem jsem seděl v pátek a rozváděli jsme aspekty sociálního rozvrstvení zdejší společnosti. Jistá neshoda názorová. I tento systém vytvořil třídu, která na ostatních tak či onak para-

zituje - tedy spotřebovává více, než sama vyprodukuje. Dokonce několik takových tříd zde nepopiratelně existuje. Nejen vedoucí obchodů se zeleninou, masem a hostinští, také vojáci z povolání, a také takoví ti satrapové různí. A já se nehodlám smířit s myšlenkou, že žiju v nespravedlivé společnosti, nehodlám existovat izolátně. Nejde o mne, já nic nepotřebuji, ale jsou zde rodiny, které by přinejmenším potřebovaly kvalitnější mléko pro děti. A jsou zde lidé, kterým netřeba vozit pstruhy na mejdany až z Klatov. V každém případě dolce vita tunajší high society bude mým příštím kouskem literárním.

U přítele jsem v sobotu zazvonil, pak jsme šli městem a ventilovali běh geparda, hašení požárů ve výškových budovách, sportovní výkony nenápadných amatérů a ještě mnoho jiného.

S přítelem jsme se setkali na náměstí a témata se ještě rozšířila, ale pak převládlo téma jediné - Běh. Ten den byl tím datem.

Přítel mě vyfotografoval mým aparátem podle mých představ u veřejných záchodků - měla by to být novoročenka tak filozofická, jako dosud žádná z dosavadních.

Přátel na startu 8. ročníku Běhu bylo mnoho. Při povinnosti fotoreportérské sotva zbýval čas na letmé pozdravy.

V cíli přátel ještě přibylo. Dokonce i country šraml v obsazení kytara, basa. Viděl jsem je poprvé, ale byli přáteli, měli můj repertoár.

S přáteli jsem absolvoval tradiční procházku borců kolem zámku, který byl okoukán v Anglii.

Přátelsky jsme usedli v restaurantu již osvědčeném. Bylo nás tam mnoho.

Přítel vyvolával čísla tažená v bohaté tombole. Také: "Komu už to špatně šroubuje, má možnost vyhrát tento nádherný šroubovák, který mnohé nahradí. A je to číslo... Třináct modré s křížkem!" Máj sem se uchcal nadšením, měl jsem modrý lístek číslo třináct a s křížkem! Mám šroubovák!! Není náhoda kráva k pomilování?

S přítelem u stolu debata krátká, ale hrotitá, ba i jméno Albert Camus v ní padlo. Rozpětí života je nepředstavitelné!

Příteli jsem nakonec narazil na palici svoji buřinku /bowler-hat/, kterou jsem celý den svoji personu označoval.

Sluší mu snad ještě více, než slušela mně!

S přáteli jsem chodil k výčepu na rundy Fernet-stocku, který chutná, jak jeden z nich poznamenal, jako lak na rakve.

Přítel mi nechal zahrát českou verzi Newburry s "Gone to Alabama", zpíval jsem s sebou Poštulkův text, protože tu písničku miluji úplně. "Ó ladalí, ještě mám fůru času, mám fůru času, a tak spím v obilí... a zdál se mi sen plný dívek a dětí..." Žel, že toho času už příliš nemám a i sny se mně zdají o hodně jiné.

S přítelem jsem se smluvil na nicotné malosti světa. Jeho bratr nyní pracuje s mým přítelem kdesi na předměstí New Yorku, in the Port Washington.

Od přítele jsem si vypůjčil dlouhé spodky v tombole vyhrané, navlékl je přes kalhoty a pak vzrušoval přítomné dámy. Později jsem i za nohavice na násadu od smetáku uvázal a pochodoval sálem, manifestujíc tak za ideály, které blíže raději neurčím.

Pak jsem přátele i trochu zradil... Upřímně toho lituji, neboť lituji i sebe. Jak jsem k výčepu chodil, se zajímavou servírkou jsem se zapovídal. Ona z toho lokálu trčela... Jak jen bych to připodobnil? No, Albert Einstein na sjezdu kterékoliv politické partaje by nemohl být nápadnější. Mladičká absolventka gymnásia, která čeká na další termín přijímacích zkoušek na vysokou školu. Nevím už proč, ale začlo to nějak Vaňkovou verzí "Švejka"...

Pak jsme propovídali několik hodin a jen výčet ventilovaných jmen by byl hodný pozoru - od Saint-Exupéryho až po Kryla a Hutku. Pak se nějak stalo, že jsme zůstali v lokálu uzamčeni. Odcházel jsem skokem z okna. Byť to bylo v přízemí, ~~dopadací plocha byla~~ o tři metry níže. To jsem zvládl bez problémů. Jenže - pozval jsem tu dívku k sobě. A nyní se trochu bojím, že třeba přijede...

S přítelem jsem si domluvil poslední časoprostorové souřadnice chystaného tripu na Křivoklát-land.

Pak už byla většina přátel poměrně ožralých, snad jsem nějak nezaostal...

U přítele jsem spal, ale ještě kolem druhé ráno jsme řešili velmi komplikované pedagogické problémy.

S přítelem jsme si ráno upravili slogan "Nejlepší je kožená, co má naše Božena" na verzi "Nejlepší je točený!" Našli jsme ho až na náměstí - a také guláš, kterému k dokonalosti scházelo jen pár desítek gramů pepře do talíře. V dalším bufíku jiné točené a káva horká. Pak v hospodě další a hrachovka-polívka hutná. Zle nebylo, pořád se povídalo o tématech, která vzrušují. Jitro bylo ostré nádherným podzimem a vyhledávali jsme slunečné strany ulic.

Bez přátel a s přáteli jsem byl doma kolem nedělního poledne. Na gramu s potenciometrem vytočeným jsem nechal dunět ryčnou C and W, otevíral lahev za lahví, pil i kávy a jedl zběžně naplácané chleby, a vracel se k času bezprostředně minulému, a otevíral knihy a dával jsem mezi oko a mapy velkou lupu a bylo mně jako Bohu Života... Spát jsem šel, s lítostí, ve tři ráno, v pondělí.

V pět ráno jsem si dělal instantní polévku, kterou mně daroval otec přítele, než minulý týden odjel za synem emigrantem do Států. Nešel jsem pracovat, ještě jsem chtěl být s přáteli... Kliku jsem měl! Jen jsem si dopoledne přinesl pivo a jídlo, zastavila se tady matka přítele. Pracuje na poště, tak mi pohotově přinesla velikou zásilku.

Přítel mně poslal takový ty...no...three times LP's! Už dvanáct let starou placku černou Kriffersonovu - "The Silver Tongued Devil and I", Tak jsem poslouchal ~~text titulní...~~ "Jody and the Kid", "Good Christian Soldier"... Měl jsem oči zasklené dojetím. Pak i vlny zlosti. Jsou to staré kusy, to ještě Kris ani vousy nenosil... Proč mně o to Oni šidí? Proč mi místo toho ládují toho Gotta, zasloužilého umělce trapného? Proč... i jiná proč.

A poslední Emmylou Harris album "Last Date". Slyším tu holku! A cítím, jak moc rád mám live desky - atmosféru odečíst nelze. A tak mně po Partonové a Davisové otevírá svět, který jsem popíral - že country mohou zpívat i ženy. Třetí kousek, "Country Festival, Volume 2" je samplerem poučným. Dává orientaci, a také vědomí, že veličiny středního proudu českého popu, které se snaží exploatovat country hits, si počínají... No,tak nějak jako králík chtějící vošoustat tygřici. Tak! Bylo to pěkné poledne od přítele.

A moc ošklivé odpoledne pro mne. Musel jsem napsat dopis pro přítele třináctiletého, dopis jaksi pedagogicko-mentorský. Byl to asi nejbolestnější text z těchto kláves. Doopít jsem se na to musel - a stejně jsem to asi nezvládl... Myslím, že ne. Ten text by býval potřeboval měsíce nošení, já ho musel ustrojit přes den, s prodlením by ztrácel smysl... Šel jsem z vlastní vůle do něčeho, na co prostě nemám. A nyní vůbec nevím, zda jsem malému příteli jen ublížil, či zda jsem mu snad centimetrem pomohl...

Také přítelkyni jsem musel pár řádek napsat, až na Moravu, já z roztržitosti data weekends pomotal.

A znovu jsem musel pro pivo, už v podvečer. V obchodě jsem náhodně přítelkyni, ženu přítele, potkal. Pozvání na skleničku rumu jsem odmítnout nemohl. Tomuto tématu jistě jednou věnuji více místa.

Já tu dvojici poznal jako manželství, domněle hezké. To až postupně jsem zjišťoval, jak hluboce je tento vztah vnitřně destruovaný - manželství už asi typické. Asi jsem tehdy nějak podvědomě hledal pohled na něco pevného. Dopadl jsem opačně! Tak se mně zdá, že celý můj život je naprosto přesně v intencích pohádky Járy da Cimrmana "Jak chudák do ještě větší nouze přišel".

Od stesků přítelkyně jsem vlastně utekl. Jel jsem na koncert skupiny, která pro country muziku tady udělala ze všech nejvíc.

Před představením jsem zašel do šatny za přítelem, kterého jsem poznal už někdy před čtvrtstoletím, na Týřově, jo, tam, kde bych měl v příštích dnech zase po dvanácti létech přespat. Pár desítek minut hovoru jsme si s přítelem dali, o muzice i o Křivoklátsku. Dokonce jsem dostal tipy na možnosti přenocování i na hospody již uzavřené. Já se pochlubím - přítel je prvním českým banjistou. Druhým byl přítel rezatý, který nyní v Port Washington hostí svého otce a jistě už má lovecký tesák, který jsem vytroušil tak, že chlupy na předloktí nasucho bral.

Jen par slov jsem prohodil s přítelem, kterému jsem text odpoledního dopisu předal, protože on mě dokáže ve chvílích nejistoty vždycky někam usadit...

Vrátil jsem se o půlnoci a pořád jsem byl s přáteli. Se všemi! Ještě dlouho do rána, na gramu a na stropě...

Ráno jsem měl pevnou vůli jít pracovat, odjel jsem do lesa. Jenže tělo už nějak nemohlo, chcípák zasranej. Čtyři dny šizeného spánku, zjitrování alkoholem a excitací duší... Třes v těle a černé vlny v očích... Nešlo to.

Přítel, který se starou Tatrou vozí dřevo z lesa mne naložil a odvezl zpět. Šel jsem spát v osm dopoledne, vstával jsem kolem třetí.

Najedl jsem se, zadávil stroj kopiemi a píšu přátelům...

Možná jsem tady pojem "přítel" pro někoho příliš rozšířil.

Nedbám, já tady přece píšu zase jen o sobě, skrze přátele však existuji... Fůůůj, svína filozofija! Mám přátele - tedy jsem!

Přátelé...

xxxx

OBŘADNÍ ŘEČI Věra LINHARTOVÁ
x x x

O této jeho vlastnosti jsem věděl dávno dřív, než se stala předmětem odborného zájmu, a myslím, že právě ten večer - nezapomínejme, že jsme pořád ještě ve večerním shromáždění zvaných hostů - mi vytanul na mysli zvláště zřetelně a zjevně. Věděl jsem, že kdyby byl Pomedor schopen vědomě a schválně vrhnout se po hlavě do neštěstí, byla by pro něho ještě možnost záchrany. Ale protože se dával na pospas v tak dokonalé důvěře, byl pro nás nenávratně ztracen. Snad je to tím, že ne chtivost, ale nevědomost cíle bývá odměněna jeho dosažením. - Stále jsme ještě v tom výše popsaném shromáždění, protože čas tam pojednou nabobtnal a zduřel, a působí na nás dodnes svojí přítomností. Pamatuji si, že jsem od posledních slov s Pomedorem přísně sledoval hodinky, takže se mě několikrát ptali, roztržitého v rozhovoru: "Spěcháte někam?" "Ne nespěchám," odpovídal jsem, "jenomže se to nějak vleče." Podle mých výpočtů a přesného orientačního smyslu v čase, měla by být dávno půlnoc. Ale kupodivu bylo sotva půl desáté, a já si s tím nevěděl rady. Všeobecná skleslost se rozšířila i na ostatní účastníky večera, a hostitelka, aby zachránila situaci /nepomýšlela-li na to už předem/, navrhla pojednou, aby někdo něco zahrál na klavír, třeba nepřipraveně a z hlavy. Doufala v oživení pohasínajícího večera.

Klavír stál uprostřed velkého sálu, a protože Pomedor byl jediný, kdo vládl tímto nástrojem, připadla volba samozřejmě na něho. Ujal se svého poslání, a po malé chvíli rozmyšlení začal hrát, zcela nepřipraven na podobné vystoupení. Nepamatuju se už přesně, co vlastně ten večer hrál. Byl jsem přespříliš zaujat nastávající proměnou okolností, než abych mohl sledovat věci podružné. Ale hrál velmi dobře, pokud to mohu posoudit, a také obecná pozornost, kterou na sebe soustředil, mě utvrzuje v tomto mínění. Stalo se, nevím jak, že ke konci tohoto nepředvídaného koncertu jsem seděl nablízku Limonie, a ona mi řekla, obracejíc se ke mně jako k dobrému známému: "Nemyslíte, že hraje krásně?" - "Ujde to," řekl jsem, "ale víte, chybí mu něco, co dělá hudebníka hudebníkem." - "Naštěstí ano," odpověděla mi, "naštěstí hraje tak, jako by hráli andělé." - A najednou se vyděšeně odtáhla, přikrývajíc si ústa; jenom na závěr mi ještě řekla: "Vyložte si to ale jak chcete." - V důsledku toho jsem pozbyl veškerou naději, že by se Pomedor vrátil dnes v noci se mnou domů.

. . . .

Obtíže s urnou: malé upozornění pro potřebu čtenářů. /- Rád bych vám nyní položil ryze akademickou otázku: jestli totiž víte, jak se obstarává urna? Sám jsem si v té věci opatřil dost přesné zprávy, a zcela ochotně je sdělím na požádání kdykoli. Být zpopelněn - všeobecně řečeno - je věc poměrně jednoduchá a nevyžaduje zvláštní námahu. Jenomže by byl na omylu, kdo by se domníval, že tím už je celá věc vyřízena. - Být uložen /popel/ ve skladišti v krabici, je rovněž celkem lhostejné. Jenomže pohřební ústav vás tam déle než rok nenechá - mluvím pořád o popelu - a pak začnou obtíže s urnou. Především pohřební služba dodává pouze urny z obyčejných kovů, které mají tu nevýhodu, že ustavičně rezivějí; a lze tomu zabránit jen tím, když se schránka maže každých čtrnáct dní vaselinou nebo olejem. A kdo z vás může odpovědně tvrdit, že má na světě člověka, který by chodil každých čtrnáct dní mazat jeho schránku olejem? Takže zrezivění

je nevyhnutelné. Ale nezoufejte ještě, z každého postavení přece musí být východisko, a budete-li pátrat dál, najdete určitě někde v zastrčené kolně řemeslníka, který vám zhotoví urnu z nerezavějícího barevného kovu. Jenomže kam ji umístíte? Byli byste si oddechli předčasně, kdybyste si oddechli na tomto místě. Urnový háj je obsazen na deset let dopředu, a stavět urny volně na hřbitov není hřbitovní správou dovoleno. Kam by to vedlo, kdyby už ani mezi mrtvými neměl být pořádek? Ale máte-li známosti na patřičných místech, mohlo by se vám podařit, že by některý neplatící nájemník byl úředně vystěhován, a vaší schránce se pak dostane jeho místo. -/ Toto je jenom upozornění čtenáři, kdyby snad náhodou někdy stanul před řešením podobné otázky.

. . . .

Mylně se také domníváme, že by snad mohl nadejít čas, který by nás zbavil některé tíživé události, skutku anebo člověka, s nímž jsme se kdy potkali. Události se neztrácejí, nenahrazují jedna druhou, ani se navzájem nezakrývají, a lidé se v našem životě nestřídají, jenom jich ustavičně přibývá. Když jsem o tom hovořil s Limonií, říkala mi, že se jí poslední dobou stále častěji zdává o jejích dětských láskách a školních přátelstvích. Skutečně zdá se, že čím je ta která událost vzdálenější, tím výstižnější podoby nabývá. Proto jsem vždycky vycházel z toho, že nás smrt nijak nemůže zbavit milované osoby, naopak, že nám ji sama nabízí v nedělitelné úplnosti, takže vzít někomu život, je krajní prostředek, jak ho závazně přijmout do sebe. Častokrát jsem si přál, aby lidé, které jsem miloval přespříliš silnou láskou, nehodící se pro tento prostředně uměřený svět, zemřeli co nejrychleji, a já se tak konečně stal jejich výhradním držitelem. Pokud totiž žili, bral jsem na jejich životě jenom částečný podíl, a zůstávali mi neproniknutelní. A jestliže jsem nechtěl zůstat na okraji, museli lidé pro mne tak nebo tak zemřít, abych se dostal až na dřeň.

"Blízkost je vždycky matoucí," říkal jsem Pomedorovi, "jestli ji miluješ tak, jak mi tvrdíš, zabij ji nevědomky, dřív než bys ji ztratil." - "Jsi můj zlý duch," odpovídal mi, "nikdo tu přece není jen proto, abych si ho mohl přivlastnit." - "A co s ní zamýšlíš lepšího?" - "Ať jde svou cestou a já půjdu někde nablízku." - "Snílku,", řekl jsem, "nepozemský blouznivče, copak si opravdu myslíš, že je to tak možné? Přivlastníš si ji jenom jinak, po kouscích, a ani si při tom nevšimneš, žes ji docela rozdrobil a že z ní už nezbylo nic. Zničíš ji lidumilně a pozvolna. Copak to není mnohem horší, než to, co ti navrhuji? Ty budeš pořád někde nablízku, a s upřímným přesvědčením jí budeš tvrdit do očí: Jen si jdi v pokoji, já sleduju tvou cestu pokorně a zpovzdálí, jako bych tu ani nebyl. - A zatím její cesta už dávno není její, ale odvisí od tvé. Roztříštíš ji s uspokojivým vědomím, žes do ničeho nezasáhl. Čistý ptáčku." - "Ale co si vlastně myslíš," vzbouřil se pojednou Pomedor, "proč o ní mluvíš jako o neživé věci? Třeba to vůbec nejsem já, kdo by ji nějak odváděl, naopak, třeba vede ona mne. Jsi nehorázně pyšný, než abys vůbec mohl připustit nějakou podřízenost, a nedovedeš si při vší své chytrosti představit, že někdy se také lidi můžou vést třeba navzájem, ten toho a druhý zase prvního -" " - až oba v jámu upadnou," vstoupil jsem mu do řeči. "Ne to máš pravdu,

představit si to nedovedu. Protože aby se mohli vést, musí se nutně sejít na polovina cesty. A slovo polovina se mi nepřekonatelně příčí. Je jenom buď - anebo." - "Raději tedy anebo: máš-li takový strach o ni - a kdo by ostatně neměl - pak se dám odvést sám." Při tom se na mne podíval, a tu jsem mu na tváři poznal takové pohnutí strachu, že mne to málem svedlo k ústupnosti." - "Víš, stejně je to tak," pokračoval Pomedor tišeji, a rozeznal jsem s hrůzou, že se s tím na mne obrací, ačkoli jsme se nepsanou dohodou nikdy a s ničím jeden na druhého neobraceli /ani kdyby běželo o krk/ - "stejně je to tak, že ona vede mne na vrcholek hory, a tam mě opustí, aby se podívala, jestli se vznesu nebo zřítím. Že je to tak?" - Zatrnulo mi po celém těle: "Neptával ses mě na radu," řekl jsem. - "Ale teď se tě ptám," řekl Pomedor, smířeně se na mne podíval. Dalo mi něco práce, než jsem ze sebe vypravil: "Už jsem ti ji přece dal."

Pomedor a já jsme se nikdy nevodili za ruce; byli jsme navzájem šetrní k utrpěným zraněním, ale nesnažili jsme se jim předcházet varováním, nebo radou. Protože já jsem je vyhledával úmyslně, a Pomedor k nim přicházel, ani nevěděl jak. Pomáhali jsme si vzájemně jenom k překonání již hotového, ale doposud nikdy jsme se nebránili dopředu. Tento okamžik v našem dlouholetém srůstání mi byl výstražným znamením mimořádnosti situace. Vyrostli jsme jako dvojníci, snášeli jsme spolu dobré i horší, spolu jsme brali všechno tak, jak nám přicházelo, a o víc jsme se nestarali. Ještě se mi nestalo, že bych byl v takovém pokušení získat ho pro svoji myšlenku, a přesvědčit ho o výhodnosti svého řešení.

Zase jsem trochu předběhl, ale večírek se mi skutečně donekonečna táhl, a tak abych vás toho ušetřil, zabýval jsem se zatím věcmi pozdějšími. - Po koncertu zase začala nabývat vrchu všeobecná veselost; sám jsem několikrát oslovil sotva zpola mi známé lidi, a potom ke mně přišli ještě jiní, které jsem neznal vůbec. Zbožňuji tyto řeči o politice, a zvláště o umění, při nichž rozprava plyne a víno se nalévá nepřetržitě, až k úplné spokojenosti. - "Co si myslíte o umění?" /zajásal jsem tiše nad touto otázkou/ zeptala se mě úhledná dáma s dokonale nepohnutým účesem; /totiž myslím to tak, že tato otázka by pohnula i kamenem, zatímco její účes byl stále beze změny dokonalý/. - "Vy se zabýváte uměním?" zeptal jsem se; později jsem se dozvěděl, že je to básnířka, jejíž jméno zná každý průměrně vzdělaný člověk, který sleduje kulturní tisk; - "Tak to byste to měla vědět skoro ~~xxx~~ líp, než já. Protože se necítím opravdu povolán rozhodovat v této otázce, jsa jenom soukromým sběratelem komických slovních útvarů." Ale vida, že mě nebere vážně a považuje můj upřímně míněný projev za pouhý zdvořilostní úvod, pokračoval jsem, aby řeč nestála: "Když myslíte, tak vám to tedy povím. To všechno je jenom strach z prostoru. Horror vacui, jak se dřív pěkně říkalo: hrůza z prostoru, ze kterého byl vysát vzduch. Malování prstem ~~x~~ v černočerné tmě, a v zoufalé naději, že z toho v pustině povstane dům, a když už bude dům, že v něm lze taky vykouzlit stůl a na stole lampu, a že se tam na chvilku sejdeme a posedíme o slově a víně." - Poslouchala mě napjatě a zbožně, jako bych mluvil o její poslední básničce, otištěné v kulturní rubrice novin: "To jste řekl moc krásně." - "A hovno, hovno jsem řekl." Od těch dob mě považovala za svého obzvláštního ctitele, tvrdila, že v našem myšlení je velmi mnoho společného.

Návštěvníci jeden po druhém odpadali, buď že někteří, znalí své míry, už dávno v rozumný čas odešli, nebo naopak, ti, kteří vytrvali, neohlížejíce se vůbec na nějakou míru, začínali být poněkud zmoženi a k rozmluvě nezpůsobilí. Paní bytu setrvávala z povinnosti, nevnímajíc už únavu, a jenom Pomedor a já jsme právě začínali být nejčilejší. - A ještě někdo třetí byl s námi při té dohořívající slavnosti, Limonia, která téměř vůbec nepila, a nenápadně se taky prospala ve vedlejším pokoji, zatímco my jsme mařili čas nejvážnějšími řečmi. Říkal jsem si, proč neodešla. Ten, kdo ji sem přivedl, byl jistě buď už dávno pryč, nebo, byl-li dosud mezi přítomnými, nemohla nyní spoléhat na jeho doprovod. Přesto však zůstala, a se zřejmým zájmem se začala rozhlížet po bytě, konečně tichém, a až na několik postav spících a porůznu rozložených, opuštěném. - "Nepůjdete už domů?" zeptal jsem se jí. - "Raději přespím tady", řekla mi, "teď už je stejně pozdě a žádná tramvaj mi nejede. A nechce se mi spát." - "Tak co budete dělat?" - "Nic," řekla, "chodím a koukám." - Pomedor tady nebyl, šel vyprovodit nějaké známé. Přál jsem jí příjemný zbytek večera a odešel jsem rovněž.

Vynechal jsem až dosud jeden důležitý malý rozhovor, který jsem měl těsně před započetím koncertu s člověkem, do té doby mi posotva známým. Znal jsem ho od vidění, ale nikdy jsem ho nepokládal za schopna prokázat mi takovou službu. - Když totiž Pomedor usedal ke klavíru, a já jsem objevil volné místo poblíž Limonie, k němuž jsem zamířil, zastavil mě cestou malý prošedivělý pán s pronikavýma očima, a řekl mi, společensky se ukláněje: "Kdybyste někdy potřeboval nějakou zbraň, řekněme střelnou zbraň, nenápadnou pistoli, můžu vám ji kdykoli opatřit, a potom mi ji zase vrátíte. Ručím vám za to, že se vás nikdo nebude ptát, odkud jste ji měl, k čemu jste ji použil a kam se poděla." - Přešel jsem ho ve zmatku a dokonce jsem mu poděkoval, ale teprve, když jsem zaujal prázdnou židli, k níž jsem měl namířeno, přišla mi na mysl neobvyklost té nabídky. Především jsem si ale řekl - s nepříjemným pocitem v zádech, jako by za mnou někdo stál a sledoval každý můj pohyb - že snad ten člověk pozoruje velmi přesně všechno, co se zde děje, a že snad o nás ví víc, než by mi bylo po chuti. A to, že mi nabízí tak bez okolků věc, kterou snad ani sám nemám dosud na mysli /jenomže v té chvíli, kdy se ke mně Limonia obrátila s otázkou: "Nemyslíte, že hraje krásně?" - jsem už taky věděl, že tuhle věc mám trvale na mysli, a to ve zcela přesné podobě/, může si to dovolit jen proto, že si je - pokud se týče mne - jist víc, než jsem byl já sám sebou.

. . . .

Pomedor míval v dětství často sen, který se mu vracel i později: zdávalo se mu, že létá, a nejčastěji, že dovede létat na schodišti domu, v němž bydleli. Na prvním schodu se odrazil, ale spíš ještě vykročil volně do vzduchu, a přelétnuv schody, letmo se při tom dotýkaje zdi nebo zábradlí, hladce přistál na dolní plošině, a zase pokračoval. / - Proto jsem jeho pád se schodů - který prohlašovali za neštastnou náhodu, uklouznutí, anebo dokonce /neboť i takový názor jsem slyšel od lidí málo zpravených/ za úmyslný pokus o sebeublížení na těle - za nic

podobného nepokládal. - Bylo to prostě pokračování snu.
- Jednak
"minul čas náhod, zmatku a událostí",
jednak Pomedor nedělal nikdy nic úmyslně. Předpokládám jenom, že vykročil volně do vzduchu na prvním schodu, a tuto moji domněnku, že totiž jeho sen se v té době už natolik rozcházel se skutečností, že nad ní tolik převládal, dotvrzuje sama skutečnost: po dopadu Pomedor vstal, a nevěnuje nejmenší pozornost bolestem nebo poraněním, které snad utrpěl, klidně pokračoval v cestě, i když obráceným směrem, než se byl původně vydal. Místo aby šel dolů, vrátil se po schodech vzhůru, odkud vyšel.

Ale taková byla převaha snu nad okolnostmi, že se pohyboval zcela nenásilně a bez vědomých obtíží, třebaže jak bylo později zjištěno, utrpěl při pádu zlomeninu pravého kotníku, pohmožděni na páteři a lehký otřes mozku. - Když opustil nejvyšší schod a ocitl se ve vzduchu, letěl nejprve hlavou napřed a domníval se, že lze pád nějak zadržet. Asi v polovině schodů přestal doufat v možnost zachycení a tak se rukou jenom letmo odrazil od zábradlí, tím se však otočil a současně přijal s uspokojením skutečnost, že padá se schodů. Dopad byl tedy pro něho už hračkou, a protože se před tím otočil ve vzduchu kolem své osy, dopadl hlavou napřed, ale na záda, pravou nohu vklíněnu mezi zábradlí a nejnižší stupně, udeřiv týlem o podlahu. Když se otevřely dveře v jednom z bytů nižšího patra, stál už zase sám na nohou. Dveřmi se opatrně protáhl chlapec, přivolaný hlukem Pomedorova pádu, a zeptal se: "Stalo se vám něco?" - "Ale ne," odpověděl Pomedor, "to je úplně v pořádku" a sbíral po zemi rozházené klíče a drobné, které mu při pádu vypadaly z kapsy. Chlapec stál, a potom, pomalu couvaje s očima pořád na Pomedora upřenýma, zavřel před sebou dveře.

Ale co ještě předcházelo tomuto Pomedorovu pádu se schodů? Bylo to krátké období, během něhož jsem ho téměř nevídal. Známí mi občas říkali, že ho viděli tam nebo tam, ale přesných zpráv jsem o něm neměl. Po setkání s ním jsem také netoužil, věděl jsem příliš dobře, že bych se ho byl ze všech sil snažil naučit předvídat, dohlížet věci do konce; a podobná činnost se mi předem protivila. Mimoto jsem měl příliš co dělat sám se sebou, abych se odnaučil vidět dopředu. Učil jsem se pracně být neprozíravý, nedohlédat nikam, omezovat svoji představivost na několik nejbližších okamžiků. - Říct, že jsem se o něho za tu dobu nikdy nestrachoval, bylo by už nadměrné mé lhostejnosti k jeho každodenním osudům. Pomedor byl "jako ptactvo nebeské" pod ochranou všech nahodilých okolností, a vždycky o něho bylo postaráno tím spíš, čím míň se o sebe staral. Ostatně nebylo to ani zvláštní ochrana: nejspíš to bylo tím, že vzhledem ke své osobě neměl žádné zvláštní potřeby; a protože nic nepožadoval, dostával vždycky to nejnutnější a potřebné.

Domníval jsem se vždycky, že krajní ústupnost je nejtvrdší způsob nátlaku; a ještě hůř, je-li tato ústupnost zcela nevědomá. Každý důkaz, každé naléhání na ni potom padá do prázdna. - Také v tom jsme se zcela lišili: já jsem šel do všeho hlavou, a se zcela přesným záměrem, třebaže u vědomí, že mi záměr nevyjde. Pomedor dosahoval svého beze všech plánů a záměrů. Tak jsme se

nakonec setkávali ve výsledné podobě, která nebyla ničí zásluhou - v mé na hlavu poražené tvrdohlavosti, a v jeho bezhlavosti postavené na nohy. Proto jsme se nikdy nemohli sblížit, a proto také nikdy mezi námi nemohlo dojít k odloučení. Naše spřízněnost /Polydor a Pomedor/ byla taková, že jeden jako druhý jsme o ní mohli říct:

"šílený žalářník ve vězení uzavřený" -

ale říkat to, vyslovit ta slova, zbylo nakonec na mně. Protože Pomedor n mluví.

Je zcela samozřejmé, že přání je otcem myšlenky, a myšlenka se slovem se v nás tápajíce hledají, až se nalézají poslepu. Tak vzniká slovní útvar, v prázdnu našeho přání. Přání nás předchází, a vysávajíc samo sebou vzduch, nezbytný k dýchání, nutí nás následovat. Jenomže do prázdna se dost obtížně kráčí /i když to ovšem není nemožné/ a tak slovo ke slovu /neboť slovo dalo slovo/ z nich vytvoříme pevný útvar, který dostihne naše přání.

1 - 3 - 61.

J. [illegible] O C H A ukázky ze sbírky [illegible] A [illegible] O T [illegible] Y

[illegible]ty nad [illegible]
[illegible]ly si na [illegible]
[illegible] kouzl[illegible] jako vyvorn[illegible]

[illegible]a nebi se vylila l[illegible]v in[illegible]ustu
a [illegible]zl[illegible] sebou hromade plechu
c[illegible] vo[illegible]y vp[illegible]ed [illegible]ope
[illegible]dlovou bublinu.

A M N E S T I E !

Jan Pelc

Všem vězňům, kteří
na ni ještě věří!

Klepání na zeď skončilo. V cele zůstalo ještě chvíli ticho. Konečně se ozval starší šmelinář, který byl v naší cele nejkratší dobu a který byl přirozeně nejvíce nejvíce nervózní. "Amnestie, poslouchali jste dobře, slyšeli jste amnestie, pudeme domů, já to hned věděl, že všechny ty řeči o popravách jsou jen fáma. Pudeme domů! Tak sakra chlapi, co je s váma. Oni nám odklepou amnestii a vy tu sedíte jak tvrdý y".

Nikdo mu neodpověděl. My, zbytek osazenstva už jsme slyšeli příliš podobných zpráv, než abychom se z nich ještě dovedli radovat. Seděl jsem už dva roky na cele 34. Za tu dobu jsem se stal starším. Všichni mí spoluvězni už odešli s bachařem, aby se nikdy nevrátili. Nikdo nechtěl myslet na to nejhorší, a tak se říkalo, že je vedou k soudu a pak do lágru, kde je to lepší, než v týhle pevný věznici, největší ve státě. Jen mezi námi nejstaršími se ve sprchách tvrdilo, že byli popravení, že dole ve sklepě funguje obrovská popravčí místnost. Mluvili jsme o tom natlačeni v koutku sprch co nejdále od nových a ještě optimistických vězňů. Jedinou naší útěchou v tom přestárlým kroužku byl profesor. Než ho zatkli, učil na fakultě matematiku. Příliš všední obraz téhle země. Profesor se nám snažil matematickou cestou vysvětlit, že není možné, aby noc co noc popravili víc než padesát vězňů, když není ve věznici ani střelnice, ani plynová komora. A noc co noc odváděli padesát vězňů. Nedovedl si vysvětlit stejně jako my, kam ti lidé mizí, ale byl i po dvou letech věznění optimistický. Před týdnem odvedli i jeho - dneska jsou to přesně dva roky, co jsem sem přišel já. "Je amnestie, proč nejásáte?", zakřičel na nás šmelinář. Znovu nikdo neodpověděl. On má před sebou ještě rok a sedm měsíců. Co bych za ně dal. Je to neskutečně dlouhá doba. Přibližně 570 dní. Věčnost. Podíval jsem se malým zamřížovaným okýnkem na oblohu. Pomalu se začalo smrákat. Přijdou v noci? Proč se ptám. Ještě nikdy u nikoho se neopozdili ani o minutu. Proč by u mě měli dělat výjimku. Měl bych nechat vzkaz u spoluvězňů. Stejně jako profesor nechal pozdravovat po mně svojí ženu a dvě dcerky. Něco vzkázat světu, který začne dnem mojí smrti. Smrt. Převalil jsem to slovo na jazyku. Profesor tvrdil, že technicky není možné tolik poprav. Ale,kurva,kam tedy zmizel? Slíbil zprávu, slovo, které rozbije hranice dvouletého čekání. Cela zmlkla. Z protější zdi se začaly ozývat rytmické ťuky. Buch, buch ... buch. Po dvou letech se odvádí k soudu. Slyšeli to nahoře, když uklízeli bachárnu. Pošlete dál. Zeď zmlkla. Šmelinář se znovu rozjásal. "Vidíte, úplně jste tady zblbli. Kecáte mi něco o popravách a v bachárně jasně říkají, že se de k soudu. Jé, to je krásný. Chytli mě s několika metrama látek, co za to můžu dostat, možná,že mě hned od soudu pustěj, protože mi ty dva roky akorát tak stačej. Vyklep to dál" - obrátil se na mě.

To, že jsem tu byl nejdýl, znamenalo, že jsem uměl nejlépe vysílat. "Dneska né, už ne. O půlnoci to budou přesně dva roky..."

Cela zmlkla. Všichni věděli, že jsem tu nejdéle, ale že dneska ... Jedinej šmelinář nic nepochopil. Přiskočil ke mně a začal mě plácat po zádech. "No vidíš, to máš štěstí. Ti před tebou se ještě báli těch blbých keců a ty už jistě víš, že pujdeš k soudu. V bachárně nikdy nekecaj. Těšíš se? Soud. Možná, že tě taky pus-

těj." Zasnil se. "Třeba už ráno budeš stát před bránou a dejchat nefiltrovanej vzduch. Jen tak. Zapálíš si cigaretu a koupíš si ranní noviny. Dovedeš si to představit. Jen tak zničeho nic bude konec. Budeš svobodnej".

Stál jsem jako kdybych zarostl do země a zkoušel si představit, jak voní vzduch tam před bránou. Jak šustí čistá košile, jak vypadaj normální lidi bez uniforem a vězeňskojch šatů. Byla to myšlenka tak neskutečná, že jsem se do ní nedovedl vžít. "Ty, nezašel bys za mojí ženou", rýpl do mě znovu šmelinář, "a neřekl jí, že jsem v pořádku? Bydlíme hned první ulici u velkýho náměstí doleva. Znáš to tam. V našem domě je hospoda u Kamaráda. Jistě ji musíš znát. Scházeli se tam takový jako seš ty".

"Já bydlím kousek na konci tý samý ulice", nevydržel to dalšího vězeň. "Vyřiď mojí starý, ať čeká příští měsíc před vězením, to mi vyprší dva roky. A, a, a řekni a nebo né, jen ať čeká a že se těším."Jeho slova strhla lavinu. Pozdravuj, vyřiď, řekni ... Jen já jediný jsem nebyl schopnej ničeho. Ani vědomí sama sebe. Má tělo bylo cizí tělo, mé ruce patřily sousedu na posteli. Bach ..., bach ... buch.

Vláda se dohodla na všeobecný amnestii k výročí Velké revoluce. Zítra zveřejněno a pozítří se jde domů. Celá snověla radostí. Jestli je jenom půlka z toho pravdy, je možný, že profesor žije a je v nějakým lágru. A zítra přesně v 01 hodiny mě ten taky odvezou. Budu žít! Poprvé jsem si uvědomil obsah zpráv. Žít. Dýchat, myslet, mluvit, jíst a doufat .... doufat. Obejmul jsem jásajícího šmelinináře. Kde jsi říkal, že to bydlíš? V baráku, co je naproti, že tam zajdu. Chodil jsem tam před revolucí, výborná hospoda. A co žrádýlko. Dám si skopový, to tam mívali nejlepší v celým městě. No jasně, i tvý starý řeknu, že to máš za pár. Diktujte mi pořád adresy, ať si je zapamatuju. Třetí patro ve dvoře. Jo dobře. Dobrý rok. Dobrý a ty?

Počkejte, musím to vyklepat dál. A.M.N.E.S.T.I.E. V.L. Č.S.L. R.O.Z.H.O.D.L.A.

Vězení se otřásalo v základech. I přes těžké opracovaný dveře bylo slyšet křik jásajících vězňů. Okýnkem ze dvora bylo cítit temi slyšet i zpěv. Bachaři pobíhali po chodbách a velkým gumovýma obuškama tloukli do dveří. Už nevnikali do cel, aby tam zmlátili všechny vězně, jak tomu bylo až do dneška. Je to jemný, i ti se bojej, jsou nejistý, netuší, co bude dál. Co s nimi udělají, co bude potřebovat stát bez vězňů bachařů. Pošlou je do tovoren, ve kterých budeme i my. Revoluce je hodila přes palubu. A v továrnách budeme čekat my se železnejma tyčema v rukou. Už jsem před sebou viděl Šilhavce, tu perverzní kreatůru, která s oblibou mlátila nahé vězně ve sprchách a pak jim v bezvědomí cpala do zadku oblý konec pendreku, jak leží na dlaždičkách podnikové ordinace a prosí o milost, která nebude. Ze snění mě vytrhl ochrapělý hlas bachaře na chodbě. "Za dnešní chování zůstanete bez večeře a bez mytí. Všichni okamžitě na lůžka. Koho chytneme, že nelehá, ten bude exemplárně potrestán." Jeho hlas mizel v hadu nekonečných chodeb.

"Pojďte si lehnout", řekl šmelinář, "na co si dělat prusery den před amnestií. Třeba ty, co budou mít takovejhle průser, nepustí."

Všichni okamžitě zalehli. Stejně tak v okolních celách. Nezvyklý šum vězení ztichl. Nevýrazné mléčné světlo osvěcovalo šedé, kousavé ústavní deky.

Tak přece jenom půjdu domů. Tak přece jenom přežiju. Profesor nám vysvětloval, že každá revoluce se vyznačuje řadou zbytečných

mrtvých. Ale po nich přijde procitnutí z vítězství a amnestie, která má za úkol ukázat lidu tu lepší tvář. Mírnou tvář. Vězení se otevřou a začne se budovat nový stát. Začne se úplně znovu. Nejdůležitější je dožít se procitnutí z revoluce. A já se dožil! Snad ještě profesor žije, snad? Zítra projdu celý město, všechny nemocnice a adresy, na kterých by mohl být. Už za hodinu, za dvě ..... vyjdu a budu zase člověk. Občan nebo soudruh, to je nakonec jedno, ale vyjdu a budu žít! Dýchat, smát se, milovat se, povídat. Ano, budu povídat jen to, co se bude smět, ale i to bude pro mě nový, neznámý, jako zrození. Jako chvíle, než se vyklouzne z matky. Minuty se táhnou jako nekonečno. Kolik hodin může být? Jedenáct, půl. Ano, půl, určitě půl. Půl hodiny,pak papíry a brána. Co budu tak pozdě dělat na kraji města? Je tu jen letiště, ale takhle pozdě v noci žádná doprava. Jestli mi vrátějí peníze, které jsem měl u sebe při zatčení, tak budu mít na taxi a ještě mi zbyde na lahev vína a večeři v nočním baru. Jestlipak tam ještě někoho známého potkám. Třeba Zizi. Celý ty dva roky jsem si zakazoval myslet na ženy. Prostě jsem je vymazal ze života. Ráno jsem se sice probouzel se zasemeněným ústavním pyžamem, protože snům zabránit nejde, ale od chvíle, kdy jsem otevřel oči, existoval jen jeden svět. Svět bez žen. Svět čtyř stěn a marného toužení. Zizi, to byl bůh ženství, bůh, který byl nejlépe přístupný ze všech bohů všech náboženství. Ale jestli mi nevrátí peníze, které jsem u sebe měl... Fuj, o jakých hovadinách to přemýšlím. Budu volný a svobodný. Svobodný, svobodný, Vychutnával jsem to slovo skoro do polospánku. Klíč ve dveřích cely zarachotil.

20043 ke mně. Tak je to tady. Jdu domů. "Nezapomeň,v tom domě jako Kamarád", připomněl mi šmelinář. "Mlčte, nebo si vás podám. 20043 všechny věci sebou!"

Tak a je to tu. Sbohem dva roky, sbohem celo, palando, spoluvězni. Zlej sen rozmazalo ráno po obloze. Vrátím věci, dostanu civil, znovu se narodím - ahoj, živote Zizi!" Tak 20043, jak dlouho budu čekat, mám vám pomoct nebo co!", vzteklý bachařův hlas zněl jako milá a krásná píseň. Z police jsem vytáhl krabici od bot s tretama, které se mi podařilo za ty dva roky nashromáždit. Figurka šachového krále - památka na profesora, lžíce s vyrývanou rukojetí - vzpomínka na vězně, kterého jsem skoro ani nepoznal. Kapesník s vyšívaným monogramem, který jsem našel na schodech při mytí rajónů, kartáček na zuby, pasta a mejdlo. Nesl jsem ten poklad před sebou na natažených pažích, jak si to žádá předpis. U prvního katru jsem se zarazil. "Srazit!", na strohý bachařův povel vystoupili ze šera chodby další vězňové, kteří se dle předpisu na mě nalepili. Za chvíli, za chvíli, utěšoval jsem se v buzerantské řadě. Teď sejdeme dolů do sklepa pro civil a pak ...

Katr tiše cvakl a my prošli do další chodby. K naší řadě se přilepili další postavy. "Slyšel jsi, je amnestie", zašeptal mi do ucha při šourání spoluvězeň, co stál za mnou. Amina. Pohladil jsem to slovo. Sešli jsme ještě o dvě patra níž. Sklep. Tady už dva roky leží můj civil. Dva roky uvězněná svoboda. Ale co je to proti životu, který přichází. Ano, budu nejhodnější občan tohodle státu, ano, revoluce je svatá. Chápu, že když se upevňuje moc, teče krev a jsou mrtví, ale já žiju - budu žít! Zdravím tě, revoluce, miluju tě, revoluce, protože mě pouštíš, protože budu žít! Prošli jsme kolem skladu šatstva. Na chvíli mi zatrnulo. Ve sklepě je taky katovna. Ale pak jsem se neudržel a nahlas se zasmál. Co jsem si já bloud představoval. Je přece jasný, že když nás pustěj, tak se před tím dělají papíry. Musím odevzdat uniformu vězně a podobný formality. Jsem hroznej vůl, můj hlad po svobodě je rychlejší než

úřední šiml. "Zastavit stát!" Zavelel bachař rázně. Řada ztichla. Před námi byly velké oplechované dveře. "Budete dovnitř chodit po jednom a na povel". Zavelel znovu bachař. "No jasně, sen se stává pravdou!", ulevilo se mi. Žádný popravy, kdyby nás chtěli zabíjet, tak konec řady tady stojí ještě ráno. A to už sem chodí uklízet vězňové. To by si nemohli dovolit. Deme domů! DOMŮ!!!!

"20043 ke mně", ozvalo se z oplechované tlamy. Vešel jsem jako první, vyjdu jako první a tím pádem budu mít prvního taxíka, první budu ve městě, první u Zizi. "Sedněte si!" Ukázal neznámý bachař na lavici v první řadě. Usedl jsem a bachař mi připnul želízka na zápěstí. Od spoje vedl řetěz k noze lavice. Co to má znamenat, lekl jsem se. Ale pak mi to došlo. Amnestie - jsou nervózní, a tak si nás poutají, bojí se průseru a naší nenávisti. Klidně si mě svažte, klidně tu hodinu to tu ještě vydržím i s želízkama na rukou. Trvalo nejméně půl hodiny, než byl i zbytek spoluvězňů uvázán k lavicím. Za tu dobu jsem měl možnost si prohlédnout místnost, do které nás zavedli. V jejím čele byl obrovský závěs, zakrývající celou přední stěnu. V levém boku stál veliký kotel, který sálal horkem. Na vrchní stranu kotle vedla lávka, zřejmě pro obsluhu. V celém vězení snad nemají lepší místnost pro odchod do civilu: V kotelně! Ucítil jsem zklamání. Revoluce se ještě hodně musí učit, než dosáhne přijatelného jednání s lidma. Konečně jsme všichni seděli. Nedlouho na to se roh zástěny poodhrnul a před nás předstoupil člověk stříbřitých vlasů a vojáckého vzhledu. Prohlédl si nás přivřenýma očima a pak prohlásil:

"Všichni, jak tu sedíte, jste odsouzeni revolučním tribunálem k trestu smrti. Proti rozsudku není odvolání."

Z našich řad se ozval nepříčetný řev a přikované lavice se pohnuly. "To je šílenec! Bude amnestie", vykřikl jsem mezi bachaře. Ti se ani nepohnuli.

"Amnestie", usmál se ten šílenec. "Jistě jste o ní dneska slyšeli. A teď už vám mohu říct, že tu zprávu jsme vyklepali my, abychom zmírnili napětí ve vězení. Nevěřte tomu,potrestaní!"

Roztáhl ruce do velkého V. "Vás čeká jen smrt". Otočil se k nám zády a chvíli počkal, až přejde řev. "Tak rozsudek znáte, ale nevíte, že naše revoluční vláda vám dává na vybranou. Máte možnost volit mezi dvěma druhy exekuce." Lehkým pohybem ruky strhl závěs a odhalil šibenici na dřevěném podlaží. Řady za mnou zaúpěly. "Podívejte se, šibenice je jedna možnost. A druhá je tady ta pec. Půjdete pěkně po lávce, já otevřu poklop a zároveň se otevřou dole klapky a tím vás to vcucne. Podívejte se, potrestaní, já vás nemůžu do ničeho nutit, ale v peci vás můžeme udělat až čtyřicet za hodinu. To když je správně rozhycovaná, jako že dneska je. Kdežto na šibenici to trvá! Potrestaní, to se přímo vleče. U těch, kteří jsou hubení, se nám nepodaří strhnout vaz hned na poprvé, pak se s tím kat musí prát, vy budete kopat, no uznejte, má to cenu? Kdežto v peci je všechno bez problémů. No, vyberte si dobrovolně, ale já vám radím pec - spíš takhle: kdybych měl být ve vaší kůži, volím zásadně pec. Udělám krok, padnu, tisíc stupňů, to je rychlejší než provaz. Ale vy máte právo si vybrat.

První na řadě je 20043, jak jste se rozhod. Pro pec? Hele chlapi, nedělejte mi z toho bordel. Já musím být do rána hotovej. Placenej jsem od kusu. Takže můžu vás všechny napsat na pec, jó. Já vím, že se vám tam nebude chtít, ale o to se už postarají bachaři. Takže já si píšu: všichni na pec. Vodemkněte 20043 a vodveďte ho na plošinu. Co ty zvednutý ruce vzadu, to tomu mám rozumět, jako že chcete na šibenici? No tak, já dělám svou práci, jako vy, když jste byli v civilu. Já jsem člověk jako vy. Nedělejte mi to chlapi těžší, než to je. V šest ráno musím předat místnost, když

to neudělám, vemou mi prémie. No tak chlapi, mějte soucit, mám ženu a dvě děti. A mně záleží na prémiích. No podívejte se, vy jste převážně dělníci, já jsem dělník, co by jsme si škodili. Vemte tu pec. Fakt to nebolí. Tam spadnete a je konec. Proč se dusit na šibenici. No tak chlapi. 20043, ukažte, že jste chlap a vyjděte si. No tak. Podívejte se, ten jde jako by se nechumelilo. Takže můžu napsat všichni pec, jó?"

Vystoupil jsem na lávku. Už delší dobu mi bylo jasný, že je to jen zkouška, jak je kdo věrný revoluci. Prostě mají uprostřed kotle rouru, kterou člověk propadne do skladu civilu a pak jde ven.

Ano, já jdu. Lávka odvahy, lávka života, lávka revoluce mi tiše skřípala pod nohama ..... Svoboda, civil ..... Zizi.

"No vidíte, potrestaní, ten tam zapad jak nůž do másla. Neboj te se, v peci je tisíc stupňů, to nemůžete přežít!!!!!!!!!!!!"

xxxxxxxxxxxxxxx-nepovinná četba-xxxxxxxxxxxxxxx

ERIK GROCH BÚCHANIE DO STIEN

VÝBOR Z TVORBY Z LET 1972 - 85

SÚKROMÉ HODINY SMÚTKU 1972-76
KOLOTOČ 1976
JA 1977
SLNKU 1978
STYRI ROČNÉ OBDOBIA 1979
SEDEM BÁSNÍ ZA ČIARU 1980
MONO NO AWARE 1982
LEGENDA O MUŽOVI 1982
ODRIEKAVANIE 1983
VYHLÁSENIA Z ČUDNEJ HORY 1984
PRESTUPOVÁVANIE 1985

80 stran + ilustrace, pláténá vazba, A5
KOŠICE 1986

xxxxxxxxxxxxxx

...A BUDE
HŮŘ

PLASTIC PEOPLE

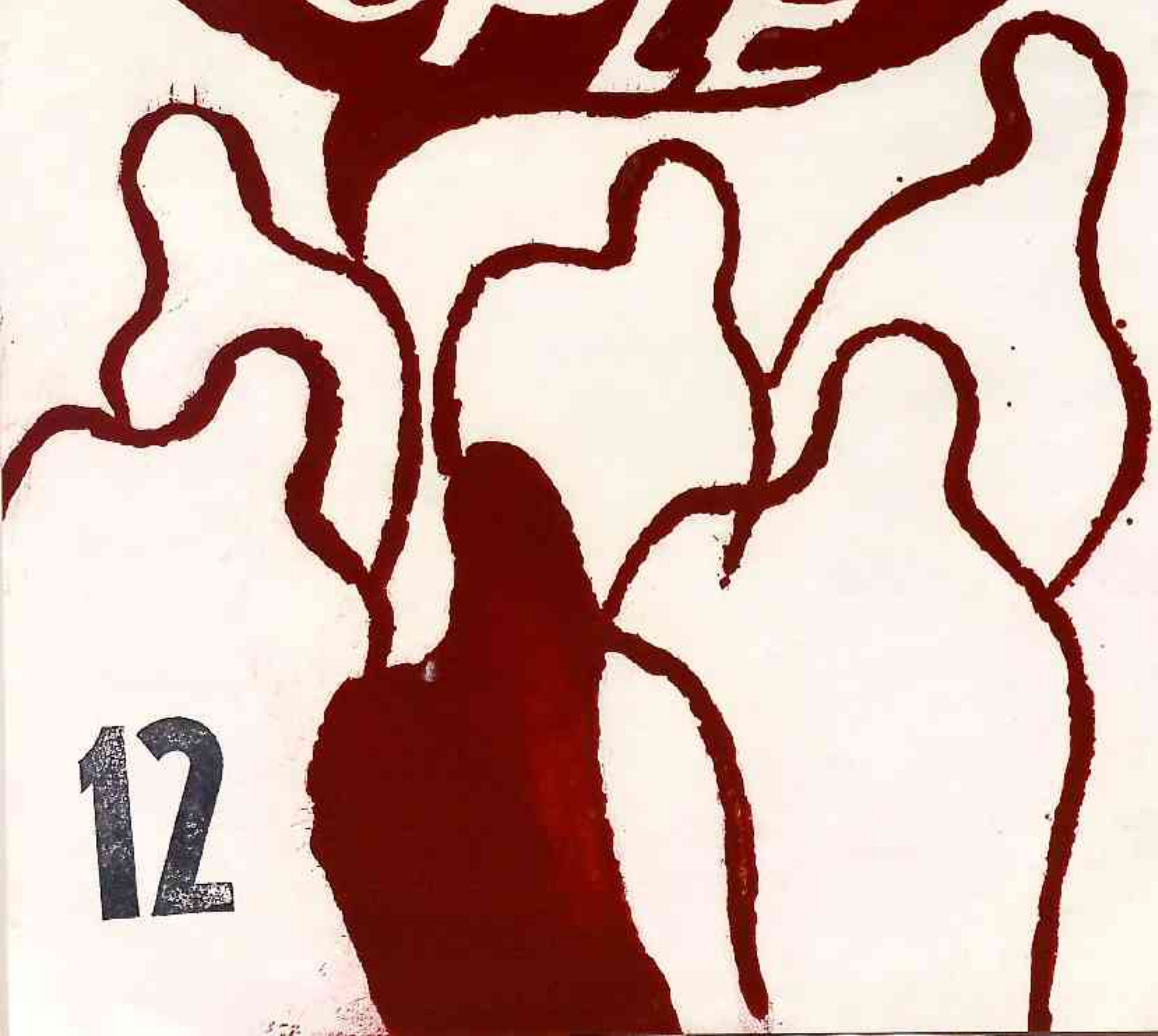

12